

MAISEMANHOITOSUUNNITELMA

AURAJOKILAAKSON KULTTUURIMASEMAAN

Heidi Saaristo

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA 37

MAISEMANHOITOSUUNNITELMA

AURAJOKILAAKSON KULTTUURIMAISEMAAN

Heidi Saaristo

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA 37

Turun ammattikorkeakoulun raportteja 37
Turun ammattikorkeakoulu 2005

Maastokartat ja digitaalinen kartta-aineisto
on julkaistu Maanmittauslaitoksen luvalla
(lupa nro. VASU/147/05)

Kallio- ja maaperäkartat on julkaistu
Geologian tutkimuskeskuksen luvalla.

Kuvat, piirrokset ja taitto: Heidi Saaristo

Kannen taitto: Markus Forstén,
Turun ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Aurajoki, Ryökäs

ISBN 952-5596-28-1 (painettu)
ISSN 1457-7925 (painettu)

ISBN 952-5596-29-X (verkkojulkaisu)
ISSN 1459-7764 (verkkojulkaisu)

Verkkojulkaisu on ladattavissa veloitusetta
osoitteesta
<http://www.turkuamk.fi/julkaisut/isbn952559629X.pdf>.

Myynti: julkaisumyynti@turkuamk.fi

Turun yliopiston digipaino, Turku 2005

Saatteeksi

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan on diplomityöni Teknillisen korkeakoulun maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmaan. Työ on tehty tilaustyönä Aurajokisäätiölle. Maisemanhoitosuunnitelman laatiminen alkoi keväällä 2003. Maastoinventoinnit tein kesien 2003 ja 2004 aikana. Talvikuukausina työ eteni asukastilaisuuksien ja asukkaille järjestettyjen suunnittelupajojen myötä. Aurajokilaakso oli lukuvuonna 2003–2004 maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelman maisemasuunnittelu-pääaineen kahden syventävän opintojakson kohdealueena (Kulttuurimaiseman suojele ja hoito ja Tuotantomaisema). Osallistuin molempiin opintojaksoihin. Teoksen viides luku, joka koostuu kaavatarkastelusta ja maisemaa koskevan lainsäädännön ja EU-tukijärjestelmän esittelystä, ei kuulu diplomityöhön.

Suunnitelman kohdealue sijaitsee Varsinais-Suomessa, Turun kaupunkiseudun ja Loimaan seutukunnan alueella. Suunnittelu sijoittuu pääosin alueelle, joka kuuluu ympäristöministeriön maisema-alueryhmän vuonna 1992 raajamaan ehdotukseen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Suunnittelualan rajausta on muutettu siten, että maiseman rakenne ja tilallinen hahmo on paremmin voitu ottaa huomioon.

Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelma on yleispiirteinen suunnitelma. Työn jäsentelyssä olen noudattanut alalla vakiintunutta analyysi-suunnitelma-jakoa. Aluksi luodaan katsaus alueen luonnonoloihin, maisemassa tapahtuneisiin muutoksiin ja jokilaakson nykytilaan. Varsinaisessa hoitosuunnitelmassa Aurajokilaakso on käsitelty luonnonelementtien ja alueellisten kulttuurivaikutusten muodostamana, alati muuttavana kokonaisuutena. Maiseman- ja luonnonhoidon ohjeistus on laadittu siten, että jokilaakson luonne ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyvät. Ympäristöministeriön hankkeelle asettama erityistavoite oli jokilaakson oleellisten piirteiden ja arvojen nimeäminen.

Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelman päämääränä on toimia ohjeistona monissa eri yhteyksissä, ja sitä tulee voida tarkastella kulloisenkin käyttötarkoituksen mukaisessa mittakaavassa. Tämän vuoksi olen jakanut tarkasteltavan alueen kuuteen toisistaan maisemarakenteellisesti, -tilallisesti ja kulttuuripiirteiltään eroavaan jaksoon, jolloin ohjeistuksen antaminen yleiskaavataso edellyttämällä tarkkuudella on ollut mahdollista.

Aurajokeen liittyvää materiaalia on olemassa varsin kattavasti ja materiaalin kokoaminen ja yhdistäminen olivat eräitä hankkeen tavoitteita. Maisemanhoitosuunnitelman kirjalliseen lähdeaineistoon kuuluvat mm. Aurajokisäätiön kokoama ja tuottama kirjallisuus, kuntien kulttuuriympäristöohjelmat, Lounais-Suomen ympäristökeskuksen ja Turun maakuntamuseon tuottama aineisto. Työssä käytetty kartta-aineisto on Maanmittauslaitoksen ja Geologian tutkimuskeskuksen julkaisemaa materiaalia. Koska Aurajokea koskevaa materiaalia on runsaasti saatavilla ja samoja tietoja on esitetty useissa lähteissä on lähdeviitaukset merkitty – lukijaa parhaiten palvelemaan – tekstin loppuun ”Lisälukemista”-listana.

Työni aikana olen tutustunut lukuisten jokimaisemien hoitosuunnitelmiin. Eri hankkeisiin perehtyminen on osoittanut, että käytetyt maisemalliset arvoluokitukset ja niiden pohjalta tehdyt hoitosuunnitelmat ovat kirjavia. Omassa työssäni olen pyrkinyt selvittämään ja analysoimaan alueen maisemalliset ominaisuudet niin, että maisemanhoito-ohjeistus on ollut mahdollista laatia alueen kulttuurisista lähtökohdista. Koska Aurajokilaakso on laajuutensa ja monipuolisuutensa vuoksi hyvin erityinen, on suuri osa työstä muodostunut nyt esitettävän suunnitelman havainnollisesta jäsentämisestä. Olen pyrkinyt helppolukuisen ja käsikirjamaiseen lopputulokseen.

Heidi Saaristo

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLTÖ	7
MAISEMANHOITOSUUNNITELMAN KESKEISTÄ SANASTOA	8

LUKU 1. HANKEKUVAUS

1.1 Aurajokisäätiön puheenvuoro (Martti Komulainen)	10
1.2 Tiedotus ja osallistuminen (Martti Komulainen)	12
1.3 Maisemanhoitosuunnitelma valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle	14

LUKU 2. MAISEMASELVITYS

2.1 Aurajokilaakso	16
2.2 Topografia	18
2.3 Kallio- ja maaperä	18
2.4 Vesiolot	20
2.5 Ilmasto	22
2.6 Kasvillisuus	24
2.7 Eläimistö	24
2.8 Maiseman ja maankäytön historia	26
2.9 Maiseman rakenne ja hahmo	28

LUKU 3. MAISEMANHOIDON YLEISSUUNNITELMA

3.1 Maisemanhoidon yleissuunnitelma	30
3.2 Aurajokilaakson kulttuurimaiseman piirteet ja arvot ja niiden kehittäminen	32
3.3 Yleiset maisemanhoitosuosituksen	34
3.4 Ideoita jatkokäytöskäytäntöön	46

LUKU 4. MAISEMAJAKSOJEN HOITOSUUNNITELMAT

4.1 Jaksokohtaiset maisemanhoitosuunnitelmat	50
4.1.1 Kaupungin kyljessä (Turku–Lieta)	53
4.1.2 Viljelyä tasangolla (Lieta)	63
4.1.3 Kylien katveessa (Lieta–Aura)	73
4.1.4 Tuotannon maisema (Aura)	85
4.1.5 Puron varrella (Aura–Pöytyä)	95
4.1.6 Alkulähteillä (Pöytyä–Oripää)	105

LUKU 5. LIITTEET

5.1 Tarkastelussa maankäytön suunnitelmat Aurajokilaaksossa	114
5.2 Maisemaa koskeva lainsäädäntö ja tukijärjestelmät (Raija Seppänen)	126

MAISEMANHOITOSUUNNITELMAN LÄHDEAINEISTO	142
TIIVISTELMÄ / SAMMANDRAG / ABSTRACT	147

Sisältö

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan on jaettu viiteen lukuun:

LUKU 1. Hankekuvaus

Teoksen ensimmäinen luku sisältää Aurajokisäätiön puheenvuoron, josta käy ilmi maisemanhoitohankkeen taustat ja sille asetetut tavoitteet. Luvussa esitetään myös hankkeen osallistumissuunnitelma ja sen toteutuminen. Luvun lopussa on esitetty ajatuksia maisemanhoitosuunnitelman merkityksestä valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

LUKU 2. Maisemaselvitys

Toinen luku koostuu Aurajokilaakson maisemarakenteellisesta ja -historiallisesta selvityksestä. Selvityksessä on tarkasteltu valuma-alueen luonnonoloja, maiseman kulttuurihistoriallista kehitystä ja jokilaakson nykytilaa. Yhteenvedona on esitetty maiseman rakenne ja hahmo.

LUKU 3. Maisemanhoidon yleissuunnitelma

Kolmas luku sisältää Aurajokilaakson maisemanhoidon yleissuunnitelman. Maisemanhoitosuunnitelmaa varten on määritetty Aurajokilaakson kulttuurimaiseman olennaiset piirteet ja arvot. Piirteiden ja arvojen kehittämistä on tarkasteltu taulukossa, johon on mahdollisten riskitekijöiden lisäksi liitetty ehdotuksia jatkotoimenpiteistä sekä niiden toteuttajista. Hoitosuunnitelmassa on annettu yleisiä, koko jokilaaksoa koskevia maisemanhoitosuosituksia. Suunnitelmakartat on esitetty luvussa 4. Kolmannen luvun loppuun on koottu ideoita jokilaakson kehittämiseksi.

LUKU 4. Maisemajaksojen hoitosuunnitelmat

Neljännessä luvussa Aurajokilaakso on jaettu kuuteen maisemajaksoon. Jokaisen jaksoson maisema on kuvattu, analysoitu ja alueelle on laadittu erityiset kehittämissuunnitelmat. Jokaiseen jaksokohtaiseen hoitosuunnitelmaan on liitetty kolme karttaa; maisemanhoitosuunnitelma, jokikäytävän maisemasuunnitelma ja kartta, jossa on esitetty ideat maiseman erityispiirteiden kehittämiseksi.

LUKU 5. Liitteet

Viides luku sisältää tarkastelun Aurajokilaakson kaavasunnitelmista ja arkkitehti Raija Seppäsen laatiman tekstin maisemaa koskevasta lainsäädännöstä ja tukijärjestelmistä.

Maisemanhoitosuunnitelman keskeistä sanastoa

biodiversiteetti Luonnon monimuotoisuus, joka sisältää lajien välisen ja lajien sisäisen monimuotoisuuden ja erilaisten elinympäristöjen vaihtelun sekä luonnon ekologiset prosessit.

biotooppi Tarkoittaa eliöiden kasvupaikkaa tai elinympäristöä yleisesti. Biotooppi luokittelee ympäristöä eikä perustu laji- tai yksilöhavaintoihin.

ekologinen käytävä Yhteys erillisten elinympäristölaikkujen välillä, jota pitkin eliöstö voi siirtyä elinympäristöstä toiseen.

ekologinen verkosto Muodostuu luonnon ydinalueista ja näitä alueita yhdistävistä ekologisista käytävistä (Väre 2001).

kalaporras Rakenne, jota pitkin kala pääsee padon ohitse.

kansallismaisema Ilmentää maamme eri osien edustavimpia luonnon- ja kulttuuripiirteitä. Kansallismaisemien valinnasta vastasi ympäristöministeriön kansallismaisematyöryhmä. Valinta liittyi Suomen itsenäisyyden juhlavuoteen 1992. Suomessa on työryhmän mukaan 27 kansallismaisemaa. Kansallismaisemalla on vahva symboliarvo. Käsitteellä ei ole virallista asemaa. (Ympäristöministeriö 2005)

kosteikko Matala vesialue tai erittäin kostea maa-alue, jolle on tyypillistä erityisen kosteaa elinympäristöä vaativa kasvilajisto (Jormola 2003). Vesistökuormitusta vähentävän ojan, puron, joen tai muun vesistön osa ja sen ranta-alue, joka on suuren osan vuodesta veden peitossa ja muunkin ajan pysyy kosteana. Kosteikko perustetaan yleensä patoamalla. (MMM 2003)

kulttuurimaisema Ihmisen ja luonnon pitkäaikaisen vuorovaikutuksen myötä muodostunut kokonaisuus. Käsitteellä ei ole virallista asemaa. (Ympäristöministeriö 2005). Kulttuurimaisema on ihmisen käyttämä, hoitama, muuttama tai rakentama fyysinen ympäristö, jonka maisemakuvassa on näkyvissä em. toiminnan jälkiä. Kulttuurimaisemassa näkyy, miten ihmisen toiminta on sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. (Hämeen liitto: Kulttuurimaiseman käsitteitä)

laskeutusallas Ojan tai puron yhteyteen kaivamalla tai patoamalla tehty vesiallas, jonka päätarkoituksena on kerätä pelloilta ja ojaverkostosta veden mukana liikkeelle lähtenyt maa-ainesta ja estää sitä pääsemästä vesistöön (MMM 2003).

maisema Geomorfologisen, ekologisen sekä kulttuurihistoriallisen kehityksen tuloksena syntynyt fyysinen kokonaisuus (Rautamäki 1990). Tarkoittaa aluetta sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta (Eurooppalainen maisemayleissopimus, 1 luku: Yleiset määräykset, 1 artikla: Määritelmät).

maisema-alue (valtakunnallisesti arvokas maisema-alue) Tässä työssä maisema-alueella tarkoitetaan - sekaannuksien välttämiseksi - ainoastaan maisema-aluetyöryhmän esittämää aluetta, joka on valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan valtakunnallisesti arvokas. Periaatepäätöksen mukaan Suomessa on 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

maisema-arkkitehtuuri Maiseman suunnittelun, maiseman hoidon ja maiseman rakentamisen ammattiala.

maisemakuva Maisemarakenteen optisesti havaittava ilmiö, maisematilan muodostama visuaalinen kokonaisuus (Merivuori 1982).

maisemanhoito Maiseman säilyttämiseksi ja kehittämiseksi tehtävää tutkimus- ja selvitystoimintaa, suunnittelua sekä hallinnon toimenpiteitä (*Ympäristöministeriö 2005*). Toimenpide, jolla lisätään viljelymaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta, vahvistetaan viljelymaiseman ominaispiirteitä ja hoidetaan ja parannetaan maisemallisesti, kulttuurisesti ja historiallisesti arvokkaita maatalousmaisemia (*MMM 2003*).

maisemarakenne Maastorakenteen sekä siinä toimivien luonnonprosessien ja kulttuuriprosessien muodostama dynaaminen kokonaisuus, jonka perusosia ovat kallio- ja maaperä, ilmasto, vesi, elollinen luonto ja kulttuurisysteemit (*Rautamäki 1990*).

maisemaraja Yhden tai useamman maisematekijän muutoskohta (*Rautamäki 1990*). Maisemassa, maisemarakenteessa tai maisemakuvassa oleva kapea vyöhyke kahden eri luonteisen maisematilan välillä.

maisematila Yhden tai useamman maisematekijän muodostama, kolmiulotteisesti hahmotettava tilamuoto (*Rautamäki 1990*). Maisematilat voivat olla selkeästi rajoittuvia tai laajoja rajautumattomia alueita. Maisematilat voivat muodostaa tilasarjoja (*Ympäristöministeriö 2005*).

muinaijäännös Muinaijäännökset ovat maisemassa tai maaperässä säilyneitä rakenteita ja kerrostumia, jotka ovat syntyneet paikalla kauan sitten eläneiden ihmisten toiminnasta. Muinaijäännökset ovat usein maastossa silmin havaittavissa ja selvästi erottuvia, kuten hautaröykkiöt, uhrikivet ja linnavuoret. Maan alla olevia kiinteitä muinaijäännöksiä ovat esim. asuinpaikat ja ruumishaudat. Kiinteät muinaijäännökset ovat muinaismuistolain rauhoittamia. (*Ympäristöministeriö 2005*)

murroslinja Kallioperän pitkänomaisen laakson pohjatasolla oleva painanne (*Lehtinen 1998*).

perinnebiotooppi Perinteisten maankäyttömuotojen synnyttämiä kasvupaikkoja ja elinympäristöjä. Perinnebiotooppeja ovat esim. niityt, kedot, ahot, hakamaat, metsälaitumet. (*MMM 2003*)

perinnemaisema Perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen tuloksena syntynyt maisema, jonka historialliset piirteet ovat säilyneet kasvillisuudessa ja rakennelmissa.

pohjapato Kiinteä rakenne, jonka yli vesi virtaa ja jolla pidetään yläpuolista vedenpintaa halutulla korkeudella (*Jormola 2003*).

rakeisuus Rakennusten koon ja rakennustiheyden välinen suhde.

raviini Veden uurtama kapea ja syvä laakso. Jyrkkärinteinen, v-muotoinen jokikäytävä, joka syntyy alueella jossa maaperä on helposti syöpyvää savea tai hiesua. Pääuoman reunassa olevan sivupuron synnyttämä raviini on normaalitilanteen vallitessa lähes kuiva.

(maiseman) solmukohta Useiden voimakkaiden maisematekijöiden leikkauspiste tai kohtauspaikka (*Rautamäki 1990*). Maisematekijällä tarkoitetaan tässä yhteydessä esim. selännettä, vesistöä tai harjua.

suojavyöhyke Leveä vesistöön rajoittuva osa, jota peittää monivuotinen kasvillisuus ja jota ei saa käsitellä kasvinsuojeluaineilla tai lannoittaa.

valuma-alue Vesistöä ympäröivä alue, jolta sadevedet kerääntyvät vesistöön.

LUKU 1. HANKEKUVAUS

1.1 Aurajokisäätiön puheenvuoro (toiminnanjohtaja Martti Komulainen)

Aurajokilaakso on peltoja, mutkittelevaa jokea, maisemaa rajaavia metsäisiä selänkaita ja jokivarteen nauhamaisesti asettunutta vanhaa ja uudempaa asutusta. Ihmisen vaikutus maisemassa välittyy vahvana jokilaaksossa kulkevalle. Etenkin vuosisatoja katkeamattomana jatkuneen viljelyn merkitys on suuri.

Ihmisen ja luonnon välisen vuoropuhelun tuloksena on syntynyt valtakunnallisestikin arvokkaaksi noteerattu kulttuurimaisema. Se on nimetty myös yhdeksi Suomen 27:stä kansallismaisemasta. Maisema-arvoa alleviivava pitkästä asutushistoriasta kertova rikas muinaisjäännöskanta ja useita valtakunnallisesti arvokkaita rakennetun ympäristön kohteita.

Kansallismaisema-asetuksesta huolimatta Aurajokilaakson maisema-alueelle ei ole aiemmin laadittu maisemanhoitosuunnitelmaa. Mihin sitten hoitosuunnitelmaa tarvitaan? Kulttuurimaisemaa ei voi museoida, sen luonteeseen kuuluu muutos. Muutos tulee olla kuitenkin hallittua ja yhdessä mietittyä niin, että maiseman arvokkaiksi koetut tekijät tulevat huomioitua maankäytössä.

Käytännön lähtökohdista maisemanhoitosuunnitelmalle toimivat myös alueen kuntien tarpeet. Alueella on kasvukuntia, joissa rakentaminen voi aiheuttaa jokilaakson maisema-arvojen heikentymistä, jos maisemaa ei riittävästi huomioida maankäytön suunnittelussa. Myös kyläasutuksen ja perinteisen maatalouden muovaamien perinnemaisemien taantuminen saattavat uhata jokilaakson kulttuurimaisemaa. Lisäksi jokiympäristön monet muut käyttöintressit, kuten virkistyskäyttö, edellyttävät kokonaisnäkemystä maisemanhoidon tavoitteista ja toimenpiteistä.

Aurajoen kehittämisen suuntaviivoja on hahmoteltu vuonna 2002 Aurajokisäätiön julkaisemassa Aurajoen kehittämissuunnitelmassa. Kulttuurimaiseman osalta ohjelmassa esitetään maisemanhoidon yleissuunnitelman laatimista valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Edelleen ohjelmassa esitetään asukasosallistumisen edistämistä Aurajoen kulttuurimaisemaa koskevassa suunnittelussa ja hoitotoiminnassa.

Yllä esitetyistä lähtökohdista Aurajokisäätiö käynnisti keväällä 2003 hankkeen 'Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelma', jonka tavoitteina oli 1) turvata hankkeen kuluessa määriteltävien kulttuurimaiseman oleellisten piirteiden säilyminen, 2) laatia katsaus Aurajokilaakson kulttuurimaiseman nykytilaan ja kehitysnäkymiin, 3) tuottaa kenttäinventointien ja perusteellisen eri ryhmien osallistumisen pohjalta kattava maisemanhoidon yleissuunnitelma Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle, 4) innostaa ja sitouttaa paikallisia asukkaita ja muita toimijoita maisemanhoidon suunnitteluun ja toteutukseen, sekä 5) edistää yleisesti tietoisuutta kulttuurimaisemien arvosta sekä käytännön tasolla edistää jokialueen maisemanhoitoa ja virkistyskäyttöä.

Pohjatietoa Aurajokilaakson kulttuuri- ja luonnonympäristöstä on saatavilla varsin kattavasti, mikä oli selvä etu maisemanhoitosuunnitelman laatimista ajatellen. Myös yleinen asenneilmasto on mm. Aurajoen veden laadun myönteisen kehityksen, kalakantojen elpymisen sekä mittavan tiedotus- ja valistustyön ansiosta Aurajoen kehittämiselle myönteinen. Tämä edesauttaa maisemanhoidon varsinaista toteuttamista.

Hankkeen tavoitteeksi asetettiin myös jo aiemmin Aurajoen kehittämissuunnitelmassa mainittu luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen perustamismahdollisuuksien selvittäminen. Tämän osalta hoitosuunnitelmassa on eritelty maisema-alueen perustamisen hyötyjä ja mahdollisuuksia alueen kehittämisen kannalta.

Hanketta rahoittivat Aurajokisäätiö, ympäristöministeriö ja tekniikan, ympäristön ja talouden tulosalue Turun ammattikorkeakoulusta. Hankkeen vastuullisena johtajana toimi Aurajokisäätiön toiminnanjohtaja Martti Komulainen, 1.5.2004–30.4.2005 välisenä aikana Esko Pettay, ympäristöministeriön asettamana valvojana ylitarkastaja Silja Suominen ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksen yhteyshenkilönä ylitarkastaja Soilikki Franssila. Aurajokisäätiö vastasi hankkeen hallinnoinnista, tiedotuksesta, osallistumisen järjestämisestä ja yhteydenpidosta eri toimijoiden välillä.

Maisemainventoinneista ja hoitosuunnitelman laatimisesta vastasi Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtiosaston maisema-arkkitehtuurin oppiaineen työryhmä, johon kuuluivat professori Maija Rautamäki (työryhmän johtaja, työn ohjaus), maisema-arkkitehti Heidi Saaristo (kenttäinventoinnit, hoitosuunnitelma, osallistuminen), maisema-arkkitehti Raija Seppänen (maisema-alueen perustaminen, maisemanhoidon rahoitus) ja maisema-arkkitehti Pirjo Tiainen-Preikschaft (taustamateriaali, osallistuminen). Hoitosuunnitelman tekstiosuuden on laatinut maisema-arkkitehti Heidi Saaristo. Myös julkaisun kartat ja havainnepiirrookset ovat hänen laatimiaan.

Hankkeen toteutuksen tueksi koottiin laajapohjainen ohjausryhmä, jossa olivat edustettuina keskeiset osallisryhmät. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Liedon kunnan kaavoituspäällikkö Markku Niemi. Ohjausryhmän kokoonpano on listattu kohdassa 'Osallistuminen'.

Hoitosuunnitelman tavoitteena on toimia alueen asukkaille – käytännön maisemanhoitotyön tekijöille – ylläkkeenä tarkastella lähimaisemaa uusin silmin, eritellä sen arvoja ja kehittämistä sekä yleisellä tasolla edistää kylien ja maaseudun elinvoimaisuutta. Suunnitelman toivotaan toimivan ajatusten herättäjänä ja käytännön vinkkeinä maisemanhoitoon.

Ihmisen muovaama kulttuurimaisema ei säily ilman ihmistä. Tätä hankkeen ohjausryhmä haluaa tähdentää ja samalla kiittää kaikkia niitä ihmisiä ja tahoja, jotka hankkeen eri osallistumistilaisuuksissa ja suunnitelmasta annettujen kommenttien kautta toivat oman panoksensa hoitosuunnitelmaan.

Turussa 8.8.2005

Martti Komulainen

1.2 Tiedotus ja osallistuminen (toiminnanjohtaja Martti Komulainen)

Tiedotus ja osallistuminen

Tärkeä osa hanketta oli eri osallisryhmien näkemysten kirjaaminen ja huomioiminen hoitosuunnitelmaa laadittaessa. Osallistuminen toteutettiin hankkeelle laaditun osallistumisen arviointisuunnitelman mukaisesti. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma käsiteltiin ja hyväksyttiin hankkeen ohjausryhmässä. Suunnitelma oli jaossa asukastilaisuuksissa joulukuussa 2003 ja lisäksi esillä hankkeen internetsivuilla (www.aurajoki.net/Aurajokisaatio/projektit_maisema.htm).

Osallisryhmät

Ryhmiä, joita Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelma koskettaa, ovat

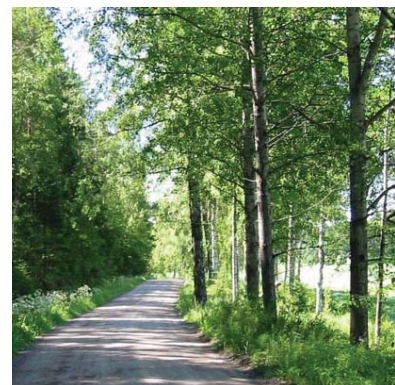
- maanomistajat
- asukkaat
- kunnat
- paikalliset yhdistykset
- tuottajajärjestöt
- yrittäjät ja elinkeinonharjoittajat
- Varsinais-Suomen MTK
- Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri
- Varsinais-Suomen liitto
- Varsinais-Suomen TE-keskus
- Lounais-Suomen ympäristökeskus
- Turun maakuntamuseo
- ympäristöministeriö
- maa- ja metsätalousministeriö
- Tiehallinto
- Lounais-Suomen metsäkeskus.

Ohjausryhmä

Eri osallisryhmiä edustavaan ohjausryhmään valittiin edustajat hanketta toteuttavasta Aurajokisäätiöstä, ympäristöhallinnosta, muusta aluehallinnosta ja asukkaista. Ohjausryhmää täydennettiin loppuvuodesta 2003 siten, että siihen tulivat edustajat myös yksittäisistä tuottajajärjestöistä. Lopullisen ohjausryhmän kokoonpano oli:

Maija Rautamäki	TKK / Arkkitehtiosasto
Silja Suominen	ympäristöministeriö
Soilikki Franssila	Lounais-Suomen ympäristökeskus
Maria-Leena Lamminen	Lounais-Suomen ympäristökeskus
Teija Tiitinen	Museovirasto
Eija Suna	Turun maakuntamuseo
Ritva Nummiora	Turun kaupunki / ympäristö- ja kaavoitusvirasto
Markku Niemi	Liedon kunta
Veijo Peltola	Liedon kunta
Reino Väisänen	Auran kunta
Tero Heiskanen	Oripään kunta
Elina Eerola	Oripää
Elina Keloniemi-Hurttila	Pöytyän kunta/ Pöytyän seudun Is-yhd.
Mia Laakso	V-S TE-keskus / Maaseutuosasto
Heikki Saarento	Varsinais-Suomen Liitto
Anni Karhunen	Lounais-Suomen Ympäristökeskus
Mikko Jaakkola	Lounais-Suomen Ympäristökeskus
Airi Kulmala	MTK-Varsinais-Suomi
Matti Palkén	Pöytyän kansanterveystyön kuntayhtymä
Hannu Heikkilä	Lounais-Suomen metsäkeskus
Paula Ranta	Loukineaisten omakotiyhdistys ry.
Kalle Yli-Jaakkola	Pöytyän maataloustuottajat
Esa Mäki	Haverin kylätoimikunta
Taisto Lähteenoja	Liedon maataloustuottajat
Heikki Isotalo	Auran maataloustuottajat
Heidi Saaristo	TKK / Aurajokisäätiö
Martti Komulainen	Aurajokisäätiö

Ohjausryhmän puheenjohtaja toimi Liedon kunnan kaavoituspäällikkö Markku Niemi ja sihteerinä Aurajokisäätiön toiminnanjohtaja Martti Komulainen, 1.5.2004–30.4.2005 välisenä aikana Esko Pettay.

Tiedotus

Hankkeesta tiedotettiin eri osallisryhmille hankkeen internet-sivustojen, Aurajokisäätiön tiedotuslehden sekä asukastilaisuuksien ja lehtiartikkelien välityksellä. Maanomistajia, tuottajajärjestöjä ja yhdistyksiä lähestyttiin kirjeitse hankkeen alussa sekä lausunto- ja kommentointivaiheessa. Kirjeessä ja sen yhteydessä toimitetussa esitteessä esiteltiin hankkeen lähtökohtia sekä esitettiin kutsu asukastilaisuuksiin. Lisäksi tilaisuuksiin oli avoin kutsu alueen paikallislehdissä.

Hankkeelle tuotettiin neliväriesite, jota oli jaossa asukastilaisuuksissa sekä kuntien toimipisteissä ja kirjastoissa. Hanketta esiteltiin myös paikallisissa lehdissä ja tiedotusvälineissä.

Asukastilaisuuksia järjestettiin seuraavasti:

Tiedotustilaisuudet hankkeen alussa marras-joulukuussa 2003 Oripäässä, Aurassa, Pöytyällä ja Liedossa sekä tammi-kuussa 2004 Turussa. Tiedotustilaisuuksissa esiteltiin hankkeen tarkoitusta ja tavoitteita sekä Lounais-Suomen ympäristökeskuksen Luonnon monimuotoisuus -hanketta.

Suunnittelupajat maaliskuussa 2004 Liedossa, Aurassa ja Pöytyällä. Suunnittelupajoissa tarkasteltiin maisema-alueita kunnittain sekä keskusteltiin maiseman oleellisista piirteistä, uhkista, mahdollisuuksista ja kehittämistavoitteista.

Suunnitelmaluonnoksen esittelytilaisuus järjestettiin Liedossa helmikuussa 2005. Tilaisuudessa esiteltiin suunnitelmaluonnos ja keskusteltiin luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen perustamisesta.

Esittelytilaisuudet Pöytyällä, Aurassa, Liedossa ja Turussa suunnitelmaluonnoksen nähtävilläolon yhteydessä marras-kuussa 2005.

Kyselykaavake

Asukastilaisuuksissa, kuntien toimipisteissä, internetsivuilla sekä maanomistajille toimitetun kirjeen mukana jaettiin kyselykaavake, jossa kartoitettiin alueen asukkaiden ja toimijoiden näkemyksiä heille merkityksellisistä kohteista Aurajokilaakossa, maisemaa uhkaavista tekijöistä sekä kehittämistavoitteita. Kyselyn tulokset on hyödynnetty suunnitelmassa.

Suunnittelupajat

Alkuvaiheen yleisten tiedotustilaisuuksien jälkeen järjestettiin alkukevällä 2004 suunnittelupajoja kunnittain. Pajojen tarkoituksena oli pienryhmissä miettiä maiseman oleellisia piirteitä, ongelmia ja kehittämistavoitteita. Suunnittelupajojen antia on hyödynnetty eri maisemajaksojen hoitoa koskevassa osassa sekä piirre- ja arvo -analyysissä.

Suunnittelupajoissa nousi esille mm. huoli virkistyskäytön ja yksityisten tontinomistajien intressien yhteensovittamisesta ja ranta-alueiden ja näkymien umpeutumisesta. Toisaalta myös toivottiin joen saavutettavuuden ja virkistyskäyttöedellytysten parantamista. Käydyissä keskusteluissa esille nousivat myös asukkaiden usein hyvin henkilökohtaiset muistot Aurajokeen liittyen.

Lausunnot ja kommentit

Hoitosuunnitelmaluonnos oli julkisesti nähtävillä ja kommentoitavana 17.10.–2.12.2005 välisenä aikana kuntien toimipisteissä, kirjastoissa sekä hankkeen nettisivuilla. Suunnitelman nähtävilläolosta ilmoitettiin lehti-ilmoituksilla sekä maanomistajille toimitetulla kirjeellä. Lausuntopyyntöt suunnitelmasta toimitettiin kohdealueen kunnille, alueviranomaisille ja tuottajajärjestöille.

Lausuntoja annettiin määräaikaan mennessä yhteensä 6 kpl sekä muita kommentteja yhteensä 48 kpl.

Lausunnoissa kiiteltiin työn havainnollisuutta ja hyödynnettävyyttä maankäytönsuunnittelussa ja matkailun kehittämisessä. Lausunnoissa todettiin, että aluetta varten on tarvetta laatia rakentamistapaohjeet, jotka ottavat kulttuurimaiseman piirteet huomioon. Alueella on myös lausuntojen mukaan aiheellista laajemmin keskustella maankäyttömuotojen muuttamisen aiheuttamista haasteista.

Asukaspalautteissa todettiin, että suunnitelma on motivoinut asukkaita katselemaan omaa kotimaisemaa uusin silmin. Palautteissa tuotiin esille myös erityisesti ehdotettuun virkistyskäyttöön liittyviä tarkennuksia ja parannusehdotuksia sekä alueen nimistöön liittyviä huomautuksia. Yksittäisissä lausunnoissa ja kommentteissa vastustettiin luonnonsuojelulain mukaista maisema-alueita, johon suunnitelmassa viitattiin.

Hankkeen ohjausryhmä käsitteli annetut lausunnot ja kommentit kokouksessaan joulukuussa 2005 sekä päätti korjauksista ja muutoksista annetun palautteen perusteella.

1.3 Maisemanhoitosuunnitelma valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle

Suomessa on 156 maisema-aluetta, jotka ovat valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan valtakunnallisesti arvokkaita. Periaatepäätös perustuu maisema-aluetyöryhmän mietintöön (66/1992, Osa I Maisemanhoito ja Osa II Arvokkaat maisema-alueet) ja siitä käytyyn lausuntokierrokseen. Suurin osa valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista sijaitsee Etelä- ja Länsi-Suomen viljelyseuduilla. Mietinnön mukaan Aurajokilaakso edustaa lounaiselle viljelyseudulle tyypillistä viljavan jokilaakson vanhaa ja vaurasta kulttuurimaisemaa. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on 730 000 hehtaaria. Aurajoen valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on pinta-alaltaan 10 000 hehtaaria, eli yli kaksi kertaa suurempi kuin valtakunnallisesti arvokas maisema-alue keskimäärin.

Valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista on valtioneuvoston periaatepäätöksessä todettu:

”Arvokkaat maisema-alueet edustavat maaseudun kulttuurimaisemia. Alueiden valinnassa on otettu huomioon kulttuurielementtien ohella luonto ja maisemakuva. Valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla nämä piirteet ovat edustavimmillaan.../Arvokasta kulttuurimaisemaa on maisema-alueiden ulkopuolellakin”.

(Ympäristöministeriö, 23.1.1995, Dnro 1/500/95)

Aurajokilaakso on kiistattomasti kulttuurihistoriallisilta, maisemakuvallisilta ja luonnonarvoiltaan valtakunnallisesti merkittävä maisemakokonaisuus. Alueelle rajattu valtakunnallisesti arvokas maisema-alue käsittää jokilaakson Turun, Kaarinan, Liedon, Auran ja Pöytyän alueella. Tätä maisemanhoitosuunnitelmaa varten tehty selvitystyö osoitti maisema-alerajauksen olevan suurpiirteinen ja jättävän ulkopuolelleen olennaisesti maisemaan vaikuttavia kokonaisuuksia. Koska valtioneuvoston periaatepäätöksessä todetaan, että arvokasta kulttuurimaisemaa on myös maisema-alerajauksen ulkopuolella, on jokilaakso tässä työssä käsitelty moniulotteisena kokonaisuutena ja hoito-ohjeistus on annettu koko jokilaakson alueelle maisema-alerajaukseen pitäytymättä. Maisema-alerajauksessa olevat puutteet on kuitenkin mainittu jaksokohtaisissa maisemanhoitosuunnitelmissa teoksen neljännessä luvussa. Koska pienipiirteistä ja vaihtelevaa maisemarakennetta tai maisemakuvaa ei ole mahdollista – tai edes tarkoituksenmukaista – rajata ympäristöstään riippumattomaksi kaava-alueeksi, ei uutta valtakunnallisesti arvokasta maisema-alerajausta ole piirretty suunnitelmakarttaan.

Valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla tehtävästä maisemanhoidosta ja maisemanhoidon kehittämisestä todetaan valtioneuvoston periaatepäätöksessä seuraavaa:

”Maisemanhoidon edistämiseen on tarkoitus käyttää muun muassa rakennussuojeluun, yleiskaavoituksen tukemiseen ja maatalouden ympäristötukeen käytettäviä varoja. Sen lisäksi maaseudun kulttuurimaisemien hoitoa on tarpeen edistää muun muassa neuvonnan, koulutuksen ja tiedotuksen avulla sekä työllisyytyksenä. Toisaalta viranomaisten on huolehdittava, että ne eivät hankkeillaan vaaranna arvokkaiden maisema-alueiden arvoa. Maisemanhoidon kehittäminen edellyttää viranomaisten, eri organisaatioiden ja maanomistajien yhteistyötä.”

”Maaseudun kulttuurimaisemien monenlaisten arvojen turvaaminen edellyttää aktiivisia maisemanhoidon toimia ensisijaisesti näillä, mutta tarvittaessa muillakin arvokkaiksi todetuilla alueilla. Maisema-alueiden arvojen säilyttäminen edellyttää, että maaseudun perinteiset elinkeinot ja asutus pidetään elinvoimaisina ja että maisemanhoitoa tuetaan. Viranomaisten tulee toiminnallaan edistää maisemanhoidon tavoitteita.”

(Ympäristöministeriö, 23.1.1995, Dnro 1/500/95)

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä määritetyt maisemanhoidolliset periaatteet ja tavoitteet on otettu tässä maisemanhoitosuunnitelmassa huomioon ja suunnittelutyössä on painostettu erityisesti kulttuurimaiseman ominaisuuksien säilyttämiseen ja kehittämiseen sekä eri tahojen yhteistyöhön ja asukasosallistumiseen.

Lisälukemista:

Eurooppalainen maisemayleissopimus. Euroopan Unioni. 2005.

Franssila, Soilikki: Kulttuuriympäristöohjelma 1994.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000, Opas 5: Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttövoitteista.

Maisema- aluetyöryhmä 1993: Maisemanhoito. Maisema- aluetyöryhmän mietintö I.

Maisema- aluetyöryhmä 1993: Arvokkaat maisema-alueet. Maisema- aluetyöryhmän mietintö II.

Varsinais-Suomen liitto 2001: Varsinais-Suomen maakuntaohjelma vuosille 2001–2004.

Ympäristöministeriö: Aurajokityöryhmän mietintö. 1987.

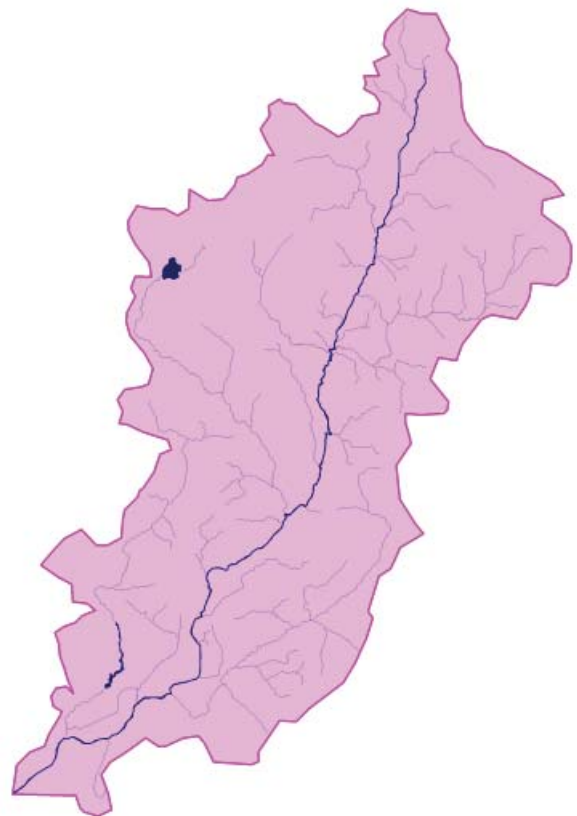
LUKU 2. MAISEMASELVITYS

2.1 Aurajokilaakso

Aurajokilaakso on varsinaissuomalainen, kallioperän murroslinjoja myötäilevä ja vuosisatoja viljelyksessä ollut jokilaakso. Aurajoen valuma-alue on noin 885 km² ja pääuoman kokonaispituus on noin 70 kilometriä. Aurajoen pohjoisimmat alkulähteet sijaitsevat Oripäänkankaan harjumaastossa ja joki laskee Turun keskustan kautta Saaristomereen. Muualla paitsi Turun keskustassa Aurajokilaakso on maaseutua, jossa metsäiset kalliobelänteet rajaavat asutus- ja viljelyalueita.

Aurajoen pääuoma virtaa yhteensä kuuden kunnan alueella. Kunnat ovat yläjuoksulta lueteltuina Oripää, Pöytyä, Aura, Lieto, Kaarina ja Turku. Kuntien kaavoitus-tilanne on vaihteleva. Turun kaupunkiseudun maakuntakaava on vahvistettu vuonna 2004 ja Varsinais-Suomen liitto laatii parhaillaan uutta maakuntakaavaa Loimaan seutukunnan alueelle. Kaikissa aluetta koskevissa maankäytön suosituksissa on korostettu kulttuurimaiseman suojelua ja sen arvojen säilyttämistä. Aurajoen ranta-alueet ovat pääasiassa yksityisten omistuksessa. Maanomistajia on karkean arvion mukaan noin 10 000. Heistä suurin osa on viljelijöitä.

Aurajoen maisema on jatkuvassa muutoksessa. Alueella on kasvavia taajamia ja maatalouden muuttuminen ja kehittyminen sekä elinkeinorakenteessa tapahtuvat muutokset heijastuvat maisemaan.

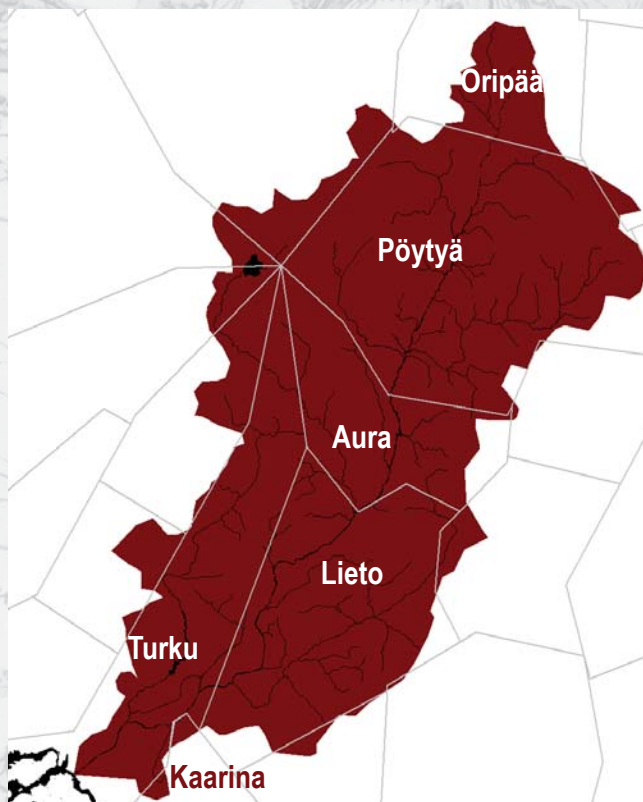
*Aurajoen valuma-alueen pinta-ala on 885 km².
Pääuoman kokonaispituus on 70 km.*

Lisälukemista:

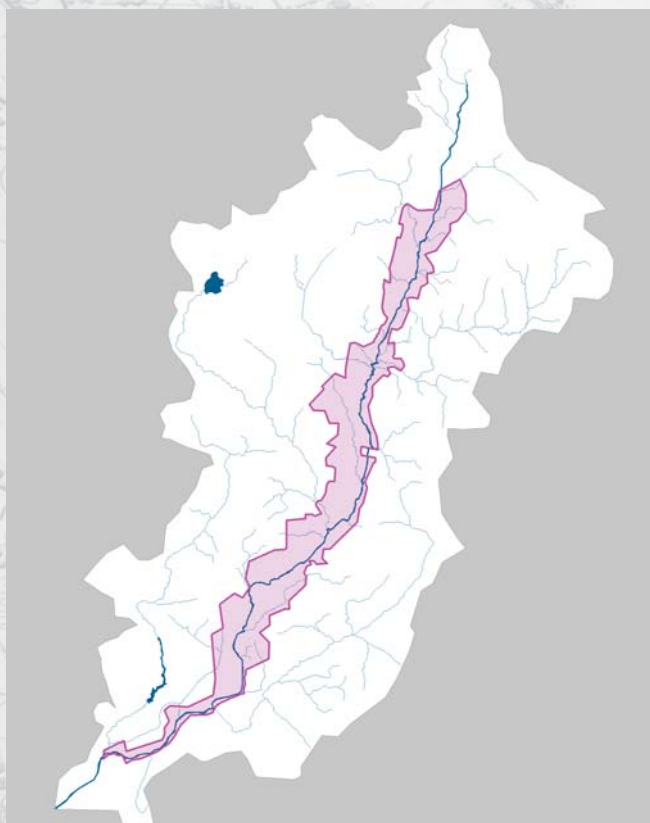
- Heikkilä, T.: Suomalainen kulttuurimaisema. 2000.
- Heikkilä, T. & Timonen, R.: Suomalainen kansallismaisema. 2004.
- Kirkkala, T. ym: Aurajoki – ajan virta. 2000.
- Lounais-Suomen ympäristöohjelma 2005. 2000.
- Mikkonen, A. (toim.): Näkökulmia kulttuuriympäristöön. 2001.
- Rautamáki, M.: Maakunnallinen maisemaselvitys, Varsinais-Suomi. 1990.

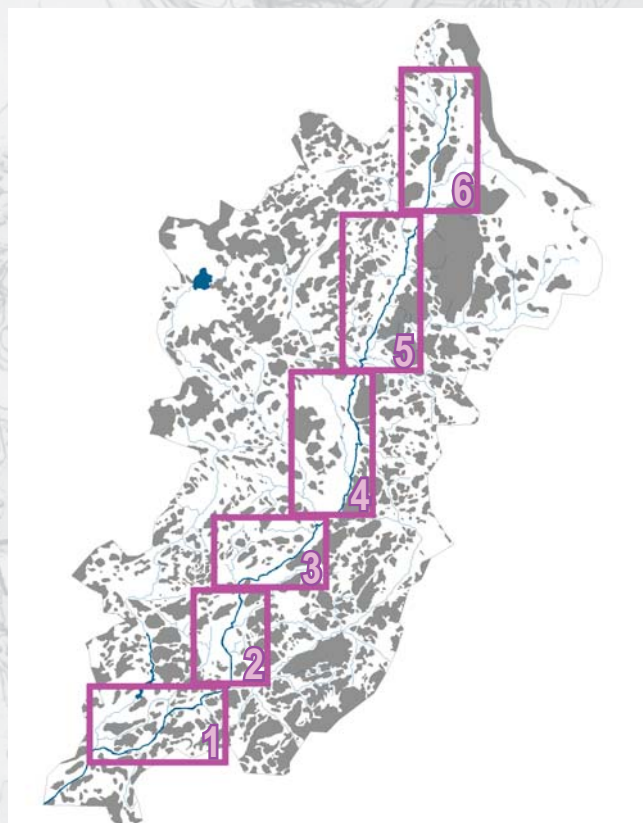
Aurajoen valuma-alue Lounais-Suomessa.

Aurajoki virtaa kuuden kunnan alueella.

Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaksi määritetty maisema-alue on pinta-alaltaan 10 000 ha.

Maisemanhoitosuunnitelmassa Aurajokilaakso on jaettu kuuteen maisemajaksoon.

2.2 Topografia

Aurajokilaakson maastorakenne on pienipiirteinen ja lounaiskoillis-suuntautunut. Suhteelliset korkeuserot vaihtelevat eri jokiosuuksilla huomattavasti ja ovat suurimmat jokilaakson itä- ja pohjoisosissa. Absoluuttinen korkeus nousee tasaisesti koilliseen päin. Jokilaakson eteläosassa selänneet kohoavat parinkymmenen metrin korkeuteen merenpinnasta ja pohjoisosissa Oripäänkankaan korkeimmat huiput kohoavat hieman yli sadan metrin korkeuteen.

Joki noudattaa kallioperässä olevia murroslinjoja. Pääuoman lasku on kokonaisuudessaan noin 70 metriä. Suurimmat kosket ovat Nautelassa ja Halisissa.

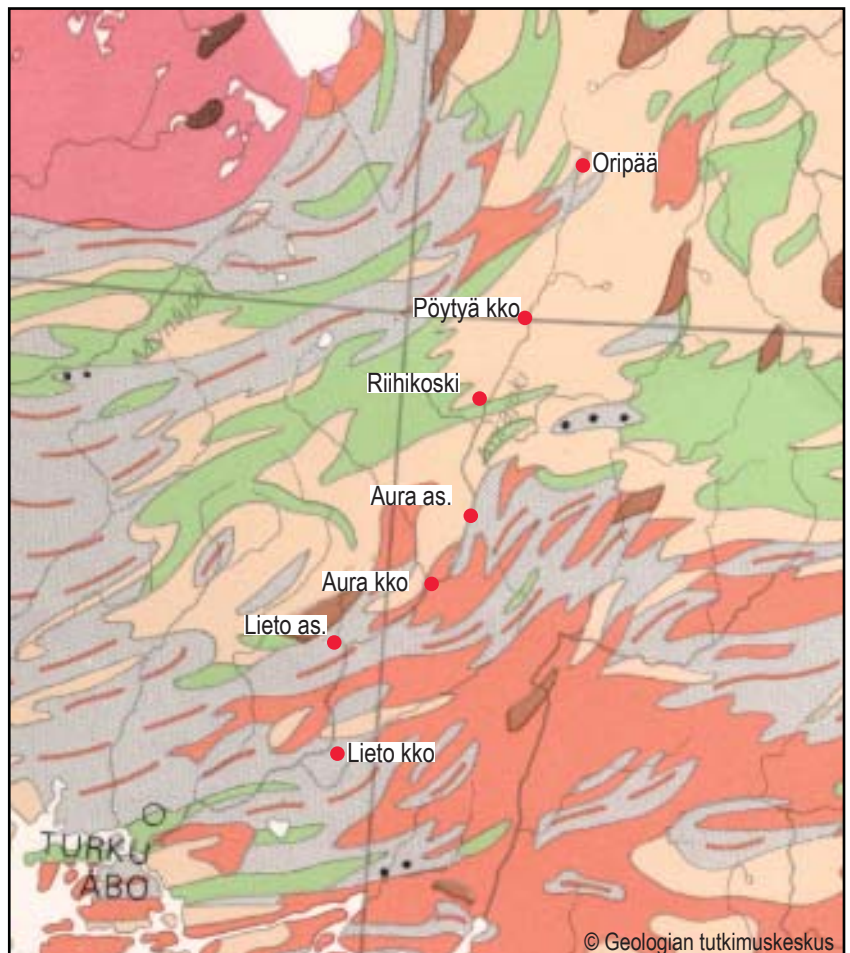
Lisälukemista:

Glückert, G.: Graniittikalliolta rahkasuolle. 1999.

Lehtinen, M.(toim.): Suomen kallioperä 3000 vuosisimuljoonaa. 1998.

Kallioperäkartta 1: 500 000

	graniittia
	kiilleliusketta, kiillegneissä
	granodioriittia, kvartsidioriittia
	metabasalttia, amfiboliittia
	rapakiva graniittia
	gabroa
	kvartsi-maasäpäliuske
	graniittijuonia

2.3 Kallio- ja maaperä

Kallioperä on paksun savipatjan alla ja nousee näkyviin laaksoa rajaavina selänneinä, joiden rinteille on kasautunut moreenia. Jääkauden jälkeinen meri on huuhtonut kallioperän esiin selänneiden lakialueilla ja joet ja purot ovat paljastaneet sen koskissa. Kallioperä on hapanta, mikä osaltaan vaikuttaa selänneiden kasvillisuuden karuuteen. Graniittiset syväkivi-alueet muodostavat jyrkkiä kalliorinteitä, kaarevia selänneitä ja kupolimaisia kalliolakia.

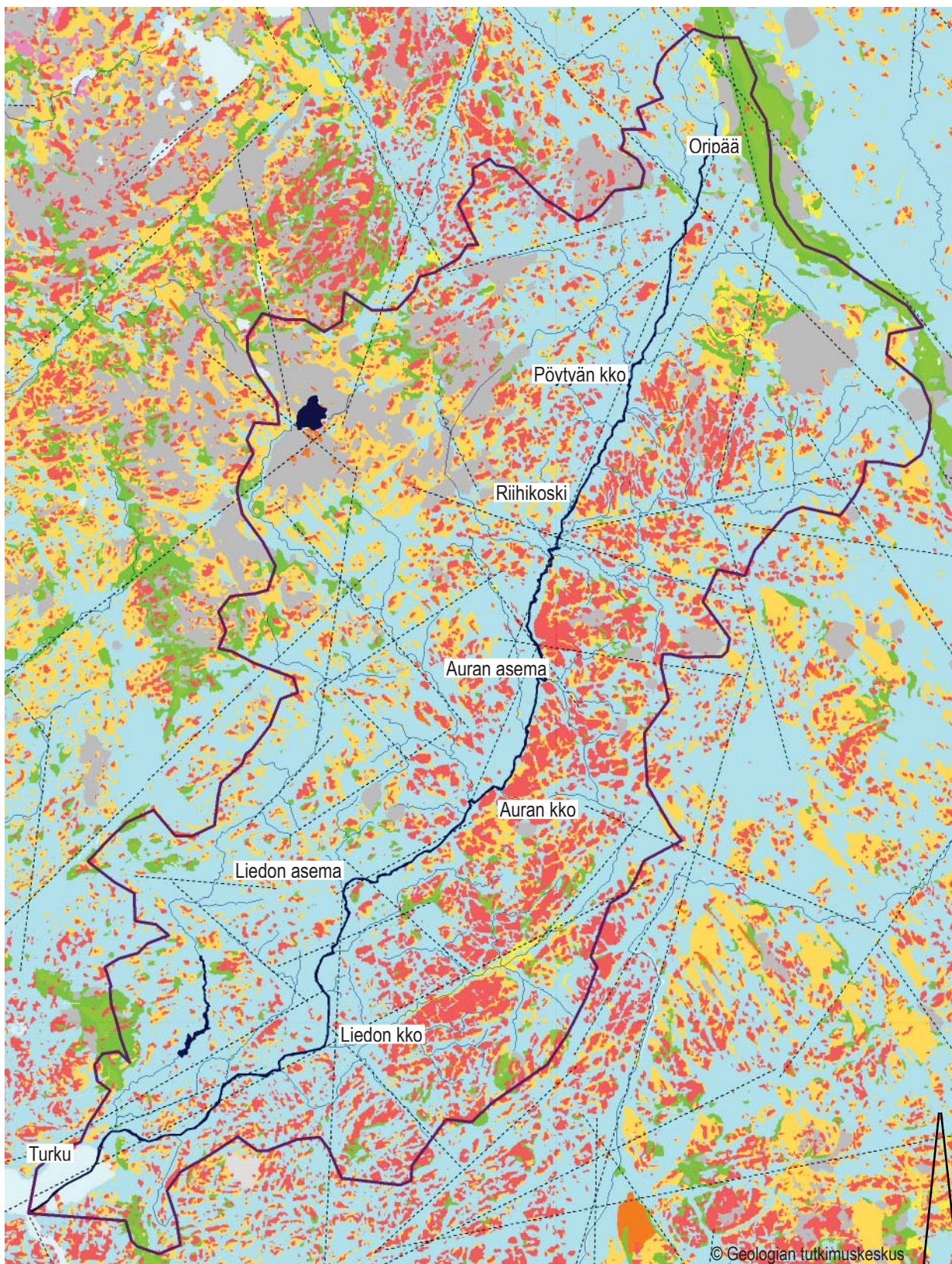
Valuma-alueen pohjoisosassa on Oripäänkankaan harjujakso, joka on osa Virttaankankaalta Somerolle ulottuvaa harjua. Jääkauden aikana muodostunut tasalakinen harju on pohjaveden muodostumisaluetta ja on Varsinais-Suomen suurin harju. Koroistenniemi on osa katkonaista Laitilanharjua.

Viljelty laakso koostuu paikoin useiden kymmenien metrien paksuisesta savipatjasta. Se on muodostunut hienojakoisista maalajeista, jotka ovat huuhtoutuneet selänneiltä ja vajonneet pohjaan jääkauden jälkeisten merivaiheiden aikana.

Valuma-alueen muokkauskerroksen yleisin maalaji on savi (49%) ja toiseksi yleisin moreeni (32,5%). Turvealueita ja kalliopaljastumia on yhtä paljon (6,1%).

Maaperäkartta 1: 250 000

	kallio		savi
	moreeni		turve
	siltti		hiekkä / sora
	valuma-alue		murroslinja

© Geologian tutkimuskeskus

2.4 Vesiolot

Aurajoki saa alkunsa Oripäänkankaan soraharjun muodostamasta pohjavedestä, joka pulppuaa esiin lähteissä ja hakeutuu savilaaksoon pieniä uomia pitkin. Ensin joki virtaa hyvin kapeana, mutta levenee kun sivu-uomat kuljettavat vetensä pääuomaan. Laakson eteläosissa joki on syväälle savikkoon uurtunut ja virtaa lopulta Turun keskustan kautta Saaristomereen. Pääuoman pituus on noin 70 kilometriä ja joen valuma-alue on noin 885 km². Päälaaksossa ei Oripäänkankaan lisäksi ole muita valuma-alueen päävedenjakajia. Joen suurimmat sivu-uomat ovat alajuoksulta lueteltuina Vähäjoki, Savijoki, Järvenoja ja Kaulajoki. Näiden lisäksi Aurajokeen yhtyy useita pienempiä sivu-uomia. Suurimmat kosket ovat Halistenkoski, Väantelänkoski, Vierunkoski, Vintalankoski, Nautelankoski (Kukkarkoski), Leinakkalankoski, Leppäkoski, Hypöistenkoski, Kuuskoski, Riihikoski, Kolkkistenkoski ja Koskelankoski. Vesistöalueella on vain yksi runsaan neliökilometrin kokoinen järvi.

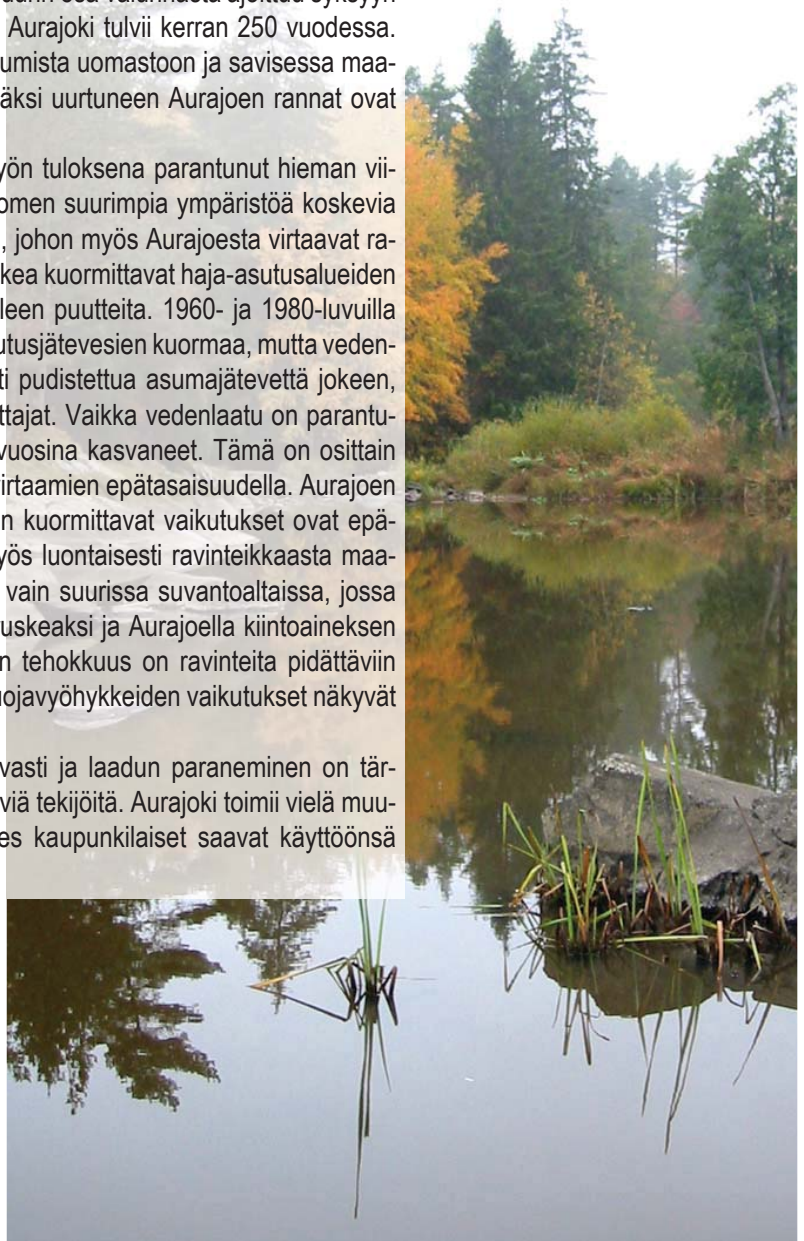
Aurajoelle ovat tyypillisiä suuret ja äkilliset, sateiden ja lämpötilavaihtelujen aiheuttamat virtausvaihtelut. Virtausvaihtelut ovat voimakkaita vaihteluja tasaavien järvi- ja joki-alueiden vähyiden vuoksi. Myös ojitetut pellot ja veden huonosti läpäisevät savialueet nopeuttavat veden virtaamista uomastoon. Suurin osa valunnasta ajoittuu syksyyn ja kevääseen. Tilaston mukaan jyrkkärantainen Aurajoki tulvii kerran 250 vuodessa. Virtausvaihtelut edistävät kiintoaineiden kulkeutumista uomastoon ja savisessa maaperässä joen reunaluisumat ovat tavallisia. Syväksi uurtuneen Aurajoen rannat ovat eroosioherkkiä.

Aurajoen vedenlaatu on laajan yhteistyön tuloksena parantunut hieman viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lounais-Suomen suurimpia ympäristöä koskevia huolenaiheita on Saaristomeren rehevöityminen, johon myös Aurajoesta virtaavat ravinteet ovat osallisia. Maatalouden lisäksi Aurajokea kuormittavat haja-asutusalueiden jätevedet, joiden käsittelyjärjestelmissä on edelleen puutteita. 1960- ja 1980-luvuilla rakennetut jätevedenpuhdistamot vähensivät asutusjätevesien kuormaa, mutta vedenpuhdistamot, jotka johtavat biologis-kemiallisesti puhdistettua asumajätevettä jokeen, ovat edelleen joen suurimmat pistemäiset kuorittajat. Vaikka vedenlaatu on parantunut, ovat jokeen joutuvat ravinne määrät viime vuosina kasvaneet. Tämä on osittain leutojen talvien aiheuttamaa ja vaihtelu selittyy virtaamien epätasaisuudella. Aurajoen valuma-alueella toimii neljä kaatopaikkaa, joiden kuormittavat vaikutukset ovat epäselvät. Kiintoainesta huuhtoutuu Aurajokeen myös luontaisesti ravinteikkaasta maaperästä. Hienojakoinen savi laskeutuu pohjaan vain suurissa suvantoaltaissa, jossa veden virtaus on olematon. Savi värjää veden ruskeaksi ja Aurajoella kiintoaineiden pysäyttämiseksi suositeltavien laskeutuslaitteiden tehokkuus on ravinteita pidättäviin kosteikkoihin verrattuna heikko. Perustettujen suojavyöhykkeiden vaikutukset näkyvät vasta viiveellä.

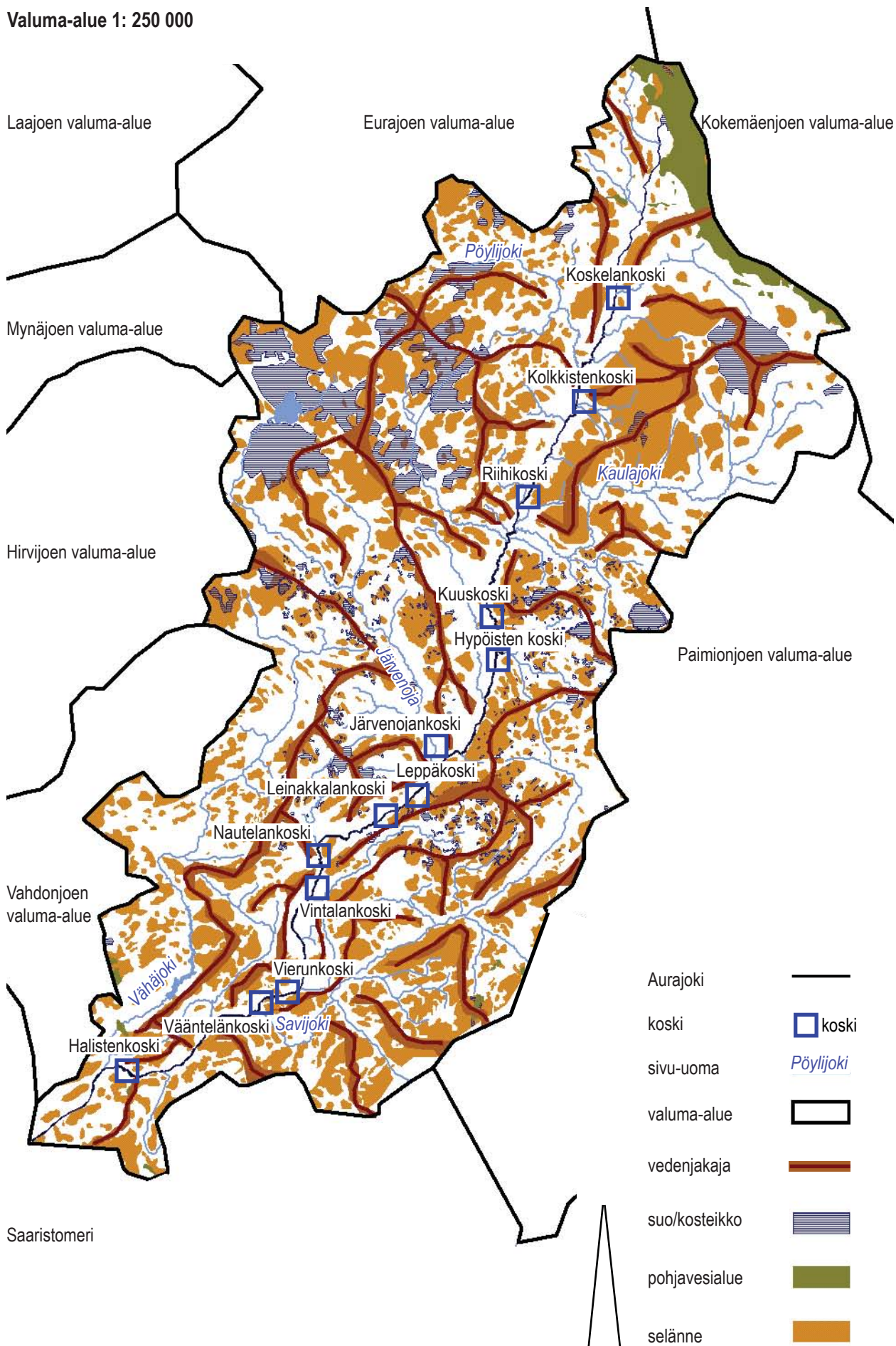
Aurajoen vedenlaatua valvotaan jatkuvasti ja laadun paraneminen on tärkeimpiä joen ja maiseman tulevaisuutta määrittäviä tekijöitä. Aurajoki toimii vielä muutamien vuoden Turun raakavesilähteenä, kunnes kaupunkilaiset saavat käyttöönsä tekopohjavettä Virttaankankaalta.

Lisälukemista:

Aurajoen vesien suojelu- ja suunnittelun neuvottelukunta: Ehdotus Aurajoen vesien suojelu- ja suunnittelumiksi. 1980.
Ketola, E.: Aurajoen kunnostuksen yleissuunnitelma. 1991.
Turun vesi- ja ympäristöpiiri: Vesien käyttö ja hoito 1990-luvulla – Varsinais-Suomi ja Etelä-Satakunta. 1990.

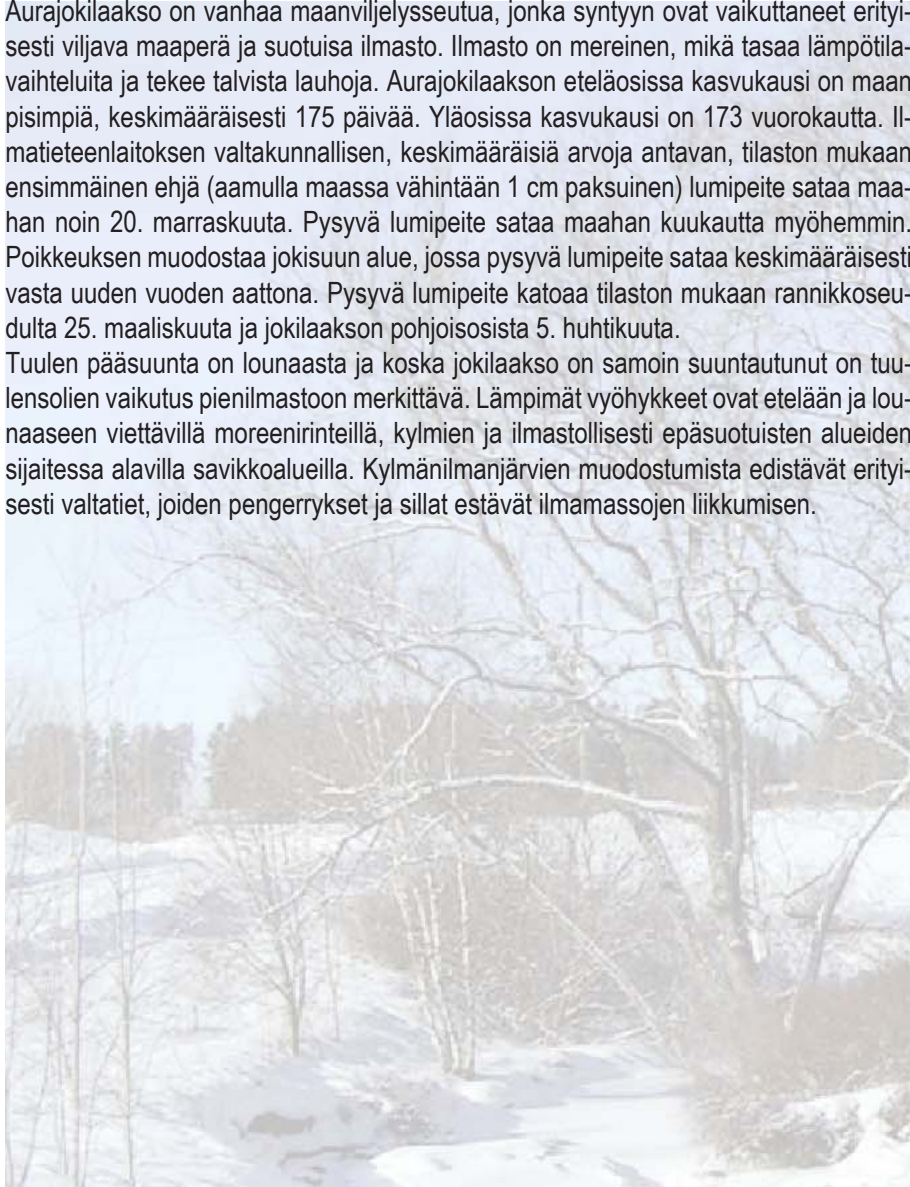
Valuma-alue 1: 250 000

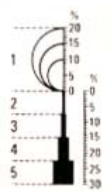
2.5 Ilmasto

Aurajokilaakso on vanhaa maanviljelysseutua, jonka syntyyn ovat vaikuttaneet erityisesti viljava maaperä ja suotuisa ilmasto. Ilmasto on mereinen, mikä tasaa lämpötilavaihteluita ja tekee talvista lauhjoja. Aurajokilaakson eteläosissa kasvukausi on maan pisimpiä, keskimääräisesti 175 päivää. Yläosissa kasvukausi on 173 vuorokautta. Ilmatieteenlaitoksen valtakunnallisen, keskimääräisiä arvoja antavan, tilaston mukaan ensimmäinen ehjä (aamulla maassa vähintään 1 cm paksuinen) lumipeite sataa maahan noin 20. marraskuuta. Pysyvä lumipeite sataa maahan kuukautta myöhemmin. Poikkeuksen muodostaa jokisuun alue, jossa pysyvä lumipeite sataa keskimääräisesti vasta uuden vuoden aattona. Pysyvä lumipeite katoaa tilaston mukaan rannikkoseudulta 25. maaliskuuta ja jokilaakson pohjoisosista 5. huhtikuuta.

Tuulen pääsuunta on lounaasta ja koska jokilaakso on samoin suuntautunut on tuulensolien vaikutus pienilmastoon merkittävä. Lämpimät vyöhykkeet ovat etelään ja lounaaseen viettävillä moreenirinteillä, kylmien ja ilmastollisesti epäsuotuisten alueiden sijaitessa alavilla savikkoalueilla. Kylmänilmanjävien muodostumista edistävät erityisesti valtatie, joiden pengerrykset ja sillat estävät ilmassojen liikkumisen.

Vuotuinen tuulijakautuma
Vindfördelning per år
Annual wind distribution
1961 – 80 \bar{x}

- 1 Tyyntä $\leq 1\text{ m/s}$
Lugnt
Calm
- 2 Heikko tuuli 1 – 4 m/s
Svag vind
Light wind
- 3 Kohtalainen tuuli 4 – 8 m/s
Mättlig vind
Moderate wind
- 4 Navakka tuuli 8 – 14 m/s
Frisk vind
Fresh wind
- 5 Kova tuuli tai myrsky $\geq 14\text{ m/s}</math>
Hård vind eller storm
Gale or storm$

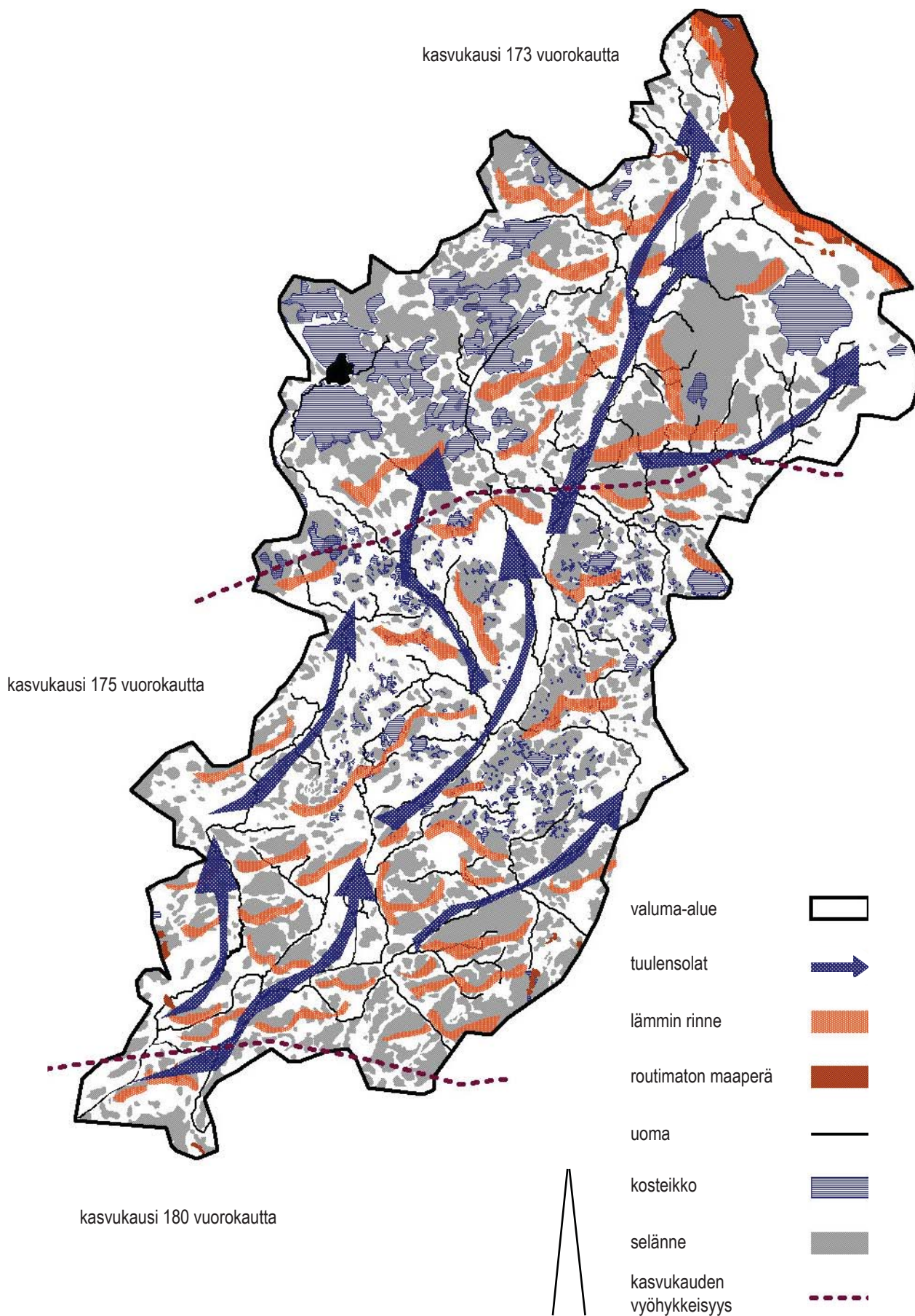

Vuotuinen tuulijakauma Lounais-Suomessa.
(Suomen kartasto, Maanmittaushallitus 1987)

Lisälukemista:

Westerholm, J.: Suomen kartasto. 2004

Ilmasto-olot 1: 250 000

2.6 Kasvillisuus

Aurajokilaakson luonnossa ja kasvillisuudessa näkyy ihmisen pitkään jatkunut toiminta alueella. Laakson savialueet on viljelty ja metsää kasvaa selännteillä ja viljelyyn kelpaamattomilla rinteillä. Puustoisia alueita ovat myös uomien varressa olevat lehdot ja istutusmetsiköt.

Kasvimaantieteellisesti Aurajokilaakso sijaitsee hemiboreaalisella vyöhykkeellä eli ns. tammivyöhykkeellä. Se edustaa boreaalisen havumetsäalueen vuokkovyöhykettä. Lajirikkaimpia alueita ovat koskien ympärillä kasvavat lehdot. Esimerkkejä laaksossa esiintyvistä kasviharvinaisuuksia ovat hoikkaängelmä, maarianverijuuri, keltavuokko ja koiranvehnä.

Luonto on karua ohuen maakerroksen peittämällä kallioilla. Kasvillisuus muuttuu reheväksi selännteiden alarinteillä. Kalliopainauksiin kerääntyvä vesi muodostaa pieniä lakialueen kosteikkoja.

Jyrkkärantaisen Aurajoen vesikasvillisuus on niukka. Ranta syvenee nopeasti ja rantavyöhykkeen kasveille jää vähän elintilaa. Lieju- ja tulvarannat ovat harvinaisia. Pellon ja joen väliin jäävä rantatörmä on rehevä, mutta niukkalajinen. Törmällä kasvaa typensuosijoita kuten nokkonen, mesi-angervo ja koiranputki.

Jokirannan puu- ja pensasvyöhyke on luontaisesti lehtomainen. Aurajoen lehdot ovat tyypillisesti kuusivaltaisia ja niissä kasvaa harmaaleppää ja tuomea. Pensaskerroksen tavallisia lajeja ovat lehtokuusama ja herukka. Kenttäkerroksen lajeja ovat mm. sorea hiirenporras, vuohenputki, vuokot ja marjat. Aurajoen ranta on useassa paikassa metsitetty. Metsityksessä käytettyjä lajeja ovat kuusi ja koivu.

Rannikkoseudulle tyypillisiä kallioketoja esiintyy vanhojen asuin ympäristöjen paahteisilla kallioilla. Koska kedot sijaitsevat vanhoissa pihapiireissä, niillä kasvaa myös kulttuurikasvillisuutta. Muut kulttuurikasvien esiintymäpaikat kuten niityt ja muut perinnebiotoopit ovat suurimmaksi osaksi hävinneet laidunnuksen loputtua.

Aurajokilaakson tunnuspiirteisiin kuuluvat vanhat pihapiirit ja puutarhat, joissa kulttuuri- ja perinnekasvien kirjo on rikas. Vanhoissa pihapiireissä puusto on kookasta ja muodostaa usein kauas näkyviä jalojen lehtipuiden ryhmiä. Ne saavuttavat syksyisin komean väriloiston. Pihateiden kujanteet ovat tavallisia erityisesti jokilaakson keskiosissa. Kujannepuuna on tyypillisesti käytetty koivua. Runsaaseen kulttuurilajistoon kuuluvat esimerkiksi ahde- ja mäkikaura, jotka periytyvät muinaisajalta.

Aurajokilaakso on kasvinviljelyaluetta, jossa pääasiallisia tuotantokasveja ovat viljat ja erikoiskasveiksi luokiteltavat öljykasvit ja sokerijuurikas.

2.7 Eläimistö

Aurajoella on tutkittu linnustoa, perhosia ja kalastoa. Kasvillisuus vaikuttaa merkittävästi lajirikkauteen ja tuuheassa pensaistossa viihtyvät monet eri lintulajit. Linnustolle erityisen tärkeitä ovat sivu-uomien ja koskipaikkojen pensaikot. Varsinaisia lintukohteita ovat Nautelankosken, Hypöstenkosken ja Kuuskosken lehdot. Aurajoki on nk. yölaulajien aluetta ja jokivarressa viihtyy esimerkiksi satakieli, pensassirkkalintu ja luhtakerttunen. Aiemmin harvinaisen ruisrääkän kanta on elpynyt ja lintuja on havaittu useissa paikoissa.

Perhoset suosivat myös reheviä pensaikkoja ja ovat tavallisia niityillä, pientareilla ja perinnebiotoopeilla.

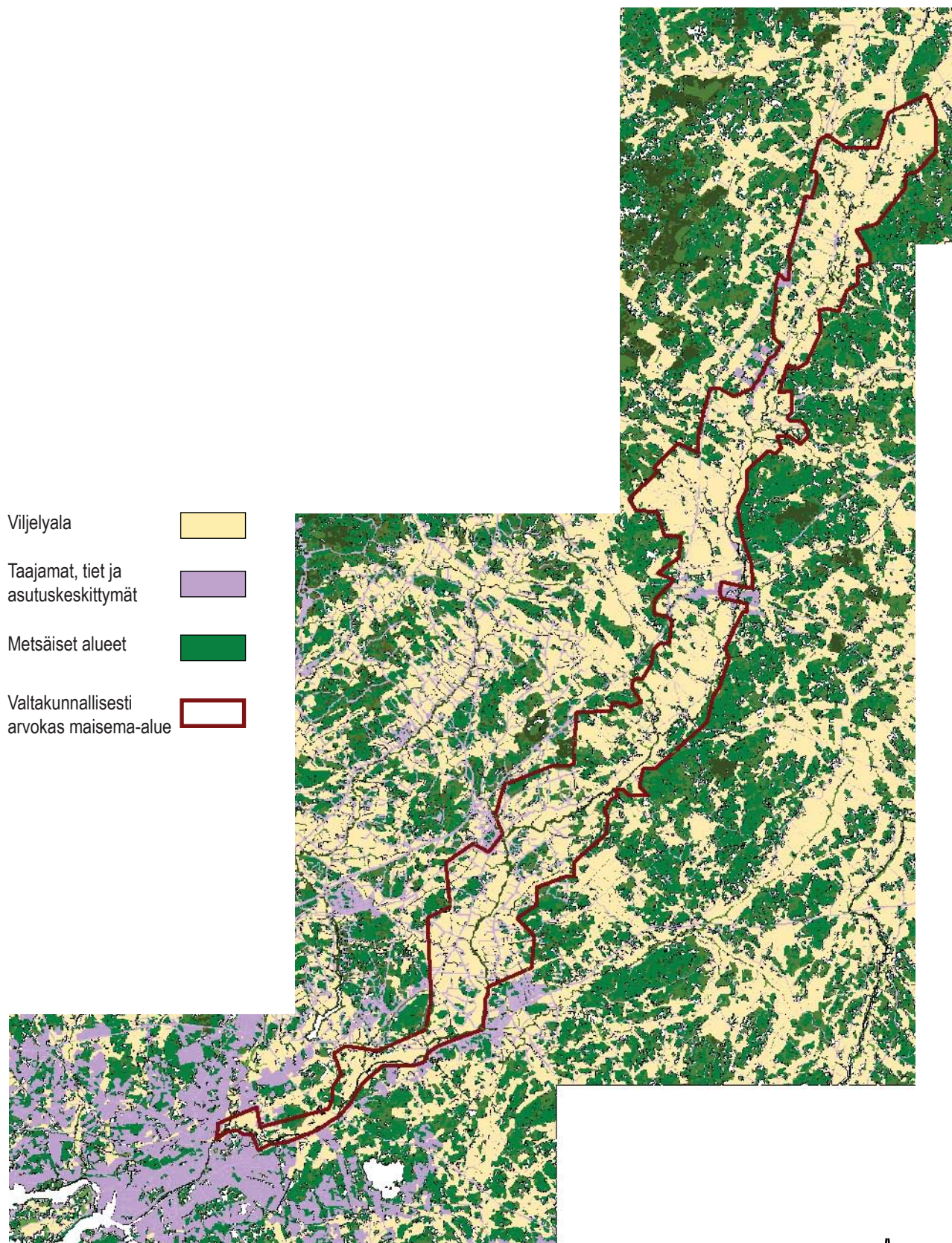
Aurajoen kalakanta on rikas ja sen kehitystä valvotaan ja tutkitaan jatkuvasti. Halistenkoskessa on kalaporras. Myös jokirapu viihtyy vaihtelevasti joessa.

Liito-oravia esiintyy jokivarsilehdoissa, jotka ovat yhteydessä selännemetsiin. Muita jokivarren nisäkkäitä ovat piisami ja sauikko.

Aurajokilaakson riistaeläimiä ovat hirvi ja metsäkauris. 60 vuotta sitten Suomeen tullut valkohäntäpeura kuuluu myös Aurajoella asuviin nisäkkäisiin. Kettu, minkki ja kosteikkojen lähellä viihtyvä supikoira sekä rusakko, fasaani ja kuriositeettina peltopyy kuuluvat Aurajoen riistaeläimiin.

Peitteisyys 1: 200 000

- Viljelyala
- Taajamat, tiet ja asutuskeskittymät
- Metsäiset alueet
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Lisälukemista:
 Kalliola, R.: Suomen kasvimaantiede. 1973.
 Ketola, E.: Aurajoen kunnostuksen yleissuunnitelma. 1991.
 Komulainen, M.: Aurajoen kehittämissuunnitelma 2001–2006. 2002.
 Komulainen, M.: Aurajoki-akson luonto. 2002.
 Silkkilä, O. & Koskinen, A.: Lounais-Suomen kulttuurikasvistoa. 1990.

2.8 Maiseman ja maankäytön historia

Lounainen rannikko vapautui jääpeitteen alta Itämeren Yoldia-vaiheen aikana noin 10 000 vuotta sitten. Vedenpinta laski nopeasti ja Ancylusjärven aikaisia rantakerrostumia on etenkin Aurajokilaakson pohjoisosissa 90–100 metrin korkeudella. Aurajoki on kuroutunut joeksi ja laakson savikot ovat muodostuneet Litorinameren aikana noin 8000 vuotta sitten. Alue on jääkaudesta johtuen noussut merestä suhteellisen myöhään, eikä joki ole kehittänyt savilaaksossa virtaavalle joelle ominaista uomarakennetta törmätasanteineen ja ranta-vaalleineen. Historiallisen ajan alussa jokisuisto ja sisämaahan työntyvä merenlahti kohtasivat Nautelankosken tietämillä.

Aurajokilaakso edustaa valtakunnallisesti merkittävää kulttuurimaisemaa, jossa on merkkejä ihmistoiminnasta jo noin 7000 vuoden takaa. Varhaiseen kehitykseen ovat vaikuttaneet merenkulun ja kalastuksen näkökulmasta suojaisia sijainti, asumisen ja viljelyn kannalta suotuisa ilmasto ja ravinteikas maaperä sekä sisämaahan työntyvät ja rannikkoa myötäilevät hyvät maaliikenneyhteydet. Alueelta on löytynyt runsaasti esihistoriallisia muinaisjäännöksiä, mikä viittaa siihen, että alueella on ollut asutusta yhtäjaksoisesti vähintään rautakaudelta lähtien.

Ihminen on viljellessään muokannut Aurajokilaaksoa kulttuurimaiseman. Rautakauden ihmiset olivat riippuvaisia meriyhteyksistä, mikä rajoitti asutuksen leviämistä sisämaahan. Keskiajan maisemaan vaikutti uuden auratyyppin kehittyminen, joka mahdollisti raskaampien savikoiden viljelyn laakson yläosissa. Kiinteä asutus ja viljely levittyi sinne 1300-luvulla. Keskiajan maisemaan nousivat kirkot, joista jäljellä ovat kivikirkot Maariassa, Koroisissa ja Liedossa.

Keskiajalla viljelytekniikka perustui pelto- ja niitty-talouteen. Enimmillään niittyjä oli kaksinkertainen määrä peltoihin verrattuna. 1700-luvun lopulla toteutettuun isojakoon asti maisemakuvaa leimasivat aidatut sarkapellot. 1800-luvun

Kuninkaankartasto Suomesta 1776–1805.

Jokilaakson eteläosissa on paljon näkyviä ja maahan kätkeytyneitä merkkejä muinaisajalle ajoittuvasta ihmistoiminnasta. Paikoissa on usein paljastunut löytöjä monelta aikakaudelta. Merkittävimmät ja löytörikkaimmat muinaisjäännöspaikat on merkitty karttaan pääasiallisimman aikakauden mukaan.

- Rautakauden muinaisjäännöskohde
- Pronssikauden muinaisjäännöskohde
- Kivikauden muinaisjäännöskohde

puolivälissä kääntöaura mahdollisti viherrehun viljelyn, minkä seurauksena niityt muokattiin pelloiksi.

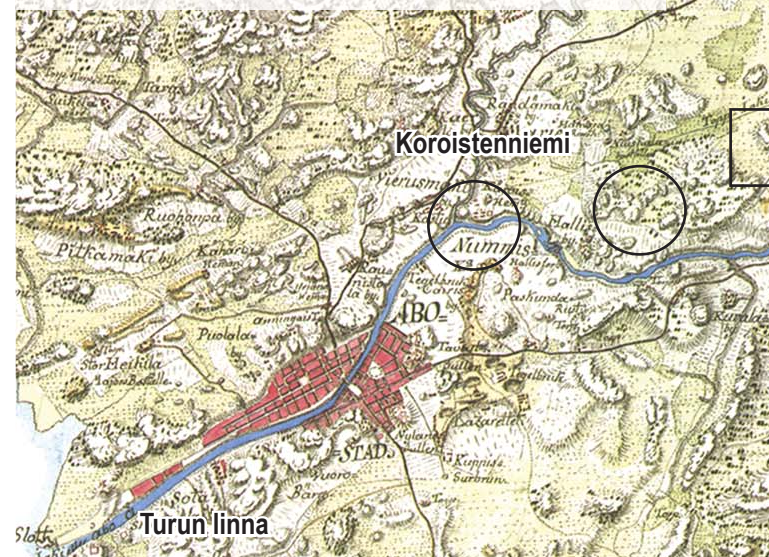
Aurajokilaaksossa asutus keskittyi ikivanhojen pääteiden Hämeen Härkätien ja Varkaantien varrelle ja 1800-luvun puolivälistä ja 1900-luvun alusta periytyvät talonpoikaistalot pihapiireineen muodostavat edelleen maiseman kiinnekohtia. Kartanokulttuuria Aurajokilaaksossa edustavat Haagan, Vanhalinnan, Nautelan, Kuuskosken, Juvan, Ortenojan ja Pihlavan kartanot. 1800-luvun puolivälin jälkeen maisemaan ilmestyivät koulut, kunnantalot, kaupat ja teollisuusrakennukset, joiden ympärille muodostui ensimmäiset taajamat. Turku–Toijala-rautatie rakennettiin 1870-luvulla, jolloin Auraan, Lietoon ja Pöytyän Kyröön muodostuivat uudet taajamat ja kirkonkylät jäivät sivuun.

Maatilatalouden käytössä ollut ala on pysynyt lähes vakiintuneena 1900-luvun alusta lähtien. 1950-luvun jälkeen tapahtunut erikoistuminen kasvinviljelyyn on vähentänyt laiduneläinten määrän minimiin. 1900-luvun jälkipuoliskolla maatalouden koneellistuminen ja tehostuminen ovat muuttaneet maiseman voimaperäisen viljelyn alueeksi, jossa suurten peltoalueiden yhteydessä oleva joutoalueen määrä on minimoitu. Vain pienet niityt ja takapellot ovat jääneet pensoittumaan. Pensoittuminen on kuitenkin muuhun maahan verrattuna vähäistä. Tällä hetkellä maatalouselinkeinot ja niiden tuottama maisema elävät murrosvaihetta, johon etenkin maatalouspoliittiset ratkaisut tulevat vaikuttamaan.

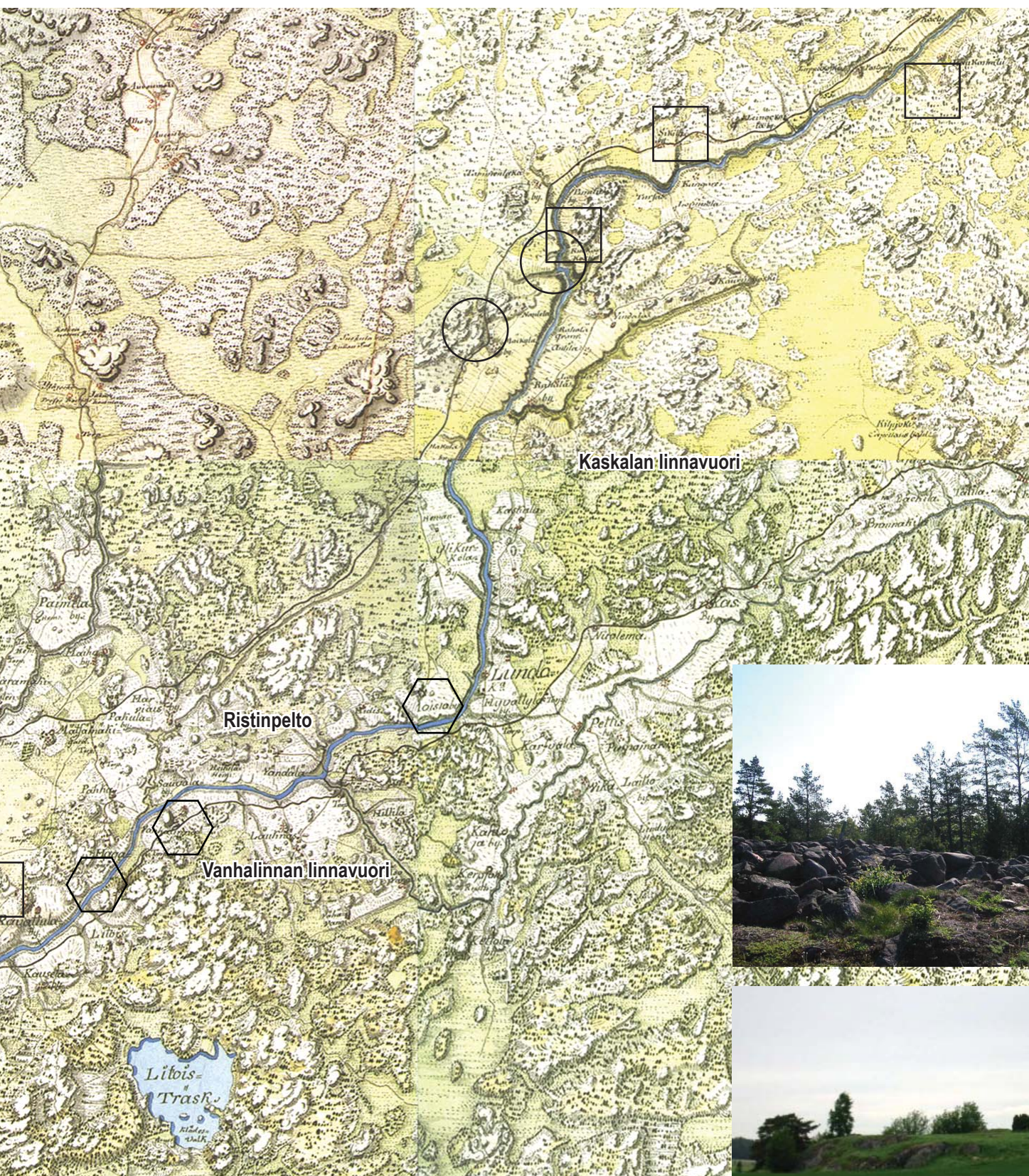
Lisälukemista:

Lehtonen, K.: Aurajokilaakson maisema-alueen kulttuurihistorialliset arvot. 1997.

Lehtonen, K.: Kuntien muinaisjäännösinventoinnit (Aura, Lieto, Kaarina).

Kuninkaankartasto Suomesta 1776–1805. Julkaistu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran luvalla.

Esi-isien jättämiä merkkejä maisemassa. Yllä pronssikauden hautaröykkiö Keiterinmäellä ja oikealla kivikauden esineistön löytöpaikka Loukinaisissa.

2.9 Maiseman rakenne ja hahmo

Maiseman muotoutumiseen ovat vaikuttaneet jääkaudet, viimeisen jääkauden jälkeiset merivaiheet ja alueen luonnonolot. Kulttuurimaisemaksi alue on muodostunut ihmisen toiminnan ansiosta. Se on jatkunut katkeamatta esihistorialliselta ajalta nykypäivään.

Aurajokilaakso edustaa vaurasta ja vakiintunutta, vuosisatoja viljeltynä ollutta maaseutumaisemaa. Jokilaaksoa hallitsee pääuoman ympärillä levittäytyvä avoin peltomaisema, jota rajaavat karut metsäselänteet. Erikokoiset selänteet luovat pieni-piirteisen maiseman ja jokilaakson rakenne vaihtelee laajasta viljelytasangosta aina kapeaan laaksoon asti. Asutus sijaitsee laakson reunaselänteiden rinteillä ja historiallisten kulkuväylien varsilla. Kirkonkylät ja vanhat taajamat sijaitsevat pää- ja sivu-uoman yhtymäkohdissa tai koskipaikoissa. Suomen maisemamaakuntajaon mukaan Aurajokilaakso kuuluu lounaismaahan, sen lounaiseen viljelyseutuun (Maisema-alue-työryhmä 1993). Maakunnallisen maisemaselvityksen mukaan Aurajokilaakso sijaitsee jokilaakso-selännevyöhykkeellä (Rautamäki 1990).

Historiallisella ajalla Aurajokilaaksossa on tapahtunut muutoksia, jotka ovat olennaisesti muokanneet kulttuurimaisemaa ja vaikuttaneet sen kehitykseen. Avoimen maaseutumaiseman juuret periytyvät keskiajalta, jolloin viljely vakiintui jokilaaksossa. 1700- ja 1800-lukujen aikana toteutetun isojaon myötä tiluksia yhdistettiin ja torppia rakennettiin erilleen kylätonteista. Isojakoa edeltänyt kylärakenne on kuitenkin osittain säilynyt jokilaaksossa.

Varhainen teollisuus on muovannut Aurajokilaakson kulttuurimaisemaa etenkin 1800- ja 1900-luvuilla. Halistenkoskella on toiminut vireä teollisuusyhdyskunta, Kuuskoskella on ollut saha, Hypöistenkoskella tilketehdas ja Suomen toiseksi vanhin paperitehdas sijaitsi Järvenojan varrella. Aurajoen kaikissa koskissa on toiminut mylly, mutta vähävetisen joen kosket eivät jaksaneet pyörittää kehittyvän teollisuuden rattaita.

Maaseutumaisema koki muutoksen 1900-luvun puolivälissä, kun maatalous koneellistui ja tilojen päätuotantosuunnaksi vakiintui kasvinviljely. Puoli vuosisataa myöhemmin, Suomen liittyttyä Euroopan unioniin, kotimainen maaseutumaisema elää jälleen voimakasta murrosvaihetta, joka tulee vaikuttamaan myös Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan.

Aurajokilaakso muodostaa yhtenäisenä jatkuvan viljelylaakson, mutta alue on mahdollista jakaa kuuteen, toisistaan maisemarakenteellisesti, -kuvallisesti ja kulttuuripiirteiltään eroavaan maisemajaksoon. Eteläisin jakso on rakenteeltaan erityisen vaihteleva ja pienipiirteinen ja taajamat vaikuttavat voimakkaasti maisemaan (Turku–Lieto). Toinen jakso käsittää jokilaakson laajimman yhtenäisen peltoaukean, jossa rakennukset ovat maisemaa reunustavien selänteiden rinteillä ja vanhojen teiden varsilla, keskellä avointa peltomaisemaa (Lieto). Kolmatta jaksoa leimaa hyvin kapea laaksorakenne, jossa kylät muodostavat rypäsmäisen rakenteen vanhan tien varteen (Lieto–Aura). Neljäs jakso muodostuu korkeaan selänteeseen rajautuvasta laajasta peltomaisemasta, jossa yksittäistilat on rakennettu tien varteen ja myöhempi asutus on keskittynyt kasvavaan teollisuustaajamaan (Aura). Viides jakso muodostuu Aurajoen sivu-uomien jaksottamasta ja loivasti kumpuilevasta peltomaisemasta, jossa vanhat tilat muodostavat viehättäviä nauhakyliä (Pöytyä). Pohjoisin, kuudes maisemajakso käsittää Aurajoen latvat, joissa joki saa alkunsa harjumaaston lähteistä ja kiemurtelee kapeana muhkeiden rantaniittyjen läpi (Pöytyä–Oripää).

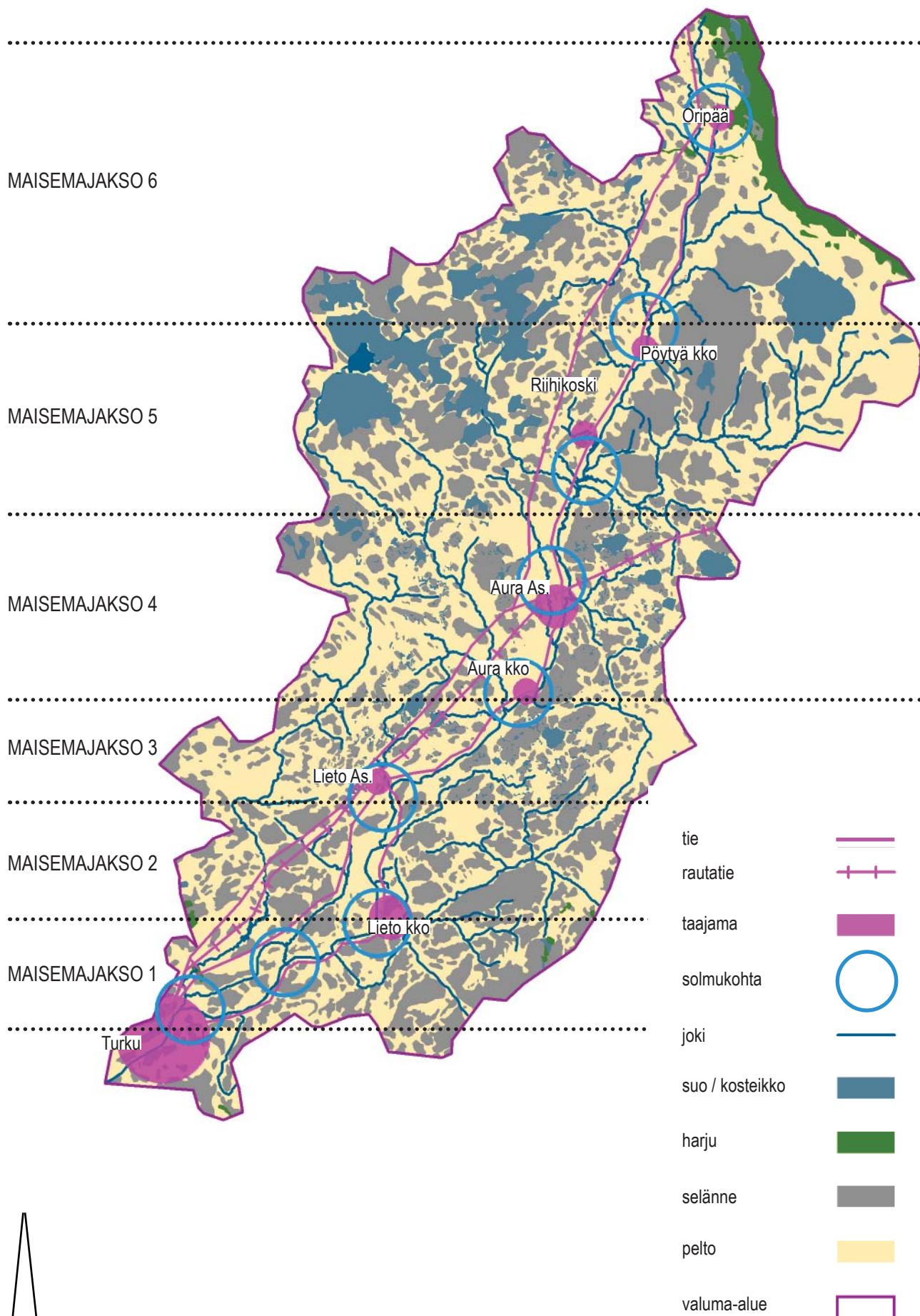
Maisemajaksojen ominaispiirteet on otettu huomioon teoksen neljännessä luvussa esitettävissä jaksokohtaisissa maisemanhoitosuunnitelmissa.

Lisälukemista:

Rautamäki, M.: Maakunnallinen maisemaselvitys, Varsinais-Suomi. 1990.

Maisemarakenne ja maisemajaksot 1: 250 000

3.1 Maisemanhoidon yleissuunnitelma

Aurajokilaakson maisemanhoidon yleissuunnitelma perustuu edellisessä luvussa esitettyyn maisemaselvitykseen. Hoitosuunnitelma on tehty alueen historia ja perinteet, vesiensuojelu ja luonnon monimuotoisuus huomioon ottaen. Suunnitelma sisältää yhteenvetdon Aurajokilaakson olennaisista piirteistä ja arvoista. Tässä luvussa esitetään yleiset maisemanhoitosuosituksukset, jotka koskevat koko jokilaaksoa.

Maisemanhoitosuunnitelmassa virkistyskäyttö on ohjattu asutusta lähellä oleville alueille ja veden ääreen. Kuva Vääntelänkoskelta.

3.2 Aurajokilaakson kulttuurimaiseman piirteet ja arvot ja niiden kehittäminen

MAISEMASELVITYKSEN TULOS

KULTTUURIMAISEMAMAN PIIRTEET JA ARVOT

SIJAINTI

Aurajoki virtaa maamme lounaisrannikolla, joka jo varhaisessa vaiheessa oli meriyhteyksien ja eri kulttuurien vaikutuspiirissä. Jokisuusta muodostui maamme merkittävän uskonnon, hallinnon, kulttuurin ja kaupankäynnin keskus.

Aurajoki virtaa pohjois-etelä-suunnassa, joten se muodostui myös tärkeäksi rannikon ja sisämaan väliseksi yhteydeksi.

JÄLJET

PIIRRE:

Jokilaaksossa on useita merkittäviä muinaisjäännösalueita (esim. Vanhalinna, Nautelankoski), vanhoja teitä (esim. Hämeen Härkätie, Varkaantie) ja merkittäviä kulttuurikohteita (esim. Koroistenniemi, rautakauden aikaiset kylämäet, Ristinpelto).

ARVOT:

- Jokilaaksossa on asuttu ja toimittu yhtäjaksoisesti esihistorialliselta ajalta asti.
- Rautakauden aikaiset kylämäet ovat säilyttäneet asemansa ympäröivää maisemaa hallitsevina asuinympäristöinä.

ILMASTO JA MAAPERÄ

Lämmin ja leuto rannikkoilmasto sekä ravinteikas savimaa mahdollistivat asutuksen ja viljelyn vakiintumisen alueella.

VILJELY

PIIRRE:

Maanviljelyllä on pitkät ja vahvat perinteet. Maaseutu on elinvoimainen.

ARVO:

Jokilaaksoa on viljelty yhtäjaksoisesti vuosisatojen ajan ja toiminta on muodostanut ehjän kehityskaaren.

VESI JA TOIMINTA

Veden karuiksi huuhtomat kallioselänteet, harju lähteineen, laaksoon merivaiheiden aikana kasautunut ravinteikas savi ja laakson monet vesiuomat ovat alueen monimuotoisen luonnon perusta.

Luonnon ja kasvillisuuden monimuotoisuutta on lisännyt ihmisen toiminta, joka on synnyttänyt kulttuurimaisemalle tyypillisiä biotooppeja ja alueella kasvavan rikkaan kulttuurilajiston.

LUONTO

PIIRRE:

Ihminen on toiminnallaan muokannut luonnonbiotooppeista perinnebiotooppeja.

ARVO:

Ihmisen toiminnan ansiosta alueella on rikas kulttuurilajisto ja monipuolinen luonto.

LAAKSORAKENNE

Maastonmuodot ja alueen luonnonvarojen hyödyntämismahdollisuudet ovat osaltaan vaikuttaneet alueen johdonmukaiseen kehitykseen. Ensimmäiset pellot sijaitsivat jokityräällä ja viljelyalaa raivattiin myöhemmin selänteille asti. Asutus sijoittui viljelylle kelpaamattomiin paikkoihin kuten rinteille ja koskipaikkoihin.

MAISEMARAKENNE

PIIRRE:

- Peltomaisema rajautuu selkeästi laaksotasannetta korkeampiin metsäselänteisiin. Maisematilallinen vaihtelevuus syntyy laakson leveysvaihteluista. Näkymät ovat pitkiä.
- Joen varressa on useita taajamia ja kyliä, jotka tukeutuvat historialliseen tieverkostoon.

ARVOT:

- Aurajokilaakso muodostaa laajan ja yhtenäisenä jatkuvan avoimen viljelymaiseman.
- Alueella on kauniita ja hyvin säilyneitä kyliä, joissa on usein eri-ikäisiä rakennuksia.

YLEISET MAISEMANHOIDON TAVOITTEET, MAISEMAN PIIRTEISIIN KOHDISTUVAT UHKAT**TAVOITTEET:**

- Kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden ympäristöt käsitellään maiseman huippukohtina ja niiden lähi- ja kaukomaisemaa hoidetaan erityisen hyvin. Kohteiden näkyvyyttä korostetaan ja niiden visuaalista ja toiminallista liittymistä toisiinsa edistetään.
- Uudet ihmisen ympäristöönsä jättämät jäljet (rakentaminen, tuotanto, muu toiminta), jotka muodostavat alueelle uusia pysyviä kulttuurikerrostumia, sovitetaan maisemarakenteeseen kulttuuri-maiseman piirteet ja arvot huomioon ottaen ja ne säilyttäen.

UHKAT:

- Vanhat jäljet ja kulttuurikerrostumat häviävät tai niiden asema heikentyy maisemassa.
- Uudet jäljet ja kulttuurikerrostumat eivät sovi maisemaan.

MAISEMAN KEHITTÄMINEN JA HOITO, TOTEUTUKSEN VASTUUTAHOT**MAISEMAN KEHITTÄMINEN JA HOITO:**

- Yksityiskohtaisten maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen asuin- ja toimintaympäristöihin, joissa on paljon erikäisiä kulttuurikerrostumia.
- Maisemanhoitosuunnitelmien laatiminen muinaisjäännös-alueille.
- Kuntien rakennustapaohjeiden päivittäminen korostaen niissä paikallisia piirteitä.

TOTEUTUKSEN VASTUUTAHOT:

Kunnat ja viranomaiset. Asukkaat voivat toimia aloitteen tekijöinä ja suunnitelmien tilaajina.

TAVOITTEET:

- Viljelyä jatketaan Aurajoki- ja Auranjoen alueella.
- Vanhat tuotantorakennukset (esim. navetat, riihet, aitat, ladot) ja kärry- ja karjapolut sekä muut viljelyhistorian eri vaiheista viestivät asiat ja rakennelmat säilytetään maisemassa.

UHKA:

- Viljely loppuu tai se muuttuu radikaalisti.

MAISEMAN KEHITTÄMINEN JA HOITO:

- Viljelyä jatketaan Aurajoki- ja Auranjoen alueella.
- Maatilojen yhteydessä toimivien palvelujen toimintaedellytysten parantaminen (kyläkaupat, viljelytuotteiden vähittäismyynti kotitalta).
- Uusien rahoitus- ja tukimallien luominen.

TOTEUTUKSEN VASTUUTAHOT:

Viljelijät ja heidän jatkajansa. Monialayrittäjät. Viranomaiset.

TAVOITE:

- Luonnon monimuotoisuuden ja perinteisten maankäyttömuotojen synnyttämien biotooppien ja niiden muodostaman perinnemaiseman säilyttäminen.

UHKAT:

- Tehostuvan viljelyn mahdolliset epäsuotuisat vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.
- Perinnebiotoopit metsittyvät.

MAISEMAN KEHITTÄMINEN JA HOITO:

- Olemassa olevien maiseman-, ympäristön- ja luonnonhoidon menetelmien laajempi hyödyntäminen ja niiden kehittäminen.
- Maisemanhoitoon erikoistuneen yritystoiminnan mahdollistaminen ja tukeminen.

TOTEUTUKSEN VASTUUTAHOT:

Viljelijät ja maisemanhoitoon erikoistuvat yrittäjät. Viranomaiset luovat uusia rahoitusmahdollisuuksia.

TAVOITE:

- Peltojen ja pihapiirien avoimuuden säilyttäminen.
- Kylärakenteen korostaminen ja rakennusten näkyvyyden parantaminen.
- Aurajoki- ja Auranjoen näkyvyyden parantaminen.

UHKA:

- Maisema umpeutuu pensoittumisen ja metsityksen tuloksena. Pihapiirit pensoittuvat.
- Perinteinen rakennushierarkia (päärakennus isompi kuin piharakennukset, kirkko asuintaloja korkeampi) häviää taajamista, kylistä ja pihapiireistä.

MAISEMAN KEHITTÄMINEN JA HOITO:

- Vaihtoehtoisten peltoaukeat avoimena pitävien maankäyttömuotojen toimintaedellytysten selvittäminen ja niiden maisemavaikutusten arviointi.
- Kyläympäristöjen maisemasuunnittelu.

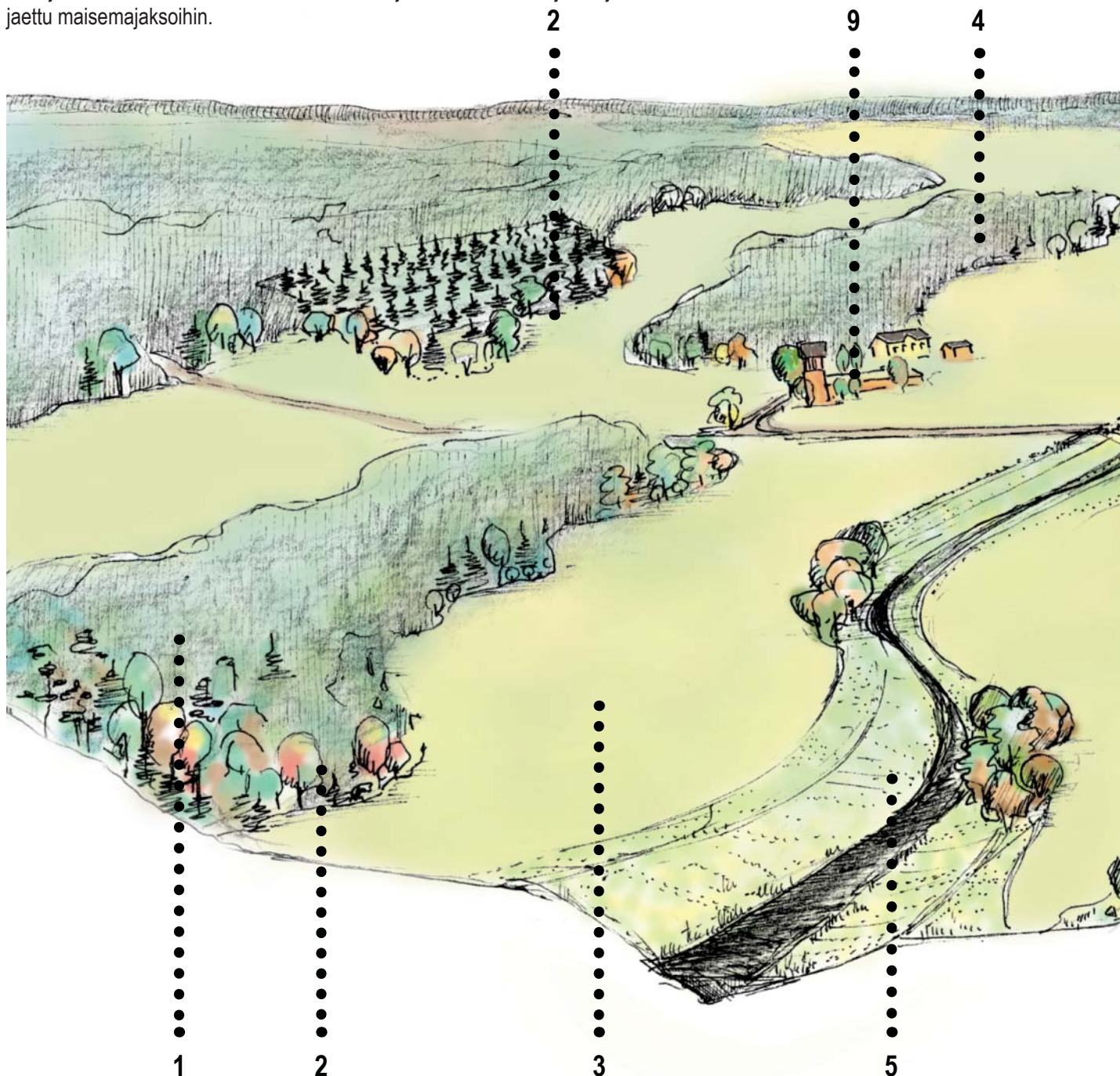
TOTEUTUKSEN VASTUUTAHOT:

Kunnat ja kyläyhteisöt. Yksityishenkilöt voivat toimia aloitteen tekijöinä ja suunnitelmien tilaajina.

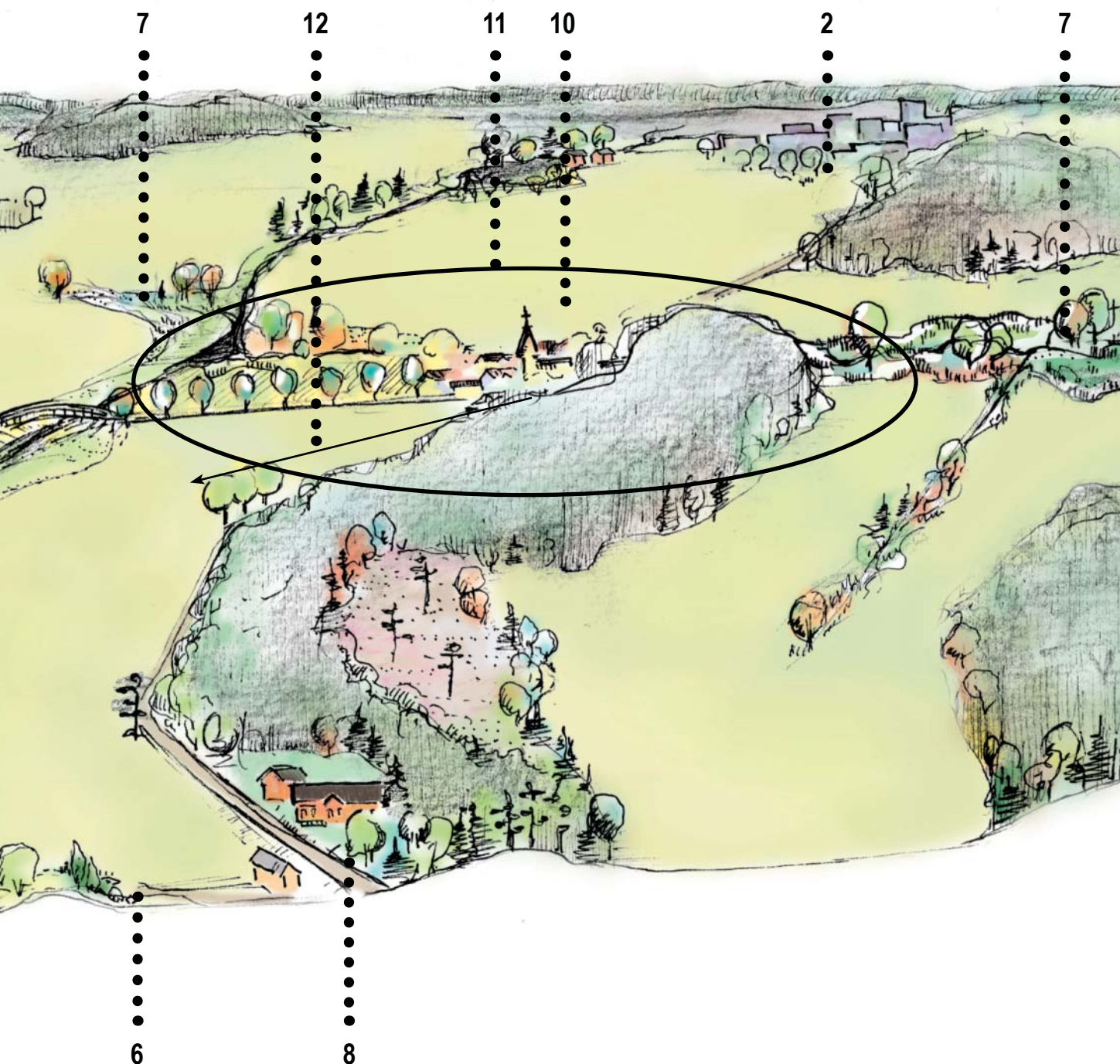
3.3 Yleiset maisemanhoitosuositukset

Maisemanhoitosuunnitelma perustuu visioon omaleimaisesta ja hyvin voivasta maa-seutumaisemasta. Hoitosuunnitelmassa on esitetty hoitosuosituksia jokilaakson eri vyöhykkeille, joilla tässä työssä tarkoitetaan päälaakson vedenjakajaselännettä, puustoisien ja avoimen maiseman rajaa (reunavyöhyke), laakson pohjatasoa eli peltoaukeaa, metsäsaarekettä ja jokikäytävää. Lisäksi suosituksia on annettu maiseman ymmärtämiseen, tunnistamiseen ja kokemiseen vaikuttaville hahmotekijöille, joita ovat vanhat tiet, rakentaminen, maamerkit, solmukohtat ja näkymät. Maisemassa oleville muinaisjäännösalueille sekä perinnebiotoopeille ja kulttuurimaisemassa oleville arvokkaille luontokohteille on myös annettu maisemallinen hoito-ohjeistus.

Kulttuurimaiseman yleiset hoitosuositukset koskevat koko jokilaaksoa. Hoito-ohjeet on kohdennettu kartoille teoksen neljännessä luvussa, jossa jokilaakso on jaettu maisemajaksoihin.

1. Päälaakson vedenjakajaselänne
2. Puustoisien ja avoimen maiseman raja
3. Peltoaukea
4. Metsäsaareke
5. Jokikäytävä
6. Muinaisjäännösalue
7. Perinnebiotooppi ja luontokohte
8. Vanha tie
9. Rakentaminen
10. Maamerkki
11. Solmukohta
12. Näkymä

1. Päälaakson vedenjakajaselänne

Jokilaaksoa reunustavien kallioselänteiden lakialueella kasvaa mäntyjen, kanervien ja jäkälien muodostamaa harvahaikoa ja jopa karua metsää.

Selänteiden rinteillä kasvillisuus muuttuu karusta ylärinteen metsästä tuoreeksi kangasmetsäksi, jossa kuuset ja lehtipuut ovat tavallisia. Suotuisa ilmasto luo hyvät edellytykset monimuotoiselle metsälle.

HOITO:

Metsänhoitoa säätelevät monet lait ja asetukset. Aurajoki-laakson metsillä on myös huomattavaa maisemaan liittyvää arvoa mikä tulisi ottaa huomioon alueiden hoidossa. Metsätyypiltään vaihtelevien kallio- ja moreeniselänteiden kasvillisuus tulisi hoitaa pienipiirteisesti ja kuviokohtaisesti.

Peltomaisemaa reunustavilla selänteillä tulisi pyrkiä säilyttämään monilajinen puusto. Liikkuminen raskailla metsäkoneilla tulisi ajoittaa routa-aikaan, jolloin maanpinta kestää kulutusta parhaiten.

Maisemakuvan eheyteen vaikutetaan säilyttämällä selänteiden puustoiset silhuetit ja polveilevat ja monipuoliset reunavyöhykkeet. Pienipiirteisessä maastossa tulisi välttää laajoja avohakkuualoja. Jos avohakkuu on välttämätöntä, tulisi hakkuuaukot tehdä selänteiden maastonmuotoja pitkittäissuunnassa mukaileviksi ja reunoiltaan polveileviksi. Avohakkuuta ei maisemakuvallisista syistä tulisi ulottaa peltoaukeaan tai rakennettuun alueeseen asti. Vesistön ja hakkuualueen väliin tulisi jättää metsäalalta vapautuvat ravinteet pysäyttävä kasvillisuusvyöhyke. Hakkuualueen reunassa oleva, kasvillisuudeltaan monikerroksinen vyöhyke, parantaa myös uuden metsän kasvuolosuhteita heikentämällä tuulia.

Kallioselänteillä olevia kosteikkopainanteita ei tulisi muokata, jotta vesitasapaino ja laatu säilyvät. Kosteikkojen ympäristön muokkaaminen aiheuttaa epätoivottavaa ravinteiden ja humuksen kulkeutumista painanteisiin.

2. Puustoisien ja avoimen maiseman raja, reunavyöhyke

Maisemaraja muodostuu yhden tai useamman maisematekijän muutoskohtaan, kuten selänteiden ja laakson väliin tai suljetun ja avoimen maisematilan reunaan (Rautamäki 1990). Maisemaraja on moniulotteinen kokonaisuus, johon vaikuttavat mm. mittasuhteet (korkeus ja syvyys) ja alueen rakentamistehokkuus ja maankäyttö.

Metsän ja pellon välinen raja muodostaa erityisen tärkeän vyöhykkeen maisemassa. Vyöhyke on maiseman kehys, joten sen eheys vaikuttaa oleellisesti maiseman kauneuteen. Vyöhykkeen puuttuminen tai sen epäonnistunut hoito leimaa koko maisemaa. Kasvillisuudeltaan ja valaistusolosuhteiltaan vaihteleva reunavyöhyke on monen elion suosima alue, joka muodostaa maatalousmaisemassa monimuotoisen ja ekologisesti tärkeän alueen.

HOITO:

Rajan maisemallinen eheys, maaston suhteen luonteva sijainti ja sen maisemakuvallinen arvo tulisi ottaa huomioon alueen hoidossa. Sen erityisiä piirteitä voidaan korostaa esim. ottamalla rannanmuodostumia esiin tai korostamalla vanhan asutuksen näkymistä. Selänteiden muodostama reuna voidaan hoitaa metsäisenä, mutta taajaman muodostama raja voidaan muotoilla puistomaiseksi tai rakennusten ja pihakasvillisuuden rajaamaksi puutarhamaiseksi alueeksi.

Viljelyaukean reunat tulisi säilyttää yleisilmeeltään mahdollisimman yhtenäisinä ja kasvillisuudeltaan monipuolisinä. Savilaakson reunassa, kosteissa olosuhteissa viihtyvät esimerkiksi kuuset, koivut, lepät, pajut, tuomet ja kuusamat. Kuivemmissä paikoissa koivu ja mänty saavat seurakseen haavan, pihlajan, katajan, herukan ja vadelman. Reunoilla tulisi suosia monimuotoista ja monikerroksista kasvillisuutta ja erityistä huomiota tulisi kiinnittää pensas- ja kenttäkerroksen lajirikkauteen. Valaistusolosuhteita ja tilallista avoimuutta säädellään raivaamalla esiin kalliorinteitä, suuria kiviä, katajikkoja ja komeita yksittäispuita.

Metsäselänteet ovat karuja. Kuva Kärilänmäeltä Pöytyällä.

4. Metsäsaareke

Pienipiirteisessä maisemarakenteessa erikokoiset ja usein puustoiset kumpareet jäsentävät avointa peltomaisemaa ja antavat sille mittakaavan. Pelloilla olevat saarekkeet sijaitsevat paikoissa, joissa viljely ei ole ollut mahdollista. Saareke on voinut muodostua kallionyppylälle, suuren kiven juurelle tai muulla tavoin hankalaan maastoon. Saarekkeet toimivat ekologisten käytävien astinkivinä. Usein ne ovat myös esihistoriallisten jännösten löytöpaikkoja.

HOITO:

Avoimessa maastossa sijaitsevan saarekkeen kasvillisuus hoidetaan suosimalla monilajisuutta ja kasvillisuuden monikerroksisuutta. Saarekkeen reunat tulisi hoitaa puoliavoimina eikä niiden tulisi antaa muodostua katseenläpäisemättömiksi. Saarekkeiden reunoilla tulisi suosia kukkivia ja marjovia pensaslajeja, jolloin saarekkeiden eläimistö monipuolistuu. Vanhat puut tulisi säilyttää; komeat puuyksilöt tekevät metsäsaarekeesta yksilöllisen.

Pieni metsäsaareke ei sovellu metsittämiseen. Suurten metsäsaarekkeiden reunoille voi harkita joen eteläisillä osilla menestyvien jalojen puiden kuten tammen, jalavan, lehmuksen, vaahteran ja saarnien pienimuotoista istuttamista. Uusien puulajien avulla on mahdollista luoda uudenlaista, mutta alueelle ominaista kulttuurimaisemaa. Istuttaminen on kuitenkin tärkeää toteuttaa näkymät säästäten ja olevien metsäalueiden yhteyteen. Taimivaiheessa jalopuiden suojaus ja hoito on työtä vaativaa, mutta erikoislajeista saatava tuotto on tavanomaista puutavaraa korkeampi.

Lisälukemista:

Heikkilä, M.: Maatalouden ympäristötuki ja luonnon monimuotoisuus. 2001.

Heikkilä, M. (toim.): Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. 2002.

Metsäsaarekkeet monipuolistavat maisemaa.

5. Jokikäytävä

Jokikäytävä käsittää vesiuoman ja jokirannat. Se sijaitsee laakson pohjatasolla ja myötäilee pääsääntöisesti kallioperän murroslinjoja. Jokikäytävä on laakson ydin ja sen koko ja muoto vaikuttavat olennaisesti laaksomaisemaan.

Aurajoen valuma-alueella on vain yksi järvi, joten joen ja sen sivu-uomien merkitys ainoina avoimina vesipintoina on erityisen tärkeää maiseman elämyksellisyyden kannalta. Jokikäytävän hoidolla vaikutetaan jokilaaksomaiseman monipuolisuuteen, vesiluonnon monimuotoisuuteen ja veden laatuun.

HOITO:

Jokea ei tulisi ruopata eikä uomaa muulla tavoin siirtää. Mahdolliset ruoppaukset tulisi tehdä vain erityiskohteissa, kuten pahoissa rannanluisumapaikoissa tai kosteikkojen ja laskeutusaltaiden hoitotoimenpiteenä.

Jokikäytävän hoidon tavoitteena tulisi olla ekologisesti monipuolinen ja tilallisesti vaihteleva laaksonpohja. Rannoille tulisi perustaa ravinteita pidättäviä ja eroosiota estäviä kasvillisuusvyöhykkeitä niin, että ne myös monipuolistavat jokilaakson maisemaa. Vaihteleva rantavyöhyke voi parhaimmassa tapauksessa muotoutua maamerkiksi. Vyöhykkeiden kasvillisuus määrittyy rannan topografian mukaan; jyrkillä rinteillä lehtipuusto saa jalansijan ja loivat rannat tulisi niittää tai osoittaa laidunkäyttöön. Etenkin typensuosijakasvit kuten mesiangervo ja nokkonen tulisi niittää huolellisesti, sillä ne leviävät voimakkaasti ja tukahduttavat muun rantakasvillisuuden.

Lehtipuuston ja -pensaiden lisääminen rantaan on suositeltavaa maiseman ja luonnon monimuotoisuuden, eroosioneston ja kalojen viihtyvyyden kannalta. Tasaiset is-

tusmetsiköt eivät sovi jokirantaan, mikä näkyy varttuneiden kuusikoiden synkästä olemuksesta. Jokirannan tasakasvuiset kuusikot tulisi poistaa ja uusista taimikoista tulisi muodostaa monilajisia ja valoisia alueita.

Kosteikot ja laskeutusaltaat tulisi sijoittaa Aurajoen sivu-uomiin, jossa jo olemassa olevat painanteet ja suvannot ovat hyödynnettävissä. Kosteikon ja laskeutusaltaan sijoittamisen yhteydessä tulisi varmistaa, ettei niiden perustaminen tai hoito tarpeettomasti muuta uoman tai sen ympäristön luontaista rakennetta.

Kosteikkojen ja laskeutusaltaiden maisemanhoidossa tulisi ottaa huomioon alueen näkyminen laaksossa. Olemassa olevaan uomanotkelmaan sopii lehtomainen kokonaisuus kun kapeaan ja selkeärajaiseen laaksomaisemaan voi sopia avoin rantaniitty. Kylien ja taajamien yhteydessä kosteikot elävöittävät rehevyydellään ja vehreydellään taajamarakennetta ja antavat joelle vahvemman aseman kyläkuvasa. Kosteikon perustaminen vaatii aina oman suunnitelman.

Jokiveden mukana kulkeutuu paljon ravinteita, jotka ovat peräisin mm. maa- ja metsätaloudesta sekä haja-asutusalueen jätevesistä. Eroosioherkällä viljelyalueella ravinteita on pystytty sitomaan kasvipeitteisten suojakaistojen ja -vyöhykkeiden avulla ja viljavuustutkimuksiin perustuva tarkennettu lannoitus on vähentänyt pelloilta veteen kulkeutuvaa ravinnekuormaa. 1.1.2004 voimaan tullut talousjätevesiasetus tulee vähentämään haja-asutusalueen jätevesien vaikutusta vesistöön. Kun Aurajoki ei enää ole Turun raakavesivarastona, on mahdollista, että veden laatuun ei kiinnitetä samalla tavoin huomiota kuin nyt. Siksi on tärkeää toteuttaa virkistysmahdollisuuksia lisääviä hankkeita, jotta joki virtaisi näkyvästi osana mahdollisimman monen ihmisen arkipäivää.

Joki on levein alajuoksulla. Kuvassa näkyy Turun vesilaitoksen allas Virnamäen perinnemaisemaa vastapäätä.

Lisälukemista:

- Jormola, J.: Luonnonmukainen vesirakentaminen. 2003.
- Koivisto, E.: Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Aurajoen alaosa/keskiosa/yläosa. 2000.
- Pakkanen, T. ja Jaakkola, M.: Maatalous ja Saaristomeri. 2003.

6. Muinaisjäännösalue

Muinaisjäännökset ovat säilyneitä muistoja menneistä sukupolvista. Ne kertovat elämisestä, asumisesta, liikkumisesta, elinkeinojen ja uskonnon harjoittamisesta sekä kuolleiden hautaamisesta. Hautaröykkiöt, uhrikivet ja linnavuoret, erotuvat maisemassa vielä tänäkin päivänä. Jotkut muinaisjäännökset ovat kokonaan maan peitossa, kuten esim. asuin- ja työpaikat ja maahan kaivetut haudat. Muinaisjäännökset ovat tärkeitä alueen identiteetin kannalta ja hoidettuina niiden arvo kohoaa entisestään.

HOITO:

Muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain alaisia kohteita ja muinaismuistojen ympäristön hoito on suunniteltava yhteistyössä museoviraston muinaisjäännösten hoitoyksikön kanssa. Muinaisjäännösten hoito on pitkä prosessi, joka usein kestää vuosia. Hoito alkaa useimmiten perusraivauksella, jossa alueen kasvillisuutta harvennetaan. Kun tavoiteltu maisemallinen ilme on saavutettu, aloitetaan ylläpitävä hoito. Kohteen luonteesta riippuen se tehdään joko ihmisvoimin tai laiduntamalla.

Aurajokilaakson muinaisjäännösalueet tulisi hoitaa niin, että ne korostuvat ympäristössään ja niin, että niiden näkyvyys ja saavutettavuus paranee.

Lisälukemista:

Koivisto, L.: Hiidenkiuas ja tulikukka, opas arkeologisen kulttuuriperinnön hoitoon. 1999.

Museovirasto 1996: Muinaisjäännösten hoito-ohjelma Varsinais-Suomi.

7. Perinnebiotooppi ja merkittävä luontokohde

Aurajokilaaksossa luonto on kauttaaltaan ihmisen muokkamaa. Niityt, kedot, hakamaat ja metsälaitumet ovat kulttuurimaiseman perinnebiotoopeja, jotka ovat muodostuneet ihmisen toiminnan ja laiduntamisen seurauksena. Alueet ovat usein monimuotoisen tai jopa uhanalaisen kasvillisuuden ja eliöstön esiintymisalueita. Monipuolinen luonto rikastuttaa maisemaa visuaalisesti ja tarjoaa elämyksiä alueella liikkuville.

HOITO:

Aurajokilaakson suotuisat luonnonolot mahdollistavat monipuolisen luonnon ja kasvillisuuden menestymisen. Luontolueet ja niiden muodostamat verkostot tulisi säilyttää ja hoitaa luonnonarvoja vaalien, jotta jokilaakson oma biodiversiteetti säilyisi.

Kulttuurimaisemassa olevat perinnebiotoopit tulisi niittää tai osoittaa laidunalueeksi. Ne eivät sovi metsitettäväksi eivätkä pelloiksi. Alueet tulisi säilyttää rakentamattomina.

Vesistöjen varressa menestyy usein kasvupaikkansa suhteen vaateliaita kasveja. Erityisen tärkeää on vaalia luontoa uomanotkelmissa, jossa virtaus miltei pysähtyy ja soliseissa koskipaikoissa, joissa usein kasvaa myös myllyhistoriaan liittyvää kulttuurikasvillisuutta.

Lisälukemista:

Ikonen, I.: Varsinais-Suomen Interreg-projektin pienet perinnemaisemasuunnitelmat. 2000.

Lehtomaa, L.: Varsinais-Suomen perinnemaisemat. 2000.

8. Vanha tie

Vanhat sillat ja muut ylityspaikat ovat historiallisten teiden huippukohtia. Yllä Kivisilta Käyrässä. Alla Vintalantie Rähälän rotkossa.

Vanhat maantiet ja muut historialliset reitit ovat maisemassa näkyviä ihmisen tekemiä vanhan kulttuurimaiseman tunnusmerkkejä. Aurajoki-alueella on useita historiallisia teitä, jotka ovat säilyttäneet alkuperäisen linjauksensa ja luonteensa. Tien luonne muodostuu varsinaisen tien lisäksi tieympäristöstä ja tieltä avautuvista näkymistä.

Aurajoki-alueen vaikuttavimmat tiemaisemat sijaitsevat Hämeen Härkätien varressa, Rähälän rotkon kohdalla, kyläryhmien keskellä ja joen latva-alueilla, jossa kapea tie mutkittelee jokea myötäillen.

HOITO:

Vanhan tien luonne tulisi säilyttää. Sen tapahtuu parhaiten säilyttämällä tien alkuperäinen linjaus, kivi- ja puusillat, kilometripylväät ja muut vanhan tien tunnusmerkit. Tienpinnan päällyste ja mahdollinen valaistus tulisi sovittaa historialliseen ympäristöön. Tien pintaa tulisi huoltaa asianmukaisesti ja turvallisuustekijöihin tulisi puuttua, jotta vanha tie voisi tulevaisuudessakin palvella käyttäjiä. Yksinkertainen turvallisuutta lisäävä teko on nopeusrajoitusten alentaminen. Muita keinoja ovat valaistuksen lisääminen ja kevyen liikenteen erottaminen omalle kaistalleen tai varata sille riittävän suuri alue pientareesta. Tieympäristön hoidolla, kuten visuaalisella ajolinjajohjauksella voidaan ajaminen tehdä turvallisemmaksi ja ajonopeuksia pystytään hillitsemään mm. istuttamalla kujanteita.

Käytöstä poistuneet tiet tulisi hyödyntää kevyen liikenteen väylinä ja ulkoilureitteinä. Vaille käyttöä jäävät tiet tulisi pitää avoimina raivaamalla ja niittämällä.

Lisälukemista:

Myllymäki, T.: Hämeen Härkätie, Maisemanhoidon yleissuunnitelma Somerolta Turkuun. 1998.

Varsinais-Suomen historiallisen tieverkoston suojele inventointiraportti. 1997.

9. Rakentaminen

Rakentamisella ja asutuksen sijoittumisella on pitkät, osittain maisemarakenteesta johtuvat perinteet. Asutus piharakennuksineen on sijoittunut selännesaarekkeille tai selänneketjujen etelä- ja lounaisrinteille. Vielä 1900-luvun alussa pihapiireissä oli paljon rakennuksia, mutta nykyisin piharakennukset ovat harvinaisia. Vanhat rakennukset ja pihapiirit ovat olennainen osa kulttuurimaisemaa. Vanhat puutarhat tunnistaa usein komeista jalopuista. Kartanoiden ja vanhojen tilakeskusten puutarhoissa on monipuolista kulttuurikasvillisuutta.

Uudisrakentaminen ja tiehankkeet muokkaavat olennaisesti kulttuurimaisemaa. Taajamille ja uusille asuinalueille tyypillistä ovat nurmikentät ja yksipuolinen kasvillisuus. Hoidettujen puistojen ja viheralueiden määrä on pieni, vaikka jokiranta on viiden kunnan ja yhteensä kahdeksan taajaman virkistysaluetta.

HOITO:

Aurajokilaakso tarjoaa väljän ja luonnonläheisen asuin ympäristön lähellä kaupunkia ja taajamia. Rakentamiseen liittyvä tehokkain hoitomuoto onkin säilyttää jokilaakso asuttuna ja sitä kautta vaikuttaa vanhan rakennuskannan käytössä pysymiseen ja säilymiseen. Asuinarakennusten lisäksi myös vanhat ladot ja aitat tulisi huoltaa ja säilyttää – myös jälkipolvien iloksi.

Etenkin jokivarren kuntien tulisi tehdä yhteistyötä jokilaakson rakennuskannan säilyttämiseksi. Jokilaaksoon on tarvetta laatia erityiset rakentamistapaohjeet, jotka ottavat kulttuurimaiseman piirteet huomioon. Rakennusten kunnostamiseen ja rakentamisperiaatteisiin tulisi tarjota nykyistä enemmän neuvonta-apua sekä kehittää uusia rahoitusmahdollisuuksia.

Yksittäistalot ja pihapiirit

Vanhojen ja uusien maatilojen muuttuvat ympäristöt ovat olennainen osa elävää kulttuurimaisemaa. Kehittyvä maatalous siirtyy yhä suurempiin tuotantoyksiköihin, mikä vuorostaan vaikuttaa vanhojen ja nykyisten tuotantorakennusten säilymiseen.

Uusia toimitiloja rakennettaessa tulisi ottaa huomioon pihapiirin rakenne ja viihtyisyys. Rakennukset tulisi sijoittaa tukemaan pihapiirin rakennetta ja niiden muotoon tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Jos uusi tuotantorakennus koollaan tai ulkomuodollaan kilpailee tilan päärakennuksen kanssa, on suositeltavaa muodostaa uusi tuotantopiha.

Pensoituvassa maisemassa pihakasvillisuutta on usein perusteltua harventaa. Puutarhassa tulee välttää maaseutumaisemalle vieraita lajeja tai muuta, taajamissa käytettävää muotikasvivalikoimaa.

Kyläkuva ja rakennukset

Rakennukset, joilla on historiallista, symbolista tai käytön kautta saavutettua merkitystä tulisi pitää kyläkuva ja maisemaa visuaalisesti hallitsevina rakennuksina. Näitä rakennuksia ovat esimerkiksi kirkot, seurojentalot, vanhat tehtaat tai aikaisempaan maaseututuotantoon liittyvät rakennukset.

Rakennettujen ympäristöjen luonne tulisi säilyttää hoitamalla ja kunnostamalla vanhaa rakennuskantaa ja jatkamalla uudiskohteissa perinteistä rakennustapaa. Hoidossa, kunnostuksessa ja rakentamisessa tulisi ottaa huomioon inhimillinen mittakaava, tutut materiaalit ja perinteiset tekniset ratkaisut maisemakuvan ja näkymien ohella. Alueelle ominaista kylärakennetta tulisi korostaa ja useimmissa kylissä rakennetta on mahdollista tiivistää.

Taajama-alueet

Uuden rakentamisen tulisi tukea olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Alueiden rakeisuuden säilymiseen vaikutetaan ensisijaisesti kaavoituksen ja rakennusmääräysten kautta. Rakentamisessa tulisi myös ottaa huomioon paikallinen rakentamisperinne.

Jokilaaksossa taajamia tulisi tiivistää kaavoittamalla ensisijaisesti asuinalueita, joiden vetovoimatekijöiksi muodostuu kylämäinen luonne pientaloineen, raittimitilijöineen ja vehreine pihapiireineen. Taajamien uudiskohteissa voisi järjestää mahdollisuudet pienimuotoiseen puutarhaviljelyyn, jolloin alueen muodostaman rajan eheys peltomaisemaan on mahdollista toteuttaa luontevasti.

Lisälukemista:

Lounatvuori, I. & Putkonen, L. (toim.): Rakennusperintömme, Kulttuuriympäristön lukukirja. 2001.

Ympäristöministeriö & Museovirasto 1993: Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. 1993.

Liedon kunnan rakennustapaohjeet haja-asutusalueille. 1992.

Vanha Varkaantie kulkee kylien läpi. Kuva Pitkäniityltä Aurasta.

10. Maamerkki

Maamerkki on maiseman tunnus, joka olemuksellaan tai sijainnillaan hallitsee maisemaa. Maamerkki helpottaa alueen hahmottamista, alueella orientoitumista ja paikan muistamista. Tavallisia maamerkkejä ovat ihmisen rakentamat kirkot ja kellotapulit, kartanot, tehtaiden piiput ja sillat. Luonnon muodostamia maamerkkejä ovat esimerkiksi yksittäispuut, kosket, siirtolohkareet ja kalliojyrkänteet.

HOITO:

Maamerkkien ympäristö pidetään avoimena. Maamerkin hallintasektorien maisemanhoidossa otetaan huomioon keskeiset näkymälinjat. Uutta maamerkkiä muodostettaessa tai rakennettaessa tulee ottaa huomioon alueen muut maamerkit ja näiden välille muodostuva mahdollinen kilpailutilanne.

11. Solmukohta

Maiseman solmukohta on useiden voimakkaiden maisematekijöiden leikkauspiste tai kohtauspaikka (Rautamäki 1990). Aurajokilaaksossa solmukohdat sijoittuvat pääasiassa Aurajoen ja sen sivu-uomien yhtymäkohtiin ja koskipaikkoihin. Maanteiden risteyskohdat ja kirkonkylät, vanhimmat kylämäet ja taajamat ovat syntyneet maisemallisiin solmukohtiin.

Solmukohdat tekevät maisemasta vaihtelevan, koska ne muodostavat kontrasteja arkimaisemaan synnyttämällä muuta ympäristöä voimakkaampia ja rikkaampia elämyksiä.

HOITO:

Solmukohdan maisemanhoidossa tulisi pyrkiä korostamaan maiseman vastakohtapareja kuten avoin-suljettu, maa-vesi tai rakennettu-luonnontilainen kuitenkin niin, että solmukohdan muodostama reunavyöhyke säilyy eheänä ja kulttuuri-maisemaan sopivana. Kirkonkylissä ja muilla rakennetuilla alueilla tulisi noudattaa alkuperäistä rakennushierarkiaa, jossa kirkontorni ja kylämäen päärakennukset säilytetään maisemaa hallitsevina rakennuksina.

Uomien muodostama solmukohta voidaan osoittaa esimerkiksi istuttamalla rantaan yksittäispuita tai avaamalla näkymä uomien muodostamaan avoimeen vesipintaan. Koskipaikat, jotka myllytoiminnan aikaan muodostivat myös toiminnallisia solmukohtia, tulisi osoittaa virkistysalueiksi.

Solmukohtiin ja maiseman muihin huippukohtiin tulisi laatia tarkennettuja maisemasuunnitelmia, jotka korostaisivat kulttuurimaiseman piirteitä ja ohjaisivat kaavoittamista. Erityisesti kuntien tulisi tiedostaa maiseman solmukohtien merkitys alueelle.

Yksinäinen mänty Pöytyällä lähellä Oripään rajaa lienee jokilaakson tunnetuin puu.

Vanhalinnan linnavuori on merkittävä muinaisjäänösalue ja maamerkki. Vuori sijaitsee maiseman solmukohdassa ja sen laelta avautuu komeat näkymät jokilaaksoon.

*Uomien yhtymäkohdat ja laajat selänteiden saartamat viljely-
aukiot ovat tyypillisiä maiseman solmukohtia. Kuva Järjyksen-
lästä. Oikealla näkyy Auran keltainen puukirkko.*

12. Näkymä

Näkymät vaihtelevat vuodenaikojen mukaan. Syväksi uurtuneen Aurajoen vedenpinta näkyy harvoin tielle ja korkeiden selänteiden laelta avautuvat näkymät ovat harvinaisia. Savijoen suulla jokinäkymän voi avata harventamalla puustoa.

Tässä työssä näkymä tarkoittaa tärkeää tai tyyppistä näköalaa, jonka kohteena on maamerkki tai merkittävä maisemakokonaisuus. Tärkeä näkymä avautuu paikassa, jossa on kokonsa puolesta vaikuttava aukea tai johon muodostuu tilallisesti vaihteleva maisema. Vaikuttavien näkymien kautta kokija muodostaa mielikuvan alueesta ja siksi näkymän tasapainoisuus, eheys ja virikkeellisyys muodostuvat tärkeiksi.

Jokilaakson puhuttelevimmat näkymät avautuvat yleensä paikoissa, jossa kokija on muuta ympäristöä korkeammalla tai josta näkyy välkehtivä vedenpinta tai kaunis kylä.

HOITO:

Tärkeät näkymät säilytetään avoimina. Uusia näkymiä avataan suunnitelmissa osoitettuihin kohtiin raivaamalla kasvillisuutta.

Rantojen tavoitteellinen puustoisuus on osoitettu kaaviomaisesti jaksokohtaisissa hoitosuunnitelmissa. Suunnitelma perustuu laaksonäkymiin, jotka avautuvat joelle tai sen ylitse. Suunnitelmassa on huomioitu myös joelta avautuvat näkymät. Puustoisuus on jaettu kolmeen ryhmään jotka ovat avoin, puoliavoin ja sulkeutunut. Avoin alue koostuu pääasiassa niitystä, jossa voi olla yksittäispuita ja pensaita. Puoliavoimella alueella kasvaa pensaita ja puita, jotka rajavat näkymiä tai osoittavat syvälle uurtuneen uoman paikan. Sulkeutunut alue muodostuu tuuheasta ja kookkaasta kasvillisuudesta.

Lisälukemista:

Lynch, K.: The Image of the City. 1966.

Rautamäki, M.: Maisemamaakunnat, maakunnallinen viherjärjestelmä. 1982.

3.4 Ideoita jatkotyöskentelyyn

Suunnitelman toteutumisen seuraaminen

Hoitosuunnitelmassa on määritetty jokilaakson olennaiset piirteet ja arvot, joiden säilyminen on todettu tärkeäksi. Hankkeen puitteissa jokilaaksoon on määritetty yleiset maisemanhoito-ohjeet sekä tehty yleiskaavatasoiset maisemasuunnitelmat koko jokilaakson alueelle.

Olennaisten piirteiden säilymisen, maisemanhoidon yleistymisen sekä jaksokohtaisten maisemanhoitosuunnitelmien toteutumisen seuraaminen on tärkeää, sillä tulosten perusteella voidaan tehostaa kehittämistyötä ja ohjata sitä haluttuun suuntaan. Esimerkiksi viiden vuoden päästä toteutettava seurantakatsaus voisi antaa uutta aineistoa kehittämistyölle ja nostaisi maisemanhoitosuunnitelman uudelleen ajankohtaiseksi. Seurantatyössä tulisi hyödyntää asukaskyselyjä ja käyttää tässä työssä määritettyjä piirteitä maisemamuutoksen indikaattoreina. Niiden mahdollinen heikentyminen tai häviäminen viestii huonosta maisemakehityksestä, niiden säilyminen ja vahvistuminen myönteisestä muutoksesta.

Kansallinen kaupunkipuisto

Kansallisesti merkittävien, kaupunkiseuduilla sijaitsevien laajojen puistojen ja virkistys- ja viheraluekokonaisuuksien säilyttämisen turvaamiseksi ja hoidon edistämiseksi maankäyttö- ja rakennuslakiin sisältyy säädös kansallisesta kaupunkipuistosta. Aloitteen kaupunkipuiston perustamisesta tekee kunta, joka valmistelee asiaa yhdessä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa. Puiston perustamisesta päättää ympäristöministeriö.

Turun kaupunki on yleiskaavassaan merkinnyt Ruissalon saaren ja Hirvensalon itälaidan kansallisen kaupunkipuiston alueeksi. Aurajoki rantoineen on Turun kaupungin kehityshistorian runko ja olennainen osa nykyistä kaupunkikuvaa. Joki tulisi liittää osaksi suunniteltua kaupunkipuistoa, jolloin puisto jatkuisi sisäsaaristosta keskustan läpi yhdistäen myös keskustan pohjoisosat ja Vähäjoen kulttuurimaisemaan. Ruissalo on jo nykyisellään suosittu ulkoilualue, mutta Aurajoen virkistyskäyttö on pistemäisesti sijoittunut kivikeskustaan ja Halisiin. Yhtenäisen viheralueverkoston luominen yhdistäisi erillään olevia asuinalueita, parantaisi kevyenliikenteen yhteyksiä keskustaan ja nostaisi Aurajoen arvoiseensa asemaan taajaman puistoalueiden ytimenä.

Joki ulkoilualueeksi

Aurajoki virtaa yhteensä kahdeksan taajaman ja kirkonkylän ohitse. Siihen nähden jokea ja sen maisemaa on hyödynnetty varsin vaatimattomasti.

Joen huomioon ottaminen kuntien virkistystoiminnassa olisi suotavaa. Aurajoki tulisi ottaa osaksi kunnallisia puisto- ja ulkoiluverkostoja ja kuntien tulisi tarjota mahdollisuuksia virkistäytymiseen ja elämysten saamiseen joen äärellä. Avovesipinnat vetävät luonnostaan sekä ihmisiä että eläimiä puoleensa ja ne mahdollistavat monimuotoisen virkistystoiminnan. Ja vaikka veden määrä ei riittäisi muodostamaan avovesipintaa, luovat vehreät kosteikot monipuolista ja virikkeellistä ympäristöä. Kauniit ja toimivat puistokokonaisuudet lisäävät taajamien houkuttelevuutta asuinalueina.

Maisematiestä jokilaakson selkäranka

Aurajokilaaksossa on useita tieosuuksia, joissa alkuperäinen tielinjaus on säilynyt muuttumattomana. Niistä jokilaakson eteläosassa kulkeva Hämeen Härkätie on saanut museotien statuksen. Aurajokilaakson kuusi kuntaa yhdistävällä tiellä, eli vanhalta Varkaantiellä, nykyisellä Turuntiellä ja Tampereentiellä, on todellisen maisematien ominaisuuksia; se myötäilee jokea, kulkee kylien läpi ja ylittää pellot sukeltaen joskus jyrkästikin sivu-uomien muodostamissa notkoissa. Tie muodostaa Aurajokilaakson selkärangan, jolta avautuu vaikuttavia näkymiä kulttuurimaisemaan.

Varkaantien kehittäminen Aurajoen maisematieksi on idea, joka on tuotu esiin monessa tilaisuudessa ja tapahtumassa. Maisematien perustaminen edellyttää erillisen hoitosuunnitelman laatimista, jonka päätavoitteiksi muodostuvat näkymien ja tien luonteen ja hahmon säilyttäminen. Maisematien perustamiseen kuuluu reitin merkitseminen. Myös valaistukseen ja muihin tiekalusteisiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Maisematien varteen sopisivat esim. yhtenäiset, mahdollisesti talkoovoimin rakennettavat linja-autopysäkit. Pysäkkien yhteyteen voitaisiin pystyttää kulttuurimaisemasta tai maisemakehityksestä kertovia opastauluja. Onnistunut maisematiehanke yhdistäisi jokivarren kuntia ja innostaisi asukkaita toimimaan yhteisen projektin hyväksi. Onnistunut hanke lisäisi myös alueen tunnettavuutta.

Laitumet ovat harvinaisia kasvinviljelyalueella. Kurkelan sillan tuntumassa lampaat ovat jokirannan maisemanhoitajia.

Tarinoita joelta

Maisemanhoitosuunnitelma-hankkeen yhteydessä pidetyt asukastilaisuudet ja suunnittelupajat osoittivat, että alueen asukkailla on runsaasti henkilökohtaisia ja hyvässä muistissa olevia kokemuksia, jotka liittyvät Aurajokeen. Useimmat elämykset liittyivät uinti- tai kalaretkiin, mutta pajojen aikana muisteltiin myös juhannusperinteitä ja melontakokemuksia.

Asukkaiden mielenmaisema on tärkeä osa alueen kulttuuriperinnettä ja asukkaiden kertomusten ja kokemusten kerääminen mahdollistaisi perinteiden kartoittamisen sekä uudenlaisen jokeen liittyvän tiedon kokoamisen. Julkaistujen tarinoiden kautta joki voisi muodostua läheiseksi muillekin kuin Aurajoen rannoilla asuville. Asukkaiden kootut kokemukset antaisivat myös viitteitä alueella tapahtuneesta ja tapahtuvasta kehityksestä – varsinkin kun kerrontaan yhtyisivät kaikki sukupolvet.

Kaksitoista kosteikkoa

Vesiensuojelu on ajankohtainen asia Lounais-Suomessa. Viljelijät ovat perustaneet ravinteita pidättäviä suojakaistoja ja -vyöhykkeitä maille, mutta kosteikkojen rakentaminen on harvinaista. Kosteikon perustaminen edellyttää rakennelmia, jotka usein jäävät taloudellisesti kannattamattomiksi. Uudet ja erilaiset rahoituskeinot lisääntyvät, kun kosteikorakentamista voidaan kehittää yleishyödyllisenä toimenpiteenä, joka lisää alueiden virkistyskäyttöä tai asuinalueiden viihtyisyyttä.

Kosteikot tulee perustaa ensisijaisesti Aurajoen sivu-uomiin, jotka soveltuvat tarkoitukseen pääuomaa paremmin. Kosteikot muuttavat helposti historiallisen joen henkeä, eikä syväksi uurtunut pääuoma sovellu kosteikkojen perustamiseen.

Aurajokilaaksosta on mahdollista kehittää veden hyödyntämisen ja puhdistamisen mallijoki, jossa kosteikkoalueiden suunnittelussa ja toteutuksessa on ekologisten toimintojen lisäksi otettu maisemalliset, virkistykselliset ja elämykselliset asiat huomioon. Suunnitelmassa on esitetty on kaksitoista paikkaa, jossa kosteikon rakentaminen rikastaisi ympäristöä ja maisemaa.

Metsämaiseman hoito

Jokirannoille on paikoin istutettu maisemaan usein huonosti sopivia kuusikoita ja koi-vikoita. Ilmastonmuutoksen myötä on mahdollista, että kasvukausi alueella pitenee ja että eteläiset kasvilajit saavat varmemman jalansijan Aurajoella. Muuttuva ilmasto antaa siten mahdollisuuden metsätalouden kehittämiselle Aurajokilaaksossa.

Vaikka Aurajokilaakso säilynee maatalousvaltaisena alueena, muodostuu esimerkiksi jalojen lehtipuiden tai lehtikuusen istuttaminen taloudellisesti varteenotettavaksi vaihtoehdoksi. Istutusalojen muotoiluun tulisi kuitenkin laatia ohjeistus, jotta selänneiden liepeille istutettavat uudenlaiset reunavyöhykkeet edistäisivät mahdollisimman hyvin maiseman ja luonnon monimuotoisuutta.

Metsätalouden kehittäminen monipuolistaisi nykyistä tuotantomaisemaa ja aloittaisi uuden luvun Aurajokilaakson tuotantohistoriassa.

LUKU 4. MAISEMAJAKSOJEN HOITOSUUNNITELMAT

4.1 Jaksokohtaiset maisemanhoitosuunnitelmat

Tässä luvussa Aurajokilaakso on jaettu kuuteen toisistaan maisemarakenteellisesti ja kulttuuripiirteiltään eroavaan maisemajaksoon. Jokainen jakso on käsitelty kokonaisuutena, joille on analyysin pohjalta annettu maisemanhoito- ja kehittämisohjeet.

Jaksokohtainen maisemanhoitosuunnitelma koostuu maisemakuvauksesta, maiseman erityispiirteiden esittelystä ja maiseman kehittämismahdollisuuksia esittelevästä tekstistä. Jokaiseen maisemajaksoon kuuluu kolmen kartan sarja. Ensimmäiseen karttaan on merkitty teoksen kolmannessa luvussa annettujen maisemanhoito-ohjeiden toteutuskohteet. Toisessa kartassa on esitetty jokikäytävään liittyvä ohjeistus ja kolmannessa kartassa on havainnollistettu maisemajakson erityispiirteiden kehittäminen. Suunnitelmassa esitetään nykytilanne-suunnitelma piirrospareja.

6 maisemajaksoa 1: 250 000

vesistö

taajama

suo

harju

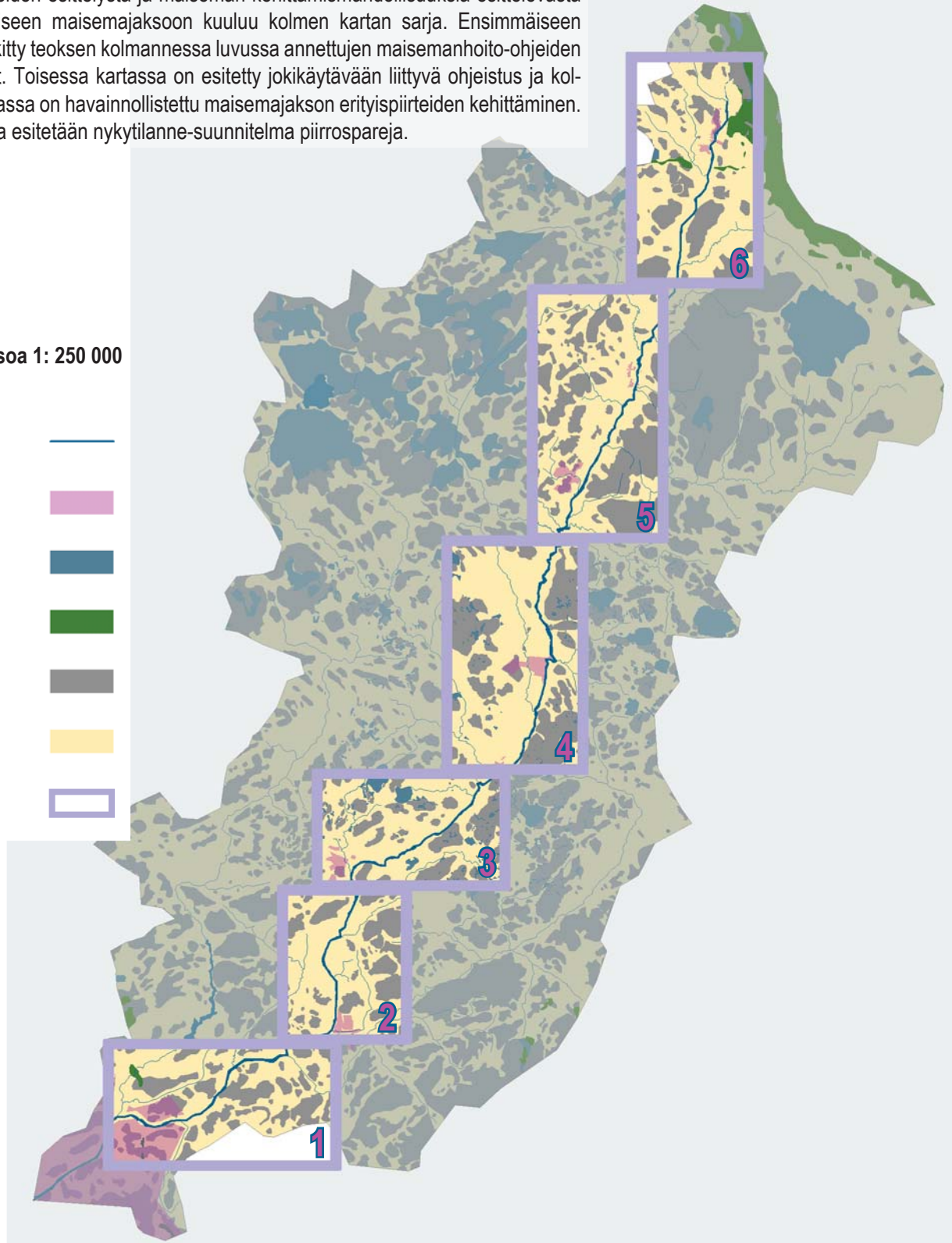
selänne

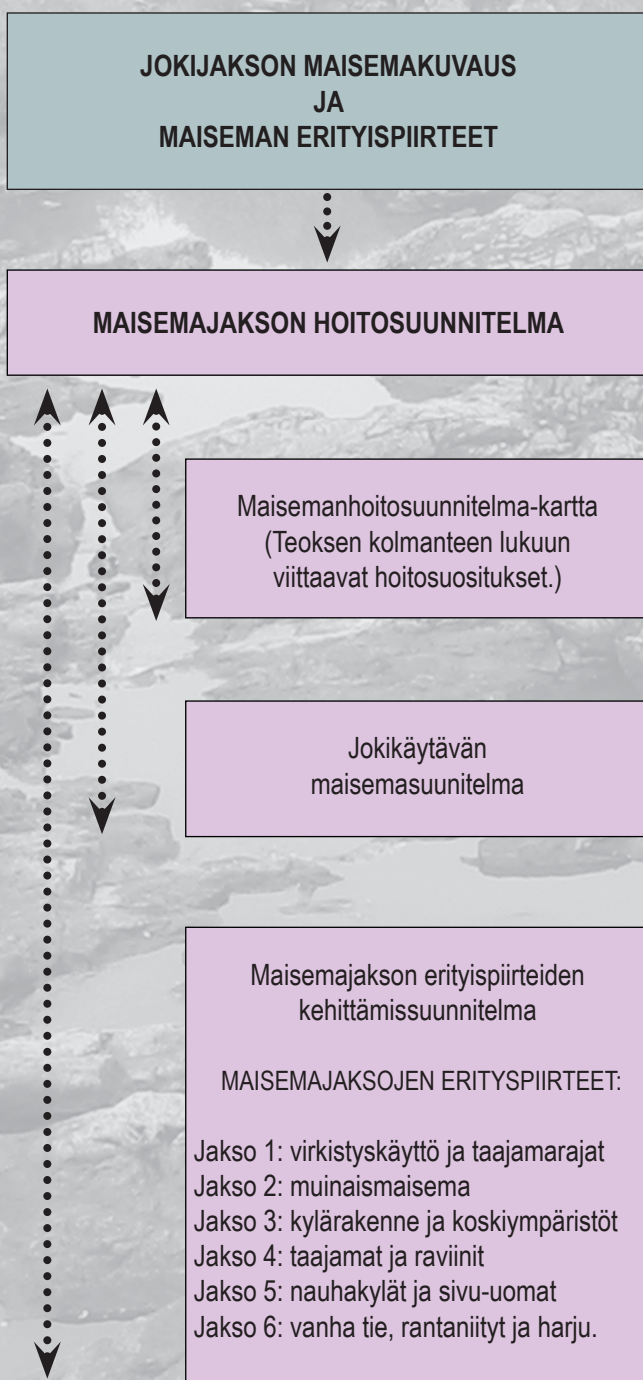
peltoaukea

maisemajakso

Jaksokohtaisten maisemanhoitosuunnitelmien sisältö

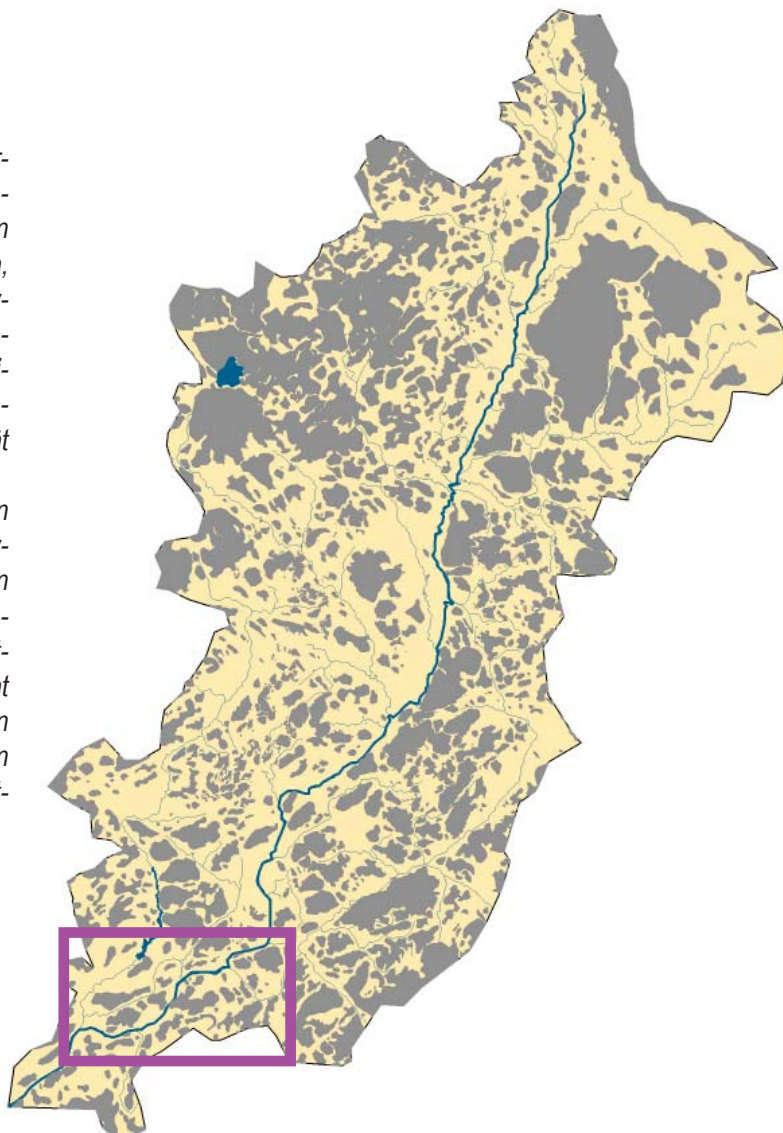

4.1.1 Kaupungin kyljessä (Turku–Lieto)

Kaupungin kyljessä, tiiviin asutuksen lomassa, virtaa Aurajoki. Joen läheisyydessä monet tiet risteävät ja liikenne pauhaa, mutta hitaasti uomassa virtaava vesi rauhoittaa maiseman. Joen rannoilla, kapeina kaistaleina levittäytyvät rinnepellot työntyvät kaupungin ytimeen saakka. Peltoja reunustavilla kallioselänteillä komeilevat vaaleat talonpölkkaistalot punaisine piharakennuksineen. Taivaanrannassa, lähempänä kaupunkia, hämöttävät metsäisessä siluettissa kohoavat kerrostalot.

Tällä seudulla on ollut toimintaa jo ennen ajanlaskumme alkua ja onnekas ulkoilija voi löytää tiensä muinaisen kuppikiven tai hautaröykkiön ohitse. Hämeen Härkätietä kuljettaessa, Linnavuorelle kivuttaessa tai Koroistenniemelle saavuttaessa edessä avautuvat maisemat, jotka ovat vuosisatojen saatossa muuttuneet, mutta joiden kokeminen edelleen avaa ikkunoita kansalliseen historiaamme ja suomalaisen sivistyksen ja kulttuurin synnyinsijoille.

Maisemakuvaus

Jokilaakson eteläisin jakso on rakenteeltaan pienipiirteinen; maisemaa rajaavat selänneet ovat saarekemaisia, korkeusvaihtelut ovat suuria ja laaksot muodostavat verkkomaisen ja tilallisesti rikkaan kokonaisuuden selänneiden lomaan. Pienipiirteisessä maisemassa reunavyöhykkeen osuus on suuri.

Leveänä virtaava joki hallitsee maisemakuvaa ja vedenpinta näkyy usein poluille ja liikenneväylille. Joki puhkaisee kapean viljelylaakson loivasti mutkitellen. Sen reunat vaihtelevat syvään uurtuneesta loivareunaiseksi ja joen rannoilla on niittyjen ja metsien lisäksi avokalliota. Rantaniittyä laidunnetaan Virnamäellä ja Haagassa.

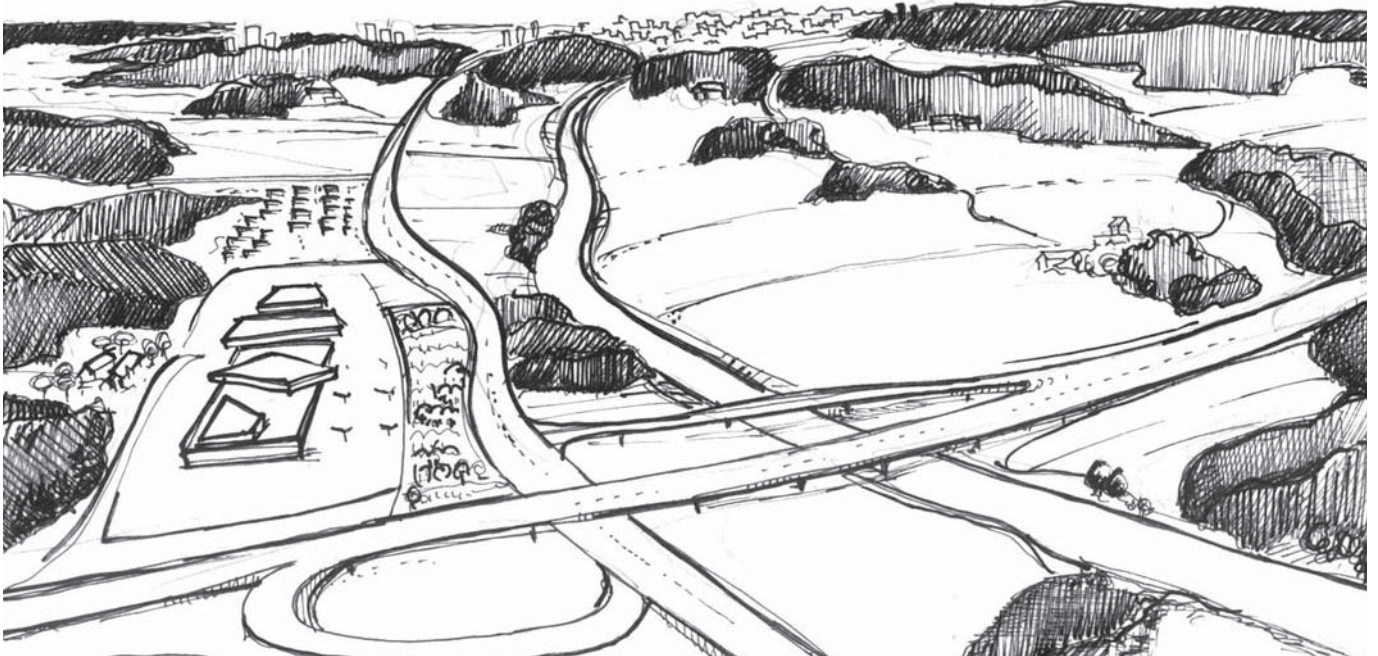
Vaihtelevassa maastossa on monia näköalapaikkoja. Komeimmat näkymät avautuvat korkeiden kallioselänneiden laelta, josta joen lisäksi voi erottaa laaksoa ympäröivän taajamarakenteen. Avoin päälaakso umpeutuu Kieterinmäen ja Satiaismäen kohdalla, jossa joki virtaa jyrkänteiden välistä. Selänneet, joita ei ole rakennettu, ovat metsäpeitteisiä. Poikkeuksen tekee Vanhalinnan linnavuori, jonka laki ja ympäristö pidetään hoidolla avoimena.

Ihminen on toiminut ja vaikuttanut alueella maannoususta lähtien. Kuppikivet ja hautakummut sijaitsevat harva- puustoisilla kumpareilla ja selänneillä.

Kaupunkirakenne ja maaseutumaisema lomittuvat tiiviisti toisiinsa; Aurajokilaakso muodostaa kiilamaisen maaseutuvyöhykkeen, joka työntyy kaupungin keskustaan asti. Erilaiset asuinalueet ovat jaksolle ominaisia; rakentaminen on monimuotoista ja alueet sijaitsevat eri tavoin maisemarakenteessa. Selänneiden reunoilla komeilevat useat vanhat tilakeskukset. Näistä Vanhalinnan ja Haagan kartanot ympäristöineen muodostavat rakennustaiteellisesti merkittävimmät ympäristöt. Muita hyvin säilyneitä kulttuuriympäristöjä ovat Koroinen, Maarian pappila, Halisten Virnamäki, Kuralan kylämäki, Ravattula, Sauvala ja Vääntelä.

Alueen liikenne tukeutuu valtakunnallisiin pääväyliin. Monikaistaiset Hämeentie ja Turun ohitustie risteävät Ravattulassa. Hämeen Härkätie on säilyttänyt lähes alkuperäisen linjauksensa; graniittiset kaidetolpat, Loukinaisissa oleva kivisilta ja Vanhalinnan kupeessa oleva Kuninkaanlähde ilmentävät historiallista tietä. Halisista Ravattulaan kulkeva vanha tie on säilynyt kevyen liikenteen käytössä.

Jokilaakson lähellä on useita teollisuus- ja varastoalueita. Topinojan kaatopaikka on Aurajoen valuma-alueella. Ravattulan ostoskeskuksen ja Loukinaisten huoltoaseman ympärillä on isoja teitä, huoltopihoja ja pysäköinti- ja varastoalueita, joiden muotoilussa tulisi ottaa huomioon ympäröivä kulttuurimaisema nykyistä paremmin.

Maiseman erityispiirteet

Maisemanjakso on merestä kohottuaan ollut jatkuvasti ihmisen vaikutuksen alainen ja alueella on huomattavan paljon jälkiä esihistorialliselta ajalta ja varhaiselta keskiajalta. Näistä Vanhalinnan linnavuori ympäristöineen, Ristinpelto, Koroistenniemi, Hämeen Härkätie ja Liedon, Katariinan ja Maarian keskiaikaiset kirkot ovat valtakunnallisesti merkittäviä kohteita. Esihistorialliset ja historialliset kohteet antavat maisemalle ajallisen ulottuvuuden ja muodostuvat tärkeiksi alueen identiteetin kannalta. Vanhan rakennuskannan ja kylärakenteiden näkyminen viljelylaaksossa luo kulttuurista kerrostuneisuutta ja maisemallista viehätysvoimaa. Eteläisimmän jokijakson maisemalle on erityistä rautakaudenaikaiset kylämäet, jotka ovat edelleen asuttuja ja hallitsevat kauniilla 1800-luvun rakennuksillaan ja pihapiireillään maisemakuvaa. Alueen koskipaikkoihin liitetään erityisesti tuotantohistoriaan liittyviä arvoja ja nämä entisajan kokoontumispaikat on jo pääasiassa osoitettu virkistyskäyttöön.

Jokijakson maisemakuvaa leimaa suurten asutuskeskusten läheisyys ja jakso muodostaa Aurajoki- ja Kallio-alueen ainoan selvästi taajamien hallitseman ja niiden muokkaaman maiseman. Avoin jokilaakso muodostaa luontevan maisema- ja viheraluekokonaisuuden tiivistyvän kaupunkirakenteen keskellä. Kaupungin tuntumassa sijaitseva maaseutumaisema rikastuttaa lähiseutua toiminnallisesti ja visuaalisesti.

Maisemajakso on eri aikakerrostumien näyttämö, joka kehittyi jatkuvasti. Turun ja Liedon keskustojen läheisyydestä johtuen alueelle kohdistuu mittava rakentamisen paine ja virkistysalueiden tarve lisääntyy ympäristön muuttuessa yhä urbaanimmaksi. Uudet toiminnot rikastuttavat ja muuttavat mutta myös heikentävät ja jopa hävittävät kulttuurimaisemaa. Taajamien läheisyyteen on muodostunut liikekeskuksia ja huoltoasemia, jotka ovat maisemakuvallisesti ongelmallisia, mutta palveluina tarpeellisia. Suuret tiet muodostavat meluisan näkösteen ja luovat yhdessä markettien kanssa rauhattoman maiseman. Taajaman reunojen ympäristönkäsittelyn tulos näkyy yksilajisina ja tasakasvuisina istutusvyöhykkeinä.

Alueella on paljon polkuja ja virkistyskäyttöön tarkoitettuja reittejä ja levähdyspaikkoja. Käytetyimpiä virkistyskohteita ovat Vanhalinna, Kuralan kylämäki, Halistenkoski ja Virnamäen luontopolku. Kalastusalue ja melontapiste yhdessä Myllärintalon kahvilan ja muun toiminnan kanssa muodostavat suosituksen ulkoiluympäristön. Virnamäen opastauluihin varustettu luontopolku on lähiseudun asukkaiden ahkerassa käytössä. Kasvavien taajamien läheisyys on sekä voimavara että rasite. Ulkoilun alueiden, opastettujen reittien ja museokohteiden käyttäjäkunta on taattu, mutta liiallinen käyttö vaarantaa alueen rauhan.

Turun kaupunki työstää kulttuuripolkuhanketta, jonka tavoitteena on lisätä Aurajoen pohjoisrannan virkistysmahdollisuuksia Koroistenniemeltä Jaaninojalle.

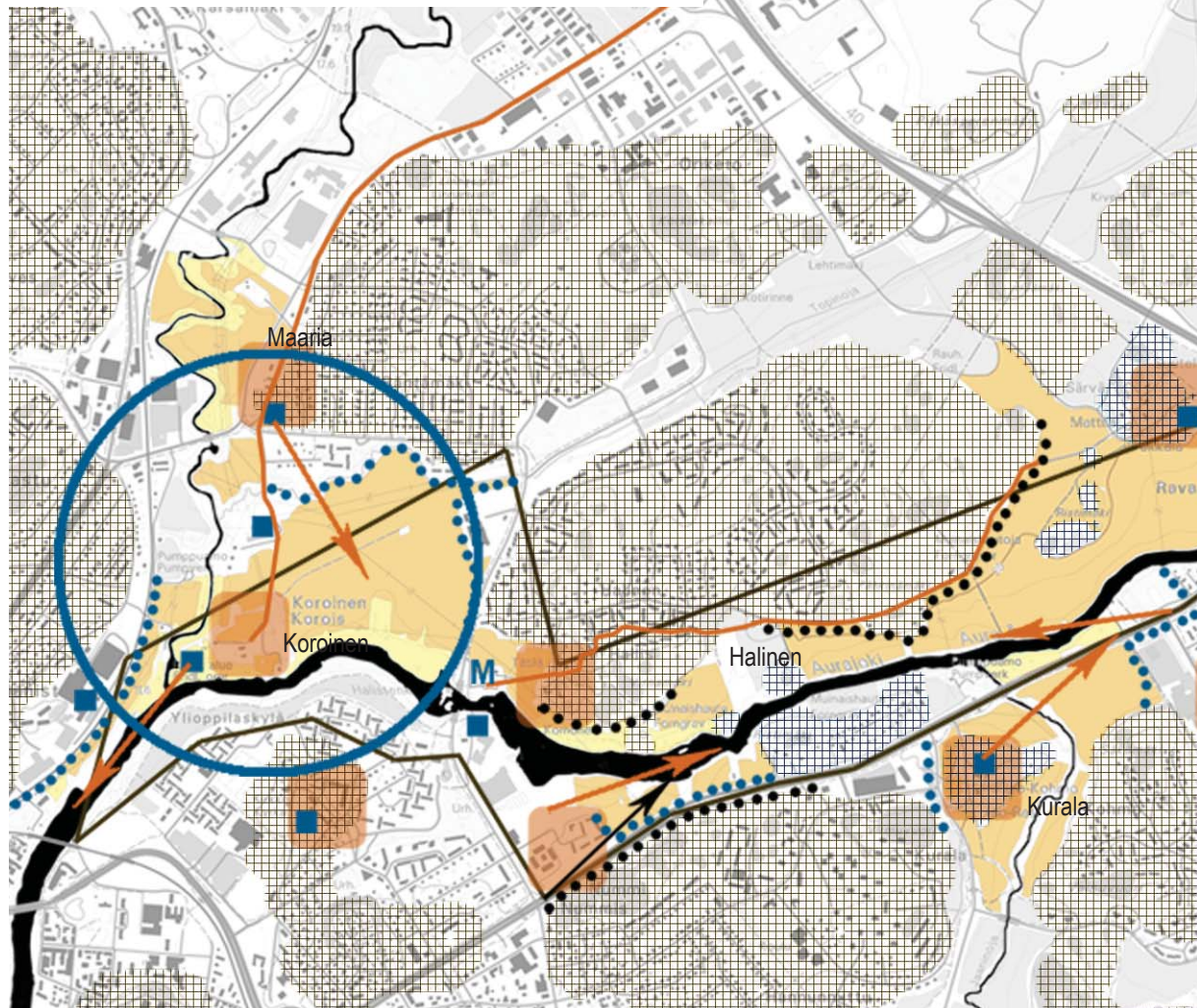
Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtakunnallinen maisema-alue ei ota huomioon maisematilaa tai -rakennetta vaan rajaa ulkopuolelleen tärkeitä maisemaan vaikuttavia kokonaisuuksia kuten Kuralan kylämäen ja Pakurlan viljelymaiseman.

Valtakunnallinen maisema-alue ulottuu etelässä Turun rautatiesillalle asti. Sillan eteläpuolella olevia alueita ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää valtakunnalliseen maisema-alueeseen koska tiivis kaupunkirakenne muodostaa nyt luontevan päätteen. Vähäjoen ja Maarian pappilan kulttuuriympäristö tulisi liittää maisemakokonaisuuteen.

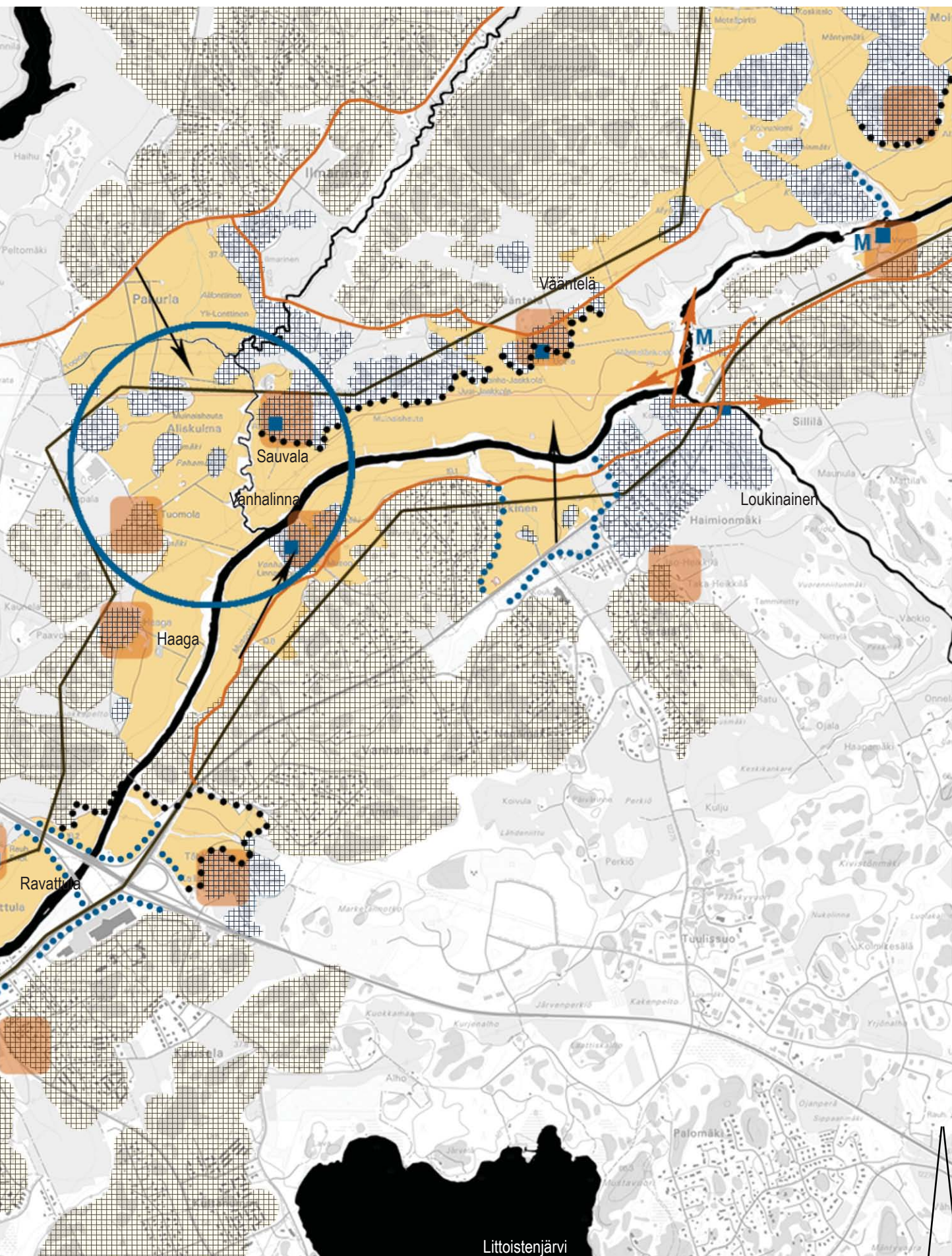
Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3 Yleiset maisemanhoitosuosituksen, s. 34–45)

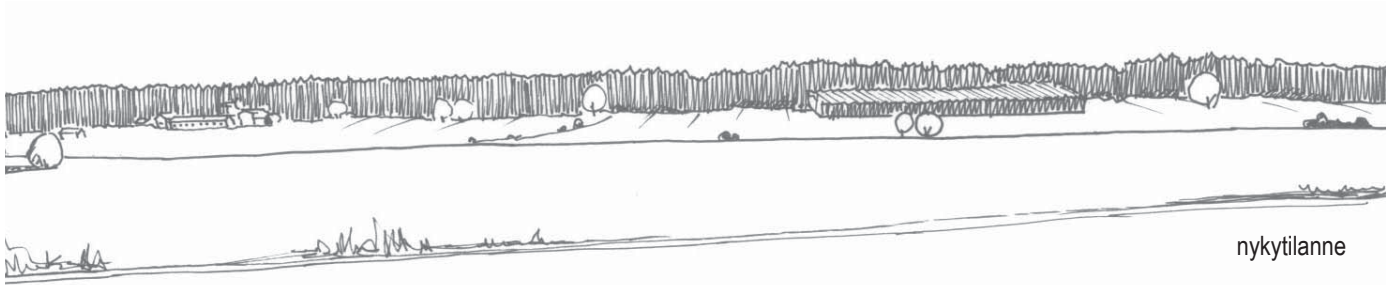
- Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
- Metsäsaareke (s. 38)
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuva hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännösalue, s. 42 Rakentaminen)
- Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Vanha tie (s. 41)
- Maamerkki (s. 44)
- Jokikäytävä (s. 39)
- Myllypaikka
- Solmukohta (s. 44)
- Erityisen tärkeä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Kehitettävä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

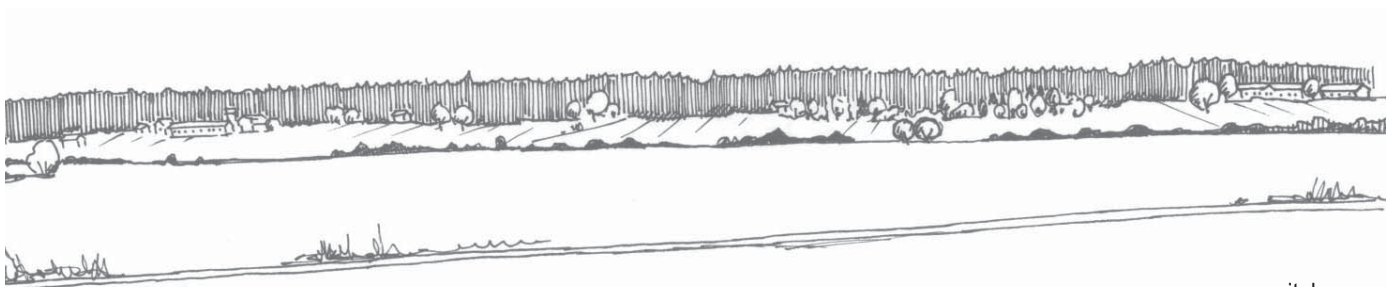
0m 200 1000 2000m

1:20 000

nykytilanne

suunnitelma

Viljelymaisemaa reunustavien selännemetsien reunat ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden ja maisemakuvan eheyden kannalta. Mahdolliset metsitysalat tulisi perustaa selänteen myötäisesti ja uusi reuna tulisi muotoilla valoisaksi ja monilajiseksi vyöhykkeeksi.

Vanhojen rakennusten näkyminen on tärkeää vakiintuneessa kulttuurimaisemassa. Vanhojen pihapiirien arvopuusto tulisi säilyttää.

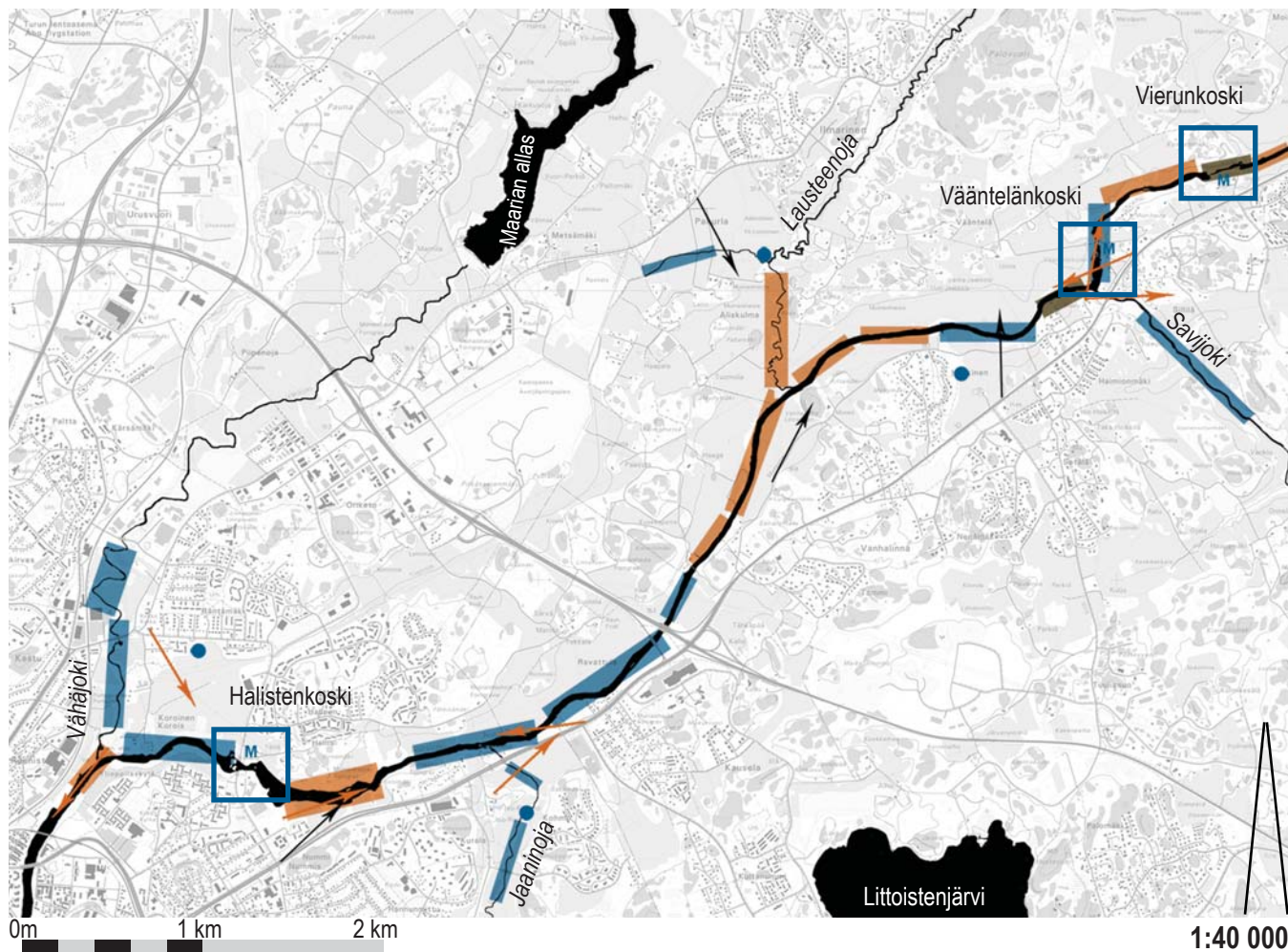
Syväksi uurtunut uoma voidaan osoittaa maisemassa rannalle istutettavien, ympäristöön näkyvien puiden avulla. Rantavyöhykkeen monikerroksinen kasvillisuus pidättää tehokkaasti pellolta jokeen tulevia ravinteita.

Turussa maaseutu ja kaupunki nivoutuvat toisiinsa.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M** Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

Jokilaakso muodostaa kiilamaisen peltoalueen taajamarakenteen keskelle. Kasvava taajama asettaa haasteita alueen maankäytölle ja maisemakuvalle. Ensimmäisellä maisemajaksolla on tarpeen kehittää erityisesti alueen virkistysmahdollisuuksia sekä taajamarakenteen maisemakuvallista liittymistä avoimeen laaksomaisemaan.

Virkistysalueet jokilaaksossa

Taajaman lähellä virtaava leveä joki soveltuu hyvin virkistykseen ja ulkoiluun. Joen läheisyyteen on mahdollista muodostaa puistojen ketju, jossa hyödynnetään olemassa olevat ja suunnittelun alla olevat virkistysalueet. Hyvä ulkoiluympäristö edellyttää puistojen ja virkistysalueiden vaihtelevuutta ja jokijakson monipuolinen maasto mahdollistaa ulkoilualueiden muodostamisen teemoittain esim. maisemapuistoksi, kosteikkopuistoksi, muinaismaisema-alueeksi, urheilu- ja toimintapuistoksi, näköalakallioksi tai maiseman avoimuutta korostavaksi niityksi. Ulkoilualueet tulisi suunnitella itsenäisinä puistoalueina, mutta niiden maisemanhoidossa voidaan noudattaa jokilaaksolle annettuja yleisiä ohjeita. Puistojen ja ulkoilualueiden suunnittelussa, toteutuksessa ja hoidossa tulee ottaa huomioon alueiden liittyminen ympäröivään maisemaan. Ulkoilualueiden edellyttämät polut tulisi linjata jokitöyrästä myötäillen ja vanhoja ja olemassa olevia tielinjoja noudattaen. Rannassa on vältettävä raskaita polkurakennelmia ja liikuntaesteisille tulee tarjota vaihtoehtoisia virkistysreittejä turvallisia kevyenliikenteen väyliä pitkin. Levähdyspaikkojen ympäristöt tulisi siistiä; jokinäkymiä pitäisi avata ja katokset ja penkit tulisi sijoittaa palvelemaan lähialueen ulkoilijoita.

Metsitettyjä rantaosuuksia pitäisi harventaa tuntuvasti tai poistaa kokonaan mutta rannassa sijaitsevat pihapiirit tulisi säilyttää vehreinä. Joen loivat rannat soveltuvat hyvin laituriksi tai rantaniityiksi. Jyrkät kalliorannat tulisi säilyttää koskemattomina.

Lisälukemista:

Komulainen, M.: Turun Halistenkosken virkistyskäytön kehittäminen yleissuunnitelma. 2001.
Koskela, E-K.: Suunnitelma kulttuuripolusta Aurajokilaaksoon. 2002.
Turun kaupungin kiinteistö- ja rakennustoimi: Turun yleiskaava 2020.
Turun kaupunki 1994: Aurajoen kehittäminen.
Varsinais-Suomen liitto 2002: Turun kaupunkiseudun maakuntakaava.

Taajama viljelymaiseman kehiksenä

Kapea laakso rajautuu useassa paikassa taajamiin ja niiden lievealueisiin. Taajaman reunat ovat usein epämääräisiä ja tekevät maisemasta rauhattoman. Rakennetun ympäristön toiminnallista ja visuaalista liittymistä kulttuurimaisemaan on tärkeää kehittää ensimmäisellä jokijaksolla.

Kulttuurimaisemassa tulisi korostaa rautakautisten kylämäkien asemaa maisemakuvaa hallitsevana kulttuuriympäristöinä. Kylämäkiä uudempien ja laajempien rakennettujen alueiden liittymistä viljelymaisemaan parannetaan istuttamalla puistomaista kasvillisuutta reunavyöhykkeeseen. Rakenteen tiivistäminen erityisesti pientalovaltaisilla asuinalueilla voi olla tarpeellista eheämmän jokilaaksomaiseman saavuttamiseksi.

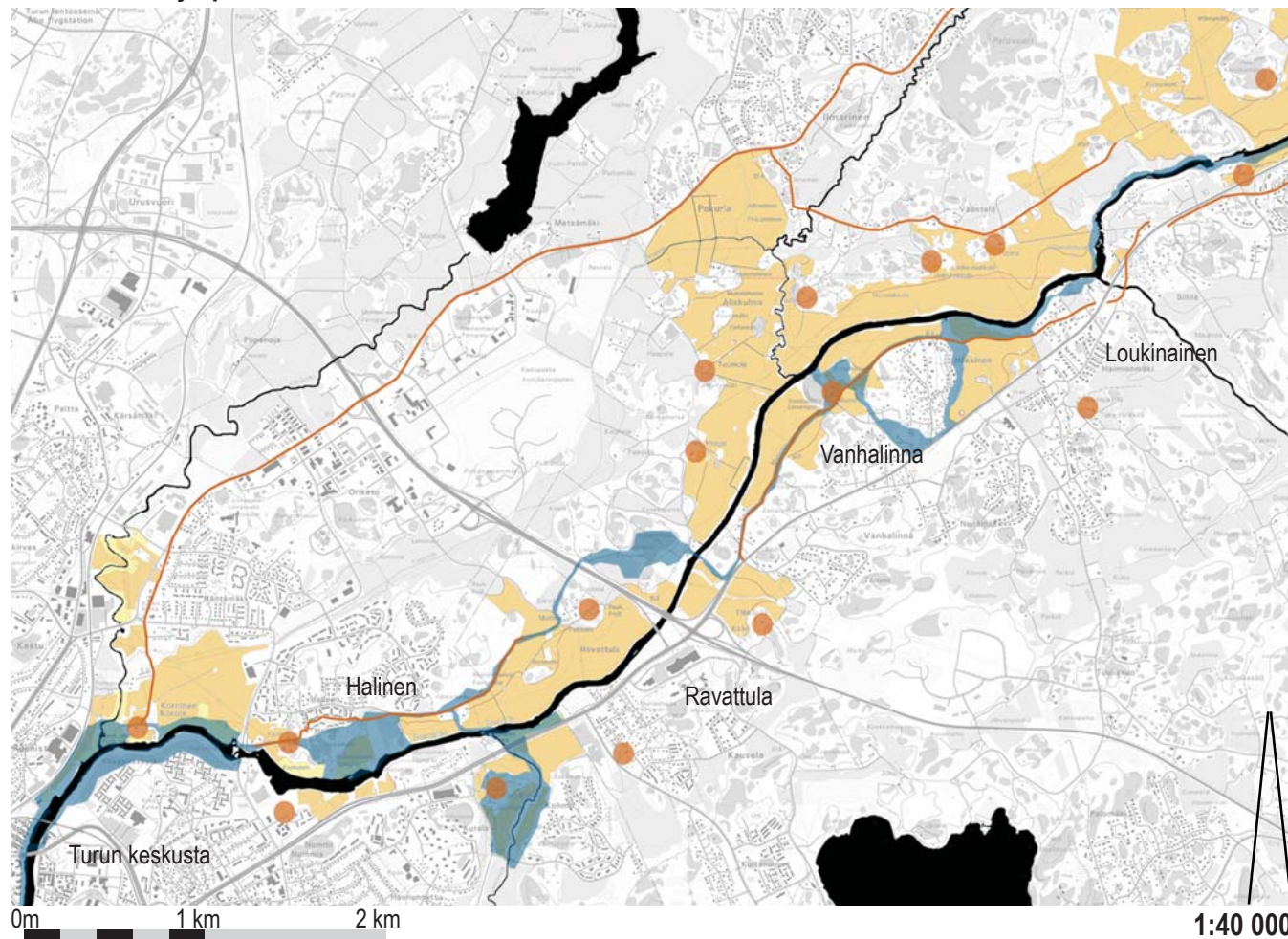
Suurten markettien sijoittuminen kulttuurimaisemassa muodostuu erityisen haasteelliseksi, koska esimerkiksi toiminnan vaatima pysäköintiala kasvaa usein tavattoman suureksi. Liikepaikoissa tulisi toteuttaa laadukasta ympäristönhoitoa; toimintaympäristöt tulisi hoitaa edustusalueina, jossa kasvillisuus tukee kokonaisuutta ja antaa liikeympäristöstä hyvän kuvan.

Myös joen ja teiden välissä olevaan näkö- ja melusuojana toimivaan istutusvyöhykkeeseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Liikenteen melua voidaan vaimentaa kasvillisuuden ja aitojen avulla säilyttäen kuitenkin tärkeät jokilaaksonäkymät. Hämeentien aiheuttaman melun vähentämiseksi nopeusrajoitukset tulisi alentaa vastaamaan kaupunkialueen nopeuksia. Ohitustien ympäristöön tulisi tehdä tarkennettu maisemasuunnitelma, jossa liikenteenmelun vaimentamistimenpiteet suunniteltaisiin kulttuurimaisemaan sopiviksi.

Aurajokilaaksossa on useita liikenneympäristöjä, jotka kaipaavat tarkennettuja maisemasuunnitelmia. Erityisesti kunnat voisivat edistää suunnitelmien laadintaa.

Halisiin on kaavoitettu palvelualue, joka tukeutuu ostoskeskukseen ja pienentää Koroisten viljelyaukeaa huomattavasti. Kaavoitetun alueen rakentamisessa ja muotoilussa tulee ottaa huomioon rakennusten maisemaa rajaava vaikutus. Uuden tieyhteyden vaikutukset tulisi arvioida ennen rakentamista, sillä myös rinnakkaista Maunu Tavastin katua on mahdollista kehittää kasvavia liikennemääriä varten. Väjäjoen ylittäminen uudessa paikassa vaatii todennäköisesti suuria siltarakenteita, joiden sovittaminen upeaan Koroistenniemen kulttuurimaisemaan on ongelmallista. Suunniteltu tie ei myöskään tue Maarian kirkon ja pappilan kulttuuriympäristökokonaisuutta, vaan heikentää maamerkkien hallitsevuutta maisemassa. Tien suunnittelussa ja toteutuksessa tuleekin kiinnittää erityistä huomiota tasausten ja rakenteiden muotoiluun, jotta tien vaikutus Koroistenniemen kulttuurimaisemalle olisi mahdollisimman vähäinen.

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

- Taajama kulttuurimaiseman kehiksenä
- Virkistysalueiden ketju
- Avoimena pidettävä pelto
- Vanha tie
- Maisemaa hallitseva vanha pihapiiri

Halisissa Aurajoki virtaa osana kaupunkirakennetta. Paas-kunnan vanhat rakennukset jäävät puuston katveeseen suurjännitejohdon alla ja kulttuurimaisemaa hallitsevat kerrostalot, uusi rivitalokortteli ja meluisa Hämeentie. Ranta on tärkeä ulkoilualue.

Maisemakuvaus

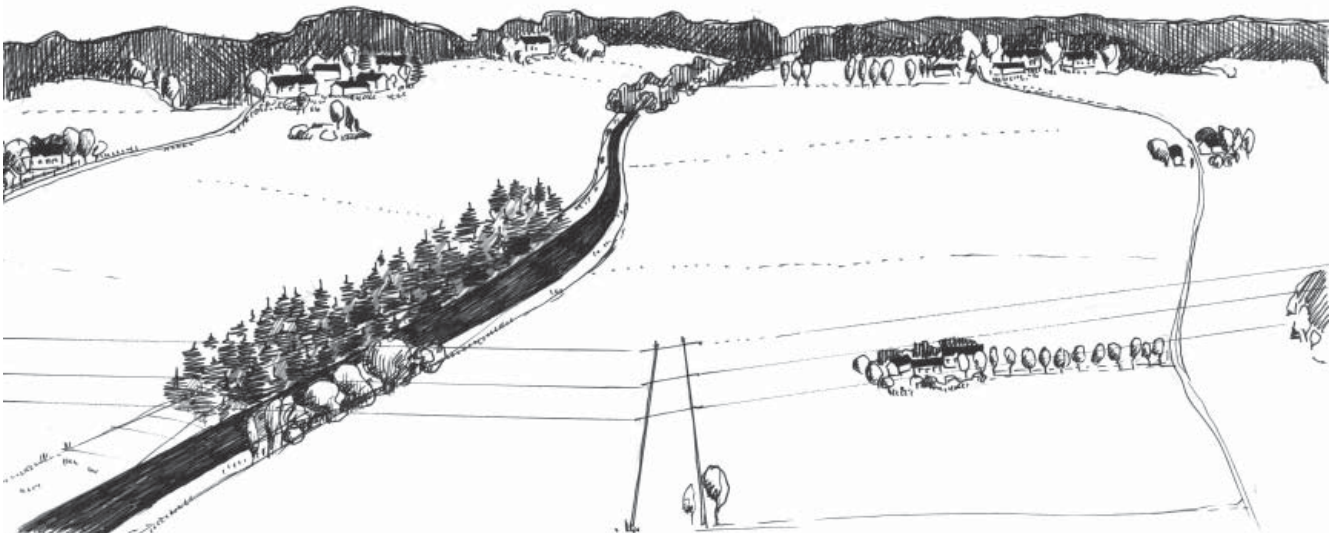
Laaja, viljelty savitasanko on maisemajakson tunnusmerkki. Maisemaa kehystävät selänneet sijaitsevat kaukana toisistaan, eivätkä siten rajaa katseella hallittavaa maisematilaa vaikka ne nousevat jyrkkinä laakson yläpuolelle. Selänneiden tuuhea kasvillisuus estää näkymät jokilaaksoon mutta näkymät avoimella viljelytasangolla ovat pitkiä. Yksityiskohdat, kuten kujanteet, pihapiirit ja saarekkeet jäsentävät maisemaa; laakson puhuttelevimmat näkymät avautuvat teiltä, pihapiirien tai saarekkeiden lomasta. Avoin maisema umpeutuu Nautelankoskella, jossa joki virtaa aukeaa kehystävien selänneiden välistä.

Syvä ja jyrkkärinteinen jokikäytävä ei näy laajassa ja tasaisessa maisemassa, sillä jokirannat muodostuvat pääasiassa avoimesta niitystä. Joen kulku näkyy ympäröivään laaksoon vain paikoissa, jossa sen rannoilla kasvaa yksitoikkoista istutusmetsää. Lampaiden laiduntama alue katajikkoineen Kurkelan sillan kupeessa erottuu edukseen ja on mieleenpainuva.

Alueella on paljon esihistoriallisia muinaisjäännösalueita ja -kohteita. Esihistorialliselta ajalta periytyvät jäljet ovat säilyneet kumpareilla, selänneillä ja niiden rinteillä. Kaskalassa oleva linnavuori ja Nautelankoski ovat suojelualueita. Liedon Pyhän Olavin harmaakivikirkko hallitsee laajaa avointa kulttuurimaisemaa maisemajakson eteläosassa.

Talot sijaitsevat sekä kehyselänneiden rinteillä että laakson keskellä kulkevien maanteiden varsilla. Rakennuskanta koostuu pääasiassa vauraiden tilojen asuin- ja talousrakennuksista. Pihapiirien alkuperäisistä rakennuksista suurin osa on hävinnyt, mutta vanhojen tilakeskusten muodostamat kylät erottuvat etenkin kauniin ja monipuolisen kulttuurikasvillisuuden ansiosta. Kylät, vanhat talot ja yksittäiset ladot ovat kauniita katseenvangitsijoita. Uusi asuinrakentaminen muodostuu pääasiassa omakotirakentamisesta. Puutavaraliike Hakulan Puu muodostaa suuren liiketoiminnan alueen keskellä avointa laaksoa.

Vanhat tiet ovat säilyttäneet alkuperäisen linjauksensa. Tiet ovat 1700-luvulla myötälleet niityn ja metsän reunaa, mutta pellonraivauksen myötä teiden molemmilla puolilla levittäytyy nyt avoin viljelylaakso. Pihatiet, jotka vievät laakson keskellä sijaitseville vanhoille tiloille, ovat usein koivukujanteiden reunustamia. Muutamien peltoteiden ja -ojien varsille on kasvanut leppiä, haapoja ja koivuja.

Maiseman erityispiirteet

Maisemajakso käsittää pinta-alaltaan jokilaakson suurimman yhtenäisen viljelyaukean. Avoin maisematila vaikuttaa ilmastoon; kesällä lounaasta puhaltava tuuli kuivattaa pellot ja viilentää kuumuutta. Talvella pohjoistuuli lisää pakkasen purevuutta. Jokirantaan istutetut havumetsiköt erottuvat tasaisessa maastossa erityisen paljon. Kookkaat ja tasakasvuiset istutusmetsiköt eivät ole luontevia jokimaisemassa.

Jakso käsittää maiseman, jossa on säilynyt paljon näkyviä muinaisajan ihmisen jättämiä jälkiä. Muinaisjäänköhteet sitovat konkreettisella tavalla maiseman alueen historiaan; maisema muodostaa näyttämön esihistorian tapahtumille. Runsaslukuiset muinaisjäänköhteet ovat tärkeitä alueen identiteetin kannalta. Erityisesti Mäkkylän muinaismuistoalue erottuu maisemassa onnistuneen hoidon ansiosta.

Vanhat rakennukset ja omaleimainen kylärakenne luovat alueen kulttuurihistoriallisen identiteetin. Varsinkin Nautelan kartanoympäristö, Vintalan ja Mäkkylän kylät sekä vanhainkoti ja Hakulan vanha meijerirakennus ovat kulttuurimaiseman kannalta tärkeitä kohteita.

Uudet omakotitalot ja laajenevat asuinalueet osoittavat alueen olevan vahvasti taajamien vaikutuspiirissä. Rakennuskannan modernisoituminen ja uudenlainen sijoittuminen maisemassa uhkaa rikkoa miljöönsisäistä tasapainoa ja hierarkiaa. Esimerkiksi Hakulan Puu ei tukeudu selänteeseen tai laaksometsään ja muodostuu haasteelliseksi alueeksi avoimessa laaksossa.

Rähälänajan poimuileva raviininotko ja sen ylittävä maantie ovat konkreettisella tavalla elämyksellisiä; tie sukeltaa notkon pohjalle, jolloin maisematila vaihtuu yllättäen avarasta peltomaisemasta jyrkkien jokipenkereiden rajaamaksi huoneeksi.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

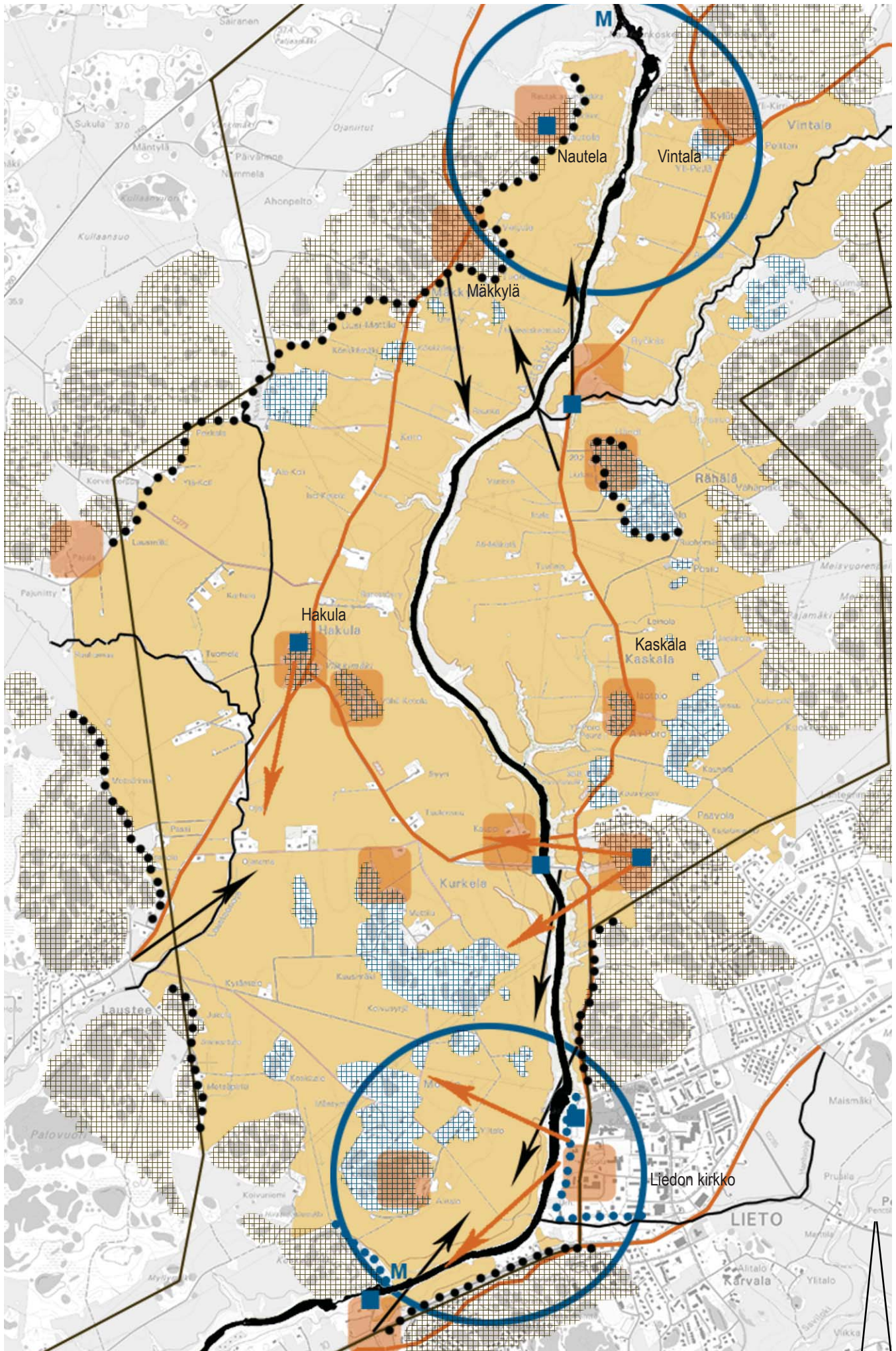
Valtakunnallinen maisema-alue rajoitus käsittää avoimen viljelytasangon melkein kokonaan. Rajaus sijaitsee idässä reunaselänteiden rinteillä. Länsireunassa avointa tasankoa jää maisema-alue rajoituksen ulkopuolelle. Rajausta tulisi tarkentaa käsittämään myös maisemaa kehystävien selänteiden lakialueet.

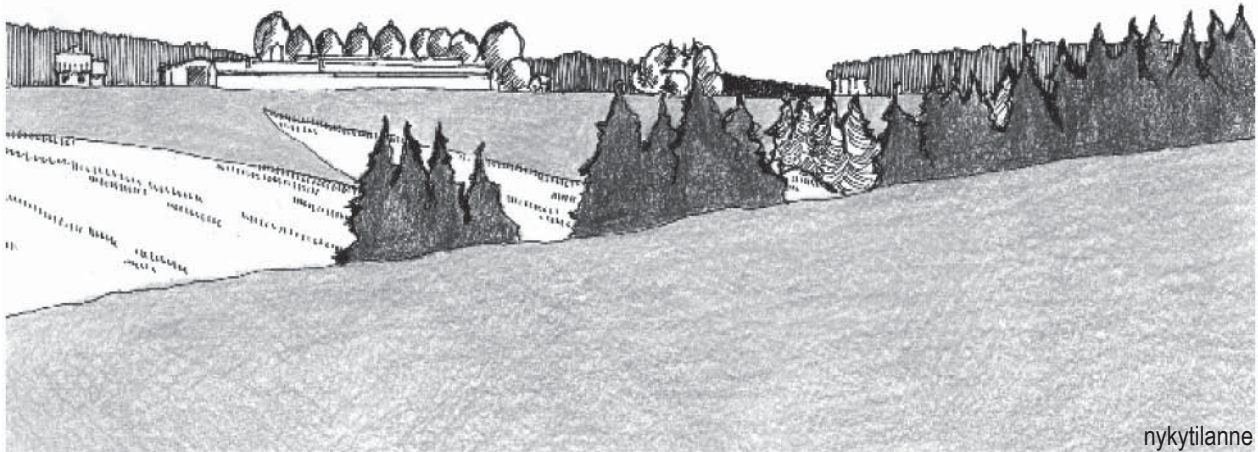
Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3 Yleiset maisemanhoitosuositukset, s. 34–45)

	Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
	Metsäsaareke (s. 38)
	Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuvaa hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännösalue, s. 42 Rakentaminen)
	Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
	Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
	Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
	Vanha tie (s. 41)
	Maamerkki (s. 44)
	Jokikäytävä (s. 39)
	Myllypaikka
	Solmukohta (s. 44)
	Eriyisen tärkeä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
	Kehitettävä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
	Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

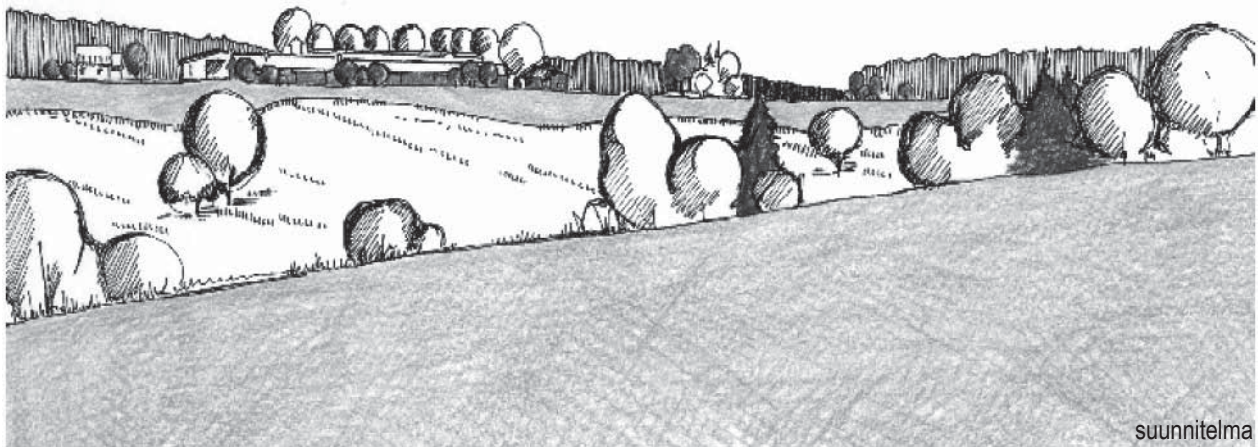
Mäkkylän hyvin säilynyt ryhmäkylä Liedossa. Kuuset voivat peittää kauniin näkymän tulevaisuudessa.

nykytilanne

suunnitelma

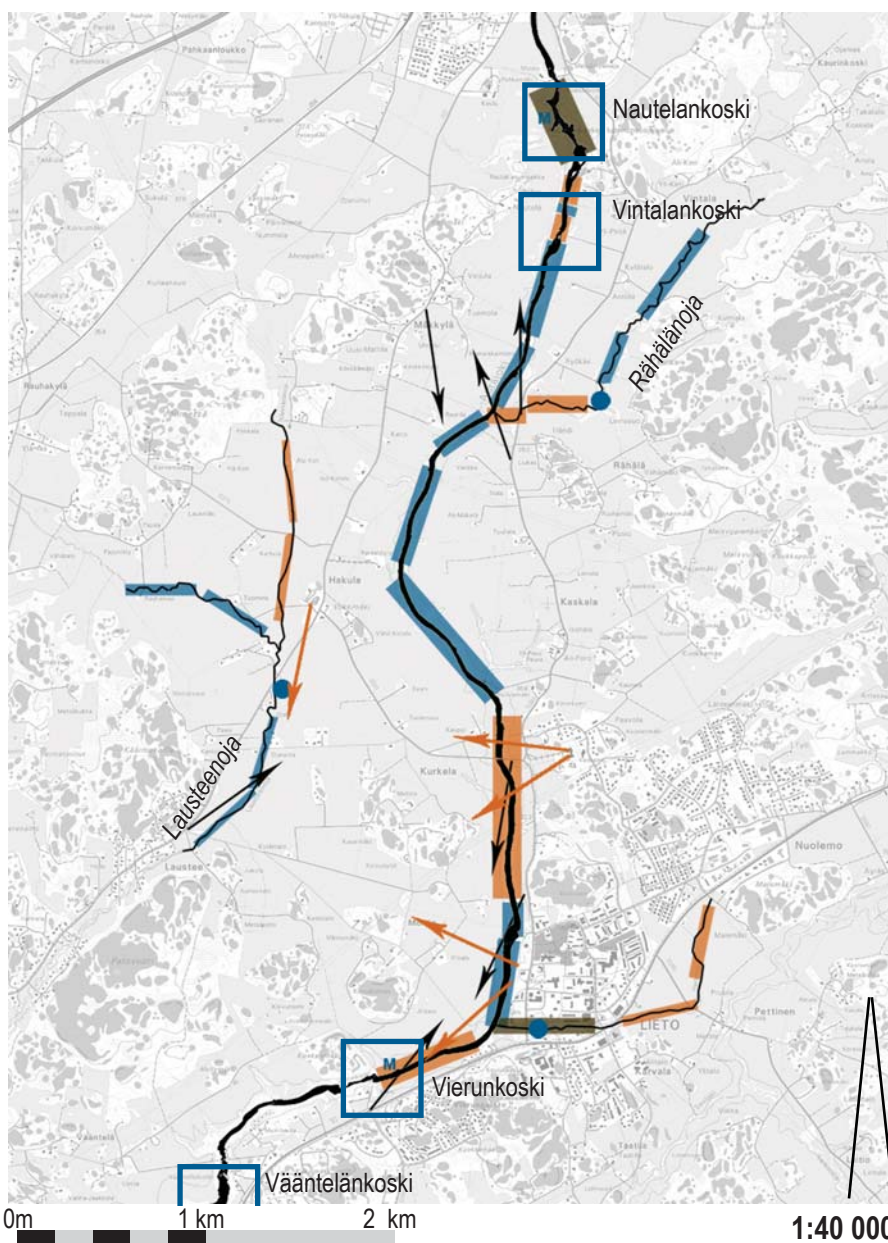
Rannan kasvillisuus vaikuttaa joen ekologiaan ja jokilaakson maisemaan. Rannan metsiköt tarjoavat suojaa linnuille ja nisäkkäille ja puiden lehdet satavat karikkeena joen pohjalle ravinnoksi pohjaeläimille. Pohjaeläimet ovat vuorostaan kalojen ravintoa. Joen itä- ja eteläreunalla kasvava puusto varjostaa ja säilyttää veden viileänä. Varjostus parantaa vesieliöstön elinmahdollisuuksia ja vähentää leväkukintoja.

Tasakasvuiset ja yksilajiset istutukset eivät sovi jokilaaksoon. Varsinkin havumetsäistutuksia tulisi monipuolistaa lehtipuilla ja -pensaille. Haapojen, leppien ja koivujen lisäksi pihlajat ja tuomet sekä monet jalot lehtipuut viihtyvät jokitäyräällä. Maisemaa rajaavien selänteiden reunat ja maisemaa jaksottavat metsäsaarekkeet ovat ekologisten käytävien astinkiviä ja niiden valoisuus ja monilajisuus on tärkeää myös maisemakuvan kannalta.

Suurten maatalous- ja varastorakennusten julkisivumateriaalissa, aukotuksessa ja väriyksessä tulisi ottaa huomioon rakennuksen näkyminen ympäristössä. Pitkiä julkisivuja voidaan jakaa visuaalisesti kasvillisuuden avulla, jolloin rakennuksen hallitsevuus maisemassa pienenee.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M** Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski

Maiseman kehittäminen ja hoito

Jakso muodostuu laajasta viljelytasangosta. Ihmisen vaikutus maisemaan on alkanut kivikaudella ja maisemassa on runsaasti jälkiä esihistorialliselta ajalta. Avoimuuden säilyttäminen ja esihistorian aikaisten jälkien huomioon ottaminen muodostuvat maisemanhoidon erityistavoitteiksi.

Avoimuuden säilyttäminen

Laaja viljelytasanko on ensisijaisesti avoimena pidettävää aluetta. Vaikka selänteiden kehystävä vaikutus on pieni, tulisi niiden jylhä silhuetti säilyttää, jotta ne muodostavat eheän kontrastin tasangolle. Avoimuuden vaikutelmaa edistetään rakennusten sijoittelulla ja pihapiirien muotoilulla; uudet talot tulisi rakentaa olemassa olevien kylien jatkoksi tai käytöstä poistuneille rakennuspaikoille.

Viljelytasangon ilmasto-olot paranevat kun piha- ja peltoteiden varsille kasvaa puita ja pensaita. Pihateiden istutettaviksi kujannepuiksi sopivat esimerkiksi koivut. Kujanteet jäsentävät avointa maisemaa ja antavat alueelle mittakaavalisia kiinnekohtia.

Joen jyrkkärinteinen olemus tulisi säilyttää; niitetyt rinteet ovat mittasuhteiltaan vaikuttavat. Jokiranta tulisi pitää avoimena paikoissa, jossa laidunnus tai koneellinen niitto on mahdollista. Rantatörmät, jotka eivät maastoltaan sovi niittämiseen tai laidunnukseen, saavat pensoittua. Nykyisin talousmetsänä hoidettavat kookkaat ja yksipuoliset kuusikot tulisi poistaa. Ne eivät tue vesiensuojelua eivätkä sovi maisemakuvaan.

Vanhainkotia ja Hakulassa sijaitsevaa vanhaa meijeriä tulisi käsitellä kauas näkyvinä maamerkkeinä. Rakennusten ympäristöjä tulisi raivata.

Peltoa halkovien maanteiden luonne ja mittakaava tulisi säilyttää. Se tarkoittaa, ettei mutkia oiota tai notkoja täytetä, vaan tiet säilytetään alueen tunnuksina. Länsipuolella kulkevan maantien pieni leventäminen mahdollistaisi pyöräilijöiden ja jalankulkijoiden turvallisen liikkumisen.

Muinaismaiseman kehittäminen

Avoin peltomaisema ei yksinään tarjoa virikkeellistä ulkoiluympäristöä, joten mahdolliset virkistysreitit tulee linjata selänteille ja idyllisten kylien läpi. Jokirantaan on mahdollista osoittaa pienimuotoista virkistyskäyttöä paikoissa, jossa ranta on tarkoitukseen tarpeeksi loiva.

Alueen selänteillä ja kalliokumpareilla on useita muinaisjäännettökohteita, ja niiden välille on mahdollista luoda kulkureitti. Ulkoilumahdollisuuksien lisääminen muinaismaisemaa silmällä pitäen antaa uuden näkökulman alueen maisemanhoitoon; avoimen maiseman reunoilla sijaitsevien muinaisjäännettöalueiden hoito vaikuttaa koko laakson maisemaan.

Muinaisjäännettöalueet ja -kohteet hoidetaan museoviraston muinaisjäännettösten hoitoyksikön antamien ohjeiden mukaan. Hoidossa otetaan huomioon kohteen lähi- ja kauko- maisema ja kohteelta jokilaaksoon avautuvat näkymät.

Lisälukemista:

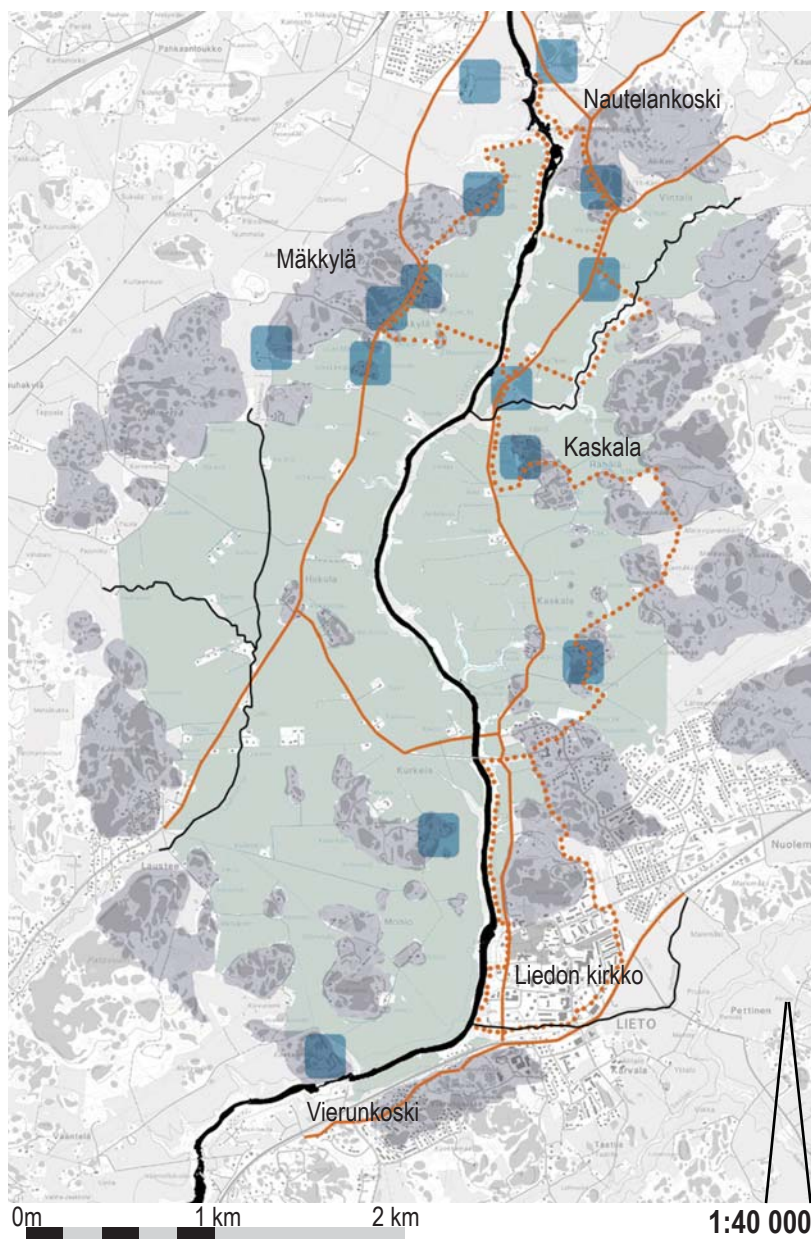
Arkkitehtitoimisto LPV: Liedon kulttuuriympäristöohjelma. 2003.

Liedon kunnan ympäristöpalvelut: Liedon yleiskaava 2020 selostus. 2003.

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

- Saaret muinaismaisemassa
- Avoimena säilytettävä pelto
- Merkkejä esihistorialliselta ajalta.
- Joki
- Vanha tie
- Muinaisjäännösalueet yhdistävä virkistysreitti

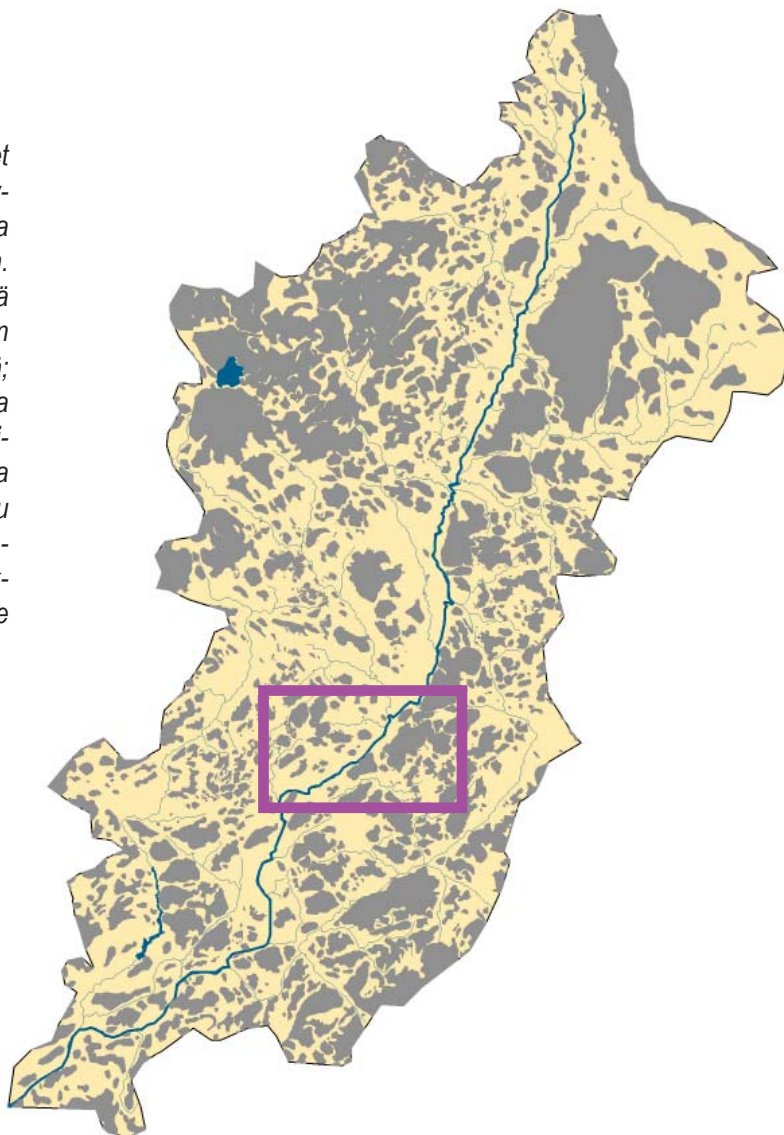

Liedon Mäkkylässä ihmisen jättämiä esihistoriallisen ajan jälkiä hoidetaan laiduntamalla. Alue erottuu kauas avoimessa laaksossa.

4.1.3 Kylien katveessa (Lieto–Aura)

Liedon Simolassa kaupungin pölyt ovat jääneet taakse. Maisema ei enää ole kaupungin näkyvän vaikutuksen alainen ja kylien helminauha vanhan Varkaantien varressa on tunnelmallinen. Joki kiemurtelee metsäisten selänteiden välissä kapeassa peltolaaksossa. Uomaa myötäilevien teiden varsille mahtuu monenlaisia ympäristöjä; synkkää metsää, puutarhoja, koivukujanteita ja avaraa peltomaisemaa. Laukkaniitystä löytyneiden, kivikaudelle ajoitettujen löytöjen perusteella alue on Aurajoen ensimmäinen pysyvästi asutettu alue. Siihen aikaan Laukkaniitty sijaitsi meren rannalla, eikä alueen koskista ollut tietoakaan. Laukkaniityssä oleva Leppäkosken pohjapato sijaitsee lähellä Jukolan umpipihakokonaisuutta.

Maisemakuvaus

Laaksomaisema on kapea ja selvärajainen. Sitä kehystävät kallio- ja moreeniselänteiden muodostamat polveilevat selänneketjut. Puhuttelevimmat näkymät avautuvat asutuksen lomasta kylien läpi kulkevalta tieltä. Tieltä voi aavistaa jyrkkärinteisen jokiraviinin. Uoma erottuu maisemassa poimuilevan rannan ja rehevien rantalehtojen ansiosta.

Maisemajaksolla on neljä hyvin erilaista koskea. Näistä Nautelankoski on erityinen historiansa ja lehtoluontonsa takia. Nautelankoskella, Lauri Nautelan museossa, esitellään mm. alueen esihistoriaa, muinaisjäänöksiä, myllyhistoriaa ja alueen luontoa. Laukkaniityssä, lähellä Leppäkoskea, tunnetaan Aurajokilaakson varhaisin, kivikauden aikainen asuinpaikka. Leinakkalankoski ja Järvenojan koski ovat luontoarvoiltaan erityisiä.

Alkuperäisen linjauksensa säilyttänyt Turuntie kulkee kylien halki jokilaakson länsireunassa. Tie on mutkainen ja näkyvyys on paikoin heikko. Joen itäpuolella kulkee maisematilallisesti vaihteleva sorapäällysteinen tie. Rypäsmäisesti maantien varteen sijoittunut asutus muodostaa pieniä kyliä. Vanhan tien varressa olevat pihapiirit ja puutarhat muodostavat mielenkiintoisen ympäristön ja antavat alueelle inhimillisen mittakaavan.

Rakennustaiteellisesti merkittävä Jukolan (Jukalan) pihapiiri jää puuston katveeseen Laukkaniityssä. Laukkaniityssä sijaitsevat Jukolan lisäksi myös Vähätalon ja Vanhatalon pihapiirit, jotka muodostavat näyttävän kokonaisuuden joen itärannalla.

Liedon aseman taajama jää varsinaisen päälaakson sivuun puuston taakse. Taajama on kasvanut haja-asutuksena etelään.

Maiseman erityispiirteet

Maisemajakson erityisluonne perustuu kapeaan laaksomuotoon, jossa avoin maisema rajautuu pieniin selännteisiin. Laakso rakenne on johtanut omaleimaiseen kylämuodostukseen ja selännesaarekkeille muodostuneet kylät ja niitä yhdistävä raittimiljö on hyvin tunnelmallinen. Mutkainen tie on viehättävyydestään huolimatta suhteellisen turvaton, sillä nopeusrajoitukset vaihtelevat lyhyellä matkalla usein eikä kevyenliikenteen väylää ole.

Siirtyminen Turun kaupunkiseudun näkyvästä vaikutuspiiristä maaseudun kulttuurimaisemaan on tällä maisemajaksolla selvästi tapahtunut. Vaikka kaupungin visuaalinen vaikutus on vähäinen, sen läheisyys vaikuttaa alueen virkistyskäytön vaatimuksiin. Nautelankoski ympäristöineen on Aurajoki-laakson tärkeimpiä ulkoilualueita ja vierailukohteita, mikä lisää lähialueen ulkoilureittien ja turvallisen kevyenliikenteen verkoston tarvetta.

Alueen elämyksellisyys huipentuu poikkeuksellisissa muinaisjäännös- ja luontokohteissa.

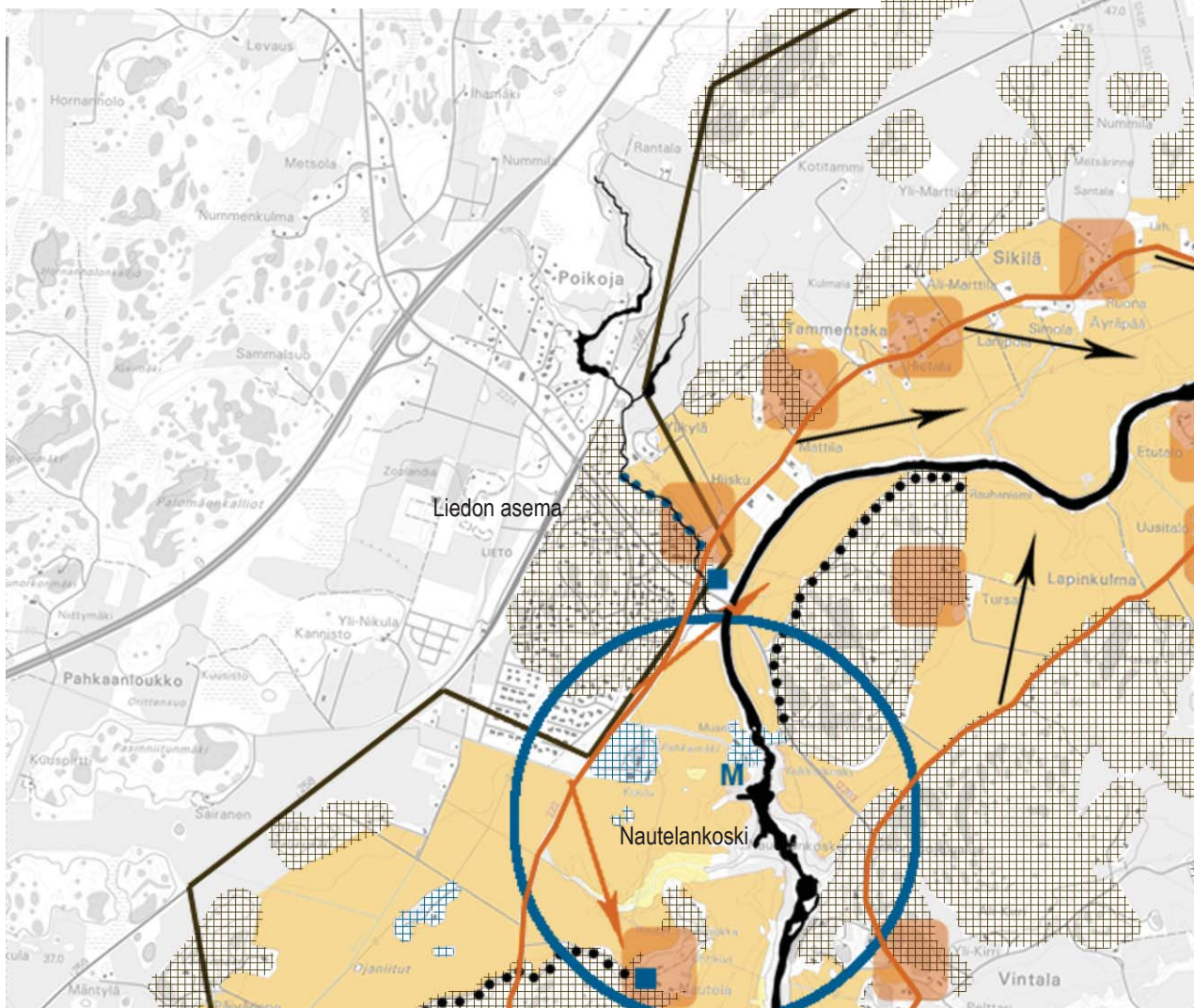
Leppäkoskelle on valmistunut pohjapato vuonna 2000. Pohjapadon ympäristönhoitotyöt ovat kesken.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Maisema-alue rajaus myötäilee reunaselännteitä joen itälaidalla. Joen länsipuolella rajaus kattaa myös päälaaksoa kehystävien selännteiden taakse jäävät pellot vaikka nämä erottuvat päälaakson maisemassa vain harvoin ja niiden merkitys jokilaakson yhtenäiseen viljelymaisemaan on vähäinen.

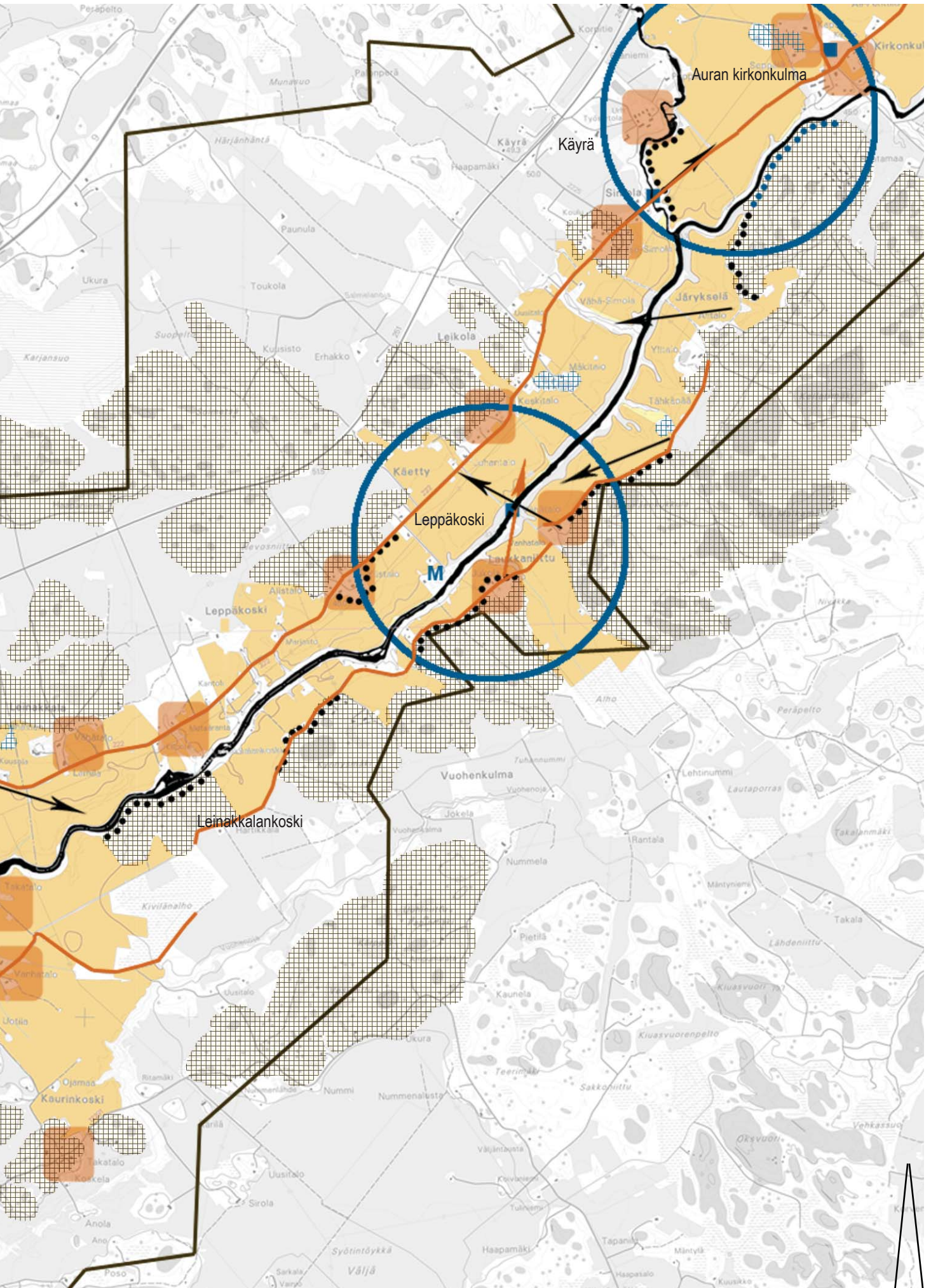
Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3 Yleiset maisemanhoitosuositukset, s. 34–45)

- Maisemaa rajaava metsä laaksossa (s. 36 Puustaisen ja avoimen maiseman raja)
- Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
- Metsäsaareke (s. 38)
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuva hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännosalue, s. 42 Rakentaminen)
- Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Vanha tie (s. 41)
- Maamerkki (s. 44)
- Jokikäytävä (s. 39)
- Myllypaikka
- Solmukohta (s. 44)
- Erityisen tärkeä raja (s. 36 Puustaisen ja avoimen maiseman raja)
- Kehitettävä raja (s. 36 Puustaisen ja avoimen maiseman raja)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

0m 200 1000 2000m

1:20 000

nykytilanne

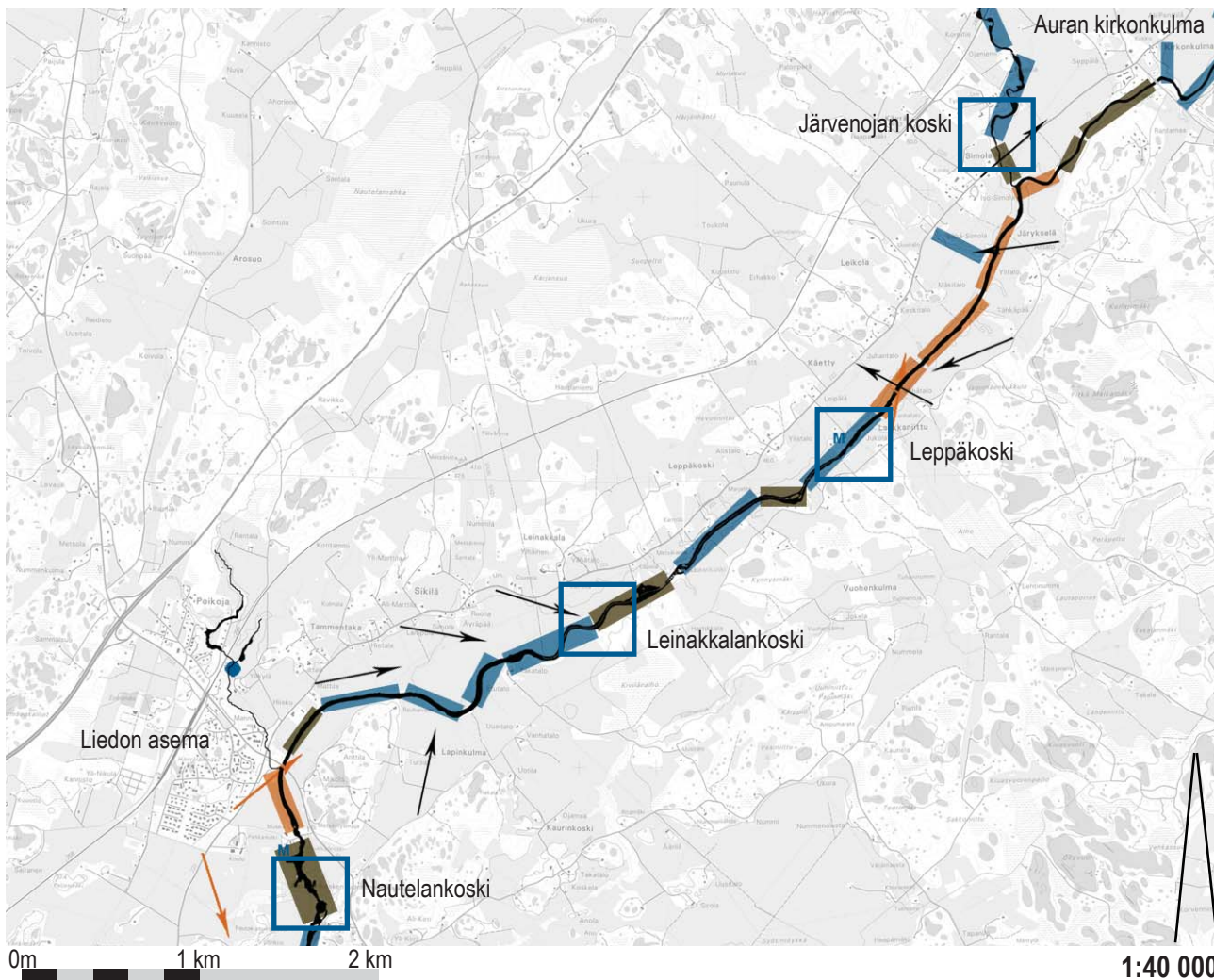

suunnitelma

Tie toimii alueen käyntikorttina; sen varrelta avautuva maisema painuu liikkujan mieleen. Tie-maisemaa hoidetaan avaamalla ja sulkemalla näkymiä. Avoimuus tien lähimaastossa lisää ajo-turvallisuutta ja näkymät ympäröivään maisemaan tekevät matkanteosta miellyttävän.

Tieympäristön suunnittelussa tärkeintä on tieturvallisuuden huomioon ottaminen. Turvallisuus on lähtökohdana esimerkiksi tievalaistuksen ja kevyenliikenteenväylien suunnittelussa. Tien varressa olevia yksityiskohtia, kuten yksittäisiä puita, voidaan valaista. Myös nähtävyyksille poikkeavat tienhaarat voidaan merkitä erikseen.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M** Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski

Maiseman kehittäminen ja hoito

Alueelle erityistä on hyvin säilynyt kylärakenne ja poikkeukselliset muinaisjäännös- ja luontokohteet. Kylien läpi kulkeva raittimiljö ja alueella olevat eriluonteiset koskiympäristöt ovat jokijakson erikoisuuksia ja kehittämisen arvoisia.

Kylien helminauha

Turuntien, vanhan Varkaantien, varressa on useita pieniä kyliä. Kylärakenteen säilyminen ja näkyminen on kulttuurimaiseman kannalta tärkeää. Kylämäkien hoitaminen puutarhamaisina ja kylien välissä olevien alueiden avoimena pitäminen korostaa maiseman rakennetta. Kylämäkien päärakennukset tulisi säilyttää maisemakuvaa hallitsevina rakennuksina ja vanhat navetat, riihet, puimalat ja ladot tulisi säilyttää elävöittämässä maisemaa. Mahdollisille uusille tuotantorakennuksille on tarkoituksenmukaista perustaa oma tuotantopiha, kylämäen rinteelle. Tuotantopihan sijoituksessa tulisi ottaa huomioon pihapiirin muodostama julkisivu joki-laaksomaisemaan.

Kyliä yhdistävä, selänteen ja pellon reunaan sijoittuva, tie jäsentyy tilallisesti erilaisiin jaksoihin. Tie tulee hoitaa niin, että sen vaihtelevuus ja luonne säilyvät. Pienipiirteistä kylänraittimiljöötä on mahdollista korostaa esimerkiksi muodostamalla erilaisia kyläortteja istutuksin tai merkitsemällä kylien nimet tien varteen. Pienipiirteisyyteen pyrkivä tieympäristönhoito johtaa usein ajonopeuksien luontaiseen alenemiseen, mutta tien turvallisuutta tulisi parantaa yhtenäistämällä nopeusrajoitukset ja leventämällä tienpiennar kevyenliikenteenväyläksi.

Kylät luovat Varkaantien maiseman. Kuva Liedosta.

Koskien kehittäminen

Maisemajaksolle sijoittuu neljä hyvin eriluonteista koskea: Nautelankoski, Leinakkalankoski, Leppäkoski ja Järvenojan koski. Koskien ympäristöjen käsitteleminen eri asioita painottaen antaa mahdollisuudet nostaa esiin yksittäisen kosken erityispiirteet. Koskien välille on mahdollista luoda ulkoilureitti ja koskipaikkoihin tulisi tehdä ohituspolut, jotka soveltuvat sekä melojille että hiihtäjille. Neljän kosken alue on suosittua talviliikunta-alueita.

Nautelankosken museoalue tulisi säilyttää entisellään, mutta sen saavutettavuutta tulisi parantaa järjestämällä polkuyhteys kosken ja olemassa olevan matonpesupaikan välille.

Luontoarvoiltaan poikkeuksellisen rikas Leinakkalankoski tulisi hoitaa lehtomaisena. Lintujen suosimalle koskelle on mahdollista rakentaa lintutorni, mutta muuta virkistyskäyttöä koskelle ei tulisi osoittaa.

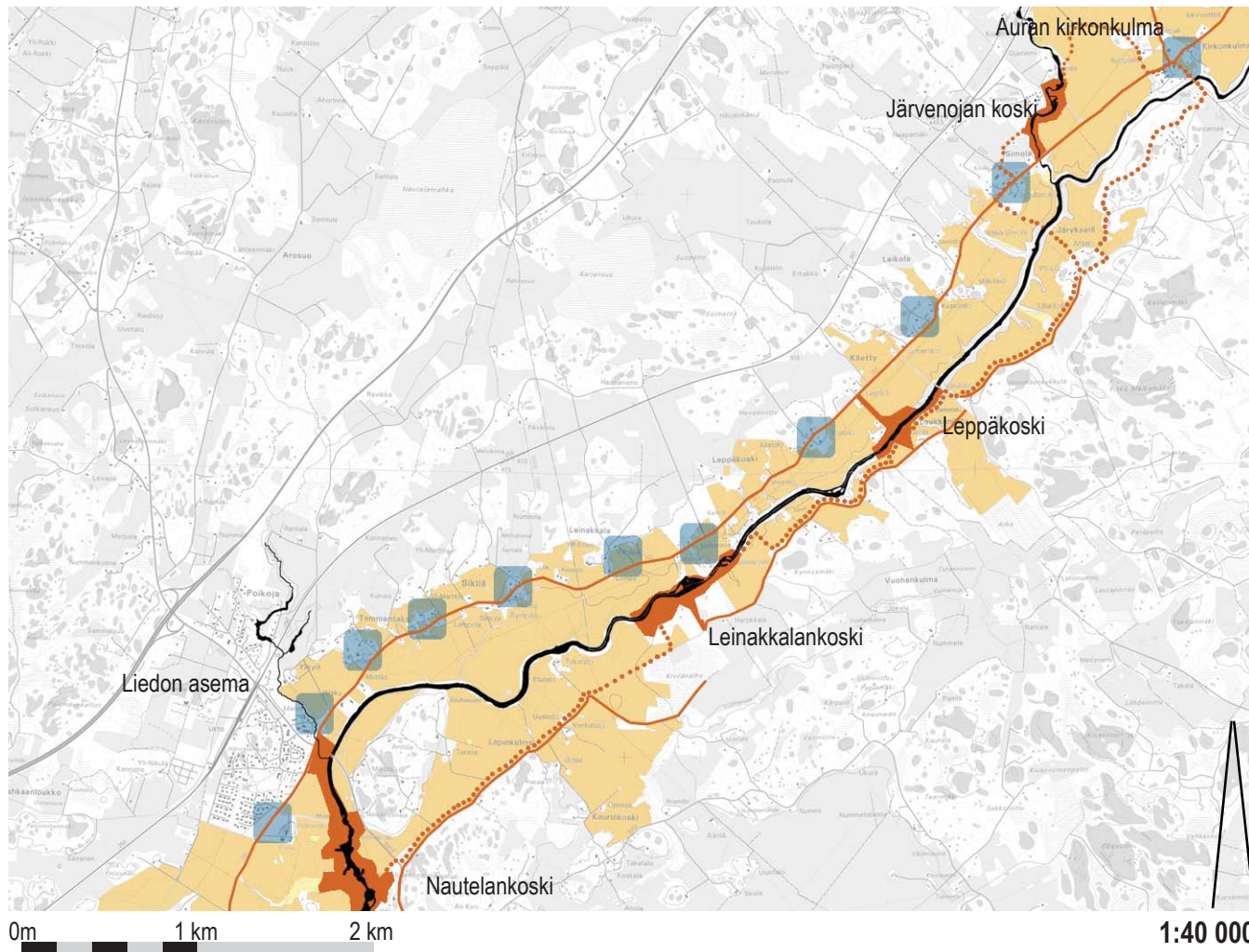
Leppäkoskella on partiolaisten mökki ja koskeen on rakennettu pohjapato. Pohjapatoa varten tehdyt toimenpiteet tulisi saattaa loppuun niin, että koskiympäristöstä muodostuisi toimiva ja alueen arvolle sopiva virkistysalue. Kosken yhteyteen on mahdollista järjestää ulkoilualue, jossa on asianmukaiset polut ja mahdollisesti myös pohjasyvennys ja laituri uimista varten. Leppäkosken ulkoilumaastoon on yhteistyössä maanomistajien kanssa mahdollista liittää Jukolan (Jukalan) pihapiiri ja Laukkaniityn maisema.

Järvenojan koskella on sijainnut Suomen historian toiseksi vanhin, nyt jo hävinnyt paperitehdas. Kosken läheisyydessä on Auran pappila ja Käyrän työsiirtola. Järvenojan koskella kasvaa rauhoitettu Maarianverijuuri ja kosken ylittävän kivisillan kupeessa viihtyy monipuolinen kasvillisuus. Kosken hyödyntäminen Auran kirkonkulman ja Simolan kylän asukkaiden ulkoilualueena on perusteltua ja kasvillisuuden säilyttämiseksi koskelle tulisi ohjata selkeät polut kulutuksen estämiseksi.

Lisälukemista:

Maa ja Vesi Oy 1992: Aurajokilaakson ympäristön- ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Riihikoski, Leppäkoski.

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

- Avoimena pidettävä pelto
- Kylien helminauha
- Koskien kehittäminen
- Vanha tie
- Kosket yhdistävä virkistysreitti

Järyselän ja Simolan välissä kulkevalta vanhalta tieltä puutuu vain silta. Kuva Aurasta.

Ehdotuksia Liedon asemalla toteutettavista maisemanhoitotoimenpiteistä

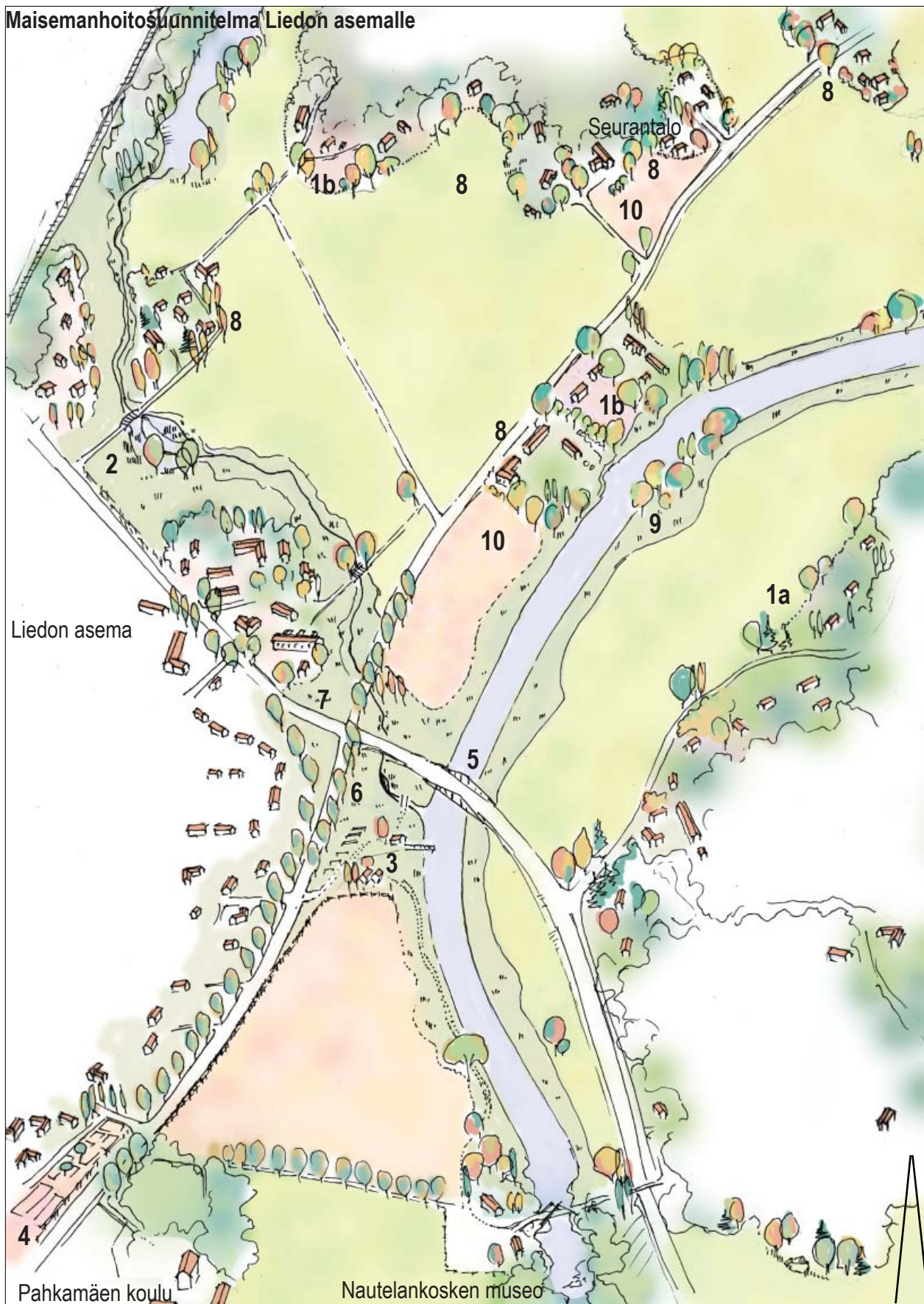
Rakentaminen:

1. Uusia tontteja voidaan kaavoittaa selänteen reunaan (1a) ja olemassa olevan rakenteen yhteyteen (1b). Uudelta asuinalueelta tulisi rakentaa turvallinen pyörätie kosken ylittävän sillan kautta koululle. Laaksosta näkyvien uusien rakennusten tulisi ensisijaisesti olla yksittäis- tai paritaloja. Mahdolliset rivitalot tulisi rakentaa avoimen laaksorakenteen ulkopuolelle.
2. Poikojan notkoon voidaan perustaa kosteikko. Kosteikon yli on mahdollista rakentaa silta ja polku, jotka lyhentävät matkaa asutuksen ja keskustan palvelujen välillä. Näkymä tieltä kosteikolle tulisi avata.
3. Nykyisen matonpesupaikan yhteyteen voidaan perustaa nurmialue pelejä ja leikkejä varten. Alueelle on mahdollista rakentaa laituri melojien rantautumispaikaksi. Erilaisten tapahtumien järjestämistä varten voidaan pystyttää kiinteä katos. Aluetta ei tule osoittaa viralliseksi uimarannaksi. Uusi alue voidaan kytkeä Nautelankosken museoalueeseen rannassa kulkevan kevytrakenteisen polun avulla.
4. Tien vieressä olevalle joutomaakaistalle voidaan perustaa viljelypalstoja lähialueen asukkaille.
5. Aurajoen ylittävän sillan kaiteet tulisi vaihtaa ilmeikkäämmiksi. Kaiderakennelmat eivät saa peittää näkymää tieltä jokeen.

Kasvillisuuden käyttö:

6. Tuuheaa koivikkoa tulisi harventaa, jolloin tieltä avautuisi näkymä jokilaaksoon. Koivuista voidaan muodostaa kujanne. Kujannetta tulisi jatkaa puuaidalla, joka mahdollistaisi museoalueen laiturien laajentamisen tien vieressä olevalle alueelle.
7. Pääteiden risteysalueen puustoa tulisi harventaa. Aluetta voidaan jäsentää kujanteiden avulla ja puustoa tulisi harventaa niin, että vanhat kantatilat ja niitä ympäröivät talousrakennukset tulevat näkyviin. Puustoisen ja avoimen maiseman raja tulisi piha-piirien kohdalla hoitaa ketona tai niittynä.
8. Alueen kylärakennetta tulisi korostaa kasvillisuuden avulla. Pihapiirit säilytetään vehreinä vastakohtina avoimelle peltomaisemalle, kuitenkin niin, että rakennukset näkyvät maisemaan.
9. Pellolle perustettavia suojakaistoja tulisi laajentaa ja rantaan voidaan istuttaa yksittäisiä puu- ja pensasryhmiä eroosion estämiseksi.
10. Seurantalons edustalla olevalla pellolla ja risteysalueen pienellä niityllä voidaan viljellä hyöty- tai koristekasveja, joita asukkaat voivat vapaasti kerätä.

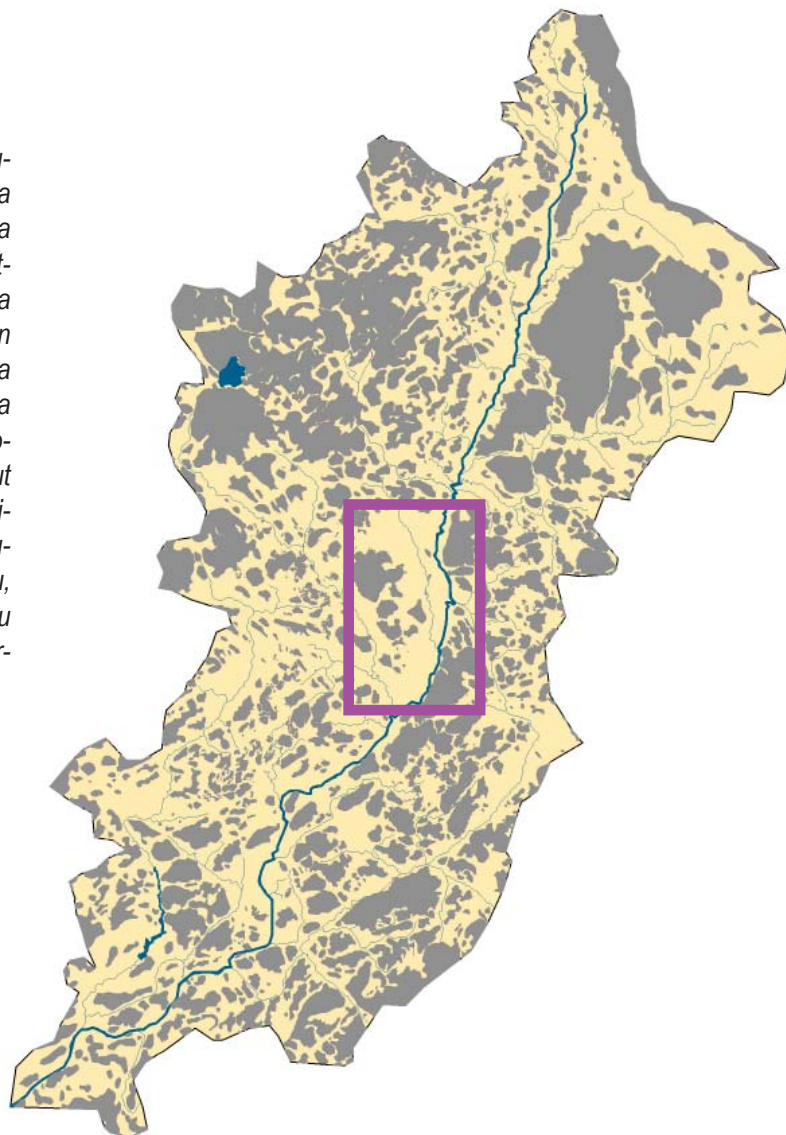
Maisemanhoitosuunnitelma Liedon asemalle

4.1.4 Tuotannon maisema (Aura)

Aurassa levittäytyy vaurautta huokuva maaseutu-
maisema. Jylhään metsäselänteeseen rajautuvalla
viljelytasangolla muodostuu laajoja aukioita, joita
yhtenäisen selänteen lisäksi rajaavat tuuheat met-
säpalstat ja talonpoikaispihiirit. Kuuskoskella
on komea, eri-ikäisten rakennusten ja pihapuiden
muodostama kartanoympäristö. Jokimaisemaa
rikastuttavat useat reunaraviinit, joiden polveileva
maasto ja kuivat kedot lisäävät luonnon monimu-
toisuutta. Vaikka vähävetinen Aurajoki ei tarjonnut
voimaa kehittyvän teollisuuden rattaisiin, on teolli-
suus onnistunut vakiinnuttamaan toimintansa Au-
ran asemansuudella. Kumitehtaan punatiilipiippu,
itse tehdas ja vanhan nahkatehtaan keltarapattu
rakennus muodostavat edelleen vaikuttavan por-
tin kuntakeskuksen sisääntuloväylän varteen.

Maisemakuvaus

Aurassa avautuu laaja ja yhtenäinen peltomaisema, joka idässä rajautuu selkeästi korkealle kohoavaan kallioselänteeseen ja länsipuolella työntyy kuusivaltaisten laaksometsien lomaan. Joki myötäilee laaksoa kehystävää selännettä kallioperän murroslinjassa. Uoma kapenee edellisiin maisemajaksoihin verrattuna, koska Järvenoja yhtyy Aurajokeen vasta jakson eteläosassa. Kuuskosken pato leventää vesiuomaa yläjuoksun suuntaan. Monet pienet sivupurot ovat uurtaneet pieniä raviineja Aurajoen rantaan.

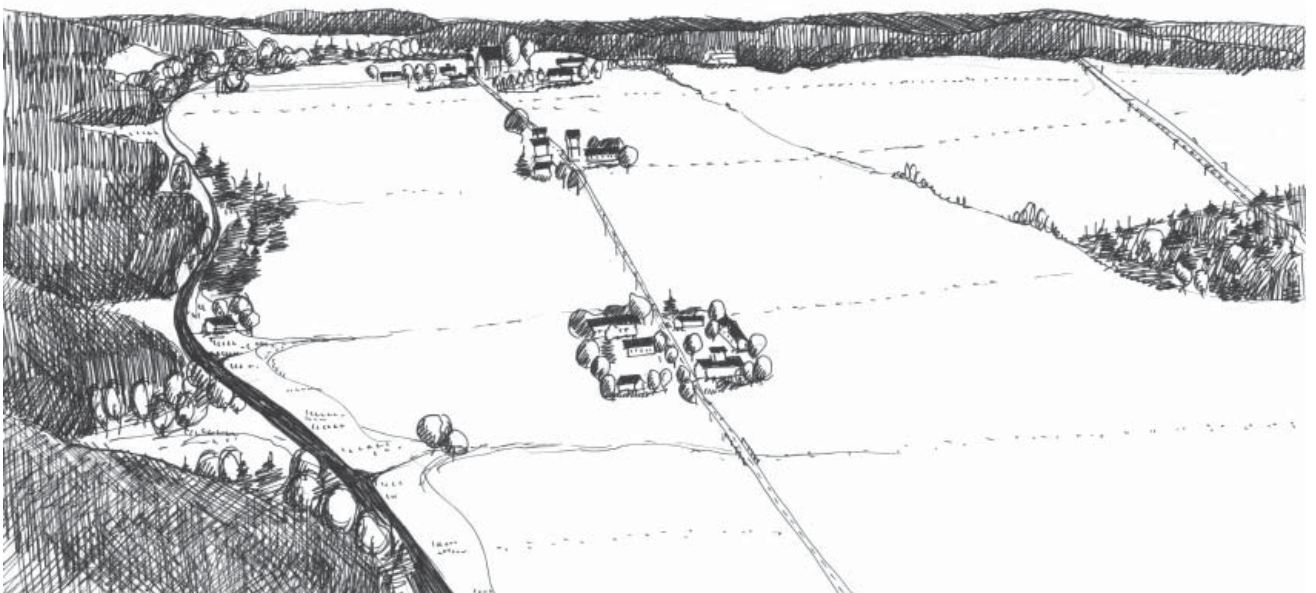
Vaihtelevuutta maisemaan luovat sivu-uomien ja pihapiirien rajaamat näkymät. Järvenoja näkyy laaksossa erityisen korkean ja rehevän kasvillisuuden ansiosta kun taas Järvenojaa pienempi, laakson keskellä virtaava Lahnoja ei erotu maisemassa. Kupparinalhossa puromainen oja virtaa tavallista syvemmällä ja hetteikköisille jokirinteille on muodostunut pieni lehto. Maisemajaksolla on kolme koskea; Järvenojan koski Käyrässä, Hypöstenkoski Auran keskustassa ja Kuuskoski Asemansseudun pohjoispuolella.

Vanhin rakennuskanta on sijoittunut maantien varteen. Tilakeskukset muodostavat kauniita yhden tai useamman pihapiirin kyliä. Maisemakuvaa hallitsevia rakennuksia ovat Auran kirkko, Käyrän työsiirtola, kumitehdas punatiilipiipuineen, vanha nahkatehdas ja useat isot talonpoikaistyyliset päärakennukset. Kuuskosken kartanoympäristö ja Koskipirtti ovat merkittäviä kohteita, mutta jäävät asemaseudulta katsottuna puuston katveeseen.

Auran kirkonkulma sijaitsee Aurajoen rannalla kahden vanhan tien risteyksessä. Kirkonkulmalla on säilynyt katkelmia kylän alkuperäisestä miljööstä, jossa pihapiirit liittyivät löyhästi toisiinsa. Kirkko on keskellä kylää ja sen torni näkyy kauas avoimessa peltomaisemassa.

Auran aseman taajama on muodostunut savikolle kahden kosken tuntumaan. Asemansseudulla taajamarakenne on kasvanut ja kasvaa edelleen voimakkaasti. Aurajokilaakson teollisuusalueet ovat keskittyneet asemansseudulle, hyvien kulkuyhteyksien varteen. Jokilaakson länsipuolella kulkee valtatie 9 ja se ylittää Aurajokilaakson Auran asemansseudulla. Tietä myötäilee Turku–Toijala-junarata.

Auvaisten nauhakylä Pöytyällä on jäänyt kahden tien väliin. Kylän kasvupaineet ovat suuret mm. hyvien yhteyksien, läheisen palvelutarjonnan ja kauniin ympäristön takia.

Maiseman erityispiirteet

Jakso edustaa vanhaa ja vaurasta aluetta, joka muodostuu peltoaukeista ja maantien varressa komeilevista, suurista maataloista. Varsinkin Kuuskosken kartanoympäristö ja itse koski olisi mahdollista muodostaa näyttäväksi kokonaisuudeksi ja aluetta edustavaksi maamerkiksi.

Auralla on merkittävä teollinen historia mikä näkyy omaleimaiseksi muotoutuneessa maisemassa. Kunnan suurin taajama, asemanseutu, on muodostunut liikenteen solmukohtaan, jossa teollisuus ja tiehankkeet ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat alueen kehitykseen ja ilmeeseen. Asemanseutu katkaisee muuten yhtenäisenä läpi koko Aurajoki-laakson jatkuvan peltoaukean ja poikkeaa siten laakson muista taajamista.

Asemanseudun taajamakuva on sekava ja levoton, mutta alueesta on mahdollista tehdä kehittyvän maaseututaajaman kokoinen, kyläkuvaltaan miellyttävä ja toiminnallisesti järkevä kokonaisuus. Kaunis maisema levittäytyy asemanseudun molemmin puolin, mutta ulkoilureittien puuttuminen on silmiinpistävää. Taajaman virkistysmahdollisuuksia on mahdollista lisätä pienin toimenpitein.

Koskipirtissä on tarjolla kulttuurielämyksiä ja Kuuskosken koskiympäristöä on mahdollista kehittää Auran seudun kulttuuritoimintaa tukevaksi ulkoilualueeksi.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtakunnallisen maisema-alueen rajausta myötäilee pääosiltaan maisemarakennetta. Auran asemanseudun kohdalla valtakunnallinen maisema-alue kattaa päälaaksoa kehystävän selänteen takana olevan Kuovin teollisuusalueen, mutta rajaa keskustan ja siten myös osan Aurajokea maisema-alueen ulkopuolelle.

Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3 Yleiset maisemanhoitosuosituksen, s. 34–45)

- Maisemaa rajaava metsä laaksossa (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
- Metsäsaareke (s. 38)
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuvaa hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännösalue, s. 42 Rakentaminen)
- Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Vanha tie (s. 41)
- Maamerkki (s. 44)
- Jokikäytävä (s. 39)
- Myllypaikka
- Solmukohta (s. 44)
- Erityisen tärkeä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Kehitettävä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

Asemanseudulla on kaunis rautatiesilta. Kuva Aurasta.

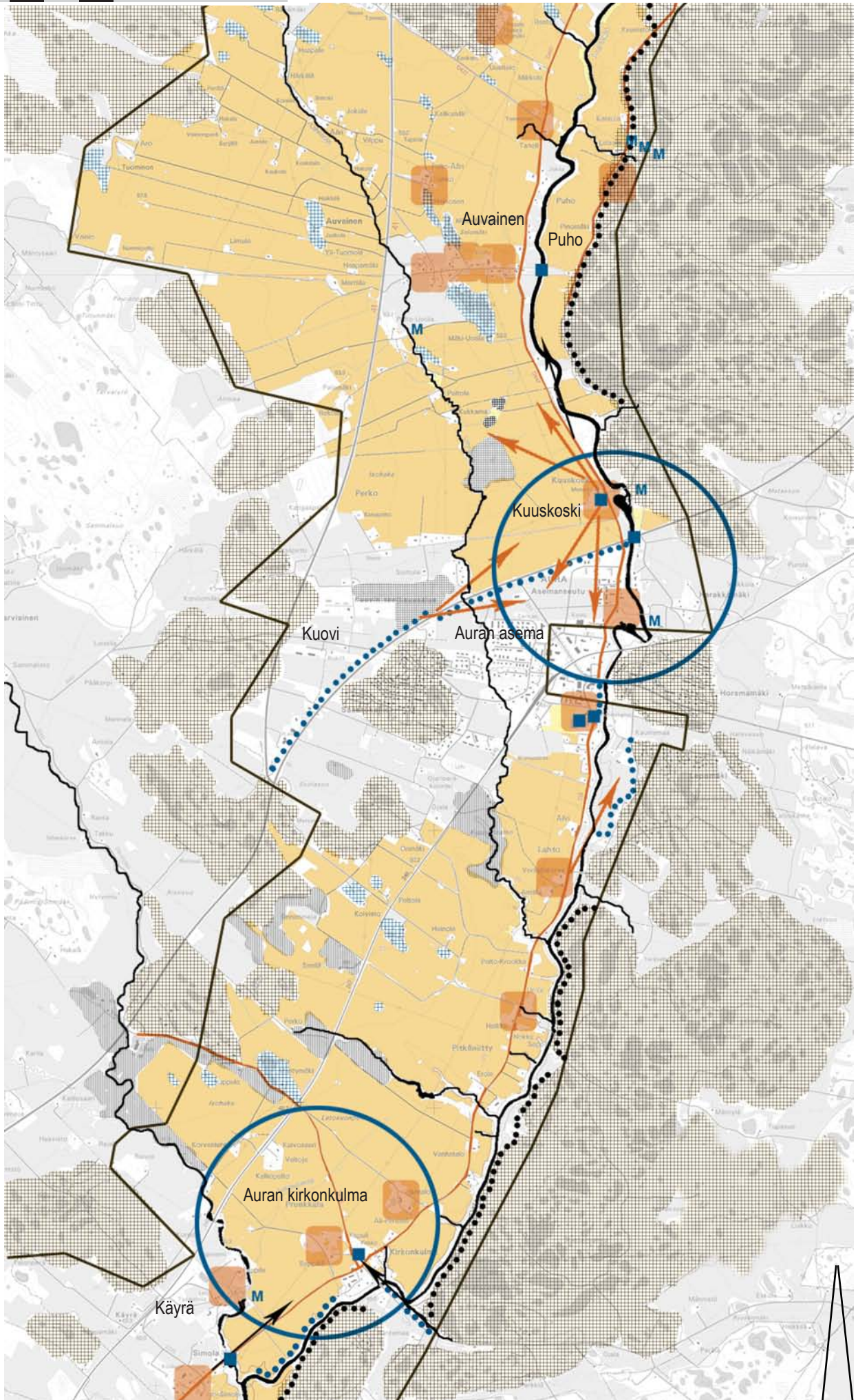

0m 200

1000

2000m

1:30 000

Yliin: Uudet asuinalueet muuttavat usein vanhojen kylien rakennetta. Perinteisyyttä voidaan korostaa pienin toimenpitein kuten aidoin ja istutuksin. Kyläkuvan kannalta on tärkeää säilyttää vanhat rakennukset hallitsevina ja niiden näkymistä tulee korostaa.

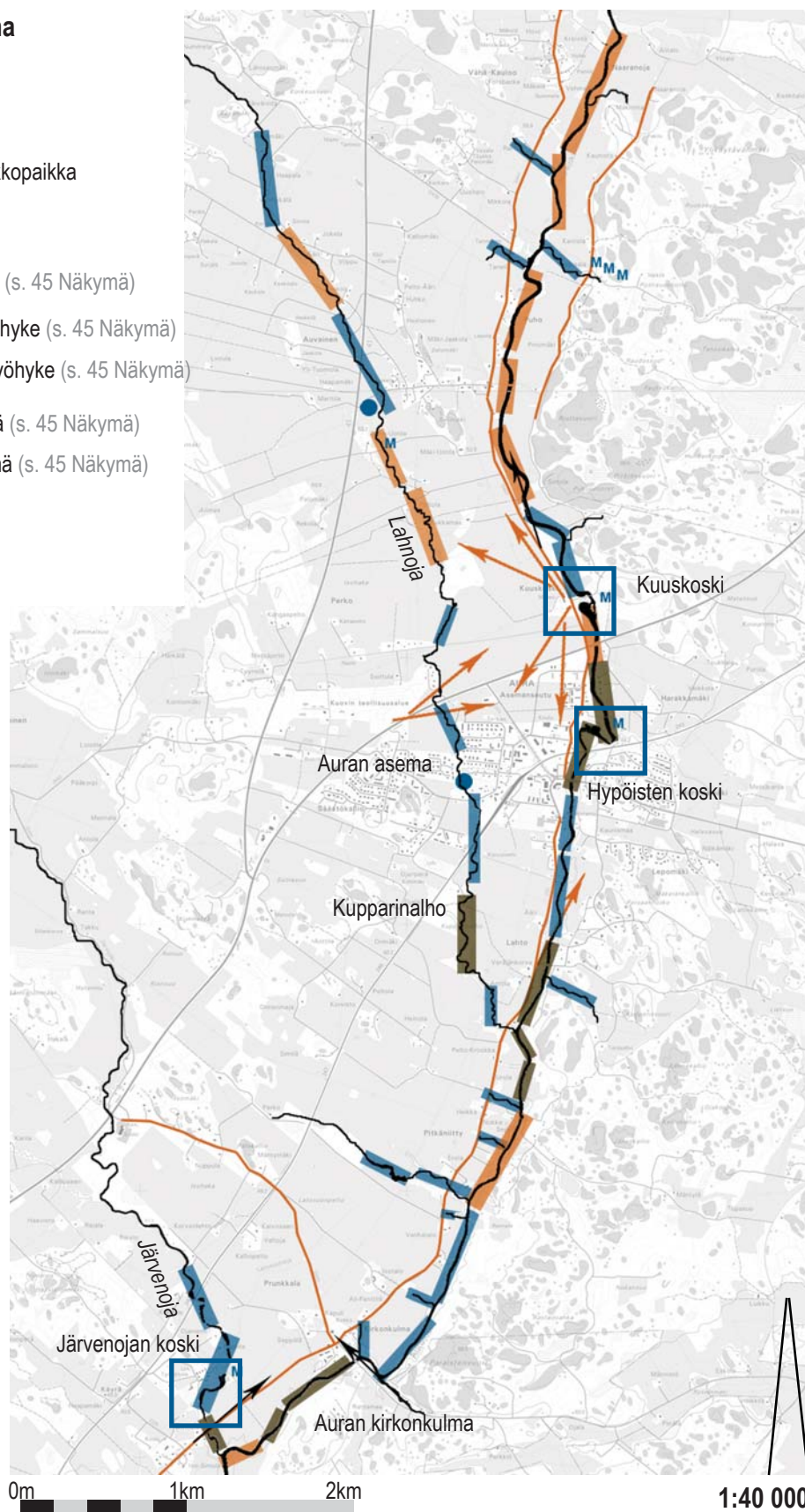
Sisääntuloväylät ovat avainasemassa kyläkuvan elämyksellisyiden kannalta. Joutomaat muodostuvat usein hallitseviksi ja niiden hoitaminen esimerkiksi talkoovoimin on tärkeää.

Yllä: Kapeita nauhamaisia pelloja rajaavat monenlaiset metsänreunat. Reunojen monimuotoisuutta on tärkeä vaalia ekologisten arvojen säilyttämiseksi. Monimuotoiseen reunavyöhykkeeseen liittyy myös maisemakuvallisia arvoja.

Reunavyöhykkeen monimuotoisuus merkitsee sitä, että reunan kasvillisuus on monikerroksista, monilajista ja eri-ikäistä. Monimuotoisuus viittaa myös valo-olosuhteiden vaihteluun; kaunis ja vaihteleva metsänreuna syntyy tuuheiden pensasvyöhykkeiden ja avarien havumetsiköiden vuorottelusta.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski

Maiseman kehittäminen ja hoito

Maisemajaksolla on kolme erilaista taajamaa, joiden vaikutus Aurajokilaakson maisemaan on huomattava. Alueella on paljon purojen muodostamia jyrkkärinteisiä raviineja. Kehittämissuunnitelmassa on esitetty ideoita taajamien ja raviinien käsittelyyn.

Asemanseutu

Asemanseutu eroaa Aurajoen muista taajamista vahvan teollisuushistoriansa takia. Kukoistavasta teollisuuskaudesta muistuttavat maamerkit ja rakennukset tulisi säilyttää taajamakuva hallitsevina.

Auran asemanseutu muodostaa portin lounaiseen Varsinais-Suomeen ja taajamakuva tulisi hoitaa sen mukaisesti. Valtatie 9:n varressa olevan pienyritysalueen reunaa tulisi kehittää niin, että se muodostaisi selkeän ja huolitellun kokonaisuuden Kuuskosken kartanoympäristön hallitsemassa viljelymaisemaan. Reuna voidaan huolitella esimerkiksi yhtenäistämällä yritysalueen rakennusten julkisivut. Keskustan ja tien väliin voidaan istuttaa myös puistomaista kasvillisuutta.

Asemanseutu sijoittuu liikenteelliseen solmukohtaan ja taajamaan on kuusi tärkeää sisääntuloväylää. Jokaisen väylän varteen tulisi muodostaa porttimainen alue, jolloin taajamarakenne tiivistyisi ja se erottuisi selkeämmin ympäröivästä peltomaisemasta.

Rakentamattomat alueet ja avoin peltomaisema ovat arvokkaita virkistyskäytön kannalta. Asemanseudulla on kaksi koskea, Hypöistenkoski ja Kuuskoski. Lisäksi Aurajoen sivu-uoma Lahnoja virtaa taajaman läpi. Monipuolisen vesiympäristön muodostaminen taajaman virkistysverkoston selkärangaksi olisi mahdollista. Esimerkiksi Lahnojaan olisi mahdollista perustaa laaja kosteikko.

Taajamarakenteen sisällä olevalle avoimelle peltoalueelle voisi perustaa palstanviljelyalueen, joka monipuolistaisi kunnan tarjoamia virkistystoimintamahdollisuuksia.

Kirkonkulma

Kirkonkulma sijaitsee maisemallisessa solmukohdassa; kylä on rakentunut kirkon ympärille vanhojen teiden risteykseen. Kylä muodostuu lähemmäksi olevista pihapiireistä, joiden väliin on rakennettu omakotitaloja ja uusia rivitaloja.

Kylän pienipiirteinen rakenne tulisi säilyttää. Kirkontorni ja kellotapuli tulisi säilyttää maisemaan näkyvinä maamerkkeinä. Hautausmaata on tulevaisuudessa mahdollista suurentaa lähemmäksi Varkaantietä, jolloin raittimiljöönä muuttuisi tilallisesti tiiviimmäksi ja risteysalueesta tulisi myös turvallisempi kun pysäköinti tapahtuisi vain kirkon takana. Risteysalue on voimakkaasti pengerrytetty ja sen tasausten ja

muun ympäristön käsittely olisi tarpeen. Risteyksen uudelleensuunnittelu ja toteutus tulisi tehdä niin, että kirkko säilyy Tarvasjoentieltä avautuvan näkymän päätteellä.

Varkaantien raittitunnelmaa voidaan lisätä istutuksin ja aidoin. Kylän keskelle, nykyiselle parkkipaikalle, voidaan muodostaa levähdyspaikka ja oleskelualue. Parkkipaikkaa vastapäätä oleva pelto voidaan muuttaa niityksi.

Kivenheiton päässä Kirkonkulmalla on Järvenoja, jonne on mahdollista rakentaa ulkoilupolku.

Auvainen

Pöytyän Auvainen on kasvava kylä, joka sijaitsee Auran Asemaseudun naapurissa. Kylän koulua on laajennettu ja alue on suosittua asuinalueita.

Auvaisten omaleimainen nauhakylärakenne on edustavin itäreunassa. Nauhamaisuus tulisi säilyttää vanhimman rakennuskannan ympärillä ja uudisrakentamiselle tulisi varata tilaa Lahnojan varresta, kylän länsireunasta. Länsireunassa esim. meluntorjunta ja liikennejärjestelyt ovat luontevammin sovitettavissa kulttuurimaisemaan. Moottoriliikenne tulisi ohjata pääasiassa kantatie 41:lle ja kevyenliikenteen linjauksissa tulisi hyödyntää Lahnojan vartta.

Auvaisten kylään tulisi laatia tarkennettu maisemasuunnitelman kaavoituksen ohjenuoraksi. Maisemasuunnitelmassa tulisi tarkastella erityisesti alueen rakeisuutta, liikennejärjestelyjä, meluntorjuntavaihtoehtoja ja virkistysreittilinjauksia.

Raviinit

Jyrkkärinteisten sivupurojen muodostamat raviinit monipuolistavat jokiluontoa ja niiden puusto heikentää jokilaaksoon muodostuvan tuulensolan vaikutusta. Maisemakuvassa erottuvat raviinit hälvähtävät syvään uurtuneen joen rännimäistä olemusta.

Raviinien näkyvyyttä tulisi korostaa hoitamalla niitä yksittäispuiden koristamina avoimina niittyinä, puoliavoimina lehtoniittyinä tai lehtoina. Raviinilla kasvaa yleensä perinnebiotooppi, joka on muodostunut laidunnuksen tuloksena. Laidunnuksen jatkaminen tai alueen niittäminen on suositeltavaa. Raviineille on mahdollista osoittaa niitettäviä tai kevytrakenteisia polkuja.

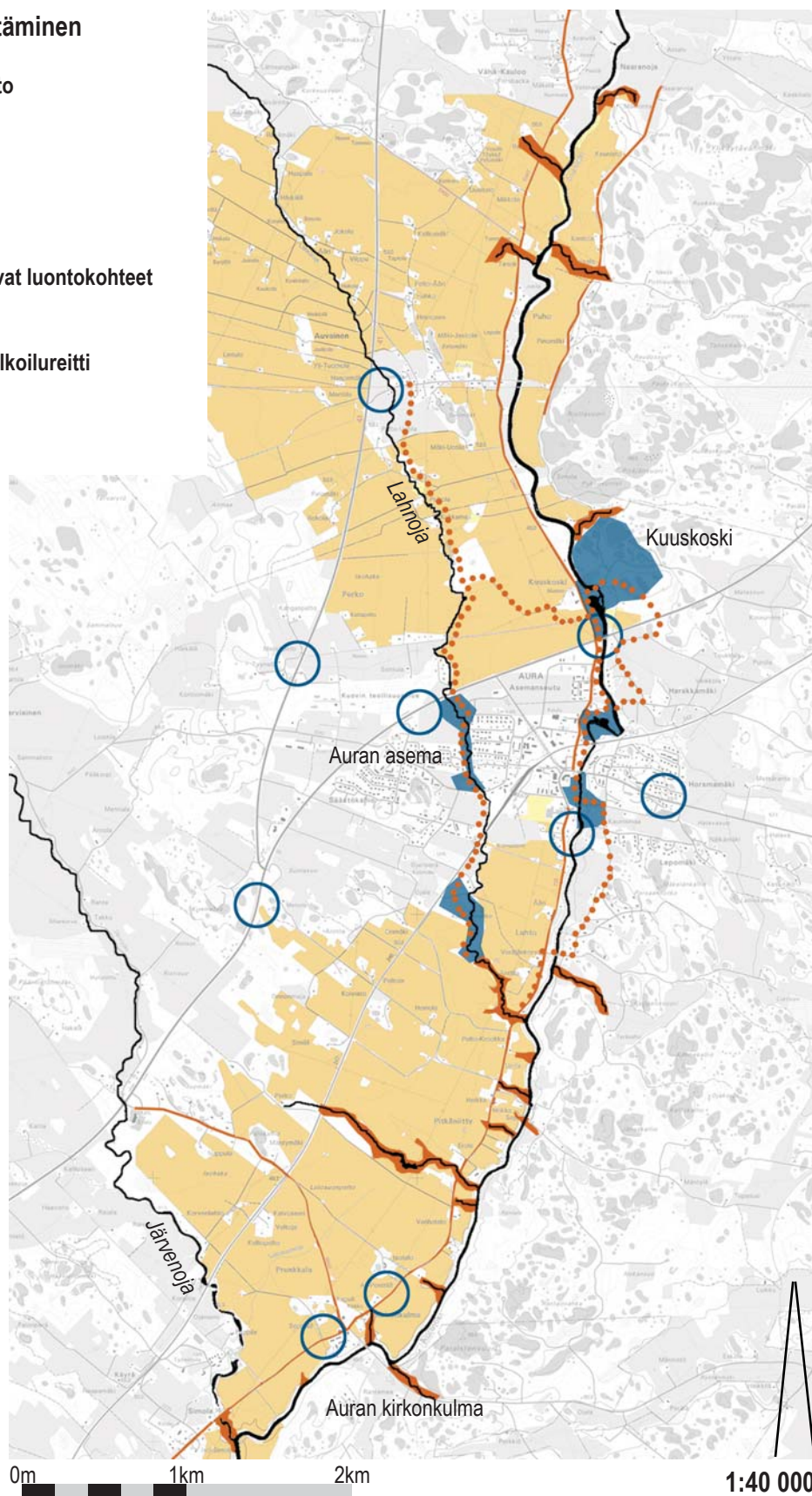
Lisälukemista:

Suunnittelukeskus Oy: Aura - osayleiskaava. 1993.

Varsinais-Suomen liitto: Varsinais-Suomen seutukaavojen yhdistelmä 1993.

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

- Avoimena säilytettävä pelto
- Taajamaportit
- Raviinit
- Virkistyskäyttöön soveltuvat luontokohteet
- Asemansuodun luontokohteet yhdistävä ulkoilureitti

Maisemakuvaus

Mutkittelevan joen molemmin puolin levittäytyvät jokea myötäilevät peltorinteet. Avoin maisematila on kapea ja selvärajainen. Laakson länsilaitaa kehystää tiivis pienten ja suurten saarekkeiden muodostama selänneketju. Itäpuolella kohoaa yhtenäinen selännevyöhyke. Vaikuttavimmat ja mielenkiintoisimmat näkymät avautuvat vanhalta pääväylältä, jonka linjaus on säilynyt muuttumattomana. Tie kulkee osittain saarekkeiden länsipuolelta, joten saarekkeet rajaavat kauniisti tieltä avautuvaa laaksomaisemaa. Kapeassa jokilaaksossa on useita erilaisia maamerkkejä kuten Raatikaisissa Pöylijoen varressa kasvava tuuhea haavikko tai Piltin kasvihuoneet, jotka muodostavat pimeinä talvikuukausina vaikuttavan valolähteen tuuhean kuusikon takana. Riihikoskella on useita mielenkiintoisia rakennuksia kuten vanha paloasema.

Jokirannassa on jonkin verran niittyjä ja laidunalueita. Aurajoen ranta muodostuu pääasiassa puoliavoimesta niitystä tai rehevästä kuusilehdosta. Varsinkin koskipaikoissa ja sivu-uomien yhtymäkohdissa kasvaa rehevää lehtipuustoa ja -pensaikkoo. Jokeen yhtyvät monet pienet sivupurot ja -ojat. Sivuuomat vaikuttavat maaston korkeussuhteisiin; laakso on kumpuilevaa ja tie laskee uomien kohdalla paikoin jyrkästi. Aurajoen ylittäviä siltoja on useita; peltotiet ja pienet sillat mahdollistavat pääsyn veden äärelle.

Vanhat rakennukset ovat maantien varressa, laaksoa rajaavilla selänteillä. Kylärakenne on nauhamainen. Kasvava keskus, Riihikoski, on säilyttänyt sille ominaisen nauhamaisen muodon. Arvokasta rakennuskantaa on huollettu koko alueella ja se on säilynyt kauniina.

Pöytyän kirkonkylä sijaitsee kahden vanhan tien risteyskohdassa. Kokonaisuutta hallitsee Pöytyän keltainen puukirkko, jonka torni näkyy kauas murroslaaksossa. Pöytyän pappilan edustalla oleva 1600-luvun kirkkotarha on hiljattain kunnostettu. Pöytyän kirkonkylässä on akateemikko Alvar Aallon 1930-luvulla suunnittelema seurakuntatalo. Aurajoen rannassa toimii Kyntäjätuvan ulkoilmamuseo ja kesäteatteri.

Maiseman erityispiirteet

Maiseman kauneus perustuu laakson selkeään rakenteeseen ja siihen, miten rakentaminen on sijoittunut kumpuilevassa maastossa. Alueelle on ominaista kylien nauhamainen muoto. Alueella on paljon sivupuroja, joilla on ollut olennainen asema alueen kehityksessä. Mutkittelevien uomien varrella on useita vanhoja myllypaikkoja.

Sivu-uomien lehtomaiset rannat monipuolistavat avointa maisemaa ja jokilaakson luontoa. Rehevät kuusilehdot voivat luoda joella liikkuvalla mielleyhtymän metsäisestä erämaasta, joka ennen maanviljelyn alkua levittäytyi Aurajoki-laaksossa. Uomien yhtymäkohtiin muodostuu maiseman huippukohteita avoimen vesipinnan ollessa tavallista suurempi ja maaston kumpuilla tavallista voimakkaammin.

Kaunis ja vaihteleva maaseutumaisema luo virikkeellisen ulkoiluympäristön ja maalaisidylli tarjoaa miellyttävän asuin ympäristön. Jokirannan saavutettavuus on tärkeää ja elämyksellisyyttä lisäävät laaksossa harvinaiset laiduneläimet.

Riihikosken taajama on tähän asti kasvanut maisemaa rajaavien saarekkeiden takana mutta lähitulevaisuudessa taajama levittäytyy myös avoimeen jokilaaksoon. Alueelle on suunniteltu rivitaloja. Riihikosken taajamarakenteen levittäytymistä jokilaaksoon voidaan pitää uhkana vakintuoneelle peltomaisemalle. Hyvin toteutettuna alue eheyttää taajaman nykyistä reunaa, mutta epäonnistuuessaan se rikkoo jokilaakson sen kauneimpiin kohtiin lukeutuvassa paikassa.

Kirkonkylä on ollut vähällä kadottaa kylämäisen rakenteensa, mutta kolmen rinnakkaisen talon säilyminen maantien reunassa on pelastanut tilanteen.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

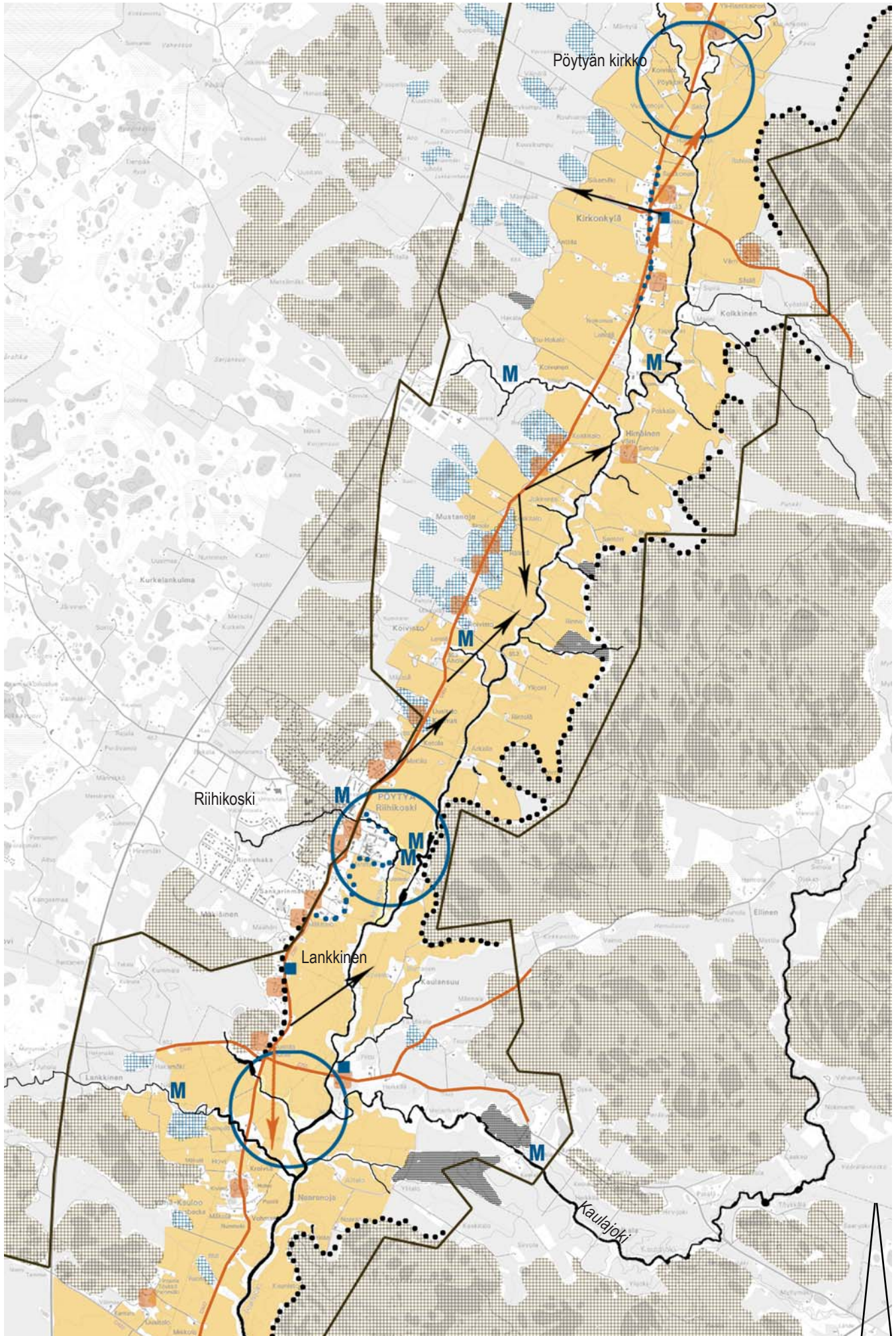
Maisema-alue rajaus kulkee peltujen ja reunaselänteiden välissä. Riihikosken taajaman kohdalla maisema-alue rajaus sijaitsee Turuntiellä, joten suuri osa viehättävää kylärakennetta jää maisema-alueen ulkopuolelle.

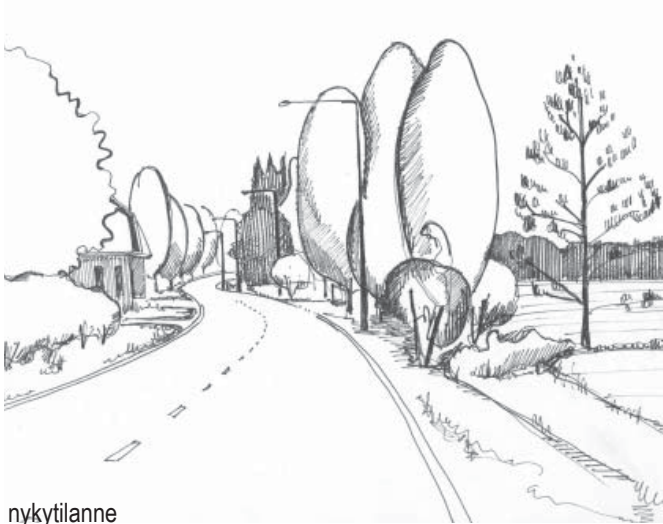
Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3. Yleiset maisemanhoitosuosituksen, s. 34–45)

- Maisemaa rajaava metsä laaksossa (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
- Metsäsaareke (s. 38)
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuvaa hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännösalue, s. 42 Rakentaminen)
- Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Vanha tie (s. 41)
- Maamerkki (s. 44)
- Jokikäytävä (s. 39)
- Myllypaikka
- Solmukohta (s. 44)
- Erityisen tärkeä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Kehitettävä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

Viidennellä maisemajaksolla Aurajoki muuttuu kapeaksi ja mutkittelevaksi. Kuva Koivistolta.

nykytilanne

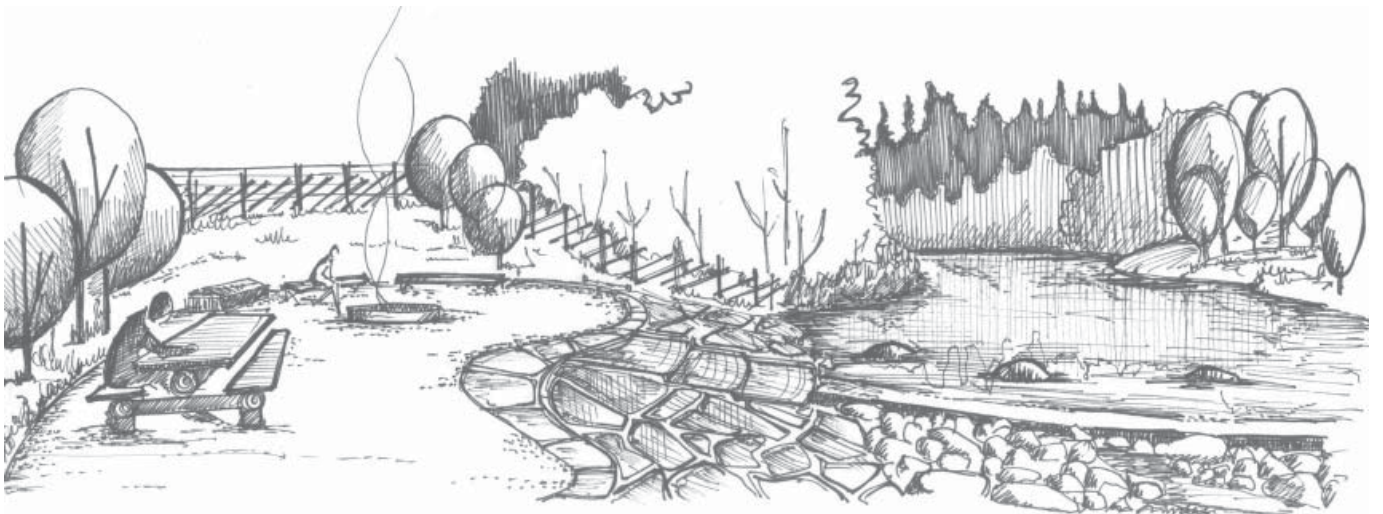

suunnitelma

Yllä: Historiasta kertovat rakennukset, kuten paloasemat ja meijerit ovat maiseman erikoisuuksia. Ne toimivat maamerkeinä ja rikastuttavat kulttuurimaisemaa. Helposti tunnistettavat rakennukset lisäävät maiseman hahmotettavuutta ja niiden näkyminen on tärkeää. Hyväkuntoiset, mutta käytöstä poistuneet rakennukset, tulisi kunnostaa uutta, rakennusten arvolle sopivaa toimintaa varten.

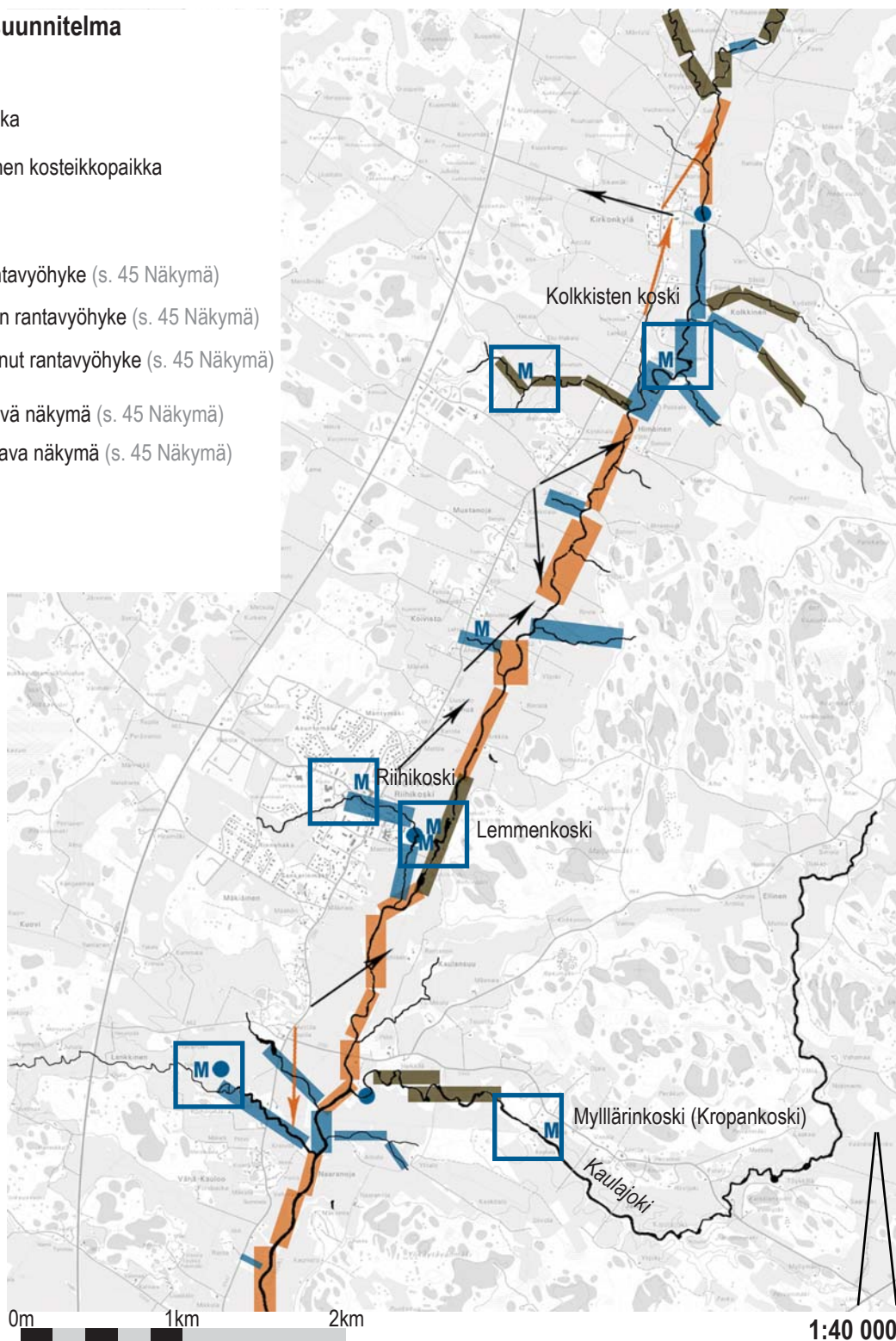
Alla: Taajamassa oleva koskiympäristö tulisi suunnitella ja toteuttaa ottamalla huomioon sen tuleva käyttö. Taajamarakenteessa sijaitsevat pienet ulkoilualueet tulisi suunnitella ja toteuttaa kaikille käyttäjille soveltuviksi iästä tai liikuntakyvystä riippumatta.

Koskiympäristö on itsessään kiehtova ja niiden partaalle voidaan rakentaa esimerkiksi laituri, penkkiryhmä tai nuotiopaikka.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski

Maiseman kehittäminen ja hoito

Viidennellä maisemajaksolla on paljon sivu-uomia. Sivuuomien näkyminen ja käyttö on voimavara, jota on käsitelty tässä kehittämissuunnitelmassa. Pöytyä on kasvukunta, joten uusien asuinalueiden rakentaminen on ajankohtainen asia. Kehittämissideana on esitetty ajatus uusista kyläalueista, jotka jatkavat perinteistä nauhamaista rakennetta.

Uomat

Joen kapea ja selkeästi hahmotettavissa oleva muoto säilytetään pitämällä rinnepellot näkyvinä laakson vastapuolelle pohjatason ylitse. Uomien yhtymäkohdat tulisi käsitellä maiseman solmukohtina. Jos tieltä tai pihapiiristä avautuu näkymä yhtymäkohtaan, tulisi alue säilyttää avoimena. Jos yhtymäkohtaa tarkastellaan pääasiassa kauempaa, tulisi alue hoitaa yksittäispuiden jäsentämänä niittynä tai rehevänä lehtona. Uomien yhtymäkohdat ovat virikkeellisiä ympäristöjä ja virkistyskäytön ohjaaminen alueille on toivottavaa.

Siltojen ympäristöissä jokimaisemaa tulisi hoitaa niin, että avoin vesipinta näkyy tielle. Koska sivuuomilla on huomattavaa kulttuurimaisemallista merkitystä, voi siltojen viereen pystyttää nimikyltit maiseman ja jokilaakson hahmotamisen parantamiseksi.

Uomaan viettävän pellon reunaa tulisi hoitaa laiduntamalla tai niittämällä. Jyrkillä rinteillä ja paikoissa, joissa laiduntaminen tai niitto ei ole mahdollista, tulisi jokirantaan antaa kasvaa kuusi- ja lehtipuusto. Olemassa olevia rantalehtoja tulisi hoitaa tiheinä kuusivaltaisina tai valoisina lehtipuulehtoina. Rehevien lehtojen ansiosta joelle muodostuu erämaatyypisiä alueita. Koskiympäristöt tulisi säilyttää mahdollisimman luonnontilaisina. Melojien ohituspolut tulisi pitää kulun vaatimalla tavalla avoimina ja ne tulisi tukea sortumaherkissä paikoissa.

Mutkittilevat sivuuomat sopivat pääuomaa paremmin kosteikon paikaksi. Kosteikon perustaminen vaatii erillisen maisemasuunnitelman.

Lisälukemista:

Arkkitehtitoimisto LPV: Pöytyän kulttuuriympäristöohjelma. 2002.
Maa ja Vesi Oy 1992: Aurajokilaakson ympäristön- ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Riihikoski, Leppäkoski.
MA-arkkitehdit 1997: Pöyljokilaakson maisemanhoitosuunnitelma.

Uudet kyläalueet

Kasvavan kunnan uudet asuinalueet tulisi rakentaa olemassa olevien taajamien yhteyteen jatkaen alueelle ominaista nauhakylämäistä rakennetta. Olemassa olevien teiden varteen muodostetaan nauhamaisia kylänraittimiljöitä tiiviin ja maaseutumaisemaan sopivan asuinrakentamisen avulla. Uudet alueet rakennetaan kuitenkin ensisijaisesti laakson poikki kulkevien teiden varteen vanhan tien ympäristö säilyttäen.

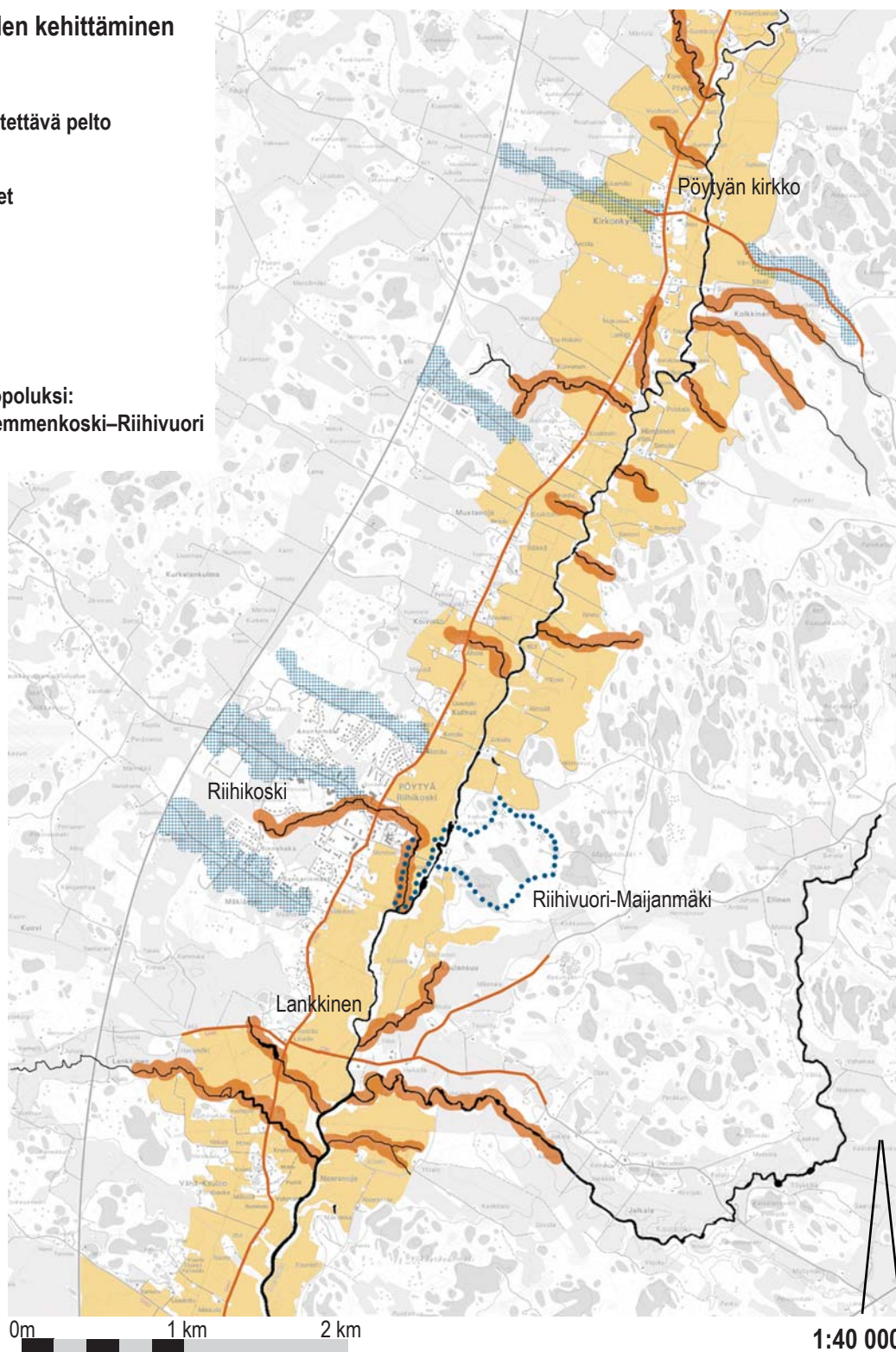
Pihapiirit ja puutarhat ovat tärkeässä asemassa halutun ilmeen saavuttamisessa. Piha-aitojen ja muiden rakenteiden muodossa tulisi ottaa alueen perinteet ja tavat huomioon.

Monipuolinen ja -ikäinen puusto sopii jokilaaksoon. Kuvassa on Lankkisten koulun vanha sauna.

Maiseman erityispiirteiden kehittäminen

- Avoimena säilytettävä pelto
- Uudet kyläalueet
- Sivu-uomat
- Vanha tie
- Ehdotus luontopoluksi:
Krotinnotko–Lemmenkoski–Riihivuori

Maisemakuvaus

Aurajoen alkulähteet sijaitsevat Oripäänkankaalla. Harju muodostaa päälaakson ja valuma-alueen reunan. Alueen maisemarakenne on selkeä; pellot levittäytyvät päälaaksossa korkeiden selänteiden juuressa. Selänteiden laelta avautuu komea varsinaisuomalainen jokilaaksomaisema. Varkaanvuorella on tähtitorni ja Kärilänmäen näkötorjista voi erottaa useita kirkontorneja.

Jokiuoma on kapea ja mutkittelee voimakkaasti. Maasto kumpuilee eniten lähellä jokikäytävää, jossa rehevät tulvaniityt ovat tavallisia. Jokirannassa erottuvat kookkaat puut, jotka toimivat maamerkkeinä. Mutkittelevan joen ravinteikkailla niityillä on suuria nokkos- ja mesiangervokasvustoja. Rantaa on myös paikoin metsitetty. Talousmetsinä hoidettavat alueet ovat tavallisempia kuin muilla maisemajaksoilla.

Aurajoen ylittävät sillat ovat pieniä ja persoonallisia. Vanha Varkaantie myötäilee jokikäytävän poimuilevaa reunaa. Varkaantie on viehättävimmillään juuri Oripään alueella, jossa sen luonne on säilynyt erityisen hyvin.

Pihapiirit rajautuvat maantiehen. Oripään taajama on muodostunut moreeniselänteelle, vanhojen teiden risteykseen. Kirkko sijaitsee keskustan länsilaidalla, tiiviin kylärakenteen ulkopuolella.

Oripään keskustan eteläpuolella toimii Krapurannan karavaanarialue.

Maiseman erityispiirteet

Alue edustaa vakiintunutta kulttuurimaisemaa, vaikka Aurajoki on pieni ja puromainen. Harjumaasto, kumpuilevat rantaniityt ja alueen läpi mutkitteleva tie ovat maiseman erikoisuuksia, jotka täydentävät ja monipuolistavat sitä.

Pohjoisimmalla maisemajaksolla vanha Varkaantie on alueen vahvin tunnusmerkki ja identiteetin luoja. Laakson pohjatasolla jokea myötäilevä tie mahdollistaa jokimaiseman kokemisen eri tavoin kuin muilla maisemajaksolla. Kirkonkylän pohjoispuolella kantatie 41 ja kantatie 210 sijoittuvat keskelle savilaaksoa. Teiden risteykseen on muodostunut teollisuus- ja varastoalue ja alkuperäinen liikenneverkko on vaikeasti hahmotettavissa.

Oripäänkangas muodostaa Aurajokilaakson valuma-alueen rajan. Korkean harjun silhuetti ei korostu maisemassa sen tasalakisen muodon takia. Harjumaasto on ainoa Aurajokilaaksossa ja se on Varsinais-Suomenkin mittakaavassa ainutlaatuinen. Aurajoen alkulähteiden etsiminen suoluonnon keskellä, pitkospuiden päästä, on mieleenpainuva seikkailu, koska alue eroaa ympäristöltään jokilaakson muista kohteista. Idyllisen Oripään on mahdollista kehittää matkailuvalttejaan, joihin kuuluu mm. Oripäänkankaan harjumaasto ja monet harrastemahdollisuudet. Tarinat ja kertomukset Aurajoen synnystä sijoittuvat joen alkulähteille ja niitä voi hyödyntää matkailun kehittämisessä.

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

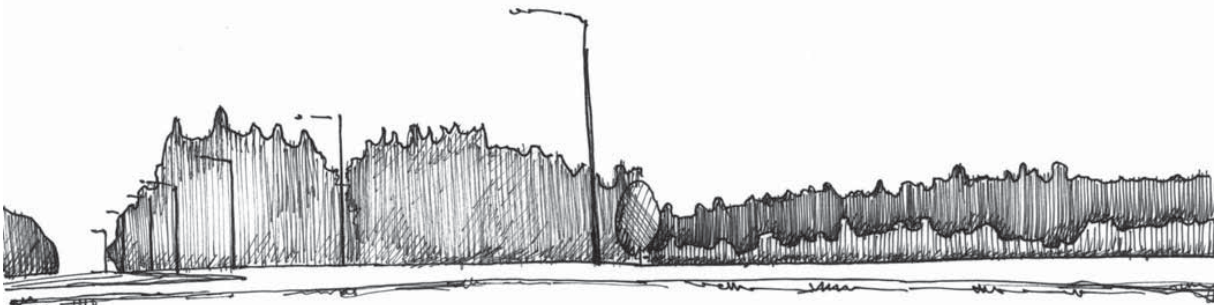
Alue ei kuulu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Pihlavan komea kartanoympäristö koivukujanteineen jää myös valtakunnallisen maisema-alueerajauksen ulkopuolelle. Rajauksen tulisi käsittää koko päälaakso Oripään kirkonkylä mukaan lukien.

Maisemanhoitosuunnitelma-kartta (3.3 Yleiset maisemanhoitosuositukset, s. 34–45)

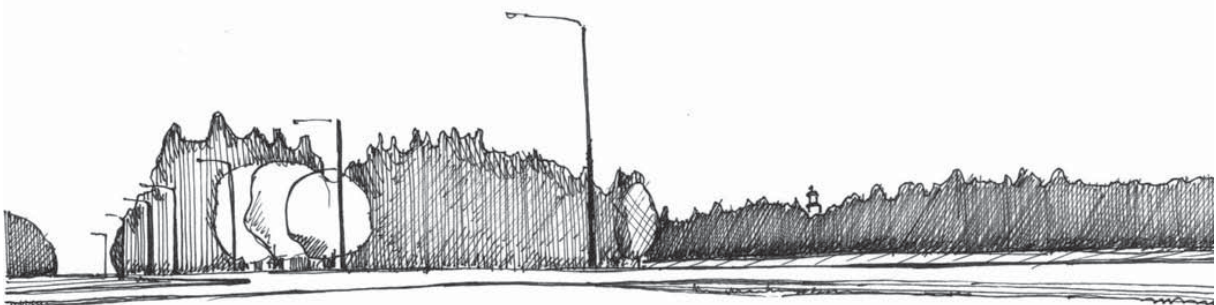
- Vedenjakajaharju, pohjavesialue
- Maisemaa rajaava metsä laaksossa (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Päälaakson vedenjakajaselänne (s. 36)
- Metsäsaareke (s. 38)
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä ja maisemakuvaa hallitseva kylämäki tai vanha pihapiiri (s. 40 Muinaisjäännösalue, s. 42 Rakentaminen)
- Avoimena pidettävä pelto (s. 37 Peltoaukea)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Vanha tie (s. 41)
- Maamerkki (s. 44)
- Jokikäytävä (s. 39)
- Myllypaikka
- Solmukohta (s. 44)
- Erityisen tärkeä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Kehitettävä raja (s. 36 Puustoisien ja avoimen maiseman raja)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (kts. s. 14)

Seudun merkkirakennusten, kuten kirkon, näkyminen on tärkeää. Kirkon-tornin tai kellotapulnin näkyminen viestii kylän olemassaolosta ja kutsuu ohikulkijan tutustumaan kylään.

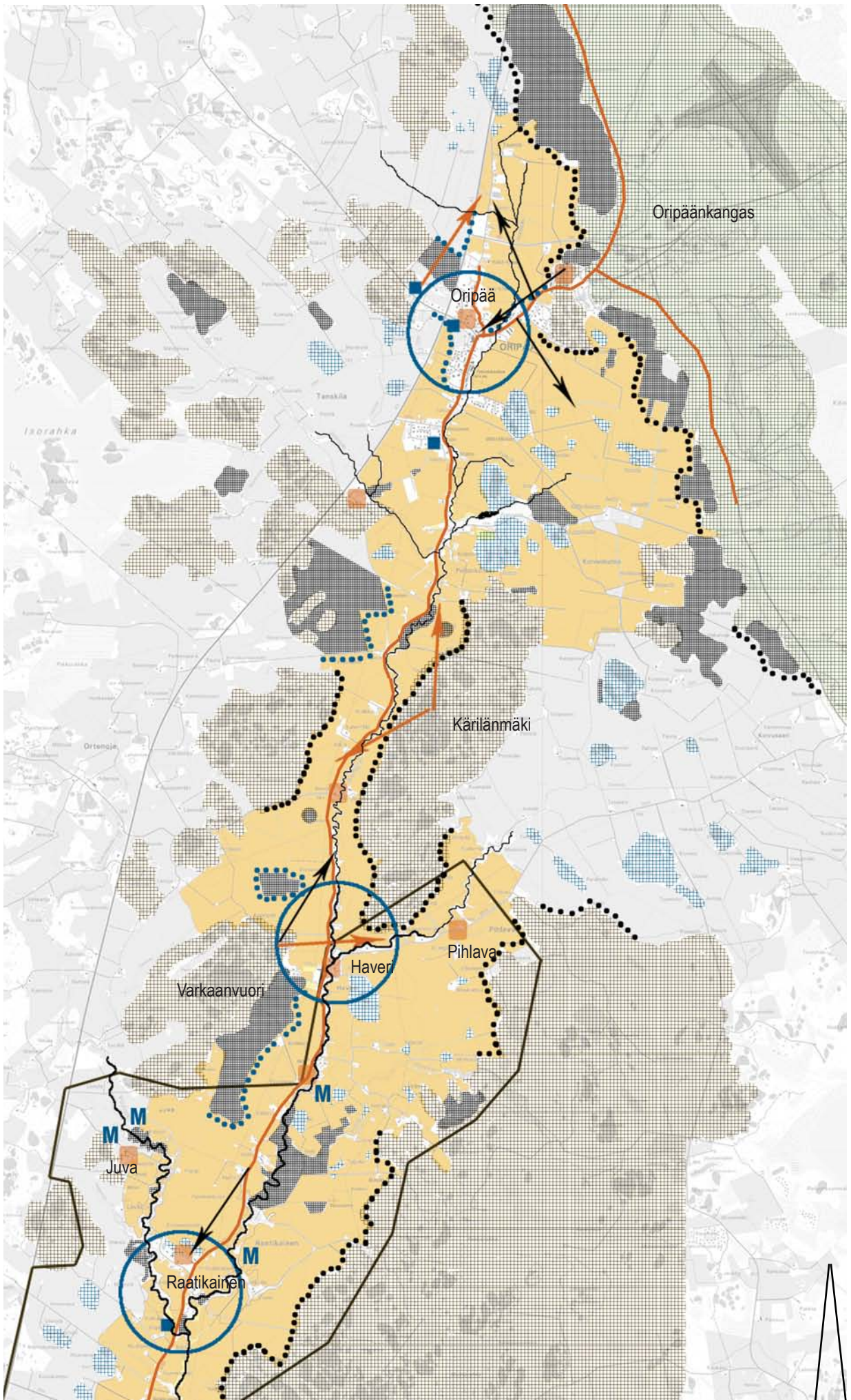
Kirkonkylän sisääntulo voidaan huolitella ja merkitä monin tavoin.

nykytilanne

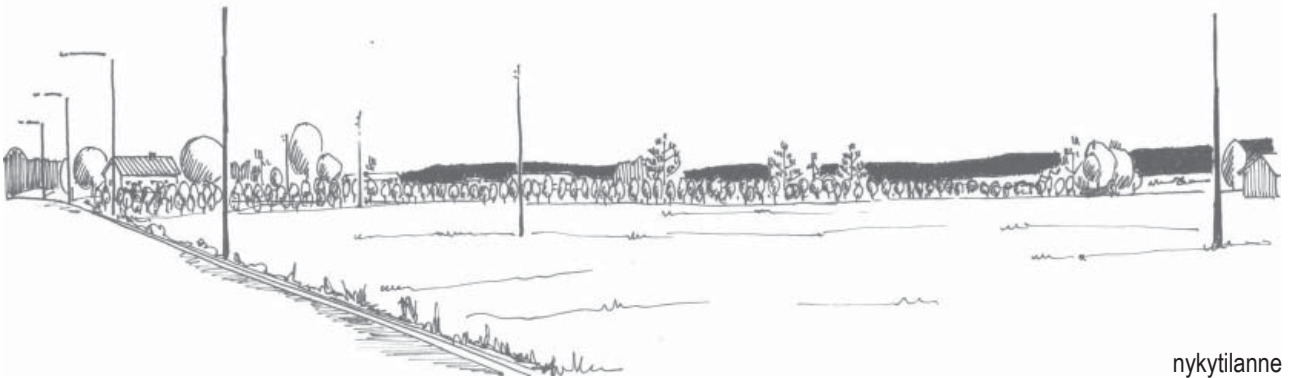

suunnitelma

ennen

nykytilanne

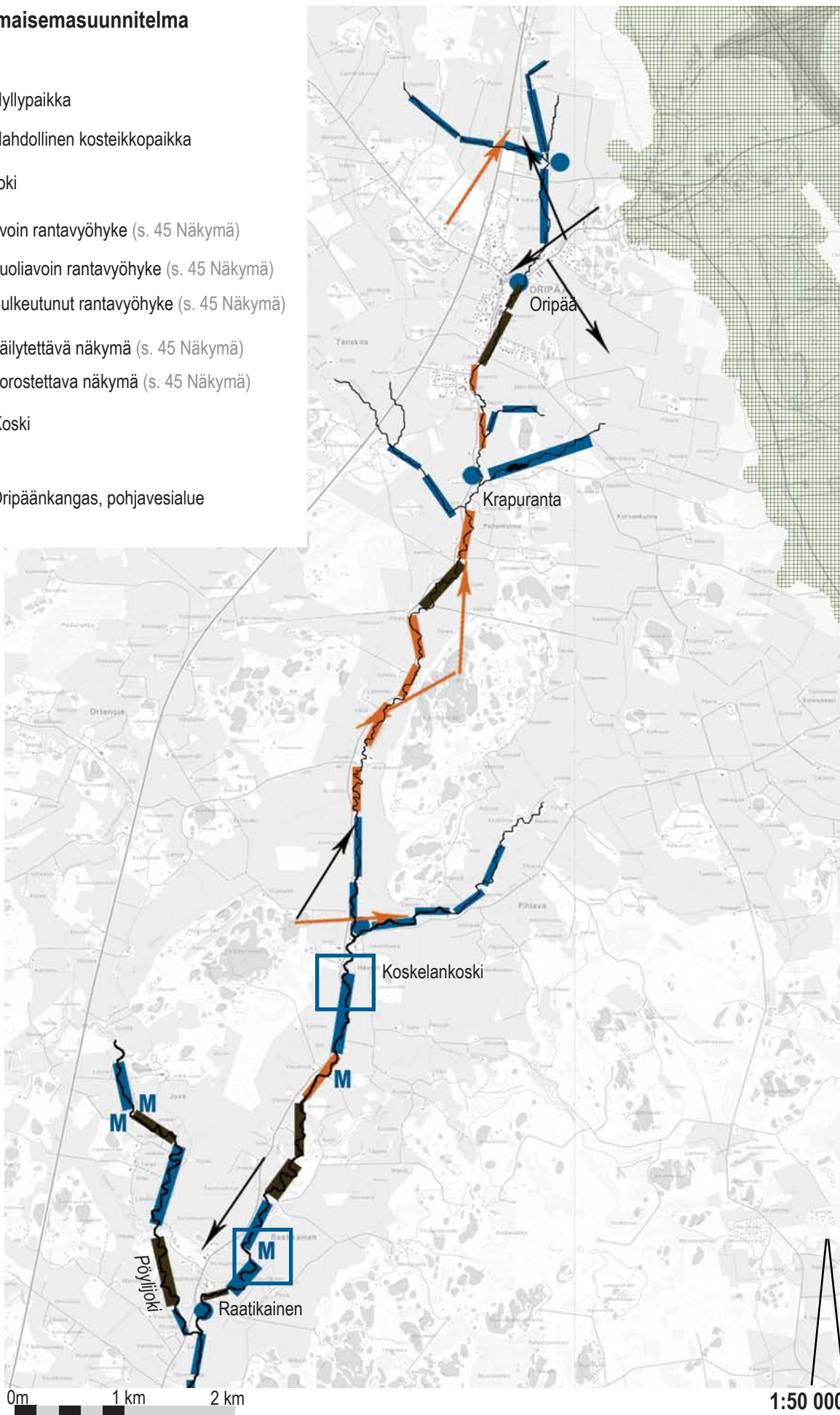

umpeen kasvanut laakso

Joen yläjuoksulla metsittäminen uhkaa kulttuurimaiseman avoimuutta; peltoaukealla oleva metsitys muuttaa maisemakuvaa oleellisesti. Tasaisella viljelyaukealla, maisema umpeutuu jo taimikkovaiheen aikana. Mahdolliset metsitykset tulisi tehdä selänteiden reunoilla.

Jokikäytävän maisemasuunnitelma

- M** Myllypaikka
- Mahdollinen kosteikkopaikka
- Joki
- Avoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Puoliavoin rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Sulkeutunut rantavyöhyke (s. 45 Näkymä)
- Säilytettävä näkymä (s. 45 Näkymä)
- Korostettava näkymä (s. 45 Näkymä)
- Koski
- ▒ Oripäänkangas, pohjavesialue

Maiseman kehittäminen ja hoito

Harjumaasto, kumpuilevat rantaniityt ja alueen läpi mutkitteleva Varkaantie ovat kulttuurimaisemassa hyödynnettäviä ja hoidettavia erikoiskohteita.

Varkaantie

Tien alkuperäinen jokikäytävää myötäilevä linjaus tulisi säilyttää. Tieympäristön hoidossa tulisi kiinnittää huomiota kasvillisuuden käyttöön ja tieltä tulisi avata mahdollisimman paljon näkymiä rantaniityille. Tien varressa ja rantaniityillä kasvavien komeiden yksittäispuiden olemusta tulisi korostaa ja niiden näkyvyyttä tulisi lisätä raivaamalla niiden ympäristöt. Vaihteleva kasvillisuus myös monipuolistaa maisemaa. Mahdollinen valaistus tulisi toteuttaa hajavaloa välttämällä.

Rantaniityt

Jokikäytävän leveä ja mutkitteleva luonne tulisi säilyttää näkyvänä niittämällä ranta-alueet. Uoman mutkat tulisi säilyttää ja mahdolliset kosteikot tulisi sijoittaa jokiosuuksille, jossa ruoppaukset ja muut hoitotoimenpiteet eivät riko uomarakennetta. Näitä paikkoja on esimerkiksi asutuksen keskellä tai läheisyydessä, jossa kosteikko parhaimmalla tapauksessa lisäisi joen merkitystä ulkoilualueena.

Jokeen viettävien peltojen reunaan tulisi jättää reilunkokoinen, ravinteiden kulkeutumista veteen ehkäisevä, suojavöhyke. Vyöhyke tulisi muotoilla kumpuilevan jokikäytävän maastonmuotojen mukaan.

Ranta-alueen kasvillisuuden tulisi olla avointa tai puoliavointa rantaniittyä, jolloin jokivarressa olevat pihapiirit erottuisivat paremmin.

Harjumaaisema

Harjun lievealueella olevat metsät tulisi säilyttää ja metsäalaa voidaan kasvattaa maaperältään silttiä oleville ja kantavuudeltaan heikoille pelloille.

Ulkoilukäyttöön soveltuvat alueet, kuten harjun reunametsät ja urheilualueiden ja suppajärvien ympäristöt tulisi hoitaa valoisina ulkoilumetsinä. Hakkuut tulisi tehdä kuvioittain välttämällä suuria ja suorareunaisia aloja. Hakkuualat tulisi muotoilla niin, että lakialueen metsä säilyttää silhuettinsa. Kenttäkerroksen kasvillisuutta tulisi varoa ja säästää se kullutukselta. Kenttäkerros sitoo hiekan ja estää pohjaveden likaantumisen.

Harjualue ei sovellu toimintaan, joka järkyttää harjun luontaista tehtävää toimia pohjaveden muodostumisalueena. Virtaankankaan pohjavesihankkeen toteutuminen, lentokenttä ja kasvihuonetuotanto ovat laajasti hyödyntäneet lyhyttä harjajaksoa, joten Aurajokilaakson harjualue on vastaavasti perusteltua säilyttää mahdollisimman luonnontilaisena.

Lisälukemista:

Suunnittelukeskus Oy: Oripää - Keskustan osayleiskaava. 1996.

Varkaantien maisemaa.

5.1 Tarkastelussa maankäytön suunnitelmat Aurajokilaaksossa

Tarkastelu kohdistuu Aurajokilaakson alueella voimassa oleviin kaavoihin. Tarkastelun lähtökohdaksi on Aurajokilaakson maisema ja se painottuu seikkoihin, jotka olennaisesti vaikuttavat kulttuurimaiseman visuaalisiin, rakenteellisiin tai toiminnallisiin ominaisuuksiin. Tarkastelussa vertaillaan kaavasuositteluita ja tätä maisemanhoitosuunnitelmaa.

Vertailu on esitetty taulukkojärjestelmänä; sivun vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on esitetty kaavan sisältö ja oikeanpuoleisessa on kommentit maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta.

Tarkastellut kaavat ovat:

- A) Turun kaupunkiseudun maakuntakaava (Turku, Kaarina ja Lieto) (s.115)
- B) Turun yleiskaava 2020 (s.118)
- C) Liedon yleiskaava 2020 (s.119)
- D) Varsinais-Suomen seutukaavayhdistelmä (Aura, Pöytyä ja Oripää) (s.120)
- E) Auran taajamien osayleiskaavat (s.121)
- F) Pöytyän osayleiskaavat (s.123)
- G) Oripää - keskustan osayleiskaava (s.124)

A) Turun kaupunkiseudun maakuntakaava

Ympäristöministeriö vahvisti Turun kaupunkiseudun maakuntakaavan vuonna 2004. Aurajoki- ja Ruissalon alueet. Kaava sisältää rakennetun ympäristön suojeluun, maisemansuojeluun, luonnonsuojeluun, aluerakenteeseen, yhdyskuntatekniseen huoltoon ja liikenneverkkoon liittyviä asioita, jotka vaikuttavat Aurajoki- ja Ruissalon maisemaan.

Rakennetun ympäristön suojelu:

Maakuntakaavassa on pyritty edistämään ”kulttuuriympäristön, rakennusperinnön kerroksellisuuden ja alueellisesti vaihtelevien luonteiden säilymistä.” Tavoitteena on ”rakennetun ympäristön vaaliminen ympäristökokonaisuuksina aieman kohdetarkastelun sijaan.”

”Kulttuuriympäristön suojelun ja maakuntakaavatasoisen tarkastelun kannalta oleellisia ovat ympäristökokonaisuudet. Maakuntakaavassa ei ole esitetty eikä suojeltu rakennuksia yksittäisinä, ympäristöstään erillisinä kohteina, vaan laajempina rakennetun ympäristön kokonaisuuksina, jotka muodostuvat maisematilan eri-ikäisistä ja arvoisista rakennuksista.”

Maakuntakaava ei ota kantaa suojelu- tai säilyttämismenelmiin.

Maakuntakaavaan merkitty valtakunnallisesti arvokas maisema-alue -rajaus kattaa Aurajoki- ja Ruissalon lisäksi Lapilän saaren, Lapilän saaren ja Hirvensalon ja Satavan itäosat.

Maisemansuojelu:

Kaavaan on merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti ja maakunnallisesti tärkeitä alueita. Näillä alueilla maankäyttöä ohjataan aluetta koskevilla suunnittelumääräyksillä.

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Kerroksellisuuden arvostaminen ja säilyttäminen kulttuurimaisemassa on tärkeää. Kulttuurimaiseman näkökulmasta kerroksellisuuden vaaliminen tarkoittaa vanhan rakennuskannan säilyttämisen lisäksi alueelle ominaisen rakennusperinteen jatkamista uusissa kerrostumissa. Kerrostumien havaitseminen ja niiden lisääminen vaatii ammattitaitoa ja hienovaraisia toimia. Rakennetun ympäristön suojeleminen entistä laajempina ympäristökokonaisuuksina on askel kohti kulttuurimaiseman omaleimaisuuden ymmärtämistä. Siihen liittyvät myös esimerkiksi pihapiirin asema maisemassa.

Maisemanhoitosuunnitelmaan on kirjattu konkreettisia ohjeita ja kehittämisideoita jokilaakson maiseman kehittämiseksi.

Kaavarajaus tukee toimia, joiden lähtökohtana on alueen virkistyskäyttö ja Turun kaupungin tavoitetta perustaa Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen kansallinen kaupunkipuisto. Maisemallisina kokonaisuuksina Aurajoki- ja Ruissalon, Lapilän, Hirvensalon ja Satavan tulisi tulevaisuudessakin käsitellä itsenäisinä kokonaisuuksina ja lähestyä alueita niiden maisemallisten erityispiirteiden ja -arvojen kautta niin maisemanhoidossa, maisemasuunnitelmissa kuin rakennustapaohjeissa. Satamaa tulisi korostaa viheraluesuunnitelmissa merkittäviä maisema-alueita yhdistävänä alueena.

Kaavassa esitetyt suurpiirteiset aluerajaukset on tehty arvokkaat rakennuskohteet huomioon ottaen. Maiseman rakenne tai sen kolmiulotteinen muoto ei välity rajauksista. Aurajoki- ja Ruissalon maisemanhoitosuunnitelma on laadittu laakso- ja maiseman tilalliseen hahmoon tukeutuen eikä erityistä arvoaluetta ole esitetty. Maisemanhoitosuunnitelma on tehty päälaakson alueelle, jota voidaan pitää Aurajoki- ja Ruissalon kulttuurimaiseman kannalta olennaisimpana alueena.

A) Turun kaupunkiseudun maakuntakaava

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Maisemasuojelun lähtökohdaksi on kaavassa otettu ensisijaisesti rakennettu ympäristö kuten rakennuskokonaisuudet ja tieympäristöt.

Maisemanhoitosuunnitelma on laadittu maiseman ja maankäytön historia ja kehitys huomioon ottaen.

Luonnonsuojelu:

”Luonnonsuojelulliset tavoitteet maakuntakaava-alueella ovat: luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ekologisten käytävien muodostaminen, maankäytön suunnittelu suojelua edistävällä tavalla ja suojeluarvojen huomioon ottaminen uusien alueiden sijoittamisessa.”

Maisemanhoitosuunnitelmassa Aurajoen valuma-alue on käsitelty luonnonolojen ja kulttuurin määrittämänä kokonaisuutena ja hoito-ohjeet on laadittu alueen ekologinen rakenne huomioon ottaen.

Maakuntakaavassa on osoitettu Nautelankoski, Kukkarokosken perinnebiotooppi, Vanhalinnan kallioketo, Vanhalinnan kartano ja linnavuori sekä Paaskunnan rinnelehto maakunnallisesti arvokkaiksi kohteiksi. Näistä Nautelankoski on osoitettu myös kansainvälisesti merkittäväksi luontokohteeksi.

Maisemanhoitosuunnitelmassa ei ole erikseen osoitettu erityisen arvokkaita luontokohteita tai luonnonsuojelualueita. Maisemanhoito-ohjeet kattavat luonnonalueet yleispiirteisesti. Maisemanhoitosuunnitelmassa on todettu, että jokilaaksossa on useita arvokkaita kohteita, kuten koskiympäristöjä, rantalehtoja ja perinnebiotooppeja.

Luonnonsuojelu on kaavatyössä pyritty toteuttamaan niin, että suojeltavat alueet on rajattu virkistys- ja ulkoilualueiden keskelle ja yhteyteen.

Aurajokilaakson suojelukohteista Paaskunnan rinnelehto on kaavassa yhdistetty maakunnalliseen virkistysalueeseen. Muuten jokilaaksoa ei ole merkitty virkistysalueeksi tai otettu huomioon erityisenä luonnonalueena. Maisemanhoitosuunnitelmassa on ehdotettu polkuja.

Yhdyskuntarakenne:

Kaavatyössä on erityisesti otettu huomioon alueen yhdyskuntarakenne ja sen kehittäminen.

Yhdyskuntarakenteen kehittyminen on maisemanhoitosuunnitelmassa käsitelty maisemaa muuttavana tekijänä ja yleisiä suosituksia on annettu mm. rakentamiseen, teiden ympäristönhoitoon ja virkistysalueiden suunnitteluun.

Maankäyttö ja aluerakenne:

Liedon kirkonkulma on kaupunkikehittämisen kohdealue rannikkoa myötäilevän taajamaketjun lisäksi.

Maisemanhoitosuunnitelmassa on ehdotettu, että Aurajokilaaksossa jatketaan perinteisen helminauhamaisen taajamarakenteen kehittämistä. Liedon kirkonkulman erottaminen maakuntakaavassa selkeästi Turusta ja sen markettivaltaisesta lievealueesta, tukee kirkonkulman mahdollisuuksia kilpailla ja kehittyä itsenäisenä palvelukeskittymänä. Maakuntakaavaan merkitty ohitustievaraus ei tue kaavassa ehdotettua aluerakenteen kehitystä. Vaikka rannikon taajamat voidaan maakuntatasolla nähdä kehittyvän aluerakenteen ydinalueena, on Aurajokilaakson aseman säilyttäminen ja sen kehittäminen aluerakenteellisenä kokonaisuutena tärkeää laakson yhdyskuntarakenteen ja kulttuurimaiseman kannalta. Aurajokilaakso on toiminut asutuksen ja taajamien viitekehäksensä esihistorialliselta ajalta asti.

A) Turun kaupunkiseudun maakuntakaava

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Yhdyskuntatekninen huolto:

Energiaverkoston kehittäminen vaikuttaa Aurajokilaaksoon suunnitellun maakaasuputken osalta. Kaavaa varten tehdyn ympäristövaikutusten arvioinnin mukaan putki on kooltaan niin pieni, ettei sillä ole merkittäviä ympäristövaikutuksia tai vaikutuksia maankäyttöön.

Suunniteltu putkilinjaus ylittää Aurajokilaakson Liedossa. Maakaasuputken rakentaminen edellyttää mittavia väliaikaisrakenteita ja maisemaan kohdistuvat muutokset ja rasitteet ovat suurimpia rakennustöiden aikana. Maanalaisena toteutettava maakaasuputki ei vaikuta alueen viljelyssä pysymiseen.

Liikenneverkko:

Maakuntakaavassa esitetyistä liikennetarkoituksista Aurajokilaakson maisemaan vaikuttavat eniten joukkoliikenteen – ja erityisesti raideyhteyksien – kehittäminen sekä Liedon ohikulkutien rakentaminen.

Maisemanhoitosuunnitelmassa on ehdotettu raideliikenteen palauttamista lähiseudun joukkoliikenteen rungoksi. Kehittyvä raideliikenne yhdistäisi kuntataajamat ja antaisi niille uudenlaisia mahdollisuuksia kehittyä palvelukeskittyminä. Suunnitellut seisakkeet tukisivat alueen ketjumaista rakennetta. Maakuntakaavan ulkopuolinen Auran Asemanseutu hyötyisi myös mahdollisuudesta avata käytöstä poistunut seisake.

Liedon ohitustie on suunniteltu helpottamaan henkilöliikennettä ja hiljentämään nykyistä väylää. Kaavan ympäristövaikutusten arvioinnissa on todettu ohitustiehankkeen keskeisimpien vaikutusten liittyvän *”maisemallisiin tekijöihin, turvallisuuteen sekä melu- ja saastevaikutuksiin”*. Arvioinnissa todetaan: *”melu ja saasteet vähenevät entisen väylän läheisyydessä siirtyen kuitenkin uuteen paikkaan. Liikenteen määrän pieneneminen ja alhaisemmat nopeusrajoitukset parantavat turvallisuutta nykyisellä tieyhteydellä”*. Kaavan mukaan ohitustien maisemalliseksi haitoiksi lasketaan Savi-joen, Kestonmäen ja Sepänmäen ympäristöissä tapahtuvat muutokset.

Arviointi ei ota huomioon liikenteen vähenemisen kielteisiä vaikutuksia nykyisen tien ympäristössä. Maisemanhoitosuunnitelman lähtökohtana on ollut kuntakeskusten ja olemassa olevien taajamien säilyttäminen, eheyttäminen ja kehittäminen. Liedon kirkonkylän ohitustiehankke voi näivettää taajaman nykyistä palvelutarjontaa ja hankaloittaa alueen kehittymistä kuntakeskuksena. Kirkonkylän tieverkoston kehittäminen turvallisemmaksi ei ole riippuvainen suunnitellusta ohitustiestä, vaan turvallisuutta on mahdollista lisätä muin järjestelyin.

B) Turun yleiskaava 2020

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Turun yleiskaava 2020 on vahvistettu vuonna 2004. Yleiskaavan laadinta on tapahtunut rinnan Turun kaupunkiseudun maakuntakaavan laadinnan kanssa.

Virkistysalueet:

Kaavatyön tavoitteena on ollut mm. Aurajokirantojen kehittäminen *“turkulaisten olohuoneena”*, luonnon ja kulttuuriympäristön säilyttäminen sekä koko kaupunkiseutua kattava puisto- ja virkistysalueiden verkoston kehittäminen.

Kaupungin strategian mukaan Aurajokivarren luonnon ja kulttuurin muodostamaa identiteettiä halutaan vaalia. Aurajoki on ollut useiden selvitysten ja suunnitelmien kohteena, mutta ongelmalliseksi on osoittautunut suunnitelmien sijoittaminen osaksi suurempaa kokonaisuutta. Kansallinen kaupunkipuisto -hanke parantaisi Aurajoen asemaa virkistyskeitaana ja monipuolisia viheryhteyksiä tarjoavana alueena.

Kansalliseksi kaupunkipuistoksi on kaavassa ehdotettu Ruisalon saaren ja Hirvensalon itäreunan muodostamaa aluetta.

Aurajokilaakso Turun keskustarakenteen läpi kulkevana monipuolisena kulttuuripuistona muodostaisi tarkoituksenmukaisen jatkeen Kansalliselle kaupunkipuistolle.

Rautatiesillan ja Jaaninojan väliin on osoitettu kevyen liikenteen pääväylä Koroistenniemen ja Virnamäen rantaan.

Koroistenniemen saavutettavuuden parantaminen on otettu huomioon myös maisemanhoitosuunnitelmassa, mutta Virnamäen kohdalla ulkoilureitin virikkeellisyys on monipuolisempi vanhan kylän kautta kuljettaessa kuin vesilaitosta vastapäätä olevan rannan kautta.

Haagan alueella Aurajokivarsi on kaavoitettu viheralueeksi ja alueelle on varattu myös kevyenliikenteen siltayhteys joen yli.

Vanhalinnan maisemaa ei tulisi muuttaa, vaan virkistyskäyttöön tarvittavat rakennelmat tulisi sijoittaa olemassa olevien rakennelmien paikalle tai yhteyteen.

Maisema:

Yleiskaavassa on esitetty uusi tieyhteys ja palvelujen alue Koroisten viljelyaukean pohjoisreunaan.

Uusi palvelualue tukeutuu Halisten ostoskeskukseen ja pienentää avointa maisemaa. Uuden poikittaisyhteyden vaikutukset tulisi arvioida ennen tien rakentamista, sillä myös rinnakkaista Maunu Tavastin katua on mahdollista kehittää kasvavia liikennemääriä varten. Vähäjoen ylittäminen uudessa paikassa vaatii siltarakenteita, joiden sovittaminen Koroistenniemen maisemaan on ongelmallista. Suunniteltu tie ei tue Maarian kirkon kulttuuriympäristökokonaisuutta, vaan heikentää maamerkkien hallitsevuutta kulttuurimaisemassa. Siksi alueen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota sen maisemaa rajaavaan vaikutukseen sekä tien tasausten ja rakenteiden muotoiluun.

Maankäyttöstrategia:

Kaavassa esitetyn maankäyttöstrategian mukaan joen molemmilla puolilla on sosiaalisen kestävyuden ja lähiöuudistuksen alueet. Halisten länsiosaan on kaavoitettu pientalovaltaista asumista.

Maisemanhoitosuunnitelmassa Aurajoen merkitystä viihtyisyyttä luovana ulkoilualueena on painotettu erityisesti Turun alueella. Maisemanhoitosuunnitelman ehdotukset tukevat sosiaalisen kestävyuden lisäämistä ja lähiöuudistamista. Yleiskaavaan merkitty uusi pientaloalue Halisissa lisää Aurajokirannan merkitystä alueen keskeisenä ulkoilualueena.

C) Liedon yleiskaava 2020

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Liedon yleiskaava 2020 on hyväksytty Liedon kunnanvaltuustossa vuonna 2004. Yleiskaavan laadinta on tapahtunut rinnan maakuntakaavan laadinnan kanssa.

Taajama:

”Yhdyskuntarakenteen osalta yleiskaavan tavoitteena on Liedon keskustan vahvistaminen Turun kaupunkiseudun alakeskuksena ja oman kuntaryhmänsä keskuksena ennen mahdollisen Liedon ohitustien toteutumista.” Kaavan mukaan selvitystyössä on todettu, että *”ohitustien toteutus saattaa aiheuttaa uhan eräiden kaupan toimialojen siirtymiseen uuteen liikepaikkaan. Keskustan hajautumisen estämiseksi uuden tien toteutustapa ja -ajoitus tulee harkita tarkoin.”*

Taajamien hiljeneminen ei tue Aurajokilaakson kehityshistoriaa. Aurajoki ja sitä myötäilevä Hämeen Härkätie ovat olleet asumisen, kaupankäynnin ja tuotannon selkärankana Lounais-Suomessa. Kilpailevien keskusten muodostuminen muuttaa alueen rakennetta.

Taajama-alueiden kehittämisen osalta todetaan, että visiona on ollut Aurajoen virkistysarvon ja näkymisen huomioiminen suunnittelussa.

Maisemanhoitosuunnitelmassa on ehdotettu Aurajoen vahvempaa asemaa etenkin kuntien taajamakeskuksissa ja viheraluejärjestelmissä.

Maisema-alueet:

Aurajoen maisema-alueen rajausta on tarkennettu maisemaselvitysten perusteella ja se poikkeaa valtioneuvoston valtakunnallisesti arvokas maisema-alueajauksesta. Maisemallisesti arvokkaat peltoalueet on erotettu MA-merkinnällä. MA-alueet ovat pääasiassa maatalouden käyttöön varattuja alueita ja niillä sallitaan hajarakentamista vain poikkeustapauksissa.

Kaavassa esitetty tarkennettu rajausta Aurajoen maisema-alueeksi on perusteltu, sillä se myötäilee laaksoa reunustavia selänteitä ja ottaa maisemarakenteen aiempaa paremmin huomioon.

Maisemallisesti arvokkaiden peltujen merkitseminen erityisellä kaavamerkinnällä on ansiokasta, mutta MA-merkittyjen peltujen tulisi kattaa nykyistä laajemmat alueet. Aurajokilaakson laajin yhtenäinen peltoalue tulisi säilyttää avoimena ja sitä rajaavien selänteiden ja kiinteiden muinaisjäännösten tulisi erottua maisemassa.

Maa- ja metsätalousalueet:

Maa- ja metsätalousvaltainen alue -merkintä on jaettu kuuteen eri alaryhmään, joiden avulla painotetaan M-alueiden erityisominaisuuksia tai piirteitä.

Vakiintuneessa viljelymaisemassa on haasteellista erottaa ja/tai yhdistää monipuolisiksi muovautuneita alueita yksittäisen kaavamerkintöjen alle. Liedon yleiskaavassa käytetyt M-, MA- ja MU-merkinnät puoltavat asemaansa ja selkiyttävät havainnollisella tavalla maa- ja metsätalousalueiden hierarkiaa. MY-, MY-1- ja MY-2-merkinnät olisi mahdollista sisällyttää MA-merkintään, jolloin MA-merkinnän asema tärkeimpänä kulttuurimaisemamerkintänä korostuisi.

Liedon yleiskaavan M-kaavamerkinnät:

M: maa- ja metsätalousvaltainen alue

MA: maisemallisesti arvokas peltoalue

MU: maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta

MY: maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja

MY-1: maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on kulttuurihistoriallisia tai rakennustaiteellisia arvoja

MY-2: maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on luonnonsuojelullisia arvoja

D) Varsinais-Suomen seutukaavojen yhdistelmä

Varsinais-Suomen seutukaava on Turun, Kaarinan ja Liedon osalta korvattu Turun kaupunkiseudun maakuntakaavalla, jota on tarkasteltu sivulla 116. Varsinais-Suomen liitto on aloittanut maakuntakaavatyön Loimaan seutukunnan alueelle, johon Aura, Pöytyä ja Oripää kuuluvat. Loimaan seudun maakuntakaava valmistuu suunnitelmien mukaan vuonna 2008. Uudesta kaavasta ei tämän tarkastelun kirjoittamishetkellä ole olemassa luonnosta. Auran, Pöytyän ja Oripään osalta vanhentuneen seutukaavan tarkastelu on hyvin yleispiirteinen.

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Seutukaavassa esitetyt virkistysreitit ovat suurpiirteisiä, eivätkä kaikilta osin ole käyttäneet hyväkseen Aurajokilaakson viehättäviä kylämiljöitä. Erityisen silmiinpistävää on Kuuskosken koskimiljöön ja Järvenojan ja Auran eteläosien kylämiljöiden jääminen virkistysreittien ulkopuolelle.

Kuuskosken kartanon viljelyaukealla on varaus Kuovin laajennetulle teollisuustoiminnalle. Maiseman avoimuus ei tue laajentuvan teollisuuden sijaintia. Laajennettavalle pienteollisuusalueelle tulisi varata tilaa ensisijaisesti kantatie 41 varresta.

Aurajoen asema seutukaavassa on heikko. Päälaakso on merkitty osa-alueeksi, ”joka sisältää vesiensuojelun kannalta tärkeän vesistön ja sen lähivaluma-alueen”. Toinen aluetta koskeva kaavamerkintä osoittaa Aurajokea myötäilevän ulkoilureitin. Aurajoen varteen ei ole osoitettu seudullisia virkistysalueita edes taajamissa.

Auran Asemanseudulle on osoitettu neljä eritasoliittymää, joista yksi sijaitsee avoimessa viljelylaaksossa. Liikennejärjestelyjä tulisi tarkastella tarkennetuissa maisemasuunnitelmissa, jolloin kulttuurimaiseman arvot on mahdollista paremmin ottaa huomioon.

Maakuntakaavatasolla ja kuntien yleiskaavayhteistyössä olisi mahdollista merkitä Aurajokilaakson vesi- ja peltoalueet erityisellä merkinnällä, joka poikkeaisi muista maa- ja metsätalousalueiden määräyksistä ottamalla erityisesti huomioon alueen maisemalliset arvot ja vesiensuojelutoimenpiteet. Nykyinen ”valtakunnallisesti arvokas maisema-alue”-merkintä ei ole riittävä ohjaamaan maankäyttöä käytännössä. Liedossa on ansiokkaasti käytetty MA-merkintää maisemallisesti arvokkailla peltoalueilla.

E) Auran osayleiskaavat

Auran taajamien osayleiskaavat eivät ole oikeusvaikutteisia. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt osayleiskaavan vuonna 1993. Aura on aloittanut yleiskaavatyön oikeusvaikutteisen yleiskaavan laatimiseksi.

Taajamakuva, Asemanseutu:

"Asemansseudun yleisilme on sekavahko ja erityisesti pääteiltä katsottuna keskeneräiseltä vaikuttava./../Paras loppu-tulos saavutetaan laatimalla keskusta-alueen toteuttamiselle yhtenäiset istutus- ja rakennustapaohjeet, joita rakennusvalvonta käyttää hyväksi lupia myönnettäessä."

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Maisemanhoitosuunnitelman lähtökohtana on kokonaisvaltainen maisemasuunnittelu, jossa muutoksia taajamakuvaan ja ympäristön jäsentämättömyyteen haetaan selkeiden tavoitteiden kautta. Istutus- ja rakennustapaohjeistus eivät yksinään riitä paremman ja toimivamman taajamakuvan luomiseksi, vaan siihen tarvitaan laajempaa kokonaiskuvan suunnittelua.

"Asumisen ja teollisuuden lomittuminen ei ole tuottanut kailta osin viihtyisää ympäristöä. Jatkossa teollisuus tulisi ohjata selkeästi erilleen muusta taajamarakenteesta. Teollisuusalueiden reunavyöhykkeiden istuttamiseen tulisi ryhtyä pikaisesti."

Auran Asemaseutu on aluerakenteellinen solmukohta, jonka perinteeseen teollinen toiminta kuuluu. Taajaman yhteyteen sijoittuvaa pienteollisuutta olisi mahdollista ennakkoluulottomasti käyttää maamerkinomaisena positiivisena tekijänä. Alueelle tarvitaan erillinen suunnitelma pienteollisuusalueiden kehittämiseksi. Suunnitelman tulee sisältää visio alueen käytöstä taajamaporttina.

Taajamakuva, kirkonkulma:

"Uudisrakentaminen tulee ohjata Turuntien luoteispuolelle, mieluiten metsäalueille."

Taajamat ja kylät muodostuvat ajallisista kerrostumista ja parhaimmillaan erilaiset kerrostumat luovat miellyttävän ilmapiirin. Olemassa olevia kylärakenteita on mahdollista laajentaa ja tiivistää kylän rakenteeseen, ilmeeseen ja henkeen sopivalla tavalla.

Virkistys:

"Aurajoen ranta-alueiden virkistyskäyttömahdollisuuksia kehitetään suunnittelemalla yhdessä naapurikuntien kanssa yhtenäinen Aurajokea seuraileva ulkoilureitti Liedosta Oripäähän."

Aurajokimaiseman käyttäminen neljä kuntaa yhdistävänä virkistysreitinä tulee toteuttaa yksittäisten ulkoilureittien muodostamana nauhana, jolloin reitti on suunniteltu ensisijaisesti asukkaiden lähivirkistyskäyttöön. Usean kymmenen kilometrin mittaisen, yhtenäisen ulkoilureitin luominen vaatii suuria ponnisteluja ja reitin suunnittelu- ja toteutusprosessiin on hyvä kytkeä esimerkiksi paikalliset urheiluseurat ja partiolippukunnat.

"Aurajoen ja purojen varret tulisi hoitaa Auran keskustan sisällä puistomaisina viheralueina."

Myös koskien ympäristöt tulisi liittää kokonaan tai osittain taajaman viherverkoston.

E) Auran osayleiskaavat

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Kunnan alueella on useita urheilukenttiä ja -paikkoja.

Auran keskeinen sijainti mahdollistaa alueellisen ja seudullisen urheilutoiminnan kehittämisen. Asemanseudun virkistysmahdollisuuksien kehittäminen on ensisijaisen tärkeää ja työ tulisi aloittaa kevytliikenneyhteyksien ja puistojen rakentamisella.

"VL-alueiksi on pyritty mahdollisuuksien mukaan osoittamaan maisemaltaan vaihtelevat ja peitteiset alueet."

Yleiskaavan erityinen ansio on virkistysalueiden osoittaminen maiseman vaihtelevuus ja puustoisuus huomioon ottaen.

Matkailu:

"Matkailupalvelujen alueeksi on merkitty Kuuskosken itäpuolella oleva ranta-alue."

Alue tukeutuu arvokkaaseen perinnemaisemaan ja vilkkaasti liikennöityyn valtatiehen, jolloin alueen kestävyys ja tarkoituksenmukaisuus matkailualueena saattaa osoittautua haasteelliseksi. Pienimuotoista matkailutoimintaa tai sen oheistoimintoja on mahdollista sijoittaa käytöstä poistuneelle saha-alueelle. Matkailupalvelujen kehittäminen soveltuu hyvin Auran asemanseudulle.

Liikenne:

Kuuskosken kartanon viljelymaisemaan on suunniteltu eritasoristeys.

Kokonaisuus rikkoo vakiintuneen viljelymaiseman. Risteys tulisi siirtää osaksi Kuovin pienteollisuusaluetta.

F) Pöytyän osayleiskaavat

Kunnanvaltuusto on vuonna 1983 hyväksynyt rakennesuunnitelman, Riihikoski-Lalli-Kirkonkylän osayleiskaavat ja Auvaisten, Haverin ja Kumilan osayleiskaavat. Osayleiskaavatyön tavoitteeksi asetettiin koko kunnan rakenteen kehittäminen vuoteen 2000 asti.

Asuminen:

”Riihikosken taajaman ulkopuolelle suuntautuvaa asuntotuotantoa pyritään ohjaamaan myös kyläkeskuksiin. Kyläkeskusalueella rakennuspaikan minimikoko on 2000 m².”

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Kyläkeskuksissa 2000 m²:n tontti on melko suuri, varsinkin jos asuinrakennuksen yhteyteen ei rakenneta muita rakennuksia. Tiiviin kylämiljöön saavuttamiseksi tonttikokoa tulisi voida pienentää.

Yleiskaavatyössä on päädytty Riihikoskea voimakkaasti tukevaan kehitysvaihtoehtoon. Riihikosken pohjoispuolella on kokoojatievaraus.

Kokoojatie Riihikosken pohjoispuolella on perustelu, koska se jättää Riihikosken viihtyisän ytimen tiejärjestelyjen ulkopuolelle parantaen kuitenkin huomattavasti nykyisiä tieyhteyksiä. Mahdollinen tieyhteys ja siihen liittyvät risteykset on rakennettava maisemaan mahdollisimman huomaamattomasti.

”Riihikoskea kehitetään kuntakeskuksena, alueen palveluvarustusta pyritään kehittämään ja väestön kasvu suunnataan Riihikoskelle. Kirkonkylää kehitetään kyläkeskuksena, jonka nykyiset palvelut sekä väestömäärä pyritään säilyttämään.”

Kirkonkylän sijaintia, miellyttävää ympäristöä ja perinteistä rakennetta on mahdollista hyödyntää aluetta kehitettäessä. Kirkonkylä sopii hyvin pientalojen muodostaman kyläalueen laajentamiseen.

Auvainen:

Kylän asutusta laajennetaan omakotirakentamisella.

Kylän nauhamainen rakenne on edustavin itäreunassa ja uudisrakentaminen tulisi sijoittaa rakennetta rikkomatta Lahnojan varteen, jolloin melunsuojaus on toteutettavissa selänpuoleisiin tukeutuen. Kylä on vahvasti Auran Asemanseudun vaikutuksen alainen ja kasvava moottoriliikenne tulisi ohjata ensisijaisesti kantatie 41:lle. Virkistysreitit yhteydet Auvaisten ja Asemanseudun välillä tulee tehdä turvallisiksi ja linjauksissa tulisi hyödyntää Aurajoen ja Lahnojan vartta.

Maankäyttö:

Tavoitteena on säilyttää kapea jokilaakso hyvänä maatalousmaana, suojella se muulta maankäytöltä ja kiinnittää Aurajoki- ja Auran kunnissa kulttuurimaiseman suojeluun erityistä huomiota.

Riihikosken alueella on jokilaaksoon kaavoitettu rivitaloja. Uuden asuinalueen lievealueiden ja Riihikodin ympäristön muuttaminen keskuspuistomaiseksi ranta-alueeksi on ajankohtaista, jotta pellolle rakennettu kokonaisuus sopeuisi maisemaan ja olemassa olevaan taajamarakenteeseen. Muilta osin avoin laaksomaisema ja erityisesti Lankkisten viljelyaukea tulee säilyttää peltona.

Virkistys:

Riihikosken virkistysalueet on kokonaisuudessaan sijoitettu Turuntien länsipuolelle yhdistämään asuinalueita.

Virkistyskäyttö tulee ohjata myös joelle ja sitä ympäröiville metsäselänteille. Riihikoskelle on rakennettu hakepäälysteinen rantapolku ja pohjapadon partaalla on retkipaikka.

G) Oripään osayleiskaava

Maisemanhoitosuunnitelman näkökulmasta

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt osayleiskaavan vuonna 1996.

Harju:

"Taloudellisen hyödyn vastapainoksi maa-ainesten otto on jättänyt jälkensä maisemaan. Alueiden kunnostus ja jälkihoito on eräiltä osin jäänyt puutteelliseksi tai kokonaan hoitamatta."

Maisemanhoitosuunnitelmassa on ehdotettu harjun rauhoittamista virkistyskäyttöön Oripään alueella.

Vetovoimatekijä:

"Lentokenttä tarjoaa mahdollisuuden ilmailuharrastukseen liittyvään yritystoimintaan. Kentän vuoksi innokkaat ilmailijat ovat kiinnostuneet Oripäästä myös asuinpaikkana."

Erikaisen harrastustoiminnan edistäminen on kannatettavaa. Koska Aurajoki on Oripään alueella varsin vaatimaton, on alueella tärkeää markkinoida muita vahvuuksia, jotka monipuolistavat virkistysmahdollisuuksia ja tekevät alueesta omakeimaisen.

"Kunnan hyväksymien yleiskaavan tavoitteiden mukaan ydinkeskustan asema liikekeskustana turvataan eikä vähittäiskauppaa ohjata sijoittumaan keskustan ulkopuolelle kantatien varteen."

Kunnan tavoitteiden toteutuminen säilyttää Oripään keskustan elävänä. Risteysaluetta tulee käsitellä taajaman porttina ja merkitä se edustavasti esim. istutusten avulla. Kirkon näkyminen risteysalueelle on suotavaa. Vanhojen rakennusten säilyminen ja kunnossapito on turvattava.

Asuminen:

Uudet asuinalueet on sijoitettu harjulle.

Uusille asuinpienaloille ja erillispienaloille on mahdollista varata alue keskustan kaakkoiskulmasta. Rakentaminen laajentaisi keskustaa hienovaraisesti ja lisäksi taajaman asukas pohjaa. Uudelle alueelle on luotava vanhasta keskustasta erottuva itsenäinen imago säilyttäen kuitenkin Oripäälle ominainen tiivis rakenne.

Virkistys:

Virkistysalueet on merkitty suunniteltujen asuinalueiden lomaan.

Virkistysalueiden osoittaminen myös olemassa olevan rakenteen lomaan vahvistaisi Turuntien raittimaista tunnelmaa.

Näkymä yläjuoksulla. Aurajoki virtaa talojen vierestä ja kapean uoman erottaa puuston avulla. Kuvan oikeassa laidassa on Kärlänmäki.

Yhteenveto

Kaavatarkastelu osoitti kulttuurimaisemalla olevan maankäytön suunnittelussa erityisesti alueiden viihtyisyyttä lisäävä tehtävä ja kaavoissa on yleisesti pidetty vakiintunutta kulttuurimaisemaa suojelemisen arvoisena. Tarkastelu osoitti, että tehty maisemanhoitosuunnitelma tuo olennaisen lisän maankäytön ohjaamiseen, koska kaavoissa ei anneta ohjeita maiseman käsittelyyn tai oteta kantaa menetelmiin, joilla kaavoja toteutetaan. Maisemanhoitosuunnitelma ei kuitenkaan ole oikeusvaikutteinen eikä sillä ole lainsäädännöllistä merkitystä.

Maisemanhoitosuunnitelma on konkreettinen esimerkki kuntarajat ylittävästä suunnittelusta, johon pyritään myös kuntien kaavayhteistyössä.

5.3 Maisemaa koskeva lainsäädäntö ja tukijärjestelmät **Raija Seppänen, arkkitehti SAFA, maisema-arkkitehti MARK** **Arkkitehtitoimisto Mars, 25.10.2004**

Seuraavassa on kuvattu muutamia Aurajoki-projektin maisemanhoidon toteutuksen kannalta tarpeellisia seikkoja:

1. Euroopan maisemasopimus

- antaa uutta näkökulmaa siihen, miten myös Aurajokiprojektissa maisemaa voidaan tarkastella, ja miten maisemanhoidon ja -suojelun määrittelyssä ja arvioinnissa eri ryhmien kuuleminen on hyödyllistä.

2. LsL:n mukainen maisema-alueen perustaminen

- antaa tietoa, mitä maisema-alueen perustaminen tarkoittaa ja mitä se tulevaisuudessa voisi merkitä alueella toimittaessa.

3. Peltomaiseman hoitoa koskevia tukijärjestelmiä

- antaa tietoa mahdollisuuksista saada taloudellista tukea maiseman kehittämiseen ja hoitoon.

4. Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta

- antaa tietoa metsäympäristön hoidon rahoituksesta.

5. Rakennetun ympäristön ylläpitoon ja kunnostamiseen suunnattua tukea ja rahoitusta

- antaa esimerkinomaisesti tietoa rakennusten ja rakennelmien kunnostamiseen suunnattua tämänhetkisestä julkisesta rahoituksesta.

1. Euroopan maisemasopimus

Euroopan neuvosto on valmistellut maisemaa koskevan yleissopimuksen vuonna 2000 (<http://www.coe.int/EuropeanLandscapeConvention>). Sopimuksen on allekirjoittanut 28 maata, ja ratifioinut 16 maata. Sopimus on tullut voimaan 1.3.2004. Maisemasopimus edellyttää, että sopimuksen ratifioineen maan lainsäädäntö ja hallintokäytäntö soveltuvat maisemansuojelun, hoidon ja suunnittelun toteuttamiseen. Suomessa valmistellaan Eurooppalaisen maisemasopimuksen hyväksymistä.

Maisemasopimus koskee kaikkia maisemia: se kattaa arkiympäristöt, arvokkaana pidetyt maisema-kohteet, vaurioituneet ja hoitamattomat alueet. Sopimuksessa korostetaan erilaisten maisemien merkitystä ihmiselle ja tarvetta maiseman määrätietoiselle kehittämiselle pitkällä tähtäimellä.

Lainsäädännön keinoin on osoitettava, että maisema on olennainen osa elinympäristöä, ja maisema ilmentää ihmisten yhteisen kulttuuri- ja luonnonperinnön monimuotoisuutta ja identiteetin perustaa. Kunkin maan on laadittava ja toteutettava maiseman suojelua, hoitoa ja suunnittelua koskevia ohjelmia. Jos valtakunnan, maakunnan ja kuntatason ohjelma tai suunnitelma voi suoraan tai välillisesti vaikuttaa maisemaan, on ohjelmaan tai suunnitelmaan sisällytettävä maiseman huomioon ottaminen.

Kaikilla tulee olla mahdollisuus ilmaista mielipiteensä, kun kunnat ja maakunnat valmistelevat maisemaa muuttavia suunnitelmia tai ohjelmia. Koska maisemasopimuksen toteuttaminen koskee kaikkia kansalais- ja viranomaisryhmiä, on eri tahojen osallistumiseen kehitettävä menettelytapoja.

Konkreettinen työ maiseman hyväksi edellyttää

- kansalaisten, elinkeinoelämän ja viranomaisten tietoisuutta maiseman merkityksestä
- yksityisen ja julkisen sektorin asiantuntijoiden sekä opetushenkilöstön osaamista
- kansalaisten, viranomaisten ja asiantuntijoiden yhteistyönä tekemiä arviointiin perustuvia maisemaselvityksiä, maiseman laadullisten tavoitteiden määrittelyä ja maisemasuunnitelmien toteutumisen seuranta.

2. Luonnonsuojelulain mukaisesti perustettava maisema-alue

2.1. Lainsäädännöllistä taustaa

Luonnonsuojelulaissa (200.12.1996/ 1096) ja luonnonsuojeluasetuksessa (14.2.1997 / 160) on säännökset maisema-alueen perustamisesta. Maisema-alueen perustaminen tarjoaa mahdollisuuden tietyn alueen maisema-arvojen säilyttämiseen ja hoitamiseen. Vielä yhtään valtakunnallista maisema-aluetta ei ole perustettu, mutta muutamissa kunnissa perustaminen on vireillä.

Maisema-alueen perustaminen eroaa perinteisistä luonnonsuojelualueista mm. siten, että maisema-alueen perustamisella ei ole tavoitteena suojella alkuperäistä luontoa, vaan ihmisen esimerkiksi viljelemällä ja rakentamalla muokkaamaa ympäristöä. Maisema-alueella maiseman suojelua ja hoitoa koskeva sääntely on myös olennaisesti lievempää kuin luonnonsuojelualueilla. Maisemansuojelulla pyritään säilyttämään mm. maiseman kauneusarvoja, joihin ihminen usein on jo vuosikymmeniä, jopa vuosisatoja vaikuttanut.

Valtakunnallisen maisema-alueen perustamisesitys tehdään ympäristöministeriölle, joka tekee perustamisesta ja tarkoituksesta päätöksen. Perustamisesityksen tekee kunta. Kunta laatii maisema-alueen perustamista varten erillisen maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman. Siinä on suosituksia maiseman säilyttämiseksi, hoitamiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelman sisällöstä ei ole määrättyjä ohjeita, vaan se laaditaan tapauskohtaisesti.

Ympäristöministeriön on tehtävä yhteistyötä maa- ja metsätalousministeriön kanssa, kun kyse on maatalous- ja metsämaiseman suojelua koskevan valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamispäätöksen valmistelusta.

Hakija ja ministeriö neuvottelevat perustamispäätökseen mahdollisesti sisällytettävistä maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisista määräyksistä. Nämä määräykset eivät saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Maisema-aluetta koskevat maankäytön rajoitukset voivat tästä syystä olla vain lieviä. Muunlaisia kuin lieviä määräyksiä tai suosituksenluonteisia ohjeita ei voida siis antaa. Alueilla, joilla on voimassa oikeusvaikutteinen asemakaava tai yleiskaava, määräyksiä ei kuitenkaan sovelleta muuten kuin siltä osin, mitä kaavalla ei ole mahdollista määrätä.

On huomattava, että maisema-alueella rakentamista ja muuta vastaavaa maankäyttö- ja rakennuslainmukaista alueidenkäyttöä ohjaavat mm. aluetta koskevat oikeusvaikutteiset kaavat ja kunnan rakennusjärjestys. Luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen perustaminen ei siis ole maankäyttö- ja rakennuslain mukainen maankäyttösuunnitelma, eikä maisema-alueen perustamisasiakirjoihin kuuluvasta hoitosuunnitelmasta saa koitua maanomistajaa oikeudellisesti sitovaa velvoitetta ohjeiden noudattamiseen.

2.2. Maisema-alueen toteuttaminen

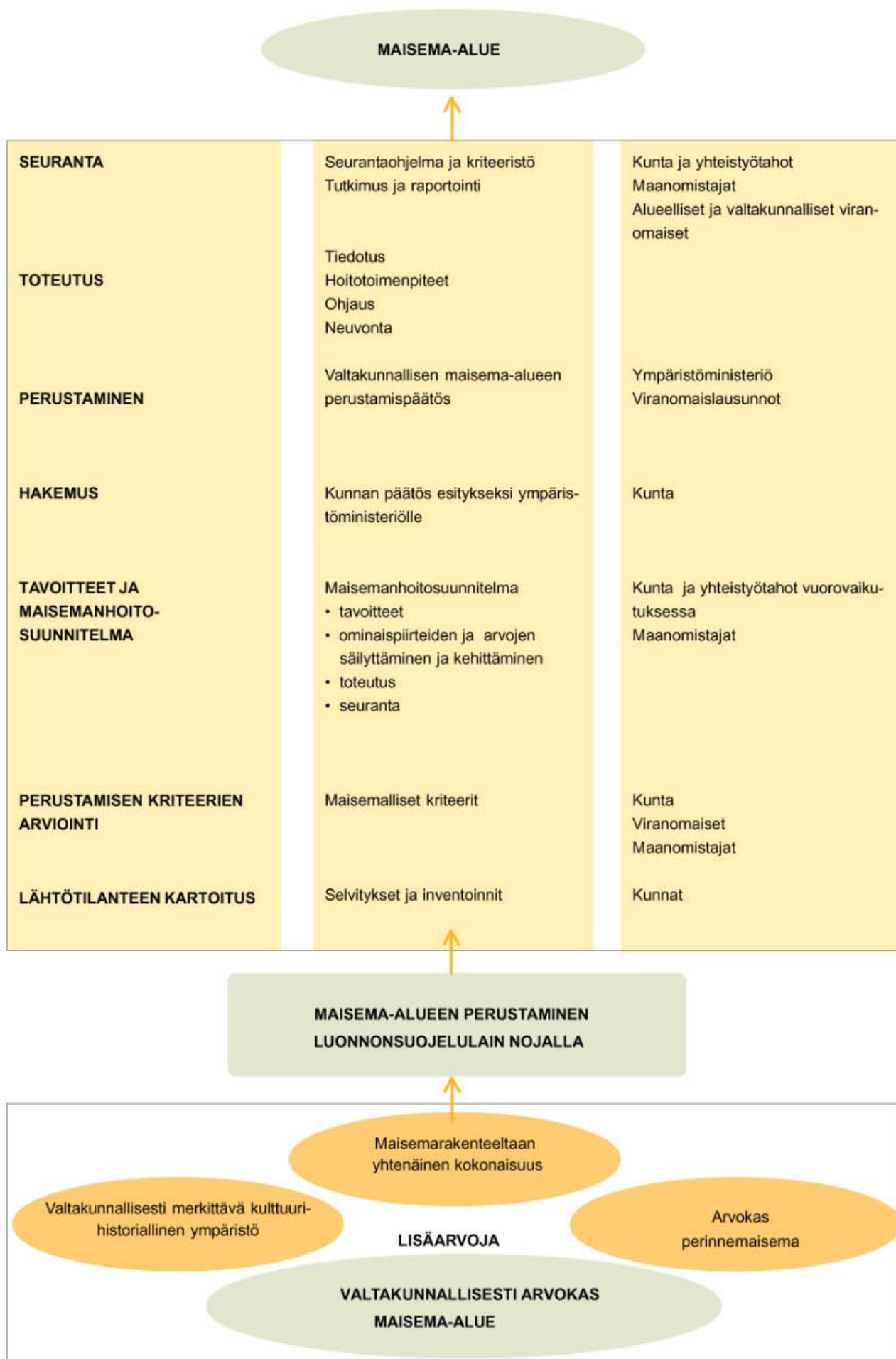
Maisema-alueen perustamispäätös ohjaa erityisesti eri viranomaisten toimintaa perustetulla alueella. Kunnan ja muiden viranomaistahojen tulee toimissaan ottaa huomioon maisema-alueen tavoitteet ja pyrkiä edistämään niiden toteuttamista mm. ohjaamalla alueelle avustuksia ja tukia, joita yhteiskunnassa on varattu ympäristönhoitoon ja rakennetun ympäristön kunnostukseen.

Oikeusvaikutteinen kaava syrjäyttää aina maisema-alueen perustamispäätöksessä olevat määräykset, jotka koskevat maankäyttö- ja rakennuslain piiriin kuuluvia asioita. On hyvä muistaa, että ainoastaan oikeusvaikutteisilla kaavoilla voidaan ohjata maankäyttöä, toimintojen sijoittumista ja rakentamista. Tämä koskee myös perustettua maisema-aluetta. Jos perustetulla maisema-alueella on voimassa esim. yleiskaava, maisema-aluepäätös ja sen pohjaksi laadittu maisemanhoitosuunnitelma voivat antaa kaavaa täydentäviä ja tukevia ohjeita rakennetun ympäristön ja muun ympäristön käsittelyyn. Jos yleiskaavaa muutettaisiin, maisema-aluepäätöstä voitaisiin käyttää laadittavan kaavan tavoitteiden yhtenä perustana. Kaavaa laadittaessa maisema-alue olisi yhtenä lähtökohtana, mutta käytännön kokemuksia ei vielä ole, miten se kaavoituksessa olisi otettava huomioon.

Myös rakennusjärjestystä muutettaessa tai poikkeamislupakäsittelyissä olisi maisemanhoitosuunnitelmalla viranomaisten päätöksiä osaltaan ohjaava vaikutus. Viranomaisten olisi esimerkiksi katsottava, että mastojen, linjojen ja johtojen sijoittelussa, tien linjaus- tai korkeusasemien muutoksissa ja muissa maisema- tai toimenpidelupaa vaativissa toimenpiteissä maisema-aluepäätös otettaisiin huomioon.

Maisemanhoitosuunnitelmaa voivat toteuttaa myös maanomistajat. Toteuttaminen on vapaaehtoista, eikä ketään alueella asuvaa tai toimivaa voida pakottaa esim. hoitamaan maisemaa suunnitelmassa osoitetulla tavalla. Alueella vakiintuneet toiminnat voivat jatkua. Maisemanhoitosuunnitelmasta ja alueesta tehdyistä päätöksistä ei myöskään aiheudu valtiolle tai kunnalle korvausvelvoitetta.

Koska hoidon toteuttaminen on vapaaehtoisuuteen perustuvaa, olisi ennen suunnitelman laadinnan käynnistämistä syytä selvittää erityisesti maanomistajien halukkuus maisema-alueen mahdolliseen perustamiseen ja sekä siihen, millaisia hoitotoimia he olisivat valmiita tekemään.

Joissakin tapauksissa hoidon toteuttajia voivat olla myös järjestöt ja muut vapaaehtoisryhmät. Kylän yhteisen uimarannan kunnostus tai tiepiirin kanssa sovitulla tavalla tehtävät pensaikkoharvennukset ovat esimerkkejä kertaluonteista talkoista ja tempauksista, joilla hoitoa voidaan tehdä. Hoitosuunnitelman toteuttaminen ei ole realistista perustaa vapaaehtoistyön varaan.

Systemaattisella neuvonnalla, työnäytöksillä, tempauksilla ja maanomistajille ja muille osallisille suunnatulla informaatiolla voidaan lisätä tietoa alueen arvoista ja halukkuutta hoidon toteuttamiseen. Toteuttamisesta on syytä laatia erillinen toteutusohjelma yhdessä maanomistajien ja mahdollisten pitkäikäisten rahoittajien kanssa.

Toteuttamiseen on mahdollista saada taloudellista tukea mm. maatalouden ympäristökivaroista, maa-seudun kehittämisvaroista, metsätalouden ympäristökivaroista sekä ympäristöministeriön ja museoviraston rakennusten hoitoavustuksista ja maa- ja metsätalouden perinneympäristön vaalimisavustuksista. Maisema-alueen perustamisen vaikutuksia voidaan selvittää erillisellä seurannalla, mitä laki ei kuitenkaan edellytä. Maisema-alueen luonnon- ja kulttuurimaiseman ominaispiirteiden säilymistä, kehittämistä ja toteuttamista voitaisiin seurata ja tuloksia arvioida erillisen seurantaohjelman avulla. Seurantajärjestelmä tulisi Euroopan maisemasopimuksen hengen mukaisesti valmistella ja toteuttaa yhteistyössä paitsi alueen kuntien, maa- ja metsätalouden toimijoiden, viranomaisten sekä alan tutkimuslaitosten kanssa, myös alueella asuvien ja toimivien kanssa.

2.3. Maisema-alueen vaikutuksia

Maisema-alueen perustaminen voi kohottaa alueen imagoa ja tunnettavuutta paikallisesti, seudullisesti ja myös valtakunnallisesti. Perustamisesta seuraava alueen arvostuksen nousu voi lisätä alueella asuvien kiintymystä seutuun ja innostaa heitä huolehtimaan ympäristöstä yhä paremmin.

Maisema-alueella voi olla positiivinen vaikutus alueen kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin, koska maisema-alueen perustaminen on tunnustus alueella toimineille pitkäjänteisestä tavasta hoitaa luonnonympäristöä ja rakennettua ympäristöä.

Maisema-alueen perustaminen ei velvoita alueen maanomistajia ylimääräisiin hoito- ja ylläpitotoimenpiteisiin. Maisemanhoitosuunnitelmalla kannattaisikin ohjata jatkettavaksi tai tehostettavaksi sellaisia toimenpiteitä, joita alueella muutoinkin tehdään maatalouden, metsänhoidon ja maisemanhoidon yhteydessä

2.4. Maisema-alueita koskevaa lainsäädäntöä

LUONNONSUOJELULAKI, 5 LUKU MAISEMAN SUOJELU

32§ Maisema-alue

Luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa maisema-alue.

33§ Perustaminen

Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta alueesta päättää alueellinen ympäristökeskus maakunnan liiton esityksestä.

34§ Maisema-alueita koskevat määräykset

Perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Alueellinen ympäristökeskus voi yksittäistapauksissa myöntää poikkeuksen maisema-alueita koskevista määräyksistä. Maisema-alueita koskevia rakennuslainsäädännön piiriin kuuluvia määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaavan, rakennuskaava, rantakaava tai vahvistettu yleiskaava.

35§ Suojelun lakkauttaminen

Mitä 33§:ssä säädetään maisema-alueen perustamisesta, koskee soveltuvin osin vastaavasti suojelun lakkauttamista tai sitä koskevan päätöksen muuttamista. Maisema-alueen suojelu saadaan lakkauttaa tai sen suojelumääräyksiä lieventää, jos alueen maisema-arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos suojelusta on yleisen edun kannalta tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen.

LUONNONSUOJELUASETUS, 4 LUKU LUONTOTYYPIT JA MAISEMANSUOJELUALUEET

13§ Maisema-alueita koskevan päätöksen valmistelu

Ympäristöministeriön on oltava yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa maatalous- ja metsämaisemia koskevaa valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamista valmisteltaessa. Maakunnan liiton on oltava yhteistyössä metsäkeskuksen kanssa valmisteltaessa esitystä metsämaisemien suojelua koskevan maisema-alueen perustamisesta.

14 § Maisema-alue-ehdotuksesta pyydettävät lausunnot

Maisema-alueita koskevasta ehdotuksesta on pyydettävä lausunto niiltä valtion viranomaisilta ja laitoksilta, joita asia koskee, asianomaiselta kunnalta ja maakunnan liitolta sekä alueella luonnon- ja ympäristönsuojelun alalla toimivilta kansalaisjärjestöiltä ja maanomistajien etua ajavilta yhteisöiltä.

15 § Maisema-alueita koskeva päätös

Maisema-alueita koskevassa päätöksessä on oltava selostus alueen maisema-arvoista ja sen suojelun ja hoidon tavoitteista. Siinä tulee antaa luonnonsuojelun 34 §:n 1 mom. tarkoitetut maisema-alueita tai sen osaa koskevat määräykset.

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSASETUS, 11 LUKU

60§ Rakennuslupahakemuksesta on maankäyttö- ja rakennuslain 133§:n 3 mom. nojalla pyydettävä alueellisen ympäristökeskuksen lausunto, jos lupaa haetaan alueelle, joka kuuluu:

- 1) valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan
- 2) luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla suojellun luontotyyppin alueeseen tai erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikkaan, jolla on voimassa luonnonsuojelulain

29§:n 1 mom. tai 47§:n 2 momentissa tarkoitettu kielto;

- 3) luonnonsuojelulain mukaiseen maisema-alueeseen, tai
- 4) maakuntakaavassa tai rakennuslain (370/1958) mukaisessa seutukaavassa varattuun virkistys- tai suojelualueeseen.

Lausunto ei kuitenkaan ole tarpeen, jos rakentaminen perustuu alueellisen ympäristökeskuksen poikkeamispäätökseen tai kunnan poikkeamispäätökseen, jota koskevasta hakemuksesta alueellinen ympäristökeskus on antanut lausunnon.

Lausunto ei 1 mom. 4. kohdan nojalla ole myöskään tarpeen, jos alueella on voimassa oikeusvaikutteinen yleiskaava tai asemakaava. Alueellisen ympäristökeskuksen on annettava lausunto kolmen kuukauden kuluessa.

3. Peltomaiseman hoitoa koskevia tukijärjestelmiä

3.1. Maatalouden ympäristötuki maiseman – ja luonnonhoidon ohjauksessa

Suomen maa- ja puutarhatalouden tulotukijärjestelmän perusta muodostuu EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisista tukimuodoista ja niitä täydentävästä kansallisesta tukijärjestelmästä. Tulotuilla tarkoitetaan tukia, joita maksetaan hehtaaria, eläintä/eläinyksikköä tai tuotettua määrää kohden ja joiden tarkoitus on tuotannon kannattavuuden ja jatkuvuuden turvaaminen. Nykyinen ohjelmakausi jatkuu vuoteen 2006.

Keskeisimmät EU-tuet ovat EU:n kokonaan rahoittamat tulotuet peltokasveille ja eläimille (CAP- tuet) sekä EU:n osarahoittamat luonnonhaittakorvaus (LFA- tuki) ja ympäristötuki.

Horisontaalisen maaseudun kehittämissuunnitelman mukainen valtioneuvoston asetus (644/ 2001, muut 1220/ 2001, 361 / 2002, 825 / 2002) luonnonhaittakorvauksen ja maatalouden ympäristötuen tukiehdoista on annettu 26.6.2000.

Maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä koskevaa tukea maksetaan kyseisessä asetuksessa säädetyt ehdot täyttävälle viljelijälle, joka sitoutuu viideksi vuodeksi toteuttamaan seuraavia perustoimenpiteitä:

- viljelyn ympäristösuunnittelu ja -seuranta
- peltokasvien perustamistoimenpiteet
- kasvinsuojelu
- pientareet ja suojakaistat
- luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpitäminen.

Kotieläintilan viljelijä voi lisäksi sitoutua toteuttamaan kotieläintilan perustoimenpiteitä. Lisäksi viljelijän tulee toteuttaa ensimmäisenä sitoumusvuonna valitsemaansa yhtä seuraavista lisätoimenpiteistä viiden vuoden ajan:

- tarkennettu lannoitus
- peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus
- lantalan ammoniakkipäästöjen vähentäminen
- lannan kaasujen talteenotto
- tuotantoeläinten hyvinvoinnin edistäminen
- maitoalueen pesuvesien käsittely
- maatilan monimuotoisuuskohteet.

Puutarha-alalle voidaan lisäksi valita eräistä muista lisätoimenpiteistä. Yksityiskohtaiset perus- ja lisätoimenpiteitä koskevat tukiehdot on annettu maa- ja metsätalousministeriön asetuksella ja ne on kerrottu kaikille viljelijöille toimitetuissa sitoumusehdoissa. Erityistukisopimukset ovat viisi- tai kymmenvuotisia viljelijän ja valtion kesken tehtäviä sopimuksia, joissa viljelijä sitoutuu tekemään sopimuksessa määrättyllä alueella sopimuksessa määrätty toimenpiteet tai kasvattamaan tiettyjen alkuperäisrotujen eläimiä rodun lisäämiseksi.

Erityistukisopimuksia voidaan tehdä seuraavista:

- suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito
- kosteikon ja laskeutusaltaan perustaminen ja hoito
- muut valumavesien käsittelymenetelmät (säättösäätö, säättökastelu ja kuivatusvesien kierrätys)
- luonnonmukainen tuotanto
- pohjavesialueiden peltoviljely
- lannan käytön tehostaminen

- perinnebiotoopit
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- maiseman kehittäminen ja hoito
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- alkuperäiskasvien viljely
- happamuuden alueellinen vähentäminen (kalkkisuodinoitus, tehostettu peltojen kalkitus).

Erityistukisopimuksissa maksettava tuki määräytyy toimenpiteistä aiheutuvien tulonmenetysten ja kustannusten perusteella, joiden summaan on lisätty kannustin. Hehtaari tai eläinyksikkökohtainen tuki voi kuitenkin olla enintään valtioneuvoston asetuksessa säädetyn suuruinen.

Erityistukisopimusten sopimusehdoista on säädetty luonnonhaittakorvauksesta ja maatalouden ympäristötuesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (644/ 2000) sekä maatalouden ympäristötuen erityistuista annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (647 / 2000) ja muut 1277 / 2002 ja 399/ 2002)

3.2. Ympäristötuen perustoimenpiteisiin kuuluva maisemanhoito

Ympäristötuen perustoimenpiteiden piiriin kuuluu monia maisemanhoidon kannalta merkittäviä toimenpiteitä.

Saadakseen ympäristötukea viljelijä huolehtii, että tilan pellot säilyvät avoimina ja viljelymaisema hoidettuna. Viljelemättömien peltojen ei anneta pensoittua, ja maiseman kannalta arvokkaita peltoja ei metsitetä. Viljelijän tulee huolehtia asuin- ja tuotantorakennusten ympäristöistä sekä säilyttää koneet ja työvälineet asianmukaisesti.

Tilalla olevia luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita tulee ylläpitää. Näitä kohteita ovat esimerkiksi pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, puu-, pensas- ja kivisaarekkeet, yksittäispuut, puukujanteet, lähteet, purot ja kosteikot, joita ei saa vaarantaa torjunta-aineiden ja lannoitteiden käytöllä eikä paljaaksi hakkuulla. Tien pientareilla luonnon monimuotoisuuden säilyminen edellyttää, ettei tilan pelto- ja tilusteiden pientareita käsitellä torjunta-aineilla.

Viljelijän tulee valita jokin lisätoimenpide perustukeen liittyen. Tällainen voi olla esimerkiksi maatilan monimuotoisuuskohteet. Tällöin tavoitteena on lisätä viljelijän tietoa oman maatilansa luonnonvaraisesta kasvi- ja eläinlajistosta sekä niiden elinympäristöstä ja hoitomahdollisuuksista.

3.3. Maisemanhoitoon liittyviä erityistukia

Erityistukisopimuksen saamisen edellytyksenä on, että viljelijä sitoutuu tai on sitoutunut ohjelmakauden 2000-2006 ympäristötukijärjestelmän perus- ja lisätoimenpiteiden noudattamiseen. Erityistukien saaminen edellyttää perustoimenpiteitä aktiivisempaa hoitotyötä. Hoitoa voi olla raivaaminen, istuttaminen, laiduntaminen, niittäminen tai esim. kosteikkojen rakentaminen. Sopimusasiakirjoihin kuuluu hakemuksen lisäksi lohkokohtainen hoitosuunnitelma kustannusarvioineen sekä hoitopäiväkirja. Hoidon tavoitteiden ja toteutuksen tulee olla sopimuskauden aikana suunnitelmallista ja tiettyyn tavoitteeseen tähtäävää.

Tukisopimukset tehdään joko 5- tai 10-vuotisiksi. Perinnebiotooppeja koskeva sopimus ja sopimus maati- aiskasvien viljelystä tehdään kuitenkin vain 5-vuotisena.

Maisemanhoitoon liittyviä erityistukisopimuksia voidaan tehdä mm. seuraavasti

- maiseman kehittäminen ja hoito
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- perinnebiotooppien hoito
- suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito
- kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustaminen ja hoito
- alkuperäiskasvien viljely
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- pohjavesialueiden peltoviljely

Erityisympäristötuet

Maiseman kehittäminen ja hoito, luonnon monimuotoisuus, perinnebiotooppien hoito

Viljelijällä tulee olla vähintään kolme hehtaaria tukikelpoista peltoa tai puutarhatilalla puutarhakasvien viljelyksessä olevaa tukikelpoista peltoalaa vähintään puoli hehtaaria koko sopimuskauden ajan. Tukea voi saada peltoalueelle ja peltoalueeseen välittömästi liittyviin alueisiin. Viljely- ja karjatalouskäytön ulkopuolelle jääneet alueet voivat kuulua tuen piiriin, jos niillä on nähtävissä merkkejä aiemmasta laidunnuksesta tai muusta maatalouskäytöstä. Tuki ei koske metsäalueita, mutta peltoon välittömästi liittyvien metsän reunavyöhykkeiden kunnostaminen ja hoito sekä metsälaitumet voivat kuulua tuen piiriin. Sopimusalan vähimmäiskoko on vähintään 15 aaria, joka voi koostua useammasta lohkokosta, kuitenkin vähintään 0,05 ha.

Maisemanhoidon ja luonnon monimuotoisuuden edistämissopimus on haettavissa 5- vai 10-vuotis- kaudeksi. Perinnebiotoopeista voi tehdä vain 5-vuotisia sopimuksia. Erityistukea maksetaan hyväksyt- tyjen kustannusten ja tulonmenetysten mukaan, kuitenkin maiseman kehittämisen ja hoidon sopimuksissa enintään 336,38 euroa hehtaarilta vuodessa sekä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi tehtävissä sopimuksissa ja perinnebiotooppisopimuksissa enintään 420,47 euroa hehtaarilta vuodessa. Kohtuulliset suunnittelukustannukset voidaan sisällyttää hankkeen kokonaiskustannuksiin.

Maiseman kehittämisen ja hoidon erityistukisopimus edellyttää, että toimenpiteet monipuolistavat ja parantavat tilan viljelymaisemaa. Toimenpiteissä on otettava huomioon paikallisen luonnon ja maiseman erityispiirteet sekä kulttuuriperinne.

Luonnon monimuotoisuuden edistämällä autetaan säilyttämään ja parantamaan luonnon kasvien ja eläinten elinympäristöjä maatalousympäristöissä.

Perinnebiotoopin hoidon tavoitteena on useimmiten laiduntamalla tai niittämällä estää alueen umpeen- kasvu ja metsittyminen, jolloin alueelle ominainen kasvillisuus ja eläimistö säästyy tai palautuu.

Erityisympäristötuki

Maiseman kehittäminen ja hoito

Tukimuodon tavoitteena on lisätä viljelymaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta, vahvistaa viljelymaiseman ominaispiirteitä sekä hoitaa ja parantaa maisemallisesti, kulttuurisesti ja historiallisesti arvokkaita maatalousmaisemia.

Maisemasopimuksia ei tällä hetkellä tehdä alueille, joilla ei ole maisemallista merkitystä. Tukiesitteiden mukaan sopimuksia tehtäessä etusijalla ovat valtakunnallisesti ja alueellisesti arvokkailla maisema-alueilla sijaitsevat kohteet sekä kohteet, joilla on ollut edellisellä ohjelmakaudella vastaava erityistukisopimus. Tärkeinä kohteina pidetään myös taajamien ja matkailullisesti merkittävien reittien sekä liikenneväylien läheisiä kohteita.

Maiseman kehittämisen ja hoidon sopimus voidaan tehdä esimerkiksi maiseman avaamiseksi puustoa ja pensaita poistaen tai harventaen, monipuolistaen maisemaa ottamalla esiin tiettyjä yksittäiskohteita ja alueen ominaispiirteitä, esimerkiksi yksittäispuita, siirtolohkareita, hiidenkirjuja ja muinaisrantoja, puita ja pensaita raivaamalla tai laiduntamalla ja niittämällä.

Tukea voi saada myös esimerkiksi vanhojen puukujanteiden säilyttämiseen ja kunnostamiseen tai uuden perustamiseen. Maisemakasvien viljelemällä säilytetään avointa viljelymaisemaa ja lisätään viljelymaiseman vaihtelevuutta vaikkapa taajamien ja rakennusten ympäristöihin sekä muuten maisemallisesti keskeisille paikoille kuten vesistöjen ja yleisten liikenneväylien lähistölle. Tuettavia toimenpiteitä voivat olla myös esimerkiksi tuulensuoja- tai näkösuojaistutusten perustaminen ja hoito.

Myös pienimuotoisten kosteikkojen perustamisesta tai pellon ja metsän välisen reunavyöhykkeen hoidosta voidaan tehdä maiseman kehittämisen ja hoidon sopimuksia, mikäli hoidon tavoite on ensisijaisesti maisemanhoidollinen.

Perinteisiä maatalouden rakennelmia ovat esimerkiksi ladot, karjamajat, vesi- ja tuulimyllyt, riihet, kivisillat, riuku- ja kiviaidat, suovat ja haasiat. Erityistukea voidaan myöntää niiden pienimuotoisille kunnostushankkeille ja kylämaisemien yhteishankkeille. Kohteiden kunnostamisessa edellytetään käytettäväksi mahdollisimman paljon alkuperäisiä materiaaleja ja työtapoja sekä säilytettäväksi paikalliset tyyppiratkaisut.

Erityisympäristötuki

Luonnon monimuotoisuuden edistäminen

Luonnon monimuotoisuuden erityistuen tavoitteena on huolehtia maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuden säilymisestä ja sen lisäämisestä. Tavoitteena on lisäksi maatalousympäristöissä tyypillisten eläinten ja kasvien määrän lisääminen, riistan viihtyvyys sekä luontokohteiden määrän lisääminen ja niiden laadun parantaminen sekä olemassa olevien kohteiden säilyttäminen.

Etusijalla sopimuksia tehtäessä ovat valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut ja Natura-verkoston kuuluvat maatalousalueiden luontokohteet sekä edellisen ohjelmakauden sopimusalueet.

Luonnon monimuotoisuuden edistämissopimuksen toimenpiteet voivat koskea esimerkiksi pellon ja metsän välistä reunavyöhykettä, pellon metsäsaarekettä sekä puu- ja pensasryhmiä, olevaa tulvapeltoa, peltoalueella sijaitsevia lintujen ja muiden eläinten levähdyspaikkoja, uhanalaisten lajien esiintymispaikkoja, pienialaisia kosteikkoja ja avo-ojien säilyttämistä tai ennallistamista.

Erityisympäristötuki **Perinnebiotooppien hoito**

Perinnebiotoopit ovat perinteisten maatalouden maankäyttötapojen, pääasiassa niiton, laidunnuksen ja lehdestyksen muovaamia ja ylläpitämiä, luonnon monimuotoisia alueita. Perinnebiotooppeja ovat kedot, niityt, lehdesniityt, hakamaat, metsälaitumet ja nummet. Niitto ja laidunnus ovat vaikuttaneet siihen, että perinnebiotoopeille on kehittynyt omaleimainen kasvi-, eläin- ja sienilajisto.

Perinnebiotooppien hoidon tavoitteena on säilyttää ja lisätä maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta. Tavoite toteutetaan hoitamalla perinnebiotoopeilla esiintyvää monipuolista kasvillisuutta ja eläimistöä sekä pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisia arvoja. Tärkeimmät perinnebiotooppien hoitotavat ovat niitto ja laidunnus. Hoitotoimia voivat olla esimerkiksi niittojätteen keruu ja poiskuljetus, lehdestys, aitojen rakentaminen ja kunnostus, laiduneläinten juomaveden järjestäminen, laiduneläinten kuljetukset ja valvonta, puuston ja pensaiden raivaus, kulutus sekä karjatalouteen liittyvien rakennelmien kunnostus.

Sopimuksia tehtäessä asetetaan tällä hetkellä etusijalle arvokkaiksi luokitellut ja Natura-verkoston kuuluvat perinnebiotoopit sekä kohteet, joilla on ollut edellisellä ohjelmakaudella vastaava erityistukisopimus. Myös arvokkaiden alueiden yhteydessä olevien, kunnostuskelpoisten kohteiden sekä paikallisesti arvokkaiden kohteiden hoitoon on mahdollista saada tukea.

Perinnebiotooppia ei saa muokata, lannoittaa, käsitellä torjunta-aineilla, ojitaa tai metsittää. Niitetty kasvillisuus on pääsääntöisesti korjattava pois, etteivät vapautuvat ravinteet jää rehevöittämään aluetta. Laidunnus on toteutettava niin, ettei se aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Laidunnuspaine (eläinten lukumäärä tiettyä laidunala kohti) tulee sovittaa niin, että eläimet pääsääntöisesti elävät laitumen tuoton varassa ilman lisärehua tai laidunkierto tulee järjestää niin, että laitumen ollessa loppuun syöty siirretään eläimet toiselle laitumelle. Laidunnettava perinnebiotooppi tulee yleensä erottaa aidalla muista laidunnurmista, eikä niitä tule käyttää pelkästään yölaitumina. Hoitotoimenpiteitä suunniteltaessa on otettava huomioon mahdollisten uhanalaisten lajien esiintyminen.

Erityisympäristötuki **Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito**

Suojavyöhykkeiden tarkoituksena on vähentää maa-aineksen, ravinteiden ja muiden haitallisten aineiden kulkeutumista pelloilta vesistöihin ja pohjavesiin. Suojavyöhykkeet lisäävät luonnon monimuotoisuutta, luovat maanviljelysalueille ekologisia käytäviä ja edistävät riista- ja kalataloutta. Tarkoituksena on myös köyhdyttää suojavyöhykkeen maaperää ravinteista ja parantaa maan rakennetta.

Pellolle perustettavan suojavyöhykkeen leveyden tulee olla vähintään 15 metriä leveä. Suojavyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon voidaan myöntää tukea 5 tai 10 vuoden sopimuskaudeksi. Erityistuki voi olla enintään 449,90 euroa/ha/v. Tuen suuruus määräytyy perustamiseen ja hoitoon liittyvien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella.

Suojavyöhykesopimuksen alalle voidaan maksaa luonnonhaittakorvaus, mutta alalle ei makseta ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden tukea.

On syytä muistaa, että maatalouden ympäristötuen pakolliset perustoimenpiteet edellyttävät, että valtaojien varteen jätetään vähintään 1 metrin levyinen piennar. Purojen, jokien, järvien ja meren rannoilla oleville pelloille sekä pelloilla sijaitsevien talousvesikaivojen ympärille on jätettävä vähintään keskimäärin kolmen metrin levyiset suojakaistat.

Erityisympäristötuki

Kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustaminen ja hoito

Kosteikot puhdistavat valumavesiä monin eri tavoin. Vedessä elävät mikrobit muuttavat vedessä ja pohja-aineksessa olevaa typpeä kaasumaiseen muotoon, jolloin se vapautuu vaarattomana typpikaasuna ilmaan. Kosteikkokasvillisuus käyttää kasvukaudella vedestä liuenneita ravinteita, fosforia ja typpeä. Veden virtausnopeuden hidastuessa riittävän paljon veden mukana liikkuva kiintoaine laskeutuu kosteikon pohjalle. Samalla siihen sitoutuneet ravinteet varastoituvat kosteikon maaperään.

Laskeutusaltailta pyritään laskeuttamaan pääasiassa eroosion mukana liikkeelle lähtenyt kiintoainetta. Laskeutuminen perustuu veden virtausnopeuden ja pyörteisyyden pienenemiseen. Mitä kauemmin vesi saadaan viipymään altaassa, sitä hienojakoisempi maa-aines ehtii laskeutua.

Tulva-alueet vaikuttavat valumavesiin samaan tapaan kuin kosteikot. Myös pohjapadoilla ja -kynnyksillä voidaan pysäyttää erityisesti ojissa ja puroissa pohjakulkeumana liikkuvaa kiintoainetta ja siihen sitoutunutta fosforia.

Pohjapatojen ja kynnysten vaikutus tehostuu, jos niitä tehdään omaan useita peräkkäin. Suoristettujen uomien ennallistamisella ja mutkaisuuden palauttamisella lisätään uomien pituutta, pienennetään uomien kaltevuutta ja lisätään rantakasvillisuuden monipuolisuutta.

Kosteikkojen, laskeutusaltaiden ja uomien ennallistamisen, tulvaniittyjen sekä pohjapatojen ja -kynnysten perustamis- ja hoitotoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia voi syntyä patoamis- ja maansiirtotöistä ja kasvien istutuksesta sekä alueen myöhemmästä hoidosta. Korvaus maksetaan pinta-alan perusteella siitä alasta, joka jää kosteikon, laskeutusaltaan tai tulvaniityn alle sekä alueen hoidon kannalta riittävästä reuna-alueista.

Tuen määrä riippuu hoitotoimenpiteiden aiheuttamista kustannuksista ja mahdollisista tulonmenetyksistä. Enimmäiskorvaus pellolle toteutettavasta hankkeesta on 449,90 euroa/ha ja pellon ulkopuolelle toteutettavasta hankkeesta 336,38 euroa/ha vuodessa. Sopimus voidaan tehdä 5- tai 10-vuotiseksi.

Erityisympäristötuki

Alkuperäiskasvien viljely ("maatiais kasvit")

Maatiais kasvien erityistukisopimukset tehdään 5 vuodeksi. Sopimusala on aina 1 hehtaari. Tuki hehtaarin sopimusosalta on enintään 428,88 euroa vuodessa.

Sopimusosalalle maksettavien maatalouden ympäristö-tuen perustuen, perus- ja lisätöimenpiteiden tuen sekä erityistukisopimusten yhteismäärä voi kuitenkin olla enintään 600 euroa/ha, jos peltolohkolla viljellään viljakasveja. Jos peltolohkolla viljellään nurmikasveja, voivat tuet yhteensä olla enintään 450 euroa/ha/vuosi.

Erityisympäristötuki

Alkuperäisrotujen kasvattaminen

Alkuperäisrotujen tuki koskee länsi-, itä- tai pohjoissuomenkarjaa, suomenvuohia, suomenhevosia, suomenlampaita, kainuunharmaita- ja saaristolampaita tai maatiais kanoja ja -kukkoja. Erityistukisopimus voidaan tehdä puhtasrotuisista eläimistä. Tuen suuruus eläinyksikköä kohti kanoja lukuun ottamatta on 168,19 euroa vuodessa. Maatiais kanoille vuotuinen tuki on 50 euroa/tila, jos kanoja ja kukkoja on yhteensä 20–39, 100 euroa/tila, jos määrä on 40–59 ja 150 euroa/tila, jos määrä on yhteensä vähintään 60.

4. Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta

Laissa säädetään tuesta, jolla rahoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä metsälain mukaisesti (1094 / 1996).

Taloustmetsien hoidon kannalta tärkeitä kunnostustöitä voidaan rahoittaa kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisilla metsäluonnonhoitohankkeilla.

5. Rakennetun ympäristön parantamiseen suunnattua tukea ja rahoitusta

Maatalouskäytössä olevien rakennusten rakentamis- ja korjaustuista ja investointituista päättää alueellinen TE-keskus. Opetusministeriö päättää seuran- ja työväentalojen avustuksista. Museovirasto päättää rakennussuojelulailla suojeltujen kohteiden sekä yksityismuseoiden ja antikvaarista suojelua edellyttävien rakennuksien avustuksista. Kirkkohallituksen toimialaan kuuluvat kirkkolain tarkoittamien kohteiden avustukset.

5.1. TE-keskuksen kautta myönnettävä avustus perinneympäristöjen vaalimiseen

Perinneympäristön kunnostamiseen voidaan myöntää avustusta, joka voi olla enintään 20 % hyväksytyistä kustannuksista. Tuki on tarkoitettu maaseutu- ja maatalouskulttuuria edustavien yksittäisten rakennusten tai rakennusryhmien kunnostukseen. Tuen kohteena voi olla yhden maatilan tai myös useamman maatilan yhteinen hanke.

Tukea voi saada:

- perinnemaisemien hoitamisessa ensimmäisen vuoden investointeihin, kuten aitaamiseen ja muutamana lampaan ostoon; kuitenkin ei sallita päällekkäistä rahoitusta erityistuen kanssa
- maisemallisesti arvokkaiden latojen, riukuaitojen, vitsasaitojen sekä venevajojen korjaamiseen ja parantamiseen
- perinteisten varistorakennusten korjaamiseen ja parantamiseen, kuten kesänavetat, aitat, luhdit, riihet, kalavajat, tuulimyllyt ja koskimyllyt

5.2. TE-keskuksen kautta myönnettävät lainat asuin- ja työympäristöjen parantamiseen

Tukea voidaan myöntää pääsääntöisesti maatilataloutta harjoittaville henkilöille.

Asuinympäristön parantamiseen kuuluvat toimenpiteet, joilla parannetaan rakennusten ja alueen ympäristöllistä laatua korjauksin ja muutostöin. Jos hanke ei liity muuhun asuntorakentamiseen tai maatilainvestointiin, tukea voidaan myöntää vain jos investoinnin määrä on vähintään 5 000 euroa. Lainaan liittyvä tuki myönnetään korkotukena.

Korkotuettua lainaa voi saada sijainniltaan, pohjaratkaisultaan, teknisiltä rakenteiltaan ja varusteiltaan tarkoituksenmukaisten sekä asumiskustannuksiltaan kohtuullisten asuntojen rakentamiseen, peruskorjaukseen ja laajentamiseen. Lainaa voidaan myöntää viljelijäperheen asunnon lisäksi maatilan omistajan vanhempien ja tilan tulevan jatkajan asunnon rakentamiseen sekä asuinrakennuksen uudisrakentamiseen, laajentamiseen ja peruskorjaukseen myös silloin, kun asunto tulee maatalouslomittajan käyttöön. Rakennustoimenpiteenä peruskorjaukseksi katsotaan mm. kylmän ullakotilan ottaminen asumiskäyttöön, lämmitysjärjestelmän muutos, rakennuksen lämmöneristyksen parantaminen, asunnon toimivuutta parantavien sisusteiden hankkiminen, talon varustaminen sähkö-, vesi- tai viemärijohdolla ja huomattavien rakennusosien kuten vesikatkon parantaminen sekä huonetilojen käytön ja keskinäisen järjestyksen muuttaminen perheen tarpeita paremmin vastaavaksi.

Kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokkaan rakennuksen kunnostamiseen voi hakea korkotukilainaa. Korjauksen tavoitteena on säilyttää rakennukseen liittyvät arvot ja rakennuksen alkuperäinen henki. Kulttuurihistoriallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaaksi katsotaan rakennus, joka sisältyy esimerkiksi museoviraston, maakuntamuseon tai muun vastaavan asiantuntijaorganisaation laatimaan arvokkaiden rakennusten luetteloon tai joka on otettu kaavoituksessa arvokkaana rakennuksena huomioon. Korkotukilainan enimmäismäärä on 70%.

Asuin- ja työympäristön parantamiseksi tuettavia kohteita ovat

- rakennusosien, rakennelmien ja piha-alueen osien palauttaminen alkuperäiseen tai muuhun alueen historian kannalta sopivaan asuun
- vähäiset rakennusten ja rakennelmien laajentamis- tai purkutyöt
- rakennusten ulkoverhous, katot, ovet, ikkunat ja niiden ulkomaalaukset
- aidat, portit, katokset sekä muut rakennelmat
- piha-alueen ajoväylät ja kulutiet sekä viherrakentaminen (ei hyötypuutarhan osalta).

5.3. Museoviraston kautta myönnettävä rahoitus kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten kunnostamiseen

Museovirasto jakaa vuosittain entistämisyavustusta, joka on tarkoitettu valtakunnallisesti merkittävien, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistäviin korjaustöihin. Avustuksen suuruus harkitaan tapauskohtaisesti.

Vuonna 2004 entistämisyavustusta myönnettiin 160 rakennukselle, yhteensä 663 000 euroa. Keskimääräinen avustussumma kohdetta kohden oli n. 4000 euroa. Pienen myönnetty avustus oli 500 euroa. Hakemuksessa on esitettävä kohteen historia, hankesuunnitelma, kustannusarvio, valokuvat ja mahdolliset piirustukset. Avustus on pääsääntöisesti käytettävä sinä vuonna kun se on myönnetty.

Tukea voidaan myöntää yksityisille tai yhteisöille. Tukikohteita voivat olla rakennukset, joita koskee lakiin perustuva suojelumääräys, autiokirkot ja muut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet. Entistämisyavustusta ei voi hakea valtion omistamiin rakennuksiin eikä toimiville seurakuntakirkoille. Avustus on tarkoitettu entistämiseen ja restaurointiin, kuten

- rakennuksen korjaamiseen sen kulttuurihistoriallista arvoa vaalien; entistäminen voi olla rakenteen korjaamista tai vahvistamista ja vain erityisen perustelluista syistä ja poikkeustapauksissa uusimista (esim. vesikaton uusiminen)
- rakennuksen konservointiin ja kunnostamiseen; alkuperäisen tai jonkin historiallisen vaiheen palauttaminen tai rekonstruointi on perusteltava tarkoin
- työ on tehtävä perinteisin tai niitä vastaavin työmenetelmin ja rakenteellisin ratkaisuin sekä alkuperäisin tai niitä vastaavin materiaalein.

5.4. Ympäristöhallinnon kautta myönnettävä rahoitus

Ympäristöhallinnon ja valtion asuntorahaston määrärahoista myönnettävät harkinnanvaraiset avustukset

Avustuksia voidaan myöntää

- kaavalla suojeltuihin rakennuksiin
- maisemallisesti tai kulttuurihistoriallisesti merkittävään alueeseen kuuluviin kohteisiin
- kansallisessa kaupunkipuistossa sijaitseviin kohteisiin
- muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin.

Ensisijaisia kohteita ovat Museoviraston ”Rakennettu kulttuuriympäristö – Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt” -julkaisussa mainitut rakennukset ja alueet.

Avustuksia ei myönnetä rakennuksen siirtämiseen, käyttömukavuuden lisäämiseen, väliaikaisiin toimenpiteisiin tai vuosikorjauksiin. Pääosa avustuksen saaneista kohteista on yksityisomistuksessa olevia vanhoja rakennuksia tai rakennuskokonaisuuksia. Avustusta myönnettiin mm. asuinrakennusten, navetan, latojen ja saunojen erilaisiin korjauksiin, esimerkiksi katto- ja seinärakenteiden kunnostamiseen. Keskimääräinen avustus on n. 3 000 euroa.

Avustusta voidaan hakea

- korjauksiin, joilla edistetään rakennuksen säilymistä, kuten katon ulkoseinien, ikkunoiden, ovien tai tulisijojen korjaustyöt
- kohteiden pihapiirin tai muun välittömän ympäristön kunnostamiseen
- kulttuurihistoriallisten kohteiden säilyttämisen edellyttämiin selvityksiin
- valtakunnallisiin tiedotus- tai muihin projekteihin sekä kulttuuriympäristöohjelmien laatimiseen.

Avustusta voivat hakea paitsi rakennuksen omistajat ja pitkäaikaiset vuokralaiset omistajan suostumuksella, myös rakennusperinnön hoitoa edistävät yhteisöt, kunnat ja kuntayhtymät. Kunnat voivat hakea lisäksi avustusta maankäyttö- ja rakennuslailla suojeltujen rakennuksien suojelukorvauksiin ja kohteen ostamiseen, ellei suojelua voida turvata muilla tavoin.

Avustuksen myöntämistä koskevia ehtoja:

- Korjauksessa säilyvät rakennuksen ja alueen ominaisuudet sekä historiallinen aitous
- Rakennusosien tarpeetonta uusimista vältetään, korjattaessa tehdään mahdollisimman pieniä muutoksia.
- Rakennuksen käyttö sopeutuu tiloihin.

Työ tehdään rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla työtavoilla ja rakennukseen sopivilla perinteisillä rakennusmateriaaleilla (kuten punamulta, aito öljymaali, konesaumattu peltikate, huopa, tiili, päre ja kalkkirappaus); materiaali- ja jätteenkäyttöä ei hyväksytä.

5.5. Rakennetun ympäristö avustuksiin hyödyllisiä internetsivustoja:

- www.lande2000.fi/maaseudun_kehittaminen/10.html (Maaseudun kehittäminen, maatilojen investoinnit, asuntorakentaminen)
- www.nba.fi/MONUMENT/ysteisty/korjkesk.htm (Korjauskeskusten yhteystietoja)
- www.ymparisto.fi/asuminen/oppaat/tuki/opas3.htm (Korjausavustukset ja perusparannusten korkotuki)
- www.nba.fi/permissions/entistamisavustukset (Museoviraston entistämistä avustukset)
- www.minedu.fi/opm/avustukset/seurantalot.html (Opetusministeriön avustukset seurantalosten korjaamiseen).

Tekstin laatija

Raija Seppänen, arkkitehti SAFA, maisema-arkkitehti MARK,
Arkkitehtitoimisto MARS, Telluksentie 4, 01480 Vantaa,
puh. 09-8723023, gsm 0400-889126,
raija.seppanen@arkmars.fi

Maisemanhoitosuunnitelman lähdeaineisto

- Alho, P.: Liedon Vanhalinnan alueen maisemallisen muuttamisen tutkiminen ja visualisointi tietokonekartografian avulla. TY maantieteen laitos, Turku 2000, 112 s.
- Arkkitehdit Paunila & Rautamäki Ky.: Liedon kunnan rakennustapaohjeet haja-asutusalueelle. Liedon kunnan ympäristösasto. 1992.
- Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama: Pöytyän kulttuuriympäristöohjelma. Pöytyän kunta, Turku 2002, 134 s.
- Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama: Liedon kulttuuriympäristöohjelma. Liedon kunta, Helsinki 2003, e-kirja.
- Aurajoen vesiensuojelusuunnittelun neuvottelukunta: Ehdotus Aurajoen vesiensuojelusuunnitelmaksi. Turku 1980, 213 s.
- Aurajokisäätiö 2002: Aurajoen syvyyskartta Turku Martinsilta-Halistenkoski. 8 s.
- Auran kunta: Rakennusjärjestys 2001. 14 s.
- Eurooppalainen maisemayleissopimus. Euroopan Unioni 1.3.2004, suomenkielinen käännös 2.6.2005.
- Franssila, Soilikki: Kulttuuriympäristöohjelma 1994 Varsinais-Suomi. Turun ja Porin lääninhallitus, Turun ja Porin lääninhallituksen julkaisusarja 98/1995, 71 s.
- Glückert, G. & Tittonen, J: Graniittikalliolta rahkasuolle Geologisesti merkittävät kallio- ja maaperäkohteet Varsinais-Suomessa. varsinais-Suomen liitto, Turku 1999, 106 s.
- Heikkilä, M.: Maatalouden ympäristötuki ja luonnon monimuotoisuus. BirdLife Suomen julkaisuja No2. Yliopistopaino Helsinki 2001, 41 s.
- Heikkilä, M. (toim.): Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591, Ympäristöministeriö, Luonto ja luonnonvarat, Vantaa 2002, 58 s.
- Heikkilä, T.: Suomalainen kulttuurimaisema. Tammi, Sulkava 2000, 208 s.
- Heikkilä, T. & Timonen, R.: Suomalainen kansallismaisema. Otava, Keuruu, 2004, 208 s.
- Ikonen, I., Laakso, M. & Lammi, A: Paimionjokilaakson ja Vähäjoen maisemanhoidon yleissuunnitelma. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Alueelliset ympäristöjulkaisut 163, Turku 2000, 73 s.
- Ikonen, I., Laakso, M. & Lammi, A: Varsinais-Suomen Interreg-projektin pienet perinnemaisemasuunnitelmat. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste 1/2000, 133 s.
- Jormola, J., Harjula, H. & Sarvilinna, A.: Luonnonmukainen vesirakentaminen. Suomen ympäristö 631, Helsinki 2003, 168 s.
- Kaartinen, M.: Muistojen Aurajoki. TY Jokiointiopiiri, 15 s.
- Kalliola, R.: Suomen kasvimaantiede. WSOY, Porvoo 1973, 308 s.
- Kauko-Vainio, S. (toim.): Nautelankosken museo. Lieto 2001, 98 s.
- Ketola, E.: Aurajoen kunnostuksen yleissuunnitelma. Turun ja Porin lääninhallitus, Turun kalastuspiiri, Turun vesi- ja ympäristöpiiri, Maataloustuottajain Varsinais-Suomen Liitto 1991, 53 s.
- Kirkkala, T. ja muut: Aurajoki – ajan virta. Aurajokisäätiö, Uusikaupunki 2000, 119 s.
- Koivisto, E., Karhunen A. & Virolainen, S: Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Aurajoen yläosa. Lounais-Suomen Ympäristökeskus, Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste 16/2000, 26 s.
- Koivisto, E., Karhunen A., Virolainen, S & Salo, P.: Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Aurajoen keskiosa. Lounais-Suomen Ympäristökeskus, Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste 20/2000, 44 s.
- Koivisto, E., Karhunen A., Virolainen, S & Salo, P: Maanviljelysalueiden suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma Aurajoen alaosa. Lounais-Suomen Ympäristökeskus, Lounais-Suomen ympäristökeskuksen moniste 16/2000, 26 s.
- Koivisto, L.: Hiidenkivas ja tulikukka, opas arkeologisen kulttuuriperinnön hoitoon. Museovirasto, Jyväskylä 1999, 135 s.
- Kokko, J. 1996: Aurajoki osana Turku. TY Ympäristöhistorian opintopiiri, 14 s.

Komulainen, M. ja työryhmä: Aurajoen kehittämissuunnitelma 2001-2006. Aurajokisäätiö, Turku 2002, 78 s.

Komulainen, M., Matikainen, J. & Leppänen, J.: Aurajokilaakson luonto. Aurajokisäätiö, Turku 2000, 70 s.

Koskela, E-K.: Suunnitelma kulttuuripolusta Aurajokilaaksoon, Turun kaupunki, Maisema- ja miljöösuunnittelu, Turku 2002, 20 s.

Kuntasuunnittelutoimikunta 1983: Pöytyä - Auvainen, Haveri, Kumila osayleiskaavat. 15 s.

Kuntasuunnittelutoimikunta 1983: Pöytyä Riihikoski – Lalli – Kirkonkylä osayleiskaava 2000. 33 s.

Kuntasuunnittelutoimikunta 1983: Pöytyä yleiskaavallinen rakennesuunnitelma. 24 s.

Kääriä, J., Walls, H., Katajamäki, A. & Saariranta, P.: Aurajoen kala- ja raputalousselvitys. Turun kalastuspiiri Tiedotus nro 2, Turku 1992, 80 s.

Lahtinen, A.: Aurajokilaakson ympäristöhistoriaa - muutosten vuodet 1250-1400. TY Aurajokiopintopiiri, 30 s.

Lamminpää, A.: Kanteleen kylän Maisemanhoitosuunnitelma. Uudenmaan ympäristökeskus, Helsinki 2002, 150 s.

Lampolahti, J. 1998: Nautelankosken kasvillisuuskartoitus ja hoitosuunnitelma. Liedon kunta, 30 s.

Lehtinen, M. (toim.): Suomen kallioperä 3000 vuosimiljoonaa. Suomen Geologinen Seura, Jyväskylä 1998, 373 s.

Lehtomaa, L.: Varsinais-Suomen perinnumaisemat. Lounais-Suomen Ympäristökeskus, Turku 2000, 429 s.

Lehto, M.: Joki kaupungissa - kaksi esimerkkiä Länsi-Suomesta. TY maantieteen laitos, Turku 1998, 16 s.

Lehtonen, K.: Aurajokilaakson maahan kätkeytyä menneisyys - Auran muinaisjäännösinventointi 1999. Liedon Vanhalinna -säätiö, TY kulttuurien tutkimuksen laitos, 122 s.

Lehtonen, K.: Aurajokilaakson maahan kätkeytyä menneisyys - Liedon osa-alueinventointi 2000. Liedon Vanhalinna -säätiö, TY kulttuurien tutkimuksen laitos, 137 s.

Lehtonen, K.: Aurajokilaakson maisema-alueen kulttuurihistorialliset arvot. Turun maakuntamuseo, Monisteita 11. Turku 1997, 87 s.

Lehtonen, K.: Kaarinan muinaisjäännösinventointi 1998. TY arkeologian oppiaine, Turku 1998, 166 s.

Liedon kunnan rakennusjärjestys, luonnos 2002. 11 s.

Liedon kunnan ympäristöpalvelut: Liedon yleiskaava 2020 selostus. Lieto 2003, 39 s.

Lounais-Suomen ympäristöohjelma 2005. Lounais-Suomen ympäristökeskus alueelliset ympäristöjulkaisut 140, Turku 2000, 72 s.

Lounatuori, I. & Putkonen, L. (toim.): Rakennusperintömme, Kulttuuriympäristön lukukirja. Museovirasto ja Ympäristöministeriö, Rakennustieto Oy 2001, 221 s.

Luostarinen, M. & Yli-Viikari, A. (toim.): Maaseudun kulttuurimaisemat. Suomen ympäristö, Alueiden käyttö 87. Helsinki 1997, 151 s.

Lynch, K.: The Image of the City. The MIT. Press Cambridge Mass. 1966 (1960). 194 s.

Maa- ja metsätalousministeriö 2003: Maatalouden ympäristötuen erityistuet v. 2000-2006 -sarja.

Maa ja Vesi Oy 1992: Aurajokilaakson ympäristön- ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Riihikoski, Leppäkoski. 21 s.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000, Opas 5: Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. 55 s.

MA-arkkitehdit 1997: Pöylijokilaakson maisemanhoitosuunnitelma. 57 s.

Maisema- aluetyöryhmä 1993: Maisemanhoito. Maisema- aluetyöryhmän mietintö I, Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto, Helsinki 1993, 199 s.

Maisema- aluetyöryhmä 1993: Arvokkaat maisema-alueet. Maisema- aluetyöryhmän mietintö II, Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto 66/1992. 204 s.

Mansikkaniemi, H., Luoto, J. & Hiltunen, E.: Liedon historia 1 – aikojen alusta vuoteen 1809, Liedon kunta ja seurakunta, Turku 1998, 547 s.

- Masonen, J.: Hämeen Härkätie, Varhainen maaliikenne arkeologisena sekä historiallisena tutkimuskohteena. Tiemu-seon julkaisuja 4, Helsinki 1989, 303 s.
- Mikkonen, A. (toim.): Näkökulmia kulttuuriympäristöön, Lounais-Suomen ympäristökeskus, Turku 2001, 79 s.
- Museovirasto, Muinaisjäänösten hoitoyksikkö/Turku 1996: Muinaisjäänösten hoito-ohjelma Varsinais-Suomi. 81 s.
- Myllymäki, T. & Saukkonen, T.: Hämeen Härkätie, Maisemanhoidon yleissuunnitelma Somerolta Turkuun. Turun tiepiiri & Lounais-Suomen ympäristökeskus, Turku 1998, 75 s.
- Nissinaho, A. (toim.): Ihmisen maisema, Muuttuva miljö – muuttuva yhteisö. Turun yliopiston julkaisuja, Turku 1995, 179 s.
- Nurmela, L (toim.): Ympäristön tila Varsinais-Suomessa. Vesi- ja ympäristöhallitus, alueelliset tilaraportit 4, Helsinki 1994, 120 s.
- Pakkanen, T., Jaakkola, M.: Maatalous ja Saaristomeri. Alueelliset ympäristöjulkaisut 324, Lounais-Suomen ympäristökeskus, Turku 2003, 83 s.
- Partanen, H., Turtola, A., Heikkilä, T. & Helenius, J.: Viljelyalueiden luonto. Maa- ja metsätalousministeriö, Rauma 1997, 23 s.
- Pöytyän kunnan rakennusjärjestys 2002. 7 s.
- Rautiainen, V-P.: Selvitys uhanalaisen kasvilajin suojelu- ja hoitosuunnitelmaa varten Ketunsara Pöytyällä. TY kasvimu-seo, Turku 1990, 22 s.
- Rautamäki, M.: Maakunnallinen maisemaselvitys, Varsinais-Suomi. Varsinais-Suomen seutukaavaliitto, Turku 1990, 102 s.
- Rautamäki-Paunila, M.: Maisemamaakunnat - maakunnallinen viherjärjestelmä. TKK/A-osasto/Maisemalaboratorio, Julkaisu 3/1982 Espoo, 48 s.
- Salenius, H., Komulainen, M. & Virtanen, T.J.: Muistojen myllyt. Aurajokisäätiö, Turku 2003, 44 s.
- Silkkilä, O. & Koskinen, A.: Lounais-Suomen kulttuurikasvis-toa. Turun maakuntamuseo raportteja 12, Turku 1990, 64 s.
- Suistoranta, Kari: Liedon historia 2 – vuodesta 1809 nyky-päiviin. Liedon kunta ja seurakunta, Turku 1988, 465 s.
- Suomen kartasto, vihko 131 Ilmasto, Maanmittaushallitus 1987.
- Suominen, Juha: Pöytyän pitäjän putkilokasvisto. Turun Ylioppilas 6, 1959, s. 104-143
- Suunnittelukeskus Oy: Aura - osayleiskaava. Turku 1993, 39 s.
- Suunnittelukeskus Oy: Oripää - Keskustan osayleiskaava. Turku 1996, 42 s.
- Söderström, M. (toim.): Kuralan kylämäen luonnontieteelli-nen tutkimus. Turun maakuntamuseo raportteja 13, Turku 1991, 80 s.
- Komulainen, M.: Turun Halistenkosken virkistyskäytön kehittäminen yleissuunnitelma. Aurajokisäätiö 2001, 32 s.
- Turun kaupungin kiinteistö- ja rakennustoimi / Kaavoitus-osasto: Turun yleiskaava 2020. 87 s.
- Turun kaupunki 1994: Aurajoen kehittäminen. 14 s.
- Turun Seudun Vesi Oy 2001: Turun seudun tekopohjavesi-hanke, Ympäristövaikutusten arviointiselostus. 142 s.
- Turun vesi- ja ympäristöpiiri: Vesien käyttö ja hoito 1990-lu-vulla – Varsinais-Suomi ja Etelä-Satakunta. Vesi- ja ympä-ristöhallinnon julkaisuja – sarja A, Helsinki 1990, 198 s.
- Uotila, J.: Liedon yleiskaava 2020 luontoselvitys 2001. 23 s.
- Uotila, J. 1999: Liedon ympäristökohteet. 26 s.
- Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen A. & Pykälä J.: Suomen perinnebiotoopit, perinnemaisemaprojektin valtakunnallinen loppuraportti. Suomen ympäristökeskus, Suomen ympäridtö 527, Vammala 2001, 124 s.
- Varsinais-Suomen liitto 2001: Varsinais-Suomen maakunta-ohjelma vuosille 2001-2004. 45 s.

Varsinais-Suomen liitto 2001: Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelma 2020. 41 s.

Varsinais-Suomen liitto 2002: Turun kaupunkiseudun maakuntakaava. 83 s.

Varsinais-Suomen seutukaavaliitto 1997: Varsinais-Suomen historiallisen tieverkoston suojelu inventointiraportti. 44 s.

Varsinais-Suomen liitto: Varsinais-Suomen seutukaavojen yhdistelmä 1993. 282 s. (+ liitekartat 70 s.)

Velmala, L. & Nurmi, J.: Havaintoja Auran pitäjän putkilokasvistosta. Turun ylioppilas 6, s. 59-80

Velmala, L. & Nurmi, J.: Havaintoja Liedon pitäjän putkilokasvistosta. Turun ylioppilas 6, TY 1963, s. 114-152

Vesanto, T.: Turun yleiskaava Maisema- ja luontoselvitys. Turun kaupunki 2000, 30 s.

Vilén, A. 1997: Auran kunnallista historiaa 1890-1930. 28 s.

Westerholm, J. & Raento, P.: Suomen kartasto. Suomen maantieteellinen Seura, WSOY, 207 s.

Ylönen, A.: Pöytyän, Yläneen ja Oripään historia vuoteen 1865. Pöytyän, Yläneen ja Oripään historiatoimikunta, Helsinki 1969, 1009 s.

Ympäristöministeriö & Museovirasto 1993: Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu. Helsinki 1993, 278 s.

Ympäristöministeriö Ympäristön- ja luonnonsuojeluosasto: Aurajokityöryhmän mietintö. Sarja C 24/1987, Helsinki 1987, 84 s.

Kartta-aineisto

Alanen, T. (toim.): Kuninkaankartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen kirjallisuuden Seura 1989.

Kallio- ja maaperäaineisto: Geologian tutkimuskeskus.

Maastokartat 1:20 000 ja digitaalinen karttapohja: Maanmittauslaitos lupa nro. VASU/147/05.

Maisemaselvityksessä käytetty GIS-aineisto: Lounais-Suomen ympäristökeskus. 2003.

Venäläiset topografikartat 1880-I : Lounais-Suomen ympäristökeskus. 2003.

TIIVISTELMÄ

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan

Heidi Saaristo

Aurajokilaakso on tyypillinen lounaissuomalainen jokilaakso. Kulttuurimaisema on muovautunut viljelylle suotuisten luonnonolojen ansiosta ja siinä näkyvät ihmisen kädenjälki ja työn tulos. Alueen varhaisimmat muinaisjäännökset ovat peräisin jopa 7000 vuoden takaa ja jokilaakson eteläosissa on alueita, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti asuttuna rautakaudelta lähtien.

Aurajokilaakso on Valtioneuvoston periaatepäätöksellä luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemaksi. Laakso on myös tuhansien ihmisten arkimaisema ja työympäristö. Aurajokilaakso on monipuolinen kulttuurimaisema, jonka omaleimaisuus perustuu maiseman rakenteeseen ja toimintaympäristöjen monimuotoisuuteen. Aurajoen maisema on pääasiassa vakiintunutta ja elinvoimaista maaseutumaisemaa, mutta esimerkiksi kasvavat taajamat, kehittyvä infrastruktuuri ja muutokset elinkeinorakenteissa muokkaavat tulevaisuudessa jokilaakson ilmettä.

Maisemanhoitosuunnitelman tarkoituksena on osoittaa, miten maisemaa tulisi käsitellä ja suojella ja miten aluetta on mahdollista kehittää niin, että jokilaakson luonne ja maisemassa arvokkaiksi koetut tekijät säilyvät ja että jokilaakso siten edelleen edustaa valtakuntamme arvokkaimmiksi luokiteltuja alueita.

Maisemanhoitosuunnitelmassa luodaan yleiskuva jokimaiseman nykytilasta. Työn lähtökohtana on selvitys maisemarakenteesta, luonnonoloista, maankäytöstä, maiseman ja maankäytön historiasta ja maisemakuvasta. Selvityksen perusteella suunnitelma nostaa esiin jokilaaksomaiseman arvot ja olennaiset piirteet sekä antaa ohjeita ja ideoita näiden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi.

Suunnitelma sisältää kartoin ja piirroksin kuvitetut maisemanhoito-ohjeet, joissa tuodaan esiin jokilaaksoa koskevia ideoita, ajatuksia ja kehitysmahdollisuuksia. Jokilaakson eri maisemavyöhykkeille on laadittu yleiset maiseman- ja luonnonhoidon ohjeet, joiden lähtökohtana ovat Aurajokilaakson ekologiset, historialliset, maisematilalliset ja -kuvalliset ominaisuudet. Tarkennetut ja esimerkein havainnollistetut maisemanhoito-ohjeet on laadittu jokilaaksoon osa-alueittain; Aurajokilaakso on jaettu kuuteen toisistaan maisemarakenteellisesti, maisematilallisesti ja kulttuuripiirteiltään eroavaan maisemajaksoon.

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan on tehty diplomityönä Teknillisen korkeakoulun maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmaan. Vuosina 2003–2005 toteutetun työn ovat rahoittaneet ympäristöministeriö ja Aurajokisäätiö. Teos sisältää myös opinnäytetyön ulkopuolisen kaavavertailun sekä aineistoa maisemaa koskevasta lainsäädännöstä ja tukijärjestelmistä.

Aineisto: 149 sivua

Avainsanat: maisemanhoito, kulttuurimaisema, valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, jokilaakso, Aurajoki

Työn teema: Diplomityö maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelmaan / Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtisoasto

Toimeksiantaja: Aurajokisäätiö, Valkkimyllynkuja 2, 20540 Turku

Julkaisija: Turun ammattikorkeakoulu 2005

SAMMANDRAG

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan
Arbetets namn: Planen över landskapsvård inom Aura ådal)

Heidi Saaristo

Aura ådal representerar en typisk ådal i sydvästra Finland. I dalen syns människans inflytande och kulturlandskapet har formats tack vare gynnsamma naturförhållanden som redan tidigt möjliggjorde jordbruk. De äldsta fornminnena har sitt ursprung 7000 år tillbaka i tiden och i dalens södra delar finns platser som varit kontinuerligt bosatta sedan järnåldern.

Statsrådet i Finland har fattat ett principbeslut om att Aura ådal är ett av de nationellt värdefulla landskapen. Ådalen är också ett vardagslandskap och en arbetsmiljö för tusentals människor. Aura ådal är ett mångfasetterat kulturlandskap och dess särdrag baserar sig dels på landskapets fysiska karaktär och dels på den mångsidiga verksamheten som finns på området. Aura ådal representerar dock främst ett stabilt och livskraftigt jordbrukslandskap men t.ex. de växande centren, utvecklingen av infrastruktur och ändringar i samhällsekonomin kommer i framtiden att påverka landskapet.

Planen över landskapsvård har som mål att visa hur landskapet borde hanteras och skyddas och hur man kan utveckla området på ett sätt, som gör det möjligt att bevara ådalens karaktär och de särdrag i landskapet som anses värdefulla. Syftet för de åtgärder som vidtas, bör vara att ådalen även i fortsättningen utgör ett av landets mest värdefulla landskap.

I planen över landskapsvård formas en generell bild av landskapets nuvarande situation. Planen baserar sig på en utredning som beaktar landskapets fysiska drag, naturförhållanden, markanvändning, landskapets och markanvändningens historia och det visuella landskapet. Utgående från den utredningen lyfter planen fram landskapets särdrag och värden och ger anvisningar om och idéer för bevarandet och förstärkandet av dessa.

Planen innehåller anvisningar där idéer, tankar och utvecklingsförslag illustreras i kartor och teckningar. De generella förslagen till åtgärder beaktar landskapets strukturella särdrag och har ådalens ekologiska, historiska, rumsliga och visuella aspekter som utgångspunkt. Detaljerade skötselråd som åskådliggörs med hjälp av exempel har givits för separata delar av ådalen. Ådalens landskap har indelats i sex avsnitt, vilka skiljer sig från varandra i fråga om landskapets struktur, områdets tredimensionella uttryck och i fråga om kulturella drag.

Planen över landskapsvård inom Aura ådal är ett diplomarbete inom Utbildningsprogrammet för landskapsarkitektur vid Tekniska högskolan. Arbetet som utförts under åren 2003–2005 har finansierats av miljöministeriet och Auraåstiftelsen. Rapporten innehåller ytterligare en jämförelse mellan skötselplanen och markanvändningsplanerna och material om stödreglemente för och lagstiftning gällande landskapsfrågor. Dessa två delar ingår inte i diplomarbetet.

Material: 149 sidor

Nyckelord: landskapsvård, landskapsskydd, kulturlandskap, nationellt värdefullt landskap, ådal, Aura å

Publikationens tema: Diplomarbete Landskapsarkitektur / Tekniska högskolan, arkitektavdelningen

Uppdragsgivare: Aura å stiftelsen, Valkkimyllynkuja 2, 20540 Turku

Utgivare: Åbo yrkeshögskola 2005

ABSTRACT

Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan

Title in English: The Landscape Management Plan for the River Aura Valley

Heidi Saaristo

The Aura River Valley represents a cultivated river landscape typical of southwest Finland. Local conditions have favoured cultivation, and traces of human settlement are clearly visible in the landscape. The earliest remains of human settlements date from 5000 BC. In the southern parts of the valley there are sites that have been inhabited continuously since the Iron Age.

The National Convent has designated the Aura River Valley as a national heritage site. The valley is also the home and workplace of thousands of people. It is a rich and varied cultural landscape, its distinctive character originating from its special physical features and the different activities carried out there. The valley is chiefly a thriving agricultural area, but urban development, evolving infrastructure and changes in the economic structure will affect the area in the future.

The aim of the management plan presented in this thesis is to show how the landscape should be conserved and how the area can be developed so that the original character of the river and the valuable features of the landscape can be preserved as one of Finland's finest natural heritage sites.

The management plan provides a general overview of the present landscape. The plan is based on a survey of the physical structure, its natural features, the history of the landscape and its land use as well as its scenic properties. The survey highlights the key valuable features of the cultural landscape and the management plan provides recommendations and ideas for conserving and strengthening them.

The management plan consists of maps and drawings that show the recommended actions and presents general ideas for developing the landscape. General management recommendations are given for the physical features of the valley and are therefore based on the ecological, historical, spatial and visual context of the valley. Detailed recommendations with clarifying examples are given for specific sub-areas of the river: the landscape management plan divides the River Aura into six parts with differing structural, spatial and cultural features.

The Landscape Management Plan for the River Aura Valley was prepared as a Master's thesis in the Landscape Architecture Degree Programme at the Helsinki University of Technology/ Department of Architecture. The work was carried out during 2003–2005 and was financed by the Ministry of Environment and the River Aura Foundation. The plan incorporates a study of existing regional plans for the area and analysis of landscape issues pertinent to current legislation and farm subsidies. These two texts are not part of the thesis.

Number of pages: 149 pages

Keywords: landscape management, landscape conservation, nationally valuable landscape, river valley, River Aura

Theme of publication: Master's thesis Landscape architecture / Helsinki University of Technology, Department of Architecture

Commissioner: River Aura Foundation, Valkkimyllynkuja 2, 20540 Turku

Publisher: Turku Polytechnic 2005

Kädessäsi on *Maisemanhoitosuunnitelma Aurajokilaakson kulttuurimaisemaan*, joka on laadittu pääasiassa Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle. Teokseen kuuluvassa maisemaselvityksessä luodaan katsaus alueen luonnonoloihin, maisemassa tapahtuneisiin muutoksiin ja jokilaakson nykytilaan. Selvityksen yhteenvedossa on määritetty kulttuurimaiseman olennaiset piirteet ja arvot. Hoitosuunnitelman maiseman- ja luonnonhoidon ohjeistus on laadittu siten, että jokilaakson luonne ja kulttuurihistoriallinen arvo säilyvät. Maisemanhoitosuunnitelmassa Aurajokilaakso on käsitelty luonnonelementtien ja alueellisten kulttuurivaikutusten muodostamana, alati muuttuvana kokonaisuutena.

Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelman päämääränä on toimia ohjeistona monissa eri yhteyksissä, ja sitä tulee voida tarkastella kulloisenkin käyttötarkoituksen mukaisessa mittakaavassa. Laaja jokilaakso on siksi jaettu kuuteen maisemajaksoon, jolloin hoito-ohjeistuksen antaminen yleiskaavatason edellyttämällä tarkkuudella on ollut mahdollista.

Tämä teos on syntynyt Aurajokisäätiön johtaman laajan yhteistyöhankkeen ja Turun ammattikorkeakoulun välisessä yhteistyössä. Julkaisu perustuu Teknillisen korkeakoulun maisema-arkkitehtuurin diplomityöhön.

Suunnitelma sisältää runsaasti valokuvia, piirroksia ja karttoja.

”Julkaisu on mielenkiintoinen ja tärkeä silmien avaaja sekä ymmärryksen lisääjä. Oma kotimaisema on aina arjessa mukana – ei sitä sillä silmällä osaa katsoa, ennen kuin joku huomauttaa, kuinka hieno ja arvokas se on.

Toivottavasti työhön tutustutaan, ja toivottavasti ihmiset huomaavat, että tällainen julkaisu on olemassa. Lämpimät kiitokset tekijälle ja muille hanketta toteuttamassa olleille.”

- Aurajokilaakson asukas